

Ion DRĂGUȘANUL

BUCOVINA ȚĂPTULUI DIVERȘ

Consiliul Județean Suceava

Președinte:

Gavril MÎRZA

Vicepreședinți:

Mihai GROZAVU, Dragoș-Mircea DANUBIANU

**Centrul Județean de Conservare și Valorificare
a Tradiției și Creației Populare Suceava**

Director: Pavel BLAJ

*Aurelian CIORNEI, Rodica DOMINTE, George SÎRBU,
Ileana ȘUTAC, Viorel VARVAROI, Ecaterina VASINCU*

Grupul editorial „Ion GRĂMADĂ”

Crai Nou 📖 **Mușatinii** 📖 **Bucovina viitoare**

Suceava, str. Tipografiei nr. 1,

Tel. 523640, 531970 (I.D.)

Director general:

Gheorghe DAVID

Coordonatori editură:

Ion DRĂGUȘANUL

Dumitru TEODORESCU

Ion BELDEANU

Coperta și tehnoredactare:

Alexandru PÎNZAR

Tiparul executat la

S.C. „Mușatinii” S.A. Suceava

Un tip ancestral de contemporaneitate

Istoria reală a unui neam e o înșiruire de generații care își trăiesc în mod asemănător contemporaneitatea. Evenimentul nu înseamnă altceva decât o bruscare a generației antrenate, la un moment dat, în trăirea aceleiași contemporaneități, care și conturează ceea ce Coșbuc considera că reprezintă firea neamurilor. Adică identitatea reală, pe care n-o pot altera nici evenimentele, nici înstrăinările prin limbă, prin tradiții, prin un alt mod de a conviețui.

Firea neamului ține, probabil, și de genetică, dar și mai mult de mediu, de cadrul geografic și climateric în care supraviețuiește generațiilor un anume tip de contemporaneitate. Iar caracteristicile de căpetenie ale unei anumite contemporaneități sunt reprezentate de atitudine, deci de stabilirea unui anumit mod de viață, funcție de posibilitățile pe care le oferă mediul pentru realizarea unei armonii între el și cei care-l populează.

Tipul de contemporaneitate specific ținuturilor carpatice a fost conturat de către cei cărora munții le eternizează numele, Carpii. Cea mai veche informație despre ei a rămas după Ephoros (408-340 î.e.n.), care nota că, în vremea sa, „primii de lângă Istru sunt carpizii, apoi sciții plugari, iar mai încolo neurii (tot sciți), până în ținutul de asemenea pustiu din pricina ghețurilor”. Ephoros, asemenea tuturor autorilor antici, numește neamurile din nordul Dunării, după vecinătăți, cu numele celei mai cunoscute uniuni de triburi din vremea sa, Carpizii și Sciții Plugari, deși numele real al acelor neamuri nu-l știe nimeni. Moesi, carpizi, traci, geți, daci, toate acestea și multe altele nu sunt decât niște nume pentru mănunchiuri de generații care trăiau același tip de contemporaneitate.

În teritoriul carpatic, tipul de contemporaneitate (a o numi civilizație înseamnă prea puțin) pe care o luăm în discuție a avut un caracter obștesc și s-a cristalizat în „munți și păduri” (Pliniu cel Bătrân, 23 –79 e.n.), oamenii trăind „nedezipiți de munți” (Annaneus Florus)

și ridicându-și „casa pe înălțimi” (Stadius, 40-96 e.n.). Pe înălțimi, deci pe culmile munților și ale dealurilor împădurite, stăpânite de obște, nu se puteau închea sate (și nici nu se dorea), iar un teritoriu fără localități închegate însemna un „ținut de asemenea pustiu” pentru anticul Ephoros, dar și pentru autori mai dinspre vremurile noastre.

În 1404, Ioan Arhiepiscop de Sultanieh constată că oamenii locului „nu au orașe mari, ci sate multe și (multe) animale”, iar Ghillbert de Lannoy, intră în Moldova, dinspre Polonia, „prin mari întinderi pustii”, și îl întâlnește pe Alexandru cel Bun „la un sat al său numit Cozial” (încă neidentificat). Philippe le Masdon du Pont vede, în 1685, în cuprinsul pădurilor, „goluri mari, odinioară populate și bine lucrate”. Încă „se cunosc locurile pe care le ocupaseră, odinioară, satele și celelalte locuințe după poamele sau plantele care se găsesc acolo”. În munți, „nu se găsesc nici sate, nici nimic altceva”, ci doar „colibe și stâni” (Michaly Bax, Gaspar Papay, 1705), abia dacă se zăresc „două sau trei sate și unele hanuri, clădite lângă drumul mare spre folosul călătorilor, în care se putea găsi și rachiu, pâine, brânză și poame” (Daniel Krmann, 1709).

„Casele și bisericile erau de lemn și acoperite cu șindrilă” (Giovanni Maria Angiolello, 1476). „Toate casele au acoperișuri în povârniș, făcute din șindrilă, și aceasta s-a născocit din pricina ninsorilor mari, pentru ca zăpada să nu se poată așeza pe ele. Toate casele au coșuri și sobe” (Paul de Alep, 1653). „Multe case sunt încheiate cu măiestrie din lemn de brad” (Daniel Krmann, Samuil Pohorsky, 1709). Când se abat de la drumul mare, care este pururi într-o stare dezastruoasă, călătorii întâlnesc, pe înălțimi, case și colibe, iar uneori zăresc, pe câte o culme de munte sau de deal, câte un grup de oameni, care se retrag imediat ce pricep că au fost văzuți: „Am aflat de la moldoveni că locuitorii de la multe mile de munți își mână aici oile, la pășune, pentru o vară întregă, fiindcă în unele locuri de pe munte iarba este minunată; iar colibe le serveau pentru prelucrarea și păstrarea laptelui și a brânzei... Am văzut, din depărtare, sus, pe culme, câțiva oameni, care au dispărut numaidecât, observând că au fost văzuți” (Johann Wendel Bardili, 1709). De fapt, lucrurile se petreceau taman pe dos, muntenii coborând în câmpie, la vreme de iarnă.

Ocupația de bază în teritoriul carpatic a fost, până la aservirea

obștilor, creșterea animalelor, iar cea secundară – plugăritul. Turmele, „nu numai că-i satură pe țărani prin belșugul brânzei și al laptelui, ci acoperă și mesele bogaților cu mâncăruri numeroase și plăcute. Iar unor neamuri lipsite de grâu le procură toată hrana, de aceea, cei mai mulți dintre ei se numesc... băutori de lapte” (Columella, 20-70 e.n.). Peste ani, peste secole și milenii, întâlnim același tip de ocupații și, cum vom vedea, același regim alimentar. „Oameni puțin dedați plugăriei seamănă atât grâu cât le trebuie pentru traiul lor de un an. Ei nu seamănă grâul înainte de 1 aprilie... Iar belșugul de vite e de necrezut. Oamenii înjugă câte doisprezece boi la plug și se îndeletnicesc mai degrabă cu creșterea lor decât cu lucrarea pământului, din cauza pășunilor lor deosebit de bune. Este socotit un mare păcat să se taie viței” (Antonio Maria Grațiani, 1564). „La vremea semănatului, toți ies la câmp, iar șoltuzul, ceea ce înseamnă judele, împreună cu pârgarii, care înseamnă cei aleși ca sfetnici, împart ogoarele și, după cât este numărul sufletelor dintr-o casă dau și ogoarele: dacă sunt opt suflete, dau opt ogoare; dacă sunt zece, dau același număr de ogoare. Acestea sunt atât de multe încât niciodată nu pot fi semămate toate, ci doi ani se seamănă într-o parte și doi ani se schimbă ogorul într-alta” (Niccolo Barsi di Lucca, 1633). Țăranii arau „cu cinci sau șase perechi de boi, însoțiți de cinci sau șase oameni” (Paul de Alep, 1653). „Locuitorii mai țin în această pădure multe milioane de albine, mulțumită cărora țara este plină de miere și, ca să spun astfel, într-adevăr - prin ea curge lapte și miere. Zece stupi bătrâni se înmulțesc, peste vară, până la cel puțin 50-60, măcar că la vremea obișnuită locuitorii scot albinele cu sila și separă mierea de ceară, și fiecare nu lasă pentru anul următor decât atât cât are chef” (Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, 26 aprilie 1710).

Din vechime, locuitorii ținutului carpatic se hrănesc doar „cu miere, lapte și brânză, ducând un trai liniștit... Ei trăiesc din ce produc turmele lor, lapte și brânză” și „au urmărit în primul rând mulțumirea cu puțin și simplitatea” (Strabon, „Geografia”, 18 e.n.). „Nu se îmbuibă cu necurătenia mâncărurilor calde, ci mereu în puterea vârstei, își răcoresc trupurile cu stropii de rouă, sunt stăpâni pe dulceața unui aer mai curat și simt înaintea tuturor razele soarelui dătător de viață, rămânând până acum neatinși de relele civilizației umane” (Ammianus Marcellinus, 330-400

e.n.).

Această mulțumire cu simplitatea, de care vorbește Strabon în primii ani ai erei noastre, se constată și mai târziu prin ținutul carpatic numit, astăzi, Bucovina. Localnicii „dau bucuroși drumeților pâine, brânză, ceapă, lapte și altele de acest fel, ce se găsesc în casa lor” (Marco Bandini, 1646), iar „modul lor de viață este foarte modest fiindcă se hrănesc exclusiv cu lapte, brânză și mălai (Spleny, 1775). „În casa sa, valahul este simplu, dar foarte curat; patul său e un prichici și mâncarea sa mai ales cucuruz, pâne ori mămăligă; dar cu totul uscată nu o mănâncă niciodată; și cel mai sărac dintre ei are, totdeauna, ceva pe lângă ea: lapte, brânză, carne de berbece, pește etc.” (Ioan Budai-Deleanu, 1803). „Mâncarea lor este, în primul loc, mămăliga, nedespărțită de suflarea românească, pregătită din făină cumpărată în Moldova. Ca udătură, întrebuițează mai ales lăptării de tot felul: brânză, lapte dulce, acru, unt, smântână etc. Ca mâncare mai de lux au balmoșul, un fel de mămăligă pregătită în smântână, în loc de apă (A.D. Xenopol, 1887)

„Poporul este primitiv și rustic” (Cronicar anonim, 1527), dar în zona nordică a Moldovei „oamenii sunt mai șlefuiți, deoarece au mai dese legături cu polonii și ungurii” (Petru Bogdan Baksik, 1641).

Contemporaneitatea e aceeași și pentru generația carpatică a lui Strabon, și pentru cea de după întemeierea statelor feudale. Continuitatea tipului de contemporaneitate acoperă, de fapt, „golul” de un mileniu fără istorie scrisă. Un mileniu în care contemporaneitatea carpatică s-a ținut departe de evenimente, adică de întâmplările care o puteau altera.

Oamenii trăiau, la poalele munților, pe crestele dealurilor împădurite. Primăvara, coborau la poalele dealurilor, arau și însămânțau doar atât cât le era de trebuință. Vara, când roiau pâlcuri prădalnice prin câmpii, oamenii se retrăgeau în cetatea lor, munții. Toamna, coborau să strângă recolta și să ducă grâul la mori. Iarna, își coborau turmele din munți, petrecând „în joc lungă noapte de iarnă” (Vergilius, 70-19 î.e.n., Georgicele) și „cântau ca să nu uite, precum este obiceiul” (Aristotel, 427-347 î.e.n).

În vechime (anul 26 e.n.), oamenii trăiau „pe crestele munților, departe de orice civilizație”, pentru că ei nu erau obișnuiți să asculte de regi”, având „oricând curajul necesar pentru libertate sau moarte” (Tacit,

Istoriei). Peste mai bine de un mileniu, în 1165, „repezi precum ciutele, ei coboară cu repeziciune din munți” și, când se retrag, „nimeni nu poate să ajungă până la ei și să poarte război împotriva lor, și nici un rege nu-i poate ține sub ascultare” (Beniamin de Tudela). Peste încă o jumătate de mileniu, oamenii locului, „la primejdie, sunt neînfricați și aproape neiertători în jignire; în același timp, sunt ușuratici și înclinați spre schimbarea autorității din dragoste pentru libertate” (Spleny, 1775).

Un trai simplu, condiție obligatorie a libertății obștești, cu casă, colibă sau bordei – pe înălțimi, un regim alimentar natural, consecință a ocupațiilor (creșterea animalelor și, în secundar, agricultura), refuzul ascultării și, deci, al constituirii statului reprezintă caracteristicile de bază ale contemporaneității carpatice, vreme de aproape două milenii, despre care avem informații vagi, adică de prin anul 400 î.e.n până prin anul 1400 e.n. După constituirea statelor feudale românești, contemporaneitatea se alterează, odată cu aservirea obștilor libere, în doar unele dintre componentele sale, dar fără să-și piardă individualitatea. Iar modelul acesta de contemporaneitate, întregit de limbă, de obiceiuri, de datini și de port, reprezintă explicația supraviețuirii „unei insule latine într-o mare slavă”.

Alterarea tipului ancestral de contemporaneitate

Alterarea tipului ancestral de contemporaneitate se produce, după formarea statului feudal, odată cu aservirea obștilor. Fenomenul aservirii grupurilor de oameni liberi începe cu ademenirea acestora spre văi, unde urmează să închege așezări și să urmeze alte reguli, care se substituie tradițiilor. Temelia satului o constituie biserica, spațiul religios care-l coboară pe Dumnezeu-Omul (AUM) de pe crestele munților, unde fusese venerat încă din vremuri ancestrale. Pentru că, în ciuda mitologiilor pe care le cunoaștem, pentru locuitorii antici ai ținuturilor carpatice Zalmoxis fusese doar primul lor Mare Preot, care propovăduia credința în OM,

„cuvântul OM reprezentând, în antichitate, o înaltă putere divină” (cf. Nicolae Densușianu, Vasile Lovinescu etc.). Odată cu construirea bisericilor, obștile își constituie câte un nucleu, un fel de cetate spirituală, dar pe care o vor la fel de liberă. Prin urmare, în ciuda perseverențelor agresivni, cetățile acestea spirituale refuză multă vreme supunerea față de Constantinopol sau față de Roma, deși frânturile acestea ale bisericii unice a lui Iisus (Fiul lui Dumnezeu-Omul) se năpustesc asupra teritoriului carpatic, disputându-și-l cu înărăncenare. După modelul negustoresc al zidirii de cetăți în locuri prielnice pentru ramificarea de drumuri comerciale (e suficient să observăm că între Cernăuți, Suceava, Târgu Neamț, Roman, Bacău, Adjud etc. sunt distanțe egale), Roma și Constantinopol își durează propriile lor cetăți, mănăstirile, călugării fiind ariergarda unui adevărat imperialism ideologic feudal. Abia în vremea lui Alexandru cel Bun, când socotelile politice premeditează o desprindere de Polonia și Ungaria, se mizează pe o alianță cu Bizanțul, Iosif I, o rubedenie de-a lui Petru Mușat, Mare Preot al ținuturilor carpatice numite Moldova, după legendarul Teoctist, fiind recunoscut de Constantinopol, în 26 iulie 1401, drept „mitropolit adevărat” (cf. Dimitrie Dan, Cronica Episcopiei de Rădăuți). Începând cu anul 1401, obștile libere au doi adversari teribili: sistemul administrativ feudal, reprezentat de statul voievodal, și sistemul ideologic feudal, reprezentat de biserica ortodoxă. Cei doi adversari ai libertății obștești se vor sprijini reciproc, înstrăinându-se și înstrăinând de contemporaneitatea ancestrală carpatică. Statul și biserica devin, încetul cu încetul, un uriaș lagăr în aer liber, aflat la cheremul unor temniceri care aparțin unui alt tip de contemporaneitate, parțial balcanic, parțial slav, dar cu care nu vor izbuti să înlocuiască tipul ancestral de contemporaneitate carpatică, diluându-se, în cele din urmă, până la absorbție totală în contemporaneitatea primordială a munților.

Prin simpla sa constituire, statul restrânge libertățile obștești. El, statul reprezentat de voievod, devine „singurul stăpânitor a toată Țara Românească a Moldovei”, obșteni primind doar urice de folosință a teritoriilor obștești „unde din veac au stăpânit”. Biserica, la rândul ei, deși, inițial, reprezenta o personificare a spiritualității obștești, adoptă modelul administrativ feudal și, prin închinare de biserici și de obști mănăstirilor, episcopiilor sau direct mitropoliilor, se substituie obștilor

în exercitarea dreptului de folosință asupra teritoriilor. Peste noaptea veacului, obștile nu mai au nimic. Oamenii se pot stabili oriunde, dacă plătesc birurile datorate celui ce posedă uric de folosință asupra teritoriului obștesc de odinioară. Își pot ridica, pe înălțimi, doar colibe sau bordeie, iar case doar în vetrele de sat. Când dau glas chemării ancestrale și refuză să locuiască într-o așezare încheată, ei provoacă nemulțumirea celor care i-au lăsat fără proprietate obștească. Plângerile vin, dese și răutăcioase, doar din partea egumenilor mănăstirilor, nu și din partea boierilor, și, tocmai de aceea, nemulțumirile obștești (fuga de pe moșii, smulgerea bărbilor, precum și alte violențe) se manifestă aproape exclusiv împotriva „sfinților slujitori ai altarelor mănăstirești”, cum o demonstrează documentele rămase de pe urma generațiilor trăitoare ale acleiași contemporaneități carpatice, inclusiv acest text concludiv al lui Alecsandri: „Între clasele privilegiate și între acele dezmoștenite, un cler ignorant, superstițios, îngrășat cu mana averilor mănăstirești, aplecat mai mult la plăcerile lumești decât la smerenia apostolească; un cler care, în loc de a căta să apropie turmele între ele prin cuvinte de frăție, în loc de a exersa un sacerdoțiu sacru și mângâietor, conform moralei lui Cristos, prefăcuse sfântul potir în cupă de plăcere și talgerul de naforă în disc de parale.

Așadar, în vârful scării sociale, un Domn cu topuzul în mână și cu legea sub picioare; pe treptele acelei scări, o boierime ghiftuită de privilegii, bucurându-se de toate drepturile, până și de ilegalități, și scutită de orice îndatorire către țară; alături cu acea boierime, un cler ai cărui șefi, veniți de la Fanar și din vizuinile muntelui Athos, se desfătau într-o viață de lux trândavă și scandaloasă; iar jos, în pulbere, o gloată cu cerbicea plecată sub toate sarcinile!

Sus - puterea egoistă, jos - șerbirea și mizeria fără protecție, și totul mișcându-se într-o atmosferă neguroasă de ignoranță, de superstiții, de pretenții, de lăcomie și de frică”.

Rămase fără teritorii obștești, generațiile cresc animale, ară și scamănă doar atât cât să le ajungă pentru un an și își păstrează cu înărăncenare tradițiile și limba, deși stăpânii pământurilor, elitele statale și clerul, nu mai vorbesc limba neamului și nici identitatea de neam nu și-o mai recunosc („Român îi Gheorghe, că e țaran. Eu mi-s boier

moldovan”, îi zicea, fălos, unui călător străin un oarecare).

Elitele (boieri și clerici) nu mai vorbesc și nu mai scriu românește până târziu, când confruntarea ruso-austriacă, desfășurată, cu accente naționaliste, și pe teritoriul ideologic religios, are un efect neașteptat din partea elitelor bucovinene, care, prin ierarhul Teofil Bendela, în 1874, se pronunță pentru abandonarea alfabetului chirilic și a limbii liturgice slave. Cale de câteva veacuri, cei care s-au substituit lui Dumnezeu pe teritoriul Moldovei, sfidându-i Sfintele Porunci, nu numai că nu au conservat ființa neamului, dar l-au ținut departe și de adevărurile divine, din moment ce au ignorat, în beneficiul panslavismului, poruncile Sfântului Apostol Pavel, pe care și le amintesc, totuși, abia atunci când ucrainenii ortodocși cer cota lor de beneficii din averile mănăstirești de altădată, grupate în fondul religionar al statului. Riscând să împartă cu coreligionarii lor bunurile pământești, ierarhii redescoperă, brusc, națiunea și le aduc la cunoștință slujitorilor altarelor care sunt datoriile lor spirituale față de Dumnezeu și față de Neam:

„1. Păstrați dragostea și năzuți spre cele sufletești, mai vârtos spre aceea ca să explicați sfânta scriptură în limba poporului, și cu foc, cum făceau prorocii.

2. Pentru că cel ce vorbește în limbă străină nu vorbește poporului ascultător, căci el nu-l înțelege; ci vorbește numai lui Dumnezeu, carele știe și acea limbă străină. Deci toate câte le vorbește cineva în limbă străină sunt numai lucruri ascunse, nepricepute poporenilor ascultători.

3. Iar cel ce explică scriptura și ține cuvântări în limba poporenilor ascultători, acela vorbește într-adevăr oamenilor, îi zidește sufletește și moral, îi îndeamnă spre bine și îi mângâie.

4. Cel ce vorbește în limbă străină se zidește numai pre sine; iar cel ce explică scriptura și face cuvântări în limba poporului, acela zidește sufletește întreagă comuna bisericească” (Versetele 1-4 ale Epistolei către Corintieni).

De-a lungul vremurilor, generațiile contemporaneității carpatice au îndurat tot felul de vicisitudini. Când nu mai puteau îndura, fără să părăsească teritoriul carpatic, treceau în Ardeal sau în Polonia, dar voievozii se grăbeau să ceară ca „țărani fugiți, robii și fugarii au să fie predați fără nici o amânare stăpânilor” (Jurământul de vasalitate din 22

iunie 1553). Generație după generație, „din mulțimea războialor s-au pusteit acest” teritoriul numit, astăzi, Bucovina, „împreșteindu-să norodul, unii în țara lișască, alții în Ardeal... iar după ce s-au împăciuit, au început a se aduna câte puțini oameni din toate părțile, dar norodul era rari” (în 1587, cf. T.V.Stefanelli, Documente). În contextul altor generații, „din pricina apăsărilor, locuitorii, unul după altul, izbutesc să fugă în Polonia sau trebuie să moară de foame. Mă tem foarte mult că, atunci când mă voi întoarce, vor fi pierit cu toții” (Rafael Leszczynski, 1700), iar „Țeara Moldovei deveni foarte săracă de oameni și așa și partea ei nordică, țeara de sus numită acum Bucovina” (Isidor de Onciul).

„Desproprietărea răzeșilor ajunsese o manie încurajată și ajutată chiar de brațele puternice ale administrației și justiției (?). Mulțime de procese se iscau din senin în contra acelor nenorociți moșneni, se aduceau în împlinire prin măsuri arbitrare, caliceau mii de familii pentru ca să îngrășe un vecin căftănit”, iar „schingiuirea țăranilor și a țiganilor făcea parte din obiceiurile zilnice și era o prerogativă a proprietarilor atât de absolută, încât, dacă s-ar trezi din morminte toate nenorocitele victime care au pierit în schingiuri aplicate lor fâțiș, ne-am înspăimânta de acel nou de umbre sinistre ce au rămas nerăzbunate” (Vasile Alecsandri). „Deznădejdea începuse a se vâri în inima românilor. Obiceiurile strămoșești și tradițiile naționale se pierdură. Limba necultivată și disprețuită rămăsese numai în gura poporului; nobilimea învăța grecește, limbajul curții. Boierul își uită demnitatea sa; se făcu unealta străinilor, cu care se încuscea și pe care îi tămâia ca să le intre în favor. Fecioară până atunci, limba patriei se împetrișă, formând un gerg ce se întinse ca o pecingine; căci până și la bisericile de întâiul rang slujba se făcea grecește, iar la celelalte se mai lăsa strana a doua pentru limba națională” (Constantin Negruzzi). „În fine, se perdea în umbră, în părăsire, în ignoranță, poporul!... Poporul șerbit boierescului, poporul pe capul căruia toți erau stăpâni, toți: vatavi, arendași, proprietari, slujitori, cenușeri, țârcovinici, revizori, sameși, ispravnici, judecători, Directori, Miniștri, Domn, Sultan și Împărat!... Poporul supus la beilicuri, supus la dare de flăcăi la oaste, supus la bătaie cu biciul, supus la supliciul fumului prin temnițe, expus la toate capriciile crude ale soartei, la toate mizeriile morale și fizice, plecat la toți, fie indigeni sau străini, săracit, înjosit, cuprins de

groază din copilărie până la moarte și neapărat de lege nici măcar în contra crimelor!” (Vasile Alecsandri).

Un adaos păgubos de contemporaneitate

Bucovina de dinainte de Descălecat însemna o înșiruire de obști, conduse de un „mai mare al pământului”. Cel mai îndepărtat conducător de obște de care avem știință a fost legendarul Chotim, „cel ucis de romani sub Lentul”, întemeietorul cetății Chotim (secolul III e.n.), adică Hotin („Junimea literară”, nr. 5, 1906, pag. 109). Un altul, Olaha, Italianul, deci Românul – în limba slavinelor, pleacă, după 1241 să se închine Hanului tătarilor, iar un călugăr italian, întâlnindu-l, îl pomenește în raportul său către cancelaria papală. A mai existat un oarecare Flachus, imposibil de identificat și, tocmai de aceea, ignorat de istorie, asupra căruia voi reveni pentru că de numele său se leagă mult prea multe enigme ale începuturilor românismului, iar descendenții obștenilor lui sunt lesne de identificat în Bucovina contemporană.

Teritoriile obștești erau uriașe, dar rareori existau, în obștile vlahilor, așezări compacte și, când existau, nu grupau mai mult de zece case. Vetrele de sat compacte nu țineau de contemporaneitatea carpatică, „casa de pe înălțimi” reprezentând mai mult decât se poate intui sau decât transpare din relatările vechilor cronicari ai lumii. Vetrele de sat compacte țineau de un alt tip de contemporaneitate, cea de stepă, conturată de slavini și de tătari în văile apelor și în desișurile pădurilor, o contemporaneitate în care se dezvoltă și mitologii tenebroase, unele dintre acestea fiind asimilate, prin contaminare folclorică, și de contemporaneitatea carpatică.

Cele două tipuri de contemporaneitate, carpatică și de stepă, conviețuiesc, de-a lungul veacurilor, influențându-se și, din păcate, degradându-se reciproc.

Activitatea economică principală în contemporaneitatea carpatică era creșterea turmelor de animale, iar cea specifică tipului de

contemporaneitate de stepă – cultivarea cerealelor. În teritoriul actualiei Bucovina, existau sate de tătari pe valea Prutului și Siretului (Levoșăuți, Nepolocăuți, Tămârtașăuți - Șoldănești, Mianouți – Măneuți, etc), precum și unele sate de slavini, pe aceleași văi, ba chiar și pe valea Sucevei. Toate aceste sate și obști recunoșteau suzeranitatea tătară, cea mai puternică garnizoană tătară aflându-se la vărsarea râșorului Repedea (Ymor) în Râul Valea (Molday), formula „Ymor, filius Molday”, folosită, în raportul său din 1286, de un călugăr franciscan, desemnând nu un demnitar tătar cu numele Ymor, fiul lui Molday, ci toponimele (deja încetățenite) care localizează poziția garnizoanei tătare din principala trecătoare bucovineană a Carpaților, deci garnizoana de la vărsarea Repedci-Ymor în Valea-Molday.

În vremea tătarilor, prin pomeneirea lui Olaha, căpetenie obștească din nordul Moldovei, se confirmă, în fond, o anume serie de generații în contemporaneitatea carpatică, generațiile de după Flachus. Carpizii de odinioară se revendică, de acum înainte, vreme de câteva veacuri, dintr-un oarecare Flachus, ei fiind flaci sau vlahi. Codul de legi după care se conduc flacii este dreptul flach sau valach, dovadă că a fost impus de această căpetenie imposibil de localizat în timp. După întemeierea statelor feudale românești, toți călătorii străini notează că locuitorii acestor locuri își spun flaci. Mai târziu, istoricii caută prin documente și cum nu găsesc nici un mare comandant roman cu numele de Flachus, care să fi trăit prin vechea Dacie, resping tradiția, așa cum s-a întâmplat și cu un alt personaj din hronicul tradiției, Troian, care, totuși, nu este refuzat cu totul, ci doar deturnat spre Traian.

Troian reprezintă căpetenia obștească emblematică pentru contemporaneitatea carpatică. El are casa ridicată pe o înălțime, iar obștenii săi locuiesc pe dealurile din preajmă. Când a fost nevoie să adune obștenii (slugile, adică vasalii în limbajul vremilor de demult), Troian „din bucium a sunat, / slugile a adunat”. Ca să plece la arat, Troian încalecă pe cal, „locul curat” aflându-se departe de culmile acelea locuite. „Locul curat” nu înseamnă, în ciuda celor spuse de specialiștii în mitologie, decât locul defrișat, „curatura”, cum este numit, în limba latină, un astfel de loc. La plug, Troian înjugă, precum în toate relatările târzii ale călătorilor străini, doisprezece boi, dovadă că nu agricultura, ci

creșterea animalelor reprezenta principala sursă de venituri a obștii. La agricultură nici nu prea se pricepe Troian, dar pământul este atât de generos încât, la fiecare secerat, obștenii pot exclama: „A dat Domnul, s-a făcut!”. Nici la meșteșuguri (prelucrarea metalelor, morărit) nu se pricepe Troian, fiind obligat să cumpere seceri și să ducă grâul la moara unui străin. În cea mai veche variantă a „Plugușorului” pe care o avem, cea a lui Alecsandri, din 1862, morarul este țigan, deși documentele vechi ale Moldovei vorbesc despre morari tătari. Poporul obișnuiește să adapteze la vremuri mesajul străvechi, dar fără a pierde conținutul esențial al acelui mesaj. Astfel, „Malanca”, care satiriza, foarte aproape de vremurile noastre „pe țigan și pe evreu” (cum zicea Dragoș Vicol, din postura de activist comunist regional cu probleme de cultură) s-a numit, pe la 1700, „Turca”, satirizând pe turc, deci pe străinul generației respective. Dar, dincolo de personificarea pe care o realizează, într-o epocă sau alta, generațiile, contemporaneitatea specifică operează cu un anumit mesaj, care trebuie transmis viitorimii. Deci, și morarul, și fierarul din „veacul lui Troian” era străin de obște și de contemporaneitatea carpatică. Or, cum știm din scrierile vechi, desprinderea din ramura sciților, transhumanți crescători de animale, a „sciților plugari”, care obișnuiesc să cultive suprafețe de pământ, ca și unii carpizi, stabilindu-se în anumite locuri, se produce în secolul V î.e.n., tot atunci inventându-se, în Grecia, și cuptorul obștesc.

Obștea lui Troian plămădește, împletește și coace un colac uriaș, care nu poate fi scos din casă fără să fie dărâmată ușa, din care mănâncă întreaga obște („și l-am rupt în patru / și-o mâncat tot satul”). Troian, așa cum susține P.P. Viazemski, reprezintă, probabil, „un ecou al războiului troian”, preluat prin „contaminare folclorică” și de slavi (în „Cântecul lui Igor” sunt pomenite cele „șapte veacuri ale lui Troian”). Efect sau nu al războiului troian, miticul nostru conducător obștesc vine, totuși, din Troia și îi inițiază pe sciți și pe carpizi în tainele unei agriculturi primitive, pe care o descrie și Horațiu, în „Odele”: „Ogoarele nedespărțite prin hotare le aduc roade și recolte comune. Nici nu le place o cultură mai lungă de un singur an, iar pământul pe care s-a încheiat munca este înlocuit cu altul, cu aceiași menire”.

Troienii, așa cum se știe, erau moesi. Salustius (87 – 35 î.e.n.)

spune că „ncamul sălbatic al geților a existat și pe vremea strămoșilor, căci ci sunt moesi”. Deci, troienii și geții (carpizii, dacii sau cum li s-a mai zis în istorie în baza vecinătății unui anumit trib) erau moesi, ceea ce înseamnă că vorbeau aceeași limbă. Limba latină este, de fapt, limba troienilor, deci a moesilor, deci... limba dacă sau „o latină vulgară, primitivă”, cum aveau să numească, peste vremuri, călătorii străini limba flacilor, româna.

În cele „șapte veacuri ale lui Troian”, menționate în „Cântecul lui Igor”, preocupările acestea agricole impun și un anume lexic din limba lui Troian (moesilor): terra, arare, seminare, colligere (culegere), adunare, ligare, tribulare (treierare), ventulare (vânturare), area (arie), machinare (măcinare), mola (moară), farina, alleventum (aluat sau alivenci), cernere, cibrum (ciur), fermentare (frământare), panis, placenta (plăcintă), coctorium (cuptor), testum (țest), coquere (coacere), aratra (plug, păstrat în cuvintele arătură și... urătură) etc. (Alexandru Bocănețu, Terminologia agrară în limba română, în „Codrul Cosminului”, 1925-1926, pp. 119-274). Că Troian nu este Traian nici nu mai trebuie demonstrat, Traian fiind, ca reprezentant al unui alt tip de contemporaneitate, un inițiator în meșteșuguri, în construcții, în arte etc., și nu un prea puțin priceput inițiator în cultura cerealelor, precum bietul nostru Troian, care mai avea și o nevastă mediteraniană, brunetă „d’ochioșită”, pricepută la facerea pâinii, pe care mult mai târziu aveam s-o transformăm în Dochia, sora lui... Deccebal).

Dacă avea un nume, troianul acela s-a numit Badica, dacă nu cumva cuvântul „bădică” definește statutul de căpetenie obștească.

După cele „șapte veacuri ale lui Troian”, urmează veacurile lui Flachus, pe care tradiția îl menționează, cu făloșenie chiar, drept strămoșul flacilor. În Bucovina, urmașii obștenilor lui Flachus au venit din Maramureș, înainte de anul 1200. Fiecăruia dintre ei i se spunea Flacca. În 1241, șapte căpetenii obștești cu numele Flacea și „slugile” (obștenii) lor blochează Carpații, la Pojorâta, înregistrând o victorie strălucită împotriva tătarilor. Legende culese de Simion Florea Marian și de Ioniță Bumbac vorbesc despre cei șapte frați Flacea, ai căror urmași bucovineni de astăzi se numesc Flocea. Trăiesc, în adâncul obcinilor, același tip de contemporaneitate carpatică, chiar și acum, în mileniul trei

Vorbitorii acelei limbi trăiau în Balcani, în cele două Moesii, în Carpații României actuale, în Carpații Ucrainei și Poloniei actuale (conform afirmației lui Ephoros, 408 – 340 î.e.n.). Vorbitorii acelei limbi stăpâneau munții până în masivul Manhart din Moravia sau „Pădurea Luna”, numindu-se, în vremea lui Ptolemeu (secolul II e.n.), racatriai și racatai, triburi dacice, deci geți, deci moesi (Ptolemeu, „Îndreptar geografic”). Urmașii acelor stăpânitori de munți, care vorbeau limba străbunilor romanilor (troienii), aveau să fie numiți, după întemeierea Principatului Moraviei Mari (830), vlahi, deci italieni, ei nefiind decât păstorii turmelor lor, descendenții unei generații din contemporaneitatea carpatică, numită, în secolul al II-lea e.n., cu denumirile obștești (tribale) racatriai și racatai.

Despre generațiile dacice din sudul Poloniei și estul Cehiei pomenește Pliniu cel Bătrân (23 – 79 e.n.): „Câmpiile și șesurile (panonice) sunt stăpânite de sarmații iazigi, iar munții și pădurile de daci”. Iar Papinius Statius (40 – 96 e.n.), care îl însoțește pe Domițianus în ținuturile germanice, află, în vecinătatea Rinului „casa așezată pe înălțimi a dacului înzăpezit”.

Deci munții Carpați au fost populați în antichitate de daci, generațiile începuturilor feudalismului european numindu-se vlahi, adică italieni, muntenii fiind socotiți de către unii cronicari păstori ai turmelor romanilor. Daci, geți, carpizi, vlahi, munteni, huțani, iată câteva repere temporale, câteva afirmări de generații în aceeași contemporaneitate carpatică.

Nimeni dintre cei mulți nu știe din cine anume se trage și, tocmai de aceea, nu pun preț pe descendențe etnice. Fiecare dintre noi aparține, însă, unui anume tip de contemporaneitate. Când încerc să înțeleg ce anume caracterizează contemporaneitatea carpatică, căreia îi aparțin prin naștere, e ca și cum mi-aș căuta străbunii, deși numai bunul Dumnezeu știe unde anume și ce anume făcea moș-strămoșul meu din generația răstignirii lui Iisus Cristos. Dar e sigur și există mărturii suficiente că tipul de contemporaneitate carpatică nu s-a schimbat niciodată, iar sufletul îmi spune că tradiția este un martor al istoriei neamului mult mai onest decât toate celelalte mărturii. Și, pentru că tipul de contemporaneitate carpatică trebuia personificat mitologic, mitologia reprezentând, de cele

mai multe ori o întâmplare mărunță, dar cu semnificații uriașe, eu cred că Bădica, troianul cu nevastă d’ochioșiță, este personajul simbol al acestui tip de contemporaneitate.

Faptul divers sau detaliile contemporaneității

Faptul divers sau cronica mărunță, deci întâmplările importante doar pentru o comunitate sau alta, dar nu și pentru istorie și, tocmai de aceea, total ignorate, reprezintă detaliile tipului de spiritualitate carpatică în care ne perindăm ca generație. Întâmplările acestea sunt consemnate în documentele cancelariilor domnești, în relatările istoricilor antichității și în cele ale călătorilor străini, în operele primilor scriitori bucovineni, în scrisori și în publicații, dar și în producțiile folclorice, inclusiv în datini. Adunând astfel de întâmplări între copertile unei cărți, eu mi-am propus să alcătuiesc doar o bază de date, care să faciliteze cercetarea și, eventual, să-mi caut locul meu într-o generație sau alta. Nu sunt istoric, nu am aptitudini pentru relatări obiective, trăind mult prea implicat fiecare întâmplare de pe fascinanta spirală a contemporaneității căreia îi aparțin. Și am senzația, după alcătuirea acestei cărți, că veacurile de istorie mărturisită a neamului meu au durat mai puțin decât însăși viața mea, fiecare generație fiind bucla unei spirale, aidoma celorlalte.

Istoria noastră scrisă începe cu uricele domnești care confirmă hotarele unor proprietăți obștești care au parte de o a doua schimbare a regimului de proprietate, prima schimbare fiind reprezentată de întemeierea statului feudă, cu un singur stăpânitor, voievodul, care, la rândul său, este vasalul Poloniei sau al Ungariei. Inițial, voievodul nu este decât un vasal al regelui Polon, care locuiește într-un sat al său (Alexandru cel Bun, de pildă, trăiește în satul său Cozial, încă neidentificat), străduindu-se să pună temelii statale feudei sale. Ca să-și formeze, la rândul său, o pătură de vasali credincioși, voievodul atribuie

unor căpetenii obștești responsabilitatea gestionării averii obștești, iar de la atribuirea de responsabilitate până la deposedarea obștii de proprietate nu mai este decât un pas. În vremurile întemeierii statului, obștile reprezentau comunități de oameni liberi, care stăpâneau teritoriile în care trăiau și care, în baza dreptului valah, nu puteau înstrăina nimic din proprietatea comună, fiind obligați să vândă doar rudei celei mai apropiate. Pe teritoriul obștesc, obștea garanta securitatea celor în trecere, moartea de om fiind fie răscumpărată (de obicei cu un anumit număr de animale), fie prin pierderea libertății. Garantând securitate, obștile beneficiau de securitate. Dobândirea de noi proprietăți se făcea prin defrișare, iar de la dobândirea de proprietate până la obținerea titlului de boier nu mai era decât un pas, reprezentat de „credință” și „slujbă”, cele două repere de bază ale feudalismului. Un exemplu în acest sens îl reprezintă un oarecare Luca, fiul lui Pancu, care defrișează o bucată de pădure și pune temelie unei vetre de sat, în apropierea „satului” lui Pancu, care le va eterniza numele, Lucaveț și Pancăuți. Luca a avut doi băieți, Stan și Șerbco Lucaveț, care se dovedesc a fi „adevărate slugi” ale domniei, iar Alexandru cel Bun le recompensează serviciile, în 16 februarie 1428, prin recunoașterea urmașilor lor drept boieri, stăpâni peste „ocina lor... două sate, anume Lucaveț și Pancăuți și cu toate poienile și cu pădurile și cu pâraele și pe Siret în Sus, și cu Mihodrea al căror hotar se alătură de ele, de demult”. Stan și Șerbco au avut, fiecare, câte patru copii, dar numai mezinul din fiecare familie moștenește numele și averea tatălui, ceilalți devenind, după înzestrare, obșteni, apoi, odată cu aservirea obștilor, iobagi ai celor de același sânge cu ei. Se ajunge, astfel, încă de la jumătatea secolului al XV-lea, ca strănepoții lui Pancu, moș-strămoșul din vremea Descălecatului, să se împartă în stăpâni și iobagi, ultimii fiind deposedați chiar și de memoria străbunilor, doar strănepoții stăpâni numindu-se Lucaveț.

A mai existat, cu mult înainte de Descălecat, un astfel de întemeietor de sate, un anume Bucur, care defrișat pădurea în multe locuri bucovinene, mai întâi pe valea Siretului, apoi pe valea Moldovei. Pe valea Siretului, Bucur a pus temelie vetrei de sat Bucurăuți (numit, astăzi, Zvoriștea), iar copiii lui, Ciorsac, Vladimir și Mara, au întemeiat sate în apropiere: Ciorsaceuți, Vladimirăuți (azi, Șerbănești) și Mărășeuți (azi,

Hânțești). Pe valea Moldovei, Bucur a ctitorit Bucureștii (azi, Capu Codrului), devansând, astfel, legenda târzie a ciobanului de pe malurile Dâmboviței. Peste câteva generații, teritoriul obștesc al neamului lui Bucur este întărit lui Ionaș Viteazul, care, începând cu 30 mai 1392, stăpânește, prin voia lui Roman Vodă, un imens teritoriu, delimitat de următorul hotar: „din jos de Mărășeuți (viitorul Hânțești?), valul care este deacurmezișul câmpului până la Siret., apoi cealaltă parte a Siretului (Bucecea?), la capătul de jos al poienii, o movilă și de acolo drept peste luncă la fântână o movilă, și de acolo drept la bucovină, o movilă și de acolo pe marginea bucovinei în sus, până la hotarul Serbescului la teiu, o movilă, de acolo către topliță, aici o movilă și de acolo către Siret movila de la mijloc și de acolo peste Siret, în sus până la bucovina cea mare, pe unde iese drumul de la Dobrinăuți la capătul câmpului și de acolo pe marginea bucovinei, pe deal la vale, până la val”.

Uricul acesta conține ecouri balcanice. Ionaș Viteazul (titlul de Viteaz se conferea câștigătorului unui turnir la Buda sau la Viena, unde plecau vlahii să-și vândă turmele, după spusele lui Dlugosz), deci Ionaș poate fi Ianis, urmașul unor vlahi din Balcani. Tot așa, „hotarul Serbescului” poate sugera prezența altui vlah din Balcani pe valea Siretului (în aceleași vremuri, Dumbrăvenii numindu-se Greci, iar Dărmăneștii – Sârbi). Ecurile acestea balcanice nu întăresc sugestia ideologică antiromânească a colonizării târzii a ținuturilor din nord de Dunăre cu vlahi din Balcani, deși au existat și astfel de colonizări, în scopul asigurării securității marelui drum comercial al nordului. Dacă toți colonii din Balcani, plătiți de Bizanț pentru asigurarea securității drumului comercial (dovadă fiind mulțimea monedelor bizantine descoperite în vetrele fostelor sate de pe valea Siretului precum și poziționarea, ulterioară, a târgurilor cu cetăți la distanțe egale, de-a lungul aceluiași drum comercial), deci dacă paznicii drumului ar fi nimerit într-un teritoriu etnic străin, ei n-ar fi supraviețuit în aceste locuri nici măcar cale de o generație. Pe de altă parte, știm că pătrunderea într-un teritoriu obștesc nu se putea face decât în baza principiului neamului celui mai apropiat. Asta înseamnă că Ionaș, dacă a fost un Ianis, a pătruns în obștea lui Bucur, pe care o aservește, în 1392, printr-o mezialianță, obicei păstrat și în veacurile feudalismului, ba și până în zilele noastre, în satele de

munte, unde, la botezuri și la nunți, se pun zeci de nași (părinți spirituali ai finilor și, deci, frați, la fel de spirituali, ai părinților finilor), ecou târziu al nevoii sporirii numărului „neamului celui mai aproiat”.

Faptul divers explică sau măcar îndeamnă la căutarea de explicații. Faptul divers umanizează istoria. Faptul divers conturează intimități ale neamului, neamul reprezentând mai mult decât o continuitate etnică, adică o relație om-mediul, pe care eu prefer să o numesc contemporaneitate. Pentru că durează de milenii. Etniile asimilează sau sunt asimilate. Contemporaneitatea carpatică își păstrează, însă, nealterate principalele sale valori, pe care doar întâmplările mărunte le pot scoate în evidență. Istoria reprezintă o poveste idelogizată a statalităților, pe când cronică mărunță conturează povestea reală a unui anumit fel de a fi. Un fel de a fi pe care fiecare dintre noi trebuie să-l deslușească singur, funcție de cât de intim sau de înstrăinat este el de tipul acela ancestral de contemporaneitate.

Contemporaneitatea carpatică, în pragul europenizării

Înainte și după întemeierea statelor feudale românești, contemporaneitatea carpatică s-a aflat, mereu și mereu, în pragul europenizării. Numai că tipul acesta de contemporaneitate e ursit unui conservatorism îndărătnic, acuzat de unii, sublimat de alții. Vlahii carpatici, în toate veacurile, „nu știu să strângă bogății sau să facă negoț, dar pun mai presus de orice prietenia unui om însemnat... și le este frică doar să nu se prăbușească peste ei cerul... Abia după ce au ajuns în legătură cu tot soiul de oameni, au împrumutat de la aceștia luxul și obiceiurile negustorești” (Strabon, „Geografia”, 18 e.n.). Ei „nu sunt prea apti la negoț, la cultivarea ogoarelor sau viilor sau la meșteșuguri... Isteți din fire, vioi, ei se bucură de o minte pătrunzătoare... și sunt foarte răbdători la frig și la arșiță, răbdă de foame și de sete două sau trei zile rămânând teferi” (Niccolo Barsi, 1644). „Oamenii sunt atât de veseli,

încât nu am văzut niciodată oameni asemenea lor la veselie” (Paul Beke) și „le pace mult curățenia. Deși casele lor sunt prost construite, în ele este, totuși, curat” (Hiltebrandt, 1656).

În arealul vlahilor, datorită drumurilor comerciale, care determină înființarea statului și a târgurilor, se stabilesc și oameni străini, cu obiceiuri și cu credințe străine. Încă din 1234, „în cele două Valahii, unde... sunt niște oameni care se numesc Walati... unii, atât unguri, cât și teutoni, împreună cu dreptcredincioși din regatul Ungariei, trec la dânsii ca să locuiască acolo și, astfel, alcătuiesc un singur popor cu pomeniții Walati” (Papa, 1234). „Aici sunt deosebite credințe și secte, precum a rutenilor, a sârbilor și a armenilor, a bulgarilor și a tătarilor și chiar un număr destul de mare de sași catolici locuiesc risipiți în această țară... Fiecare națiune, însă, se folosește și se slujește de legile și obiceiurile ei, după voia sa” (Cronicar anonim, 1527).

Prin stabilirea străinilor în spațiul valah, contemporaneitatea carpatică se află în pragul unei prime tendințe de europenizare, căreia îi rezistă, conservatorismul reprezentând, în fond, o anumită atitudine filosofică. Vlahul iubește libertatea, înălțimea, lumina (trei repere divine), iar sinonimele terestre pentru acestea sunt simplitatea, cumpătarea și tradiția. Tocmai de aceea, pentru că trăiește simplu, cumpătat și respectând tradițiile, vlahul îi poate răspunde, cu netrucată nevinovăție, ucidezului care-i reproșează, în postul Paștelui anului 1712, că nu se duce la biserică: „Ce să fac eu la biserică sau pentru ce să mă rog, căci eu nu am nici un păcat, nu am ucis pe nimeni și nici nu am furat. Soldații voștri, însă, sunt oameni păcătoși și au de ce să se roage; eu, însă, nu!” (Weismantel).

Filosofia aceasta de viață îi conferă vlahului un statut de primitiv, atunci când Europa, prin austrieci, ia în stăpânire teritoriul lui carpatic, Bucovina. Dar nu-i pasă. Primitiv a fost considerat de-a lungul întregii sale istorii, începând cu anul 408 î.e.n., când s-a născut Ephoros, și continuând cu fiecare generație, până în 1775, când generalul Spleny spune că, în Bucovina, poporul este rustic și primitiv. În fond, rusticitatea și primitivismul reprezintă un anumit tip de contemporaneitate, un mod pe deplin religios de coexistență a omului și a mediului. Omul și muntele, omul și copacul, adică aceiași nevoie de libertate, de înălțime, de lumină.

Când libertatea îți este îngrădită, simplitatea și cumpătarea reprezintă reperatele unei tradiții dumnezeiești. Prin simplitate, cumpătare și tradiții, omul îl cunoaște pe Dumnezeu și îi este aproape. El nu mai are alți luminători, cei care îi vorbesc despre Dumnezeu, în limbi pe care vlahul nu le înțelege, deja s-au substituit lui Dumnezeu, devenind niște stăpânitori care doar maimuțesc, cum spune Negruzzi, religiozitatea. În contemporaneitatea carpatică a pătruns un zeu statal, terestru, marele latifundiar ecleziast, care, din prea multă deșertăciune a deșertăciunilor, sărăcește statul și sărăcește pe creștinul pe care se tot străduiește să-l deturneze de la rosturile sale ancestrale. Europeanii, care reprezintă, în fond, un alt mod de a te înstrăina de Dumnezeire, catolicismul, consideră că este „mare orbirea acestui popor” (Bandini), care n-ar ști nimic despre Dumnezeu, când, în fond, el știe totul. Catolicismul și Ortodoxismul reprezintă prima ofensă adusă Fiului Omului, lui Iisus Cristos, Biserica lui fiind ruptă în două din cauza dorinței de stăpânire a unora, care folosesc creștinismul nu pentru a lumina, ci pentru a lua în stăpânire. Bătălia aceasta păgână durează vreme de secole, dar vlahul se ține deoparte, de unde și autosugestia catolică, de la 1685, că,

„dintre toți schismaticii, cei mai bine dispuși față de religia catolică și cei mai înclinați spre conversiunea la sfânta credință” ar fi moldovenii, și aceasta „din pricina obiceiurilor și a felului de a trăi, aceleași ca ale catolicilor și deosebite de ale turcilor și grecilor; din cauza urii împotriva grecilor, unealtă a sclaviei lor, în vreme ce ei suspină după libertatea trecută, plângând sub jugul nenorocirilor de acum; din cauza zelului pe care-l arată față de poloni, pentru că au fost supuși coroanei polone; din cauza vecinătății cu Polonia și a asemănării obiceiurilor, care le îngăduie să aibă neconținute legături cu aceștia; din cauza originii și a înrudirii pe care o au cei mai mulți cu polonii; din cauza refugiului și buneii primiri pe care le găesc aici, în Polonia, cu prilejul schimbărilor, dregătorii și alți slujbași care - după mazilirea domnului lor - sunt bănuți de noul domn și prigonți; din cauza legăturilor neîntrerupte pe care le au cu polonii, învățând în Polonia, și mulți dintre nobili slujind la curte și în oaste; și acuma se află în slujba coroanei polone regimente formate în întregime din moldoveni, cu generali, colonei și alți ofițeri moldoveni, întreținuți pe seama coroanei polone” (Volponi).

Vlahii n-au manifestat niciodată nici simpatie și nici ură față de schismele acestea față de Biserica Fiului Omului. Ei și-au respectat tradiția, l-au iubit și ascultat pe popă, care, în fond, după puterile sale și în baza acelorași tradiții, a fost și a rămas un luminător obștesc. În ochii unui european fanatizat în a legitima schisma catolică, contemporaneitatea carpatică este de un primitivism înfricoșător: „Felul de a ține sărbătorile la moldoveni este de a se abține de la muncă și a se deda plăcerilor, petrecând ziua cu băutura, cu mese și cu joc. Și, deși sunt împovărați de dările cele mai mari, totuși ei întâmpină zilele de sărbătoare cu cea mai mare bucurie, încât s-ar părea că nu simt deloc starea lor nenorocită. Ziua de vineri din fiecare săptămână ei o sărbătoresc în cinstea sfintei Vineri, pe care pretind ei că ar fi sfânta ce stă, neîncetat, în genunchi înaintea tronului lui Dumnezeu, rugându-se cu lacrimi pentru aceia care o cinstesc. Și, de aceea, foarte mulți cred, în orbirea lor, că e mai mic răul să-l superi pe Dumnezeu, decât pe sfânta Vineri; și cerșetorii primesc pomeni generoase în cinstea ei. Ei socotesc că fiecare zi în parte, din toată săptămâna, este o sfântă sau un sfânt” (Bandini). Dar, oare, a sărbători fiecare zi, cu bucurie, drept un dar dumnezeiesc nu înseamnă, în fond, mai mult creștinism decât a opresa, în numele lui Dumnezeu, pentru huzurul terestru al celor care se socot purtătorii de cuvânt ai lui Dumnezeu, deși încalcă, zi de zi, toate poruncile sfinte? Nu înseamnă, oare, simplitatea, cumpătarea și respectarea tradiției o vecinătate cristică, în comparație cu somptuozitatea pseudoreligioasă a ideologiilor feudalismului, catolicism și ortodoxism? Răspunsurile nu le putem afla decât urmând sfatul lui Tolstoi, adică murind, după aceea urmând să aflăm totul sau să nu aflăm nimic.

Ocuparea Bucovinei de către austrieci reprezintă o brutală confruntare între două tipuri de contemporaneitate, europeană și de stepă. Catolicismul este reacția ideologică a contemporaneității de tip european, iar ortodoxismul – a contemporaneității de stepă. George Bariț considera, în 1864, că „oriunde Austria vine în contact cu Rusia, proselitismul ultramontan austriac își dă în capete cu proselitismul ortodox muscălesc, uncori pe față, mai de multe ori pe căi ascunse, subterane; niciunul însă nu este candid și sincer. Nu religiunea este adevăratul lor scop, ci scopurile sunt curat politice, de asigurarea dominațiunii proprii. Acele scopuri nu

ies nicăiri așa de bine pe față precum ies în Bucovina. Precum Rusia lucră, de ani cincizeci, cu toată energia ca să extermină bisericile greco-catolice (unite) ale Rutenilor din provinciile care erau, altădată, ale Poloniei, întocmai așa Polonii, Galițienii lucrează spre exterminarea bisericii greco-orientale bucovinene din vecinătatea lor. Aceste furii politice pot să mai dureze timp îndelungat; o măsură însă pare a fi decisă mai demult pentru orice caz de cătră ambele puteri: exterminarea elementului românesc din Bucovina, din partea Austriei - pentru ca provincia să fie deplin gemanisată; din partea Rusiei - ca să fie rusificată.” (George Bogdan-Duică).

Pe fondul acestei încontrări între catolicism și ortodoxism, deci între un model european de contemporaneitate și unul oriental, elitele deja înstrăinate ale stătalității românești redescoperă neamul. Proprietarii de pământuri, clerici și mireni, nu mai vorbesc, de câteva generații, limba neamului, dar, în confruntarea cu contemporaneitatea europeană, pe care o refuză doar în măsura în care își pot pierde o anume exponențialitate, redescoperă pe cei pe care îi vând, odată cu moșiile, celor care au bani, indiferent de originea etnică a cumpărătorului. Pe de o parte, vânzând moșiile străbune și pe vlahii de pe acele moșii unor poloni, ruși, nemți, evrei, elitele continuă o tradiție a vânzării de neam. În fond, în 23 februarie 1448, când Roman Vodă, recompensându-i pe lefegii poloni care l-au ajutat să-l prindă și ucidă pe Ștefan Vodă, îi dăruiește starostelui polon de Camenița Didrih Buceaschi satele „Vasilov pe Nistru și satul Borisov, și Cuciuorul, satul lui Lențovici (Lențești), și Iurcăuții, și Verbouții” nu comite același sacrilegiu al înrobirii vlahilor unui străin? Sau, și mai devreme, în 13 decembrie 1421, când divorțează de catolicism, Alexandru cel Bun nu comite același sacrilegiu, dăruind fiicei cneazului lituanian Kiejstut, Rimgalia, „Târgul Siret și Volhovățul și cu satele și cătunele, cu morile și cu iazurile, și cu vămile și plățile, și cu dările, cu câștigul și veniturile, și cu toate foloasele care țin de acest târg Siret și de Volhoveț”, mărinind posesia cneazului lituanian Vitovt, fratele Rimgaliei, care stăpânea, deja, în Șipeniț și Lujeni, asupra altor moșii românești și asupra altor iobagi vlahi?

Reverberează dumnezeiește, în sufletul nostru, expresia „Țara Românească a Moldovei” din uricele lui Alexandru cel Bun, dar cât de

românească avea să mai fie, prin proprietate, începând cu el și după aceea? Cât de românesc avea să mai fie, tot prin proprietate, acest nord de Țară Românească a Molodovei, la venirea austriecilor și până la 1848, când se comite emanciparea clăcașilor și împroprietărirea țăranilor. După 1848, lucrurile se schimbă, pentru că și o palmă de pământ viu, deci altul decât cel al cimitirelor, legitimează exponențialitatea stătalității. Până la emancipare, patria nu a fost a noastră, cum n-a mai fost a noastră nici măcar istoria. Vreme de veacuri, noi ne-am săpat bordeie pe pământurile pe care am fost îngăduiți sau prin păduri. Nu ne-am mai ridicat case frumoase și durabile pe înălțimi, văduvind viitorimea de un patrimoniu potențial, pentru că înălțimile nu ne mai aparțineam. Noi deveniserăm chiriași în țara străbunilor, iar opresori nu ne-au fost tătarii, turcii, ungurii, polonii sau rușii, ci alți urmași ai aceluiași moș-strămoș, cei care, prin stătalitate sau prin biserică, s-au chivernisit drept stăpâni ai noștri și ai moșiilor noastre obștești. Ei și nu noi au fost cei care s-au învrăjbit cu alte stătalități, inoculându-ne nouă ura lor, pentru că trebuia să moară cineva pentru a le apăra interesele. Veți vedea, după ce veți cunoaște întâmplările mărunte ale istoriei, cum și-au tot smuls unii altora înstrăinații oameni, moșii și sate și cum, în ceasurile confruntării violente dintre contemporaneitatea apuseană și cea orientală, ne-au redescoperit ca neam acești înstrăinați doar pentru a-și apăra privilegiile prin exponențialitate. Ceea ce, în fond, se întâmplă și astăzi, pe primele trepte ale mileniului trei de trăire a aceleiași contemporaneități carpatice.

Până la venirea austriecilor, deja „deznădejdea începuse a se vârî în inima românilor. Obiceiurile strămoșești și tradițiile naționale se pierdură. Limba necultivată și disprețuită rămăsese numai în gura poporului; nobilimea învăța grecește, limbajul curții. Boierul își uită demnitățile sa; se făcu unealta străinilor, cu care se încuscrea și pe care îi tămâia ca să le intre în favor. Fecioară până atunci, limba patriei se împetrișă, formând un gerg ce se întinse ca o pecingine; căci până și la bisericile de întâiul rang slujba se făcea grecește, iar la celelalte se mai lăsa strana a doua pentru limba națională” (Negruzzi). Prin nordul Moldovei se vânturau, de mai bine de două veacuri, tot felul de oști străine, stăpânitori vremelnici ai locurilor fiind ba turcii, ba polonii, ba rușii. Funcție de acele oștiri, se schimbau și stăpânii moșiilor și ai

iobagilor, care aveau de dus pe umeri o povară sporită. Apoi, pe neașteptate parcă, au fost înfipte pajurile împărătești în pământul țării și, acolo, în teritoriul delimitat de pajuri, „băștinașii începură să mai răsuflă o leacă și să se simtă mai siguri, căci legile și dreptățile nu mai atârnavă de vârful sabiei ca pe vremea stăpânirii Turcului... Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deși nu puteau pricepe cum de au venit sub cărma împărăției austriece, căci nici învălmășeală de oști n-au văzut, nici sânge să curgă, ori măcar pârjol să se plimbe, ca alte dați, pustiitor prin țară” (Ion Grămadă).

„Bucovina a fost ocupată de Austria către sfârșitul anului 1774. Capitala țării, Cernăuții, se aflau, la 31 August, în mâna maiorului Mieg, Seretul și Suceava au fost ocupate imediat după aceea și, la 25 Octomvrie 1744, cordonul de ocupațiune era complet.

Călcând pe urmele proaspete ale armatelor rusești, care se retrăgeau după pacea dela Cuciuc-Cainardj (Iulie 1774) din principatele române, armata austriacă, pornită de pe marginile Galiției, mută pajurele împărătești spre Sud și Ost și puse stăpânire pe acest „drum”, despre care diplomația austriacă susținea că monarchia are lipsă pentru comunicația dintre Ardeal și Galiția. Galiția fusese obținută doi ani înainte, la 1772” (Bogdan-Duică).

În Bucovina, austriecii întâlnesc un popor „primitiv și rustic”, pe care Ion Budai-Deleanu îl descrie cu multă obiectivitate: “Poporul moldovenesc este, de altfel, sănătos și robust la corp; moldovenii sunt mai șireți și mai isteți decât rusniacii; caracterul lor principal și, în genere, al tuturor românilor este o iubire puternică pentru neatârnavă și libertate, o foarte mare adeziune la țeară, locul în care șed, familie, obiceiuri, din care cauză rar emigrează; nu suferă tonul de stăpân al funcționarului, mai ales nu al celui din sânul lor; unul ca acesta trebuie să dovedească multă popularitate; din contra, în mod fin și cu vorbe bune, faci cu ei orice; în genere, cu o înțeleaptă conducere, ei sunt mai curând aduși la acest scop decât cu strictețea.

Legilor primite de ei și recunoscute de bune le rămân credincioși; și dacă românul este pedepsit pentru transgresiunile sale oricât de aspru, el se liniștește, zicând: legea m-a bătut; din contra, de-i rămâne și cea mai mică pedeapsă arbitrară, pe care a trebuit să o sufere de la domnul

nu ori de la un funcționar public, el își cugetă întotdeauna un „ține minte!” și se silește ca, la proxima ocazie, să se răzbune, căci relativ la prefăcătorie și la răzbunare nu stau cu mult înapoia italienilor.

Ospitalitatea nu le-a negat-o românilor nici cei mai mari dușmani ai lor... În casa sa, valahul (afară de boierii cei mari) este simplu, dar foarte curat; patul său e un prichici și mâncarea sa mai ales cucuruz, pâine ori mămăligă; dar cu totul uscată nu o mănâncă niciodată; și cel mai sărac dintre ei are, totdeauna, ceva pe lângă ea: lapte, brânză, carne de berbece, pește etc.”.

Același popor român din Bucovina, privit prin ochii unui boier moldovean, francmasonul Vasile Balș, rătăcește deja într-o contemporanitate carpatică încenușată: „Țăranii din Bucovina sunt, mai întotdeauna, o populație leneșă, mincinoasă și obraznică față de stăpânii lor, obișnuită să-și împlinească micile lor munci fie în urma înjurăturilor, fie în urma bătăii. Casele sunt colibe mici și împrăștiate care pe unde, cele mai adeseori lipsite de grădină, de curte și de fântână. Agriculturarea este în cea mai proastă stare, deoarece țăranul obișnuiește să semene dour atât cât are nevoie până la începutul anului următor. Dar cauza necostui fel de comportare este îndoiala sa dacă va putea păstra în anul următor mica sa colibă, care, după spusa lui, nu-l costă nimic, sau va trebui să se mute în altă parte. Avera sa constă în dobitoacele sale, pe care le ia cu sine la noul său domiciliu, după ce-și părăsește coliba. În Moldova, găsește oricând moșii, ceea ce este urmarea unei guvernări zăpăcitate, căci principele, atât timp cât se bucură de dreptul guvernării, nu face decât să stoarcă bani și acordă oricărui țăran, ba și unor sate întregi, învoirea de a se muta de la un loc la altul, cu singura condiție ca nu i se achite, în oricare ocol s-ar afla, aceleași dări cuvenite. Din același motiv, țăranul nu mai este dator să muncească mai mult de 12 zile pentru stăpânul său și să-i livreze neînsemnata zeciuială a roadelor sale. Obraznicia sa față de stăpân se datorează, pe de altă parte, faptului că, atunci când i se aduc mustările îndreptățite într-o privință sau alta sau este contrazis, el se adresează, după vechiul obicei, principelui, de la care obține fără greutate învoirea de a se așeza, la lumina zilei, în alt loc”.

În aceste condiții, „adevărat este că starea culturală a poporului

indigen din Bucovina era, la împreunarea cu Austria, foarte slabă și înapoiată. Moldova și, prin urmare, Bucovina n-a avut când, în secolii trecuți, a se îngriji de școli și învățătură, pentru că ea era - martor ne este istoria - obiectul necontenitei poftite de cucerire din partea diferiților vecini; ea trebuia să steie ne-nctat cu armele-n mâni și să-și apere hotarele și vatra sa de necontenitele năvăliri ale vecinilor – „Marte dominante, silent Musae”.

Veni, apoi, epoca cea afurisită a Voivozilor fanarioți, un timp când poporul moldovan trebuia, cu anii încheiați, să robească zi și noapte, în zile de rând și în sărbători, spre a umple punga nesățioasă a domnitorilor străini, care o deșertau, în urmă, în aceea a vizirilor și sultanilor...

Iată de ce am zis că antecesorii noștri autochtoni, la venirea lor sub sceptrul Austriei, s-au aflat într-o stare culturală slabă și înapoiată. E adevărat și natural că populațiunea Bucovinei aștepta o soartă mai bună și mai fericită sub auspiciile imperiului austriac față de cum o avu sub Turci și Fanarioți, dar și în privința intelectuală renumele dignității imperiului austriac între statele Europei - de o parte, iar, de altă parte, umanitatea dinastiei domnitoare în acest imperiu, apoi și chipul pașnic și amical, erau pentru poporul indigen din Bucovina cel mai fericit și mai sigur augur că el va fi ridicat din starea-i anterioară la una demnă și potrivită cu cea a celorlalte popoare de sub sceptrul habsburgic.

Astfel de dispoziții umane și binevoitoare față de populațiunea indigenă din Bucovina le și arată și le manifestă Tronul austriac din primele timpuri ale anexării acestei țări și le arată și le manifestează și în ziua de astăzi. Deci, anexându-se, la anul 1786, Bucovina la Galiția, ea nu fu dată și lăsată în știrea guvernului galițian, ci, în ceea ce privește biserica și cultura intelectuală, școlile autochtonilor acestei țări primiră o directivă anumită și precisă în favorul acelei culturi, „Planul”, adică „Regulatio” din 29 Iunie 1786.

În acest plan „Regulatio”, care se află și astăzi, în mare parte, în vigoare și pe care avea și guvernul Galiției să-l respecte și să-l îndeplinească, se spune îndată de la început că „Împăratul se îngrijește de binele comun și că, pentru educarea (poporului ortodocs bucovinean) este, între altele, mai întâi de trebuință înființarea de școli bine organizate ca, pe lângă cele două școli deja înființate, pentru limba moldovenească

și nemțească, să se adauge încă alte șase școli districtuale sau capitale cu limbile mai sus amintite, apoi să se mai înființeze școli triviale, cu limba nemțească și moldovenească, în toate orașele și comunele parohiale” (Iraclie Porumbescu).

Austriecii aduc în Bucovina tipul de contemporaneitate europeană, mult mai apropiat de tipul carpatic, dacă nu cumva chiar o spirală superioară a acestei spiritualități. În fond, în Carpați, aproape de izvoarele Tisei, la un stadiu de Baia Mare, în actuala Transcarpatia, se află centrul geografic al Europei, Carpații reprezentând un fel de osatură continentală. Tipul de contemporaneitate carpatică, trăit mult mai rapid, mai imaginativ și mui implicat în Apus, fără alterări orientale, nu reprezintă, în fond, o înstrăinare, ci doar recuperarea generațiilor dintr-un trecut îndepărtat și poziționarea lor anevoioasă într-un prezent planetar. Românii refuză și această pășire în timp, împotrivindu-se să-și dea copiii la școli și să-și părăscască ocupațiile tradiționale. Când scapă de iobăgie și primesc pământ, în 1848, ei nu mai vor să audă de boieri și de moșiile acestora. De-a lungul veacurilor, s-a cimentat o vrăjmășie durabilă între „noi și ai noștri”, o relație tip „noi, împotriva noastră”, și-atunci se repetă dubla trădare tradițională. Boierii și clerul aduc forță de muncă de prin Galiția, întemeind vetre străine de sat pe izlazarile obștești de odinioară. „Încôntestabil este că Ruteni se aflau în Moldova. Pe moșiile mănăstirești ei fuseseră de mult aduși ca să muncească, ca să fie „vecini”, adică iobagi. „Încôntestabil este că și boierii moldoveni erau lacomi după forțe fizice colonisate pe moșiile lor și știm că ei trimiteau chiar emisari să aducă liță străină, să fie muncitoare pe moșiile care, altfel, nu se puteau lucra. Acest lucru se făcea cu mult înainte de anexare și s-au făcut și mai apoi, ca de pildă la 1848, când țărani nu mai voiau să lucre moșiile boierilor. Boerul vechi puse, și în acest chip, câteva semințe din care au răsărit groutățile cu care azi luptă poporul” (Bogdan-Duică). Dar „poporul nostru nu știe să facă deosebire între lege sau religie și naționalitate. Ideea de naționalitate nu este dezvoltată, la dânsul este legea totul. Dacă-l întrebi de ce lege este, îți răspunde: De legea moldovenească... Afirmând că este de legea moldovenească, el afirmă prin aceasta, totodată, că este de naționalitate românească. Națiunea și legea formează la dânsul o unică idce... El se ține de legea bisericii și știe că cine se ține de aceeași biserică

este creștin bun ca și dânsul, este neam din neamul lui” (Revista Politică, 1886).

Fiind „de lege moldovenească”, adică doar cu o anume identitate religioasă, vlahul nu se simte deranjat de noul lui megieș, care, la urma urmei, trăiește la fel de prost și în aceeași întunecime, specifică contemporaneității orientale, în care s-a înstrăinat statalitatea lui. Numai că Austria, sprijinită fără rezerve de francmasonii băștinași, cunoscuți în istorie sub denumirea de „ilumiști”, se străduiește să șteargă definitiv urmele feudalismului, pentru a face loc capitalismului. În plan ideologic, creștinismul administrativ (nu găsesc alt termen pentru a defini manifestările autocrate ale cărmuitorilor bisericești), deci creștinismul administrativ reprezintă o ideologie feudală. Iluminismul francmasonic este ideologia noilor relații de producție, expresia ideologică a capitalismului în formare. Francmasonul nu luptă împotriva creștinismului, ci doar împotriva creștinismului administrativ, personificat în proprietarul ecleziast, care stăpânește două treimi din Bucovina. Clerul mănăstiresc înseamnă o piedică în calea viitorului, fiind urât și de clerul secular, și de creștinii țărani, dar mai ales de ilumiști. În 1786, austriecii secularizează averile mănăstirești, desființează mănăstiri și obști călugărești, pregătind, mai întâi la Sfântu Ilie și, apoi, la Cernăuți un cler școlit, plătit de stat, capabil să-și exercite rolul de luminător obștesc, dar și de fidel apărător al noii realități statale. Din păcate, clerul acesta intră în contradicție cu clerul ucrainean, la fel de școlit și de ortodox, mărul discordiei reprezentându-l uzufructul proaspăt înființatului fond religios. Clerul acesta reprezintă prima generație de „inteligentă” a neamului și, din această poziție, insuflă nemulțumirile sale întregii „inteligente” românești din Bucovina. Ciudat este că naționalismul românesc din Bucovina nu are, niciodată în epoca austriacă, și o partidă filoromână. Naționaliștii români sunt fie filogermani, fie filopoloni, dar niciodată filoromâni. Au, ce-i drept, un sentiment etnic, care-i face să explodeze de entuziasm, la Viena, când se cântă „Deșteaptă-te Române”, dar statalitatea românească nu-i mai interesează, iar apatia aceasta se manifestă prin ostilitatea cu care... suportă Imnul Regal al României, cu ocazia aceleiași manifestări de românism... vienez. Mai târziu, se înființează și în Bucovina, după modelul ardelenesc, un Partid Național

Român, dar care se va dovedi a fi un mare adversar al statalității românești, fiind harnic militant al sacrificiului românesc pentru apărarea Austriei. După destrămarea imperiului, în octombrie 1918, Partidul Național Român din Bucovina, regretând că Bucovina nu mai are cum rămâne provincie austriacă, din cauza desprinderii Poloniei din imperiu, nici nu iu în calcul ipoteza unirii cu România. Dimpotrivă, „naționaliștii români” din Bucovina visează ca, și în baza teritoriilor românești alipite Bucovinei prin Pacca de la București, să pună bazele unui stat european în acest Orient. Abia când legionarii ucraineni prind să-și facă de cap prin Bucovina, „naționaliștii români” bucovineni preferă să aleagă, între două rele, răul cel mai mic, adică unirea cu România. Dar unirea aceasta „necondiționată” are anume condiționări, ca și în cazul „naționaliștilor români” din Ardeal, care-și formulează condiționările, în același octombrie 1918, la Arad. Condiționările înseamnă privilegii pentru cei care, în toate epocile, în toate statalitățile, izbutesc să se așeze în capul mesci cu bucate.

N-aș vrea să insist asupra antiromânismului elitelor bucovinene, pentru că el emană pâclor din cronicile mărunte ale acelor vremuri. În fond, antiromânismul elitelor românești nu reprezintă o noutate, ci o permanență, un alt tip e contemporaneitate, deprins, cum spunea Strabon, „după ce au ajuns în legătură cu tot soiul de oameni (și) au împrumutat de la aceștia luxul și obiceiurile negustorești”. Antiromânismul elitelor românești a fost sesizat, încă din vremuri de demult, de către obștenii vluhi, care au preferat să pună păcatul înstrăinării în responsabilitatea străinilor: „Țiganul, când a ajuns împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat”.

Nu știu ce anume din sufletul meu m-a făcut să exprim și un punct de vedere personal față de trecutul nostru istoric, deși, inițial, îmi propusesem doar să condensez o bază de date și să o pun la dispoziția contemporanilor. Odată și odată, folosind această bază de date, pe care poate că voi izbuti să o completez în timp, voi scrie, probabil, o carte pe care, deocamdată, nici măcar nu încerc să o imaginez. Măcar despre obiceiuri, datini, tradiții, adică despre esențializările tipului de contemporaneitate carpatică va trebui să scriu, cu riscul ca, datorită imaginației, să-i deranjez doar pe rigizii istorici români și pe patrioții cu gura din actualele elite ale neamului. Tocmai de aceea, în cartea aceasta,

am adunat și o mulțime de repere ale spiritualității românești.

Trufia prezentului legitimează un trecut strălucit cu siluetele zvelte ale bisericilor mănăstirești. N-am putut zidi nimic altceva pentru că ne-a lipsit, veac de veac, brazda de pământ pe care să punem piatră pe piatră. Trecutul nostru este o imensă pustietate, prin care adierile plimbă doar șoaptele neamului, iar umbrele încheagă străvechi ritualuri solare. Umbrele, pentru că noi, carpaticii, ne-am aflat mereu între soare și pământ. Când ni s-a luat pământul, ne-am concentrat asupra soarelui, trăind sărbătorește fiecare sfântă zi lăsată de bunul Dumnezeu. Tocmai de aceea, cronică mărunță a celor care au știut sfinți zilele săptămânii înseamnă istorie, semn că bunul Mihail Kogălniceanu s-a înșelat. În fond, românii, deși nu au făcut istorie, au scris-o. Nu au făcut istorie, ci un anumit tip de contemporaneitate. În istorie, cei mai mulți dintre noi nu și pot afla locul, dar în veșnicia contemporaneității carpatice toți putem trăi fericiți, fără să ne mai asasinăm unii altora străbunii. În fond, cei pe care suntem puși să-i ucidem pentru a doua oară, prin ideologii naționaliste, nici n-au fost străbunii noștri, ci înstrăinații rățăcitori într-o contemporaneitate orientală.

Scriind, cu o mulțime de cărți pe masă, „Bucovina faptului divers”, am vrut doar să aduc în atenția generației mele și a celor care urmează generații uitate, luminători uitați de generații, eroi și trădători, înțelepți și proști, creștini și fățarnici, viață. În fond, contemporaneitatea carpatică poate fi trăită, generație după generație, în câteva ceasuri de lectură, adică nopțile mele de nesomn și de căutare. Cartea aceasta este și un roman, scris prin tehnica colajului, dar nu de mine, ci de toți irositorii de nopți bucovinene, pe care îi puteți zări, acum, și în lumina zilei. Față de ei, fiecare dintre noi are anumite obligații, dar și pe acestea va trebui să le identificați singuri, după cum vă îndeamnă sufletul.

Câteva repere ale spiritualității satului românesc din Bucovina

IIORELE

„Moldovenii, când vor să joace, își pun cizme cu un fel de potcoave de fier în picioare și atât bărbații, cât și femeile le poartă în diferite culori. Femeile, însă, au potcoave de acestea mai înalte decât bărbații și, când vor să înceapă jocul, se cântă, mai întâi, din diferite instrumente ca viori, cimpoaic, fluier, tobe, lăută cu trei coarde. Apoi, se prind de mână, tot câte un bărbat și o femeie, într-un șir lung, săltând mereu, strigând și bălându-și picioarele unul de altul. După ce au săltat câtăva vreme, se strâng cu toții, împreună, într-un cerc și saltă ca mai înainte” (Niccolo Bursi di Lucca, 1633)

NUNȚILE

„Obişnuiesc, la nunți, să întindă mese, timp de trei zile și trei nopți în șir, în care timp nu fac altceva decât să bea, să joace, să cânte din instrumente și din gură; numai mireasa, în prima zi, nu mănâncă, ci doar trebuie să stea la joc, cu fața acoperită până noaptea, astfel încât nici mirele nu o poate vedea până la miezul nopții, când pleacă împreună să desăvârșească legătura căsătoriei.

Când merg mirii la biserică să se căsătorească, mireasa stă îngennunchiată înaintea altarului, cu fața acoperită (cu un voal), iar bărbatul, în picioare, cu căciula în cap.

După terminarea ceremoniei, ies din biserică, însoțiți de rude, care merg pe jos, cântând din diferite instrumente înaintea trăsorii în care

este dusă mireasa și aceasta, în fiecare piață (toloacă), trebuie să coboare și să joace cu toți cei care o poftesc. Când mireasa este din alt loc, atunci ceilalți (rudele celelalte) merg călare.

Când ajung la casa miresei, încep din nou jocurile și bătrânii ca și tinerii joacă cu mireasa. Apoi, fiecare se așează la masă, unde sunt serviți de stăpânii casei și, în ziua dintâi, servește și mirele la masă” (Niccolo Barsi di Lucca, 1633)

„Când cineva se căsătorește, toate rudele sale se adună la el acasă. Se întinde o horă, alcătuită din tinerii cei mai chipeși, și se aduc fetele cele mai frumoase, care merg jucând și trec pe sub ferestrele miresei, unde li se dă o gustare. Cei din partea miresei fac la fel și primesc aceeași cinste din partea rudelor mirelui...

Ospețele de nuntă se fac, totdeauna, la mire... În timpul ospățului, femeile se scoală de două sau de trei ori pentru a juca” (De la Croix, 1672)

„La țară, când mirele și mireasa se duc la biserică, îi urmează tot alaiul, cu muzica alcătuită din unul-doi sau mai mulți țigani, după starea lor materială, cu niște viori făcute dintr-un băț, cu trei strune și o scândură proastă, căci altfel de lăutari nu sunt de găsit în toată țara; aceștia cântă din vioară și din gură și joacă, totodată, și ei împreună cu nuntașii, și atunci nuntașii joacă în fața bisericii tot timpul cât face preotul slujba cununiei.

Înainte altarului, se află un covor pe care vin să-și ia locul mirele și mireasa, pe lângă încă un bărbat și o femeie, care trebuie să le fie martori (nași - n.n.); mireasa are fața întreagă acoperită cu niște pânze subțiri. După aceea, preotul ia un șnur de mătase, îi leagă împreună pe toți patru și pune câte o cununie pe capul mirelui și al miresei, iar la acei care au mai fost căsătoriți le pune o coroană de paie și, după aceasta, își începe ceremoniile de citirea evangheliei despre nunta de la Cana, în limba rusă (slavonă - n.n.), îl întrebă pe mire dacă vrea să ia, să păstreze, să cinstească și să hrănească pe această mireasă, întrebare care se pune și miresei, în ceea ce privește partea dintâi, la care trebuie să se răspundă “Da”...

După săvârșirea cununiei religioase și cât în biserică se sărută mirele și mireasa cu nașii lor, se duc apoi la altar și sărută icoanele, și, în același timp, așa cum s-a arătat, nuntașii joacă înaintea bisericii, și după terminarea slujbei joacă toți nuntașii împreună și cu mireasa, mergând de la casa ei la casa mirelui, și tot alaiul e rânduit într-un șir: în frunte, un vâtlul merge (de cele mai multe ori, un om bătrân cu un toiag mare, împodobit cu basmale cusute); după ei urmează mireasa și, apoi, toți ceilalți nuntași, după ranga, în general tot tineret care se ține de mână, tot câte unul și câte una, și, chiar dacă ar umbla un sfert de milă, ei tot joacă cu toții pe un rând, ceea ce nu se obișnuiește nici în țara noastră (Germania) și în nici o altă țară. Apoi, mai au obiceiul, și după aceea, și la petreceri, să facă un cerc mare (horă - n.n.) și toți câți sunt să se țină de mână; țiganii stau în mijlocul cercului, cântă din strună și din glas tot felul de cântece înfocate și mai joacă și ei, după cum le este obiceiul, încât pământul se cutremură și, dacă aș fi silit cu ei și să rabd mult așa ceva, nu vrea mai bine să fac orice altă muncă grea, decât să mai joc înainte cu ei. Dar ei o pot duce ceasuri întregi și pot răbda chiar o jumătate de zi, fără să simtă oboseala.

În dimineața de după nuntă, dacă mirele s-a însurat cu o fată, atunci prietenii și oaspeții stau cu ochii în patru ca să vadă dacă mirele e mulțumit și a găsit pe mireasă fecioară neatinsă; și el trebuie, atunci, să scoată la iveală binișor cămașa miresei sau să o înfățișeze, cu cea mai mare bucurie, noncrei și celor de față. Dar acest obicei a mai căzut în părăsire” (Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, 1712)

„Sâmbătă spre seară, după ce s-au pornit vătăjeii prin sat la chemat la nuntă, se adună vornicesele (druștele) miresei și alte fete și încep a o înfrumuseța pe mireasă, făcându-i, mai întâi, cunună de feliiurite flori, care cunună are s-o aibă, Duminecă, la cununie. În timpul acesta, vătăjeii, gătind de poftit, vin înapoi la mireasă și, când apune soarele, vin și pețitorii (sturostele) mirelui într-acolo, însoțiți de mire și de tatăl mirelui, de schimbă inelele și darurile, și anume:

Mireasa închină întâi tatălui mirelui o năframă subțire de pânză de casă, cusută toată cu flori de mătasă de feliiurite culori.

Socrul îi dă dar înapoi, pe talger, după putere, 1, 2, 3 - 5 ruble de

pe timpul Mariei Teresiei, alții și galbeni și cei mai săraci - sorcoveți.

După ce mulțumește, mireasa și închină cu paharul la socru, dă apoi o năframă mirelui, carele pune încă pe-atâtea, ba și mai multe ruble, dacă e avut.

După mire, închină apoi starostele, cari-i pun încă câte ceva, apoi se pun bucatele și, mai ales, o găină întregă friptă, pe care o împarte unul dintre staroști între toți câți se află în casă, până și la bucătărițe, unde fac mult râs că găina a fost mai bătrână decât ele și că trebuia să înceapă a o ferbe măcar cu vreo câteva zile înainte de începerea nunții.

După ce s-au ospătat, se scoală și încep și cei din partea mirelui a cinsti la părinții miresei din rachiul adus de dâșii, unde se silesc foarte spre a nu întârzia.

Bând, apoi, câte două, trei rânduri de păhare, se scoală, apoi, mirele, tatăl mirelui și cu toți cei viniți cu dâșii și, mulțumind părinților miresei, își iau rămas bun dela mireasă și dela toți căsăni și se duc însoțiți de musicanții mirelui. Ajungând la mire acasă, se trimit, apoi, schimburile dintr-amândouă părțile. Schimburile constau, ca și pe la noi (la Suceava), din cămeșa mirelui, cămeșă de soacră, botinele miresei, șelutul miresei ș.a.m.d.

În acest timp, pe când se trimit schimburile din amândouă părțile, se joacă de către vătăjei și druște și alte neamuri mai aproape ale mirelui și ale miresei, la mireasă.

Gătindu-se la mireasă cununa cea de mireasă, se așează și mireasa de cătră părinți și de cătră druște la masă. Părinții miresei încep a plânge, unde mireasa, deabia mai putând de plâns (când e mirele de tot urât), ia paharul și închină la părinți și anume: întâi, la tată, tatăl, luând paharul cu mâna învălită într-o basma, închină iarăși la mireasă și, prin plâns și lacrimi, îi urează pâne și sare, viață și traiul cel mai bun cu viitorul ei soț. Mireasa închină, apoi, la mumă-sa, aceasta îi urează iarăși și așa închină mireasa, pe rând, la toți, la frați, surori, unchi, mătușe și alte neamuri cari se află în casă.

După ce a închinat la toți câți se află în casă - afară de nuntași (tineretul) - pofteste, apoi, vătăjelul miresei pre părinții ei să-i pue cununa făcută pe cap și s-o binecuvinte. Părinții, luând cununa din mâna druștelor, o țin cu mâna deasupra capului miresei, atât tata, cât și mama, și,

binecuvântând-o și urându-i iarăși, i-o așează pe cap, plângând în hohote din amândouă părțile.

Tinerii nuntași ce stau la masă împrejurul miresei intonează, în acest timp, **Cântecul miresei**, pe când mireasa, părinții și druștele deabia mai pot vorbi de plâns. Melodia cântecului este foarte frumoasă și atât de pătrunzătoare încât și inima cea mai cerbicioasă n-ar fi în stare de a se roține din plâns” (G. Tămăiață, 1882).

PORTUL FEMEII

„Fetele poartă pe cap doar părul lor împletit, ca să se deosebească de neveste sau de femeile stricate. Când ies din casă, pe frig sau pe soare arzător, își leagă un tulpan cu cusături pe cap și peste față, aproape ca turconicele, încât abia dacă li se vad ochii și nasul; însă, când ajung acolo unde se duc, își scot tulpanul ca să se vadă că sunt fete.

Dacă o fată greșeste și este dovedită ca desfrânată sau chiar are un copil din flori, atunci este tunsă sau trebuie să umble ca femeile, cu capul acoperit.

Chiar din ziua nunții, femeile nu-și mai lasă, niciodată, părul sau cozile să fie văzute de vreun bărbat și, când se împletesc sau se despletesc, se ascund într-un loc mai retras și mai singuratec, ca să nu le vadă nimeni; dacă ar veni, cumva, în grabă vreun bărbat și ele nu ar avea timpul să și-l împletească, atunci se acoperă cu o broboadă și se rușinează mult că au fost văzute pe neașteptate. Ele spun că nu se cade, acum, când nu mai sunt fecioare, să-și mai arate părul, care trebuie să fie acoperit cu broboada.

În toate celelalte privințe, **portul este la fel la femei și la fete**. La gât, poartă mărgean roșu și de tot felul, iar în urechi poartă niște cercei mari.

Pe trup au o cămașă subțire, cusută pe o lățime de un deget și mai bine cu tot felul de mătăsuri și cu aur și argint, în patru dungi, în față și în spate, de sus și până jos, la tivul care ajunge la picioare. Mânețile sunt largi de câțiva coți și cusute; și ele le înfășoară și le întorc înăuntru și în sus, pe braț.

îmbrobod ștergarele peste gățe (cocuri). Atât fetele, cât și nevestele tinere leagă peste ștergariu, pe vârful capului, o basma de mătasă vârstată cu felurite culori și, mai ales, când este vreo sărbătoare mare sau vreo nuntă în sat.

Și cojocelule-s feliurite: Cele mai avute poartă așanumitele **ilice**, cari-s lungi mai până la pământ, largi și pe margini cusute cu piele de dihor; de asemenea, pe la mâneci și pe la brâu, iar pe la poale împestrate cu niște postav roșu ca fesurile turcești. Aceste ilice au adus încă multă sărăcie și nevoie în sat, deoarece fiecare econom ce vrea să-și mărite fata este silit să-i cumpere ilic, care ilic costează - cum am văzut cu ochii mei - cel mai slab 25 și cel mai de frunte până, ba și peste 30 fl.

Fata care n-are ilic se numără printre cele mai sărace, ba chiar și cele mai sărace se opintesc să aibă, că altfel nu se dau duse la cununie. Astfel se vără bieții oameni în datorii până în grumaz. Ilicul acesta împistrit cu atâtea petece roșii pare încă a fi port împrumutat dela ruteni.

Femeile bătrâne și fetele mai sărace împlă în cojoace cusute simplu, numai mai lungi și nu crețe ca pe la noi. Aceste cojoace par a fi numai dintr-o pele de berbec și nu cu brâe frumoase și rotunde ca în părțile noastre” (G. Tămăiagă, 1882).

„În toată țara, femeile sunt peste măsură de frumoase, au părul negru cum e cărbunele, ochii și sprâncenele la fel de negre, iar fața lor este ca laptele și sângele, și ochii lor ca rubinele. Pielea de pe tot corpul lor este albă și subțire, și la multe din ele află cele mai frumoase mâini. La țară, și chiar la țărani, găsești fete și femei atât de desăvârșit de frumoase cum nu se află nicidecum la noi, în Germania... Și nu sunt puține fetele de țaran în stare a face de rușine, prin înfățișarea și frumusețea lor din cap până în picioare, pe cele mai alese dintre boieroaice. Acest dar îl au din naștere” (Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, 1712).

„Miresele (din zona Cernăuților) vin la cununie îmbrăcate în ilice. Poartă pe cap o cunună făcută din barbanoc, înfrumusețată cu feliurite flori de târg artificioase sau și cu alte flori naturale, ba unele și cu mirtă. Această cunună o așează pe găța (cocul) făcută din păr propriu și împodobită cu păuni și cu gherdane și-i slobozită cam pe ochi, spre simbol

de întristăciune că iese din mijlocul tinerilor.

La gât, salbă, chiar împrumutată. Pe sub ilic, zobon (anteriu) și încinsă peste zobon cu brâu colorat, ales de dânsele și unele și de târg. În mâini ține o năframă, pre care i-o întinde mirelui la “Isaia dănțuiește” npre a nu da mâna goală unul cu altul. Această năframă a purtat-o și înainte de cununie, acasă, și în tot decursul nunții, și cu care a primit paharul oridelacine a închinat cu ea, spre închipuire că să-i meargă toate în plin. În picioare, poartă mireasa botine în pantofle” (G. Tămăiagă, 1882).

PORTUL BĂRBATULUI

Costumul bărbătesc, la 1882, în zona Cernăuților (Mahala, Cotul Ontriței, Sadagura), comparat cu costumul țărănesc din zona Sucevei. „Bărbații poartă sumane și cojoace ca și pe la Suceava, numai de altă croială, cușme de asemenea, iar vara - pălării de pae, lucrate de dânșii, și numai puțini pălării de lână ca prin celelalte părți ale Bucovinei. Cioricii încă-s de altă culoare: negri, nu albi, chiar negriți anume, care datină nu este românească și se pare a fi luată de la slavoni, precum și pălăriile de pac.

Portul holteilor se deosebește puțin de cel al însuraților, și anume: holteii poartă în regulă un mintean (cojoc scurt) și pălării înfrumusețate cu gherdan și pene de păun. Croiala botinilor este cea ca pe la noi (prin părțile Sucevei), numai că, pe aici, le poartă toți suflicate și gătite cu ciucuri de pele (o datină, după cum se vede, luată iarăși dela slavoni). Cămeșele-s de in și cu mâneci mai strâmte decât pe la noi. Cămeși de bumbac sunt rare. Unii poartă și basmale de mătasă la gât, mai ales holteii, și se-ncing cu un brâu lat de lână, pre care îl numesc chingă; curele nu există mai mult, nici late, nici înguste, cu toate că mai nainte purtau” (G. Tămăiagă, 1882).

Costumul popular studentesc. În 1860, la Viena, studentul I.G.Sbiera s-a hotărât să-și facă un „port românesc, ca să vadă și să înțeleagă oricine cum am să vorbesc și în ce direcție am să lucru. După

modelul pieptarului, cojocului, sumanului, bernevecilor (ițarilor), ciubotei, cușmei și pălăriei românești din Bucovina, mi-am dat la făcut, în Viena, un port întreg. Am înduplecat chiar și pe lăncu cavalier de Zota, carele venise atunci la studii juridice la Viena, ca să-și facă și el un atare îmbrăcământ.... Portul nostru fu îmbrățișat de unii tineri și chiar de vreo trei-patru boieri din familiile Costin, Popovici și Vasilco, dară nu se putu generaliza, nici susține timp îndelungat; dete însă unor copile îndemnul de a se îmbrăca și ele în port național” (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 140).

Costumul popular studentesc, născocit la Viena, dar receptat în Bucovina ca semn de noblețe contribuie la crearea, în lumea satelor, a costumelor studentești, bogat ornamentate din care derivă multe din costumele satului românesc contemporan.

PETRECERILE TRADIȚIONALE

Vergelurile (dela verigă, verigel, vergel) erau niște strânsuri de flăcăi și fete mari, făcute toamna și pe la începutul cășlegilor de iarnă, în case private, cu scopul de a deprinde tinerii în danțuri, în cântatul colindelor și în urări la nunți. La unele din aceste vergeluri, aduceau participanții mâncare și băuturi.

Horele sătești erau curate strânsuri de joc, făcute de cătră tineret, mai ales vara și toamna, înaintea bisericii, la fântâna publică din sat, la crâșmă și, mai rareori, la vreo casă privată. La acestea, veniau și bătrâni, dar mai mult ca privighetori ai copiilor decât spre a petrece ei înșiși.

Hramurile sau rugăciunile erau, la poporul de jos, curate ospete în amintirea familianților răposați; la clasele mai superioare, însă, se introduse și petrecerea cu musică și jocuri.

Curate petreceri familiare, împreunate numai cu ospete, erau **cumătriile și colocăriile** (finii dăruiau nașilor colacii - nota noastră). La **serbarea zilelor onomastice** și la **nunți** întâmpinai de toate: ospăț, musică, cântece și jocuri” (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 194).

Umblatul cu Turca, de Crăciun. „Turca este o joacă, care s-a încodit în vremile cele bătrâne de’n pricina urăciunii ce-o aveau Moldovenii asupra Turcilor; adevă, în ziua de Crăciun, îmbracă pe unul cu un sac de pânză, la care leagă un cap de bou, și preste acela încalecă altul, însă tocmit ca și când ar fi ghibos, și așa merg pe la toate casele și ulițele cu jocuri și cu cântări” (**Foaea Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina**, Cernăuți, 1 Martie 1865, Anul I. nr. 1, 2, 3, pg.36).

SĂRBĂTORILE CREȘTINEȘTI

„Felul de a ține sărbătorile la moldoveni este de a se abține de la muncă și a se deda plăcerilor, petrecând ziua cu băutură, cu mese și cu joc. Și, deși sunt împovărați de dările cele mai mari, totuși ei întâmpină zilele de sărbătoare cu cea mai mare bucurie, încât s-ar părea că nu simt deloc starea lor nenorocită.

Ziua de vineri din fiecare săptămână ei o sărbătoresc în cinstea **sfintei Vineri**, pe care pretind ei că ar fi sfânta ce stă, neîncetat, în genunchi înaintea tronului lui Dumnezeu, rugându-se cu lacrimi pentru aceia care o cinstesc. Și, de aceea, foarte mulți cred, în orbirea lor, că e mai mic răul să-l superi pe Dumnezeu, decât pe sfânta Vineri; și cerșetorii primesc pomeni generoase în cinstea ei.

Ei socotesc că fiecare zi în parte, din toată săptămâna, este o sfântă **ziua un sfânt**” (Marco Bandini, 1646)

„Este vrednic de răs și acest basm pe care ei îl socotesc drept un **articol** al “Crezului”, cum că, în Joia mare, sufletul morților, ale părinților, **străbunilor și străbunelor** obișnuiesc să se reîntoarcă la ai lor pentru hrană, **din care cauză**, în zori de zi, tatăl familiei sau mama familiei face un foc **înaintea ușii casei sale**, așează lângă foc un scăunel, acoperit cu o pânză curată, pune pe el pâine cu mâncare și băutură pentru ca părinții, străbunii și străbunele să-și întremeze sufletul.

S-a întâmplat la Baia, nu chiar de mult, ca să apară un câine și să **fiure accl prinos și**, văzând aceasta, judele catolic al orașului i-a strigat

râzând:

- Iată sufletul bunicului vostru cu patru labe, cu colți și cu părul zbârlit, care fuge cu mâncarea cea bună!” (Marco Bandini, 1646)

„Oamenii țării nici nu postesc, nici nu se roagă, nu au nici un fel de religie; sunt creștini doar cu numele. Preoții lor sunt cei dintâi care își încep ziua la crâșmă”.

Boierimea, clerul înalt și domnul, oameni instruiți fiind, posteau. Se mânca, de obicei, “bob fiert în apă și mazăre sau fasole fiartă, fără ulei, care seamănă cu mazăricea, și varză păstrată în saramură pentru tot anul, nimic altceva. După cum am spus, ei nu întrebuițează nici vin, nici ulei, afară de sâmbăta și duminica, dar ei beau must de mere” (Paul de Alep, 1653)

„În această țară, fetele au obiceiul să împletească cununi de flori și de busuioc pentru a și le pune pe cap; iar femeile se împodobesc în același fel” Paul de Alep, 1653)

„Ca să arate că sunt creștini adevărați și, că pe deasupra, ei mai aparțin singurei religii adevărate, ei se fălesc cu postul și, în fapt, postesc foarte mult și aspru, și mănâncă în aceste zile totul gătit numai cu untdelemn, ca și rușii moscoviți.

Postesc, îndeobște, miercurea și vinerea...

Înainte de Crăciun, e post mare, de Sfântul Filip ei țin post strict trei săptămâni, de Sf. Petru și Pavel - 4 sau 6 săptămâni, iar femeile, măcar că aproape nu știu nimic despre cuvântul lui Dumnezeu, țin, totuși, morțiș la acest post și la ceremoniile lor, deși ele se duc puțin, și multe dintre ele chiar deloc, la biserică. Iar fete și flăcăi nu vezi deloc la biserică, decât doar dacă se duc la nunți sau intră de curiozitate, căci nici preotul nu vrea să-i rabde în biserică.

Despre păcatele mai ușoare ei nu cred și nu știu să fie, într-adevăr, păcate, ci numai cele actuale (mortale, grave). Mi-a spus, odată, un țăran, pe când îl îndemnam să se ducă la biserică și să se roage acolo:

- Ce să fac eu la biserică sau pentru ce să mă rog, căci eu nu am nici un păcat, nu am ucis pe nimeni și nici nu am furat. Soldații voștri,

înă, sunt oameni păcătoși și au de ce să se roage; eu, însă, nu!

Crăciunul, Paștele, Rusaliile, îndeosebi zilele sfinților și toate celelalte sărbători ei le țin, dar după calendarul iulian. În biserică, ei fac răsunec clopotele, dar mai bat, oricând, toaca pe o scândură de lemn cu un ciocan care este atârnat în biserică sau la ușa acesteia.

De Paște, bat toaca și trag clopotele de două ori mai mult. De Bobotează, purced afară cu alai și binecuvântează apa. De zilele mari de mărtoare, precum și ale apostolilor și sfinților, își duc mai toată mâncarea lor la biserică spre a fi sfințită și, adesea, sunt bisericile așa pline de blide că nici nu se poate trece din cauza lor; și aceasta are loc în partea din mijloc a bisericii...

Între Paști și Rusalii, ei merg în toate joile cu prapuri, în procesiune, la câmp și popa binecuvintează câmpul ca să dea bucate bogate. Dar ca să mai rostescă și rugăciuni în această materie, ei nu au nici o știință și nici o putință, și au dreptate polonii în zicala lor: „Poduri leșești, posturi nemțești și liturghii moldovenești nu sunt decât sminteli”.

De Paști, când se întâlnesc între ei, se sărută, rostind cuvintele „Hristos a înviat”, și aceasta o țin, într-una, până la Înălțare, și nu rostesc nici un cuvânt drept salutare sau, când închină paharele, în loc de „Bună dimineața” sau „Să vă fie de bine” nu spun decât „Hristos a înviat”. Iar celălalt răspunde „Adevărat a înviat!”. Și ei mai dăruiesc ouă roșii și se întropesc bine cu apă în zilele de Paști și mai fac tot felul de pozne și caraghioslăcuri, ba chiar și aruncă, în zilele acelea, pe popii lor în apă sau trebuie ca aceia să se răscumpere de la ei cu un ospăț bun” (Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, 1712)

„În ceea ce privește religia, ei aparțin cu toții (cu excepția câtorva ortodocși și catolici ardeleni) religiei grecești neunite și, deși nici popii nu au aproape nici o cunoștință despre deosebirea între religii, ei sunt atât de fanatici în religia lor, încât abia dacă-i consideră pe ceilalți creștini, mai ales însă pe catolici, mai buni decât evreei și păgânii...

Tot acest cler este lipsit de orice știință și neștiința lor se extinde, adescori, și asupra problemelor de credință. Nici modul lor de viață particulară nu poate fi chiar lăudat, dar, prin ipocrizia unor posturi exngerat de severe, știu să țină naivitatea norodului în cătușе strănse”

(Spleny, 1775)

„Ca și clerul sunt și călugării foarte ignoranți și necunoscători în specialitatea lor; chiar și episcopul și arhimandritul, care sunt cele dintâi demnități în Bucovina, nu au nici o idee de o teologie sistematică. Cunoștințele lor se mărginesc la ritual sau ceremonial, cum le găsem prescise în cărțile bisericești” (Ioan Budai-Deleanu, 1803)

OBICEIUL JERTFEI UNUI SUFLET

„Când își construia o casă nouă, românul bucovinean, tributar „credinței din bătrâni” că „fiecare casă nouă cere jertfa unui suflet”, săvârșea un sacrificiu simbolic. „Nefăcându-se acesta, se crede că trebuie să moară stăpânul casei. De aceea, în cornul temeliei de către răsărit, zidesc meșterii e viu un cocoș negru, punându-i mâncare și apă pe trei zile. În ținutul Humorului, se pune în temelie numai un cap de cocoș negru. La clădiri monumentale, precum bisericile și mănăstirile, există iarăși credința că numai atunci poate să fie dusă la bun sfârșit clădirea, dacă se aduce o jertfă mai mare. La atari clădiri, măsurau meșterii pe furis umbra unui om cu un stânen sau cu o ață și o îngropau, apoi, în temelie, iar omul căruia i s-a îngropat umbra trebuia să moară.” Ion Ștefureac

ÎNMORMĂNTĂRILE

„Când moare cineva, ei obișnuiesc să-l țină în casă timp de trei zile, mai ales dacă vremea este rece și este iarnă. În aceste trei zile, ei nu fac altceva decât că dau de mâncare săracilor și călătorilor... După împlinirea celor trei zile, îl duc la cimitirul de lângă biserică, trăgând clopotele, cu preotul lângă ei, cu mulți bărbați și femei care merg despletite, bocind cu glas tare și zmulgându-și părul.

După ce l-au băgat pe mort în mormânt, care este o simplă groapă săpată în pământ, și l-au acoperit cu acel pământ, se întorc acasă. Aici,

se face din nou praznic, cu bărbați și femei, cu bogați și săraci, cu oameni de toate neamurile, și cheamă pe preot să blagoslovească masa” (Niccolo Barni di Lucca, 1633)

„Morții nu se îngroapă decât după trei zile... Preoții vin și spun rugăciuni... Femeile sunt datoare să vină cu rudele lor să bocească lângă mort și să-și smulgă părul, cu toate că - uneori - ele nu au deloc dorința (de a o face). Atunci, ele tocmeșc bocitoare și folosesc mijloace de întristare pentru a-și trezi durerea, înșirând frumoasele însușiri ale mortului. Această muzică (bocetul) reîncepe ori de câte ori văd intrând câte un prieten al mortului... După trei zile, mortul este dus la biserică, unde se fac rugăciunile obișnuite și, între altele, o psalmodie în care se spune: „Veniți, frații mei, să dăm celui pe care voim să-l înmormântăm ultima sărutare și ultimul salut!”. Atunci, cele mai apropiate rude ale mortului îi sărută fața și mâinile, ceilalți numai mâna. Este îngropat cu stindardul și cuca de ceremonie.

Prohodul se încheie împărțindu-se săracilor carne friptă, mai cu seamă de vacă” (De la Croix, 1672).

„Mulțumirea cu puțin și simplitatea”

„Românii au făcut istorie, dar n-au scris-o”
Mihail Kogălniceanu

În ținuturile carpatice, locuitorii, „înainte de cunoașterea literelor, legile și le cântau, precum este obiceiul” (Aristotel, 427-347 î.e.n.).

„Primii de lângă Istru sunt Carpizii, apoi Sciții Plugari, iar mai încolo Neurii (tot Sciți), până în ținutul de asemenea pustiu din pricina ghețurilor” (Ephoros, 408-340 î.e.n.).

„La capătul lumii, unde sunt izvoarele nopții și unde cerul e luminat de o lumină ce abia mijește”, localnicii se hrănesc doar „cu miere, lapte și brânză, ducând un trai liniștit... Căci înțelepții, nefăcând aproape nici o deosebire între dreptate și cumpătate, au urmărit în primul rând mulțumirea cu puțin și simplitatea. Ei trăiesc din ce produc turmele lor, lapte și brânză... nu știu să strângă bogății sau să facă negoț, dar pun mai presus de orice prietenia unui om însemnat... și le este frică doar să nu se prăbușească peste ei cerul... Abia după ce au ajuns în legătură cu tot soiul de oameni, au împrumutat de la aceștia luxul și obiceiurile negustorești” (Strabon, „Geografia”, 18 e.n.).

Țărani și turme, în Carpați. „Apoi turmele nu numai că-i satură pe țărani prin belșugul brânzei și al laptelui, ci acoperă și mesele bogaților cu mâncăruri numeroase și plăcute. Iar unor neamuri lipsite de grâu le procură toată hrana, de aceea cei mai mulți dintre nomazi și dintre geți se numesc... băutori de lapte” (Columella, 20-70 e.n.).

Curajul necesar pentru libertate sau moarte. În anul 26 e.n.,

triburile din ținuturile carpatice „se aflau pe crestele munților și trăiau departe de orice civilizație... Ei nu erau obișnuiți să asculte nici măcar de regi, decât atunci când doreau, având oricând curajul necesar pentru libertate sau moarte” (Tacit, Istorii, 55 e.n.).

„Țăranii care locuiesc în ținutul de munte, pe înălțimile pomenite mai sus, ne întrec pe noi, romanii, în privința deplinătății puterilor trupești și a privilegiului unei vieți mai îndelungate, iar lucrul acesta, cred ei, stă în legătură cu faptul că nu se îmbuibă cu necurătenia mâncărilor calde, ci mereu în puterea vârstei, își răcoresc trupurile cu stropii de rouă, sunt stăpâni pe dulceața unui aer mai curat și simt înaintea tuturor razele soarelui dătător de viață, rămânând până acum neatinși de relele civilizației umane” (Ammianus Marcellinus, 330-400 e.n., în „Rerum gestarum libri qui supersunt”).

“Bucovina este țara clasică a trecutului nostru istoric. Nicăieri, pe tot pământul românesc, nu se află, pe un spațiu atât de mic, atâta bogăție de istorie românească, atâta bogăție de amintiri scumpe ale trecutului nostru. Fără exagerare putem chiar zice că, în ce privește arta veche religioasă, Bucovina ocupă un loc din cele dintâi în toată lumea ortodoxă. Dacă Ardealul, cu resturile sale arheologice din epoca romană, este țara clasică a trecutului roman în Dacia, Bucovina este țara clasică a trecutului românesc propriuzis” (Dimitrie Onciul, Din trecutul Bucovinei, în Convorbiri literare, Anul 49, 1915, pag. 742-743).

Zandow și Moznopon încearcă să impună slava ca limbă liturgică. La începutul secolului al X-lea, doi ucenici ai celebrilor Chiril și Metodie, Zandow și Moznopon, vin între vlahi cu speranța că-i vor convinge să renunțe la limba latină în favoarea celei slave ca limbă liturgică (cf. Sacra Morava, Historia sive vita SS Cyrilli et Methodi, apud. Ion Nistor - Cehoslovaciei și României, în Codrul Cosminului, nr.VI, 1929-1930, pp.261 urm.).

Celui ce va citi în limba latină să i se taie limba. În 1150, “părintele Teofilact a invitat pe împăratul Asan de a trece în Vlahia să o

cucerească și să o curețe de erezul roman, care, până atunci, citeau în limba latină, să lase mărturisirea romană și să nu citească în limba latină, ci în limba bulgară, și s-a poruncit ca celui ce va citi în limba latină să i se taie limba, și, de atunci, Vlahii au început a citi bulgărește” (cf. **Carstvenic-ului de la Buda**, apud. Ion Nistor - Cehoslovacii și Români, în Codrul Cosminului, nr. VI, 1929-1930, pp.261 urm.).

Epistola I a Sfântului Pavel, sfidată de adeptii celor 3+1 limbi liturgice

“1. Păstrați dragostea și năzuiți spre cele sufletești, mai vârtos spre aceea ca să explicați sfânta scriptură în **limba poporului**, și cu foc, cum făceau prorocii.

2. Pentru că cel ce vorbește în limbă străină nu vorbește poporului ascultător, căci el nu-l înțelege; ci vorbește numai lui Dumnezeu, carele știe și acea limbă străină. Deci toate câte le vorbește cineva în limbă străină sunt numai lucruri ascunse, nepricuate poporenilor ascultători.

3. Iar cel ce explică scriptura și ține cuvântări în limba poporenilor ascultători, acela vorbește într-adevăr oamenilor, îi zidește sufletește și moral, îi îndeamnă spre bine și îi mângâie.

4. Cel ce vorbește în limbă străină se zidește numai pre sine; iar cel ce explică scriptura și face cuvântări în limba poporului, acela zidește sufletește întreagă comuna bisericească” (**Versetele 1-4**, în **Foaea Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina**, 1865, pp.243 și urm.).

Nici un rege nu-i poate ține sub ascultare. „Ei sunt la fel de repezi precum ciutele și coboară cu repeziciune din munți spre a jefui și prăda. Nimeni nu poate să ajungă până la ei și să poarte război împotriva lor, și nici un rege nu-i poate ține sub ascultare. Ei nu aderă la credința creștină, dar își dau nume evreiești” (**Beniamin de Tudela**, 1165).

Papa, împotriva episcopilor români. În 14 noiembrie 1234, papa îi denunță pe acei “falși episcopi”, care trăiesc în cele două Valahii, unde “sunt niște oameni care se numesc Walati, care, deși după nume se socotesc creștini, îmbrăcând diferite rituri și obiceiuri într-o singură

credință, săvârșesc fapte ce nu sunt potrivite acestui nume. Căci, nesocotind biserica romană, primesc toate tainele bisericești nu de la venerabilul nostru frate, episcopul cumanilor, care e diocezan al acestui ținut, ci de la niște **pseudoepiscopi**, care țin de ritul grecilor, iar unii, atât unguri, cât și teutoni, împreună cu dreptcredincioși din regatul Ungariei, trec la dâșii ca să locuiască acolo și, astfel, **alcătuiesc un singur popor cu pomeniții Walati**” (**Academia de Științe Sociale și politice a României**, Documenta Romaniae Historica, I, pp.20-21).

Primii mitropoliți ai Moldovei. Primul vlădică (cum era numit, pe atunci, mitropolitul - n.n.) de care avem știință a fost “un oarecare Teoctist”, pentru care, în 1371, Mitropolitul Haliciului, Antonie, cere binecuvântarea Patriarhului de la Constantinopole. “Lui îi urmă Iosif I, o rudă de a lui Petru Mușat Vodă, care era cu metania de la mănăstirea Neamț. Acest mitropolit fusese hirotonisit de Antonie, mitropolitul Haliciului (1371-1391) din Galiția, în anul 1374, întru episcop pentru Cetatea Albă, pe care Iurg Vodă a alipit-o, înainte de 3 Iunie 1374, la Moldova și apoi a supus aceasta Episcopiei și partea de nord a Moldovii Arhidiecezei Haliciului” (**Dimitrie Dan**, Cronica episcopiei Rădăuților, pg. 19).

Epoca închinărilor de moșii, sate și oameni

Cântarul și biserica din Siret. În primăvara anului 1384, când a fost finalizată construcția bisericii din Siret (“civitate Cerethensi”), ctitorie a Doamnei Mărgărita închinată Sfântului Ioan Botezătorul, Petru Mușat a dăruit călugărilor predicatori, care urmau să se ocupe de sfântul lăcaș, “cântarul sau cumpăna care este în suszisa noastră cetate a Siretului”. **Volevodul** își motiva dania cu dorința “ca slujba lui Dumnezeu să se săvârșască deapururi în țara noastră cu mai mare cinste și să sporească neîncetat”. Hrisovul domnesc, datat în 1 mai 1384, a fost scris în limba

latină la curtea Doamnei Margareta de la Hîrlău, “în a patra duminică în care se cântă **Iubilat**” în bisericile catolice (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.1).

Bucovina cea mare și primul București din istorie. În 30 mai 1392, Roman Vodă, “marele singur stăpânitor... al țării Moldovei”, aflat în cetatea lui din Roman, întărește lui Ionaș Viteazul satele actualei comune Zvoriștea: Ciorsaceuți, Vladimirași și Bucurăuți. Bucurăuți sau București este numele străvechi al Zvoriștei, iar Vladimirași - al Șerbăneștilor. Prin urmare, legendarul cioban Bucur a trăit înainte de întemeierea Moldovei, el fiind moș-strămoșul zvoriștenilor și al sătenilor din Capu Codrului, sat care s-a numit tot București, dar atestarea lui mai târzie (21 decembrie 1514) îngăduie presupunerea că a fost întemeiat de către obșteniile lui Ionaș Viteazul.

Hotarul satelor zvoriștene pornea “din jos de Mărășeuți (viitorul Hântești?), valul care este deacurmezișul câmpului până la Siret., apoi cealaltă parte a Siretului (Bucecea?), la capătul de jos al poienii, o movilă și de acolo drept peste luncă la fântână o movilă, și de acolo drept la **bucovină**, o movilă și de acolo pe marginea **bucovinei** în sus, până la hotarul Serbescului la teiu, o movilă, de acolo către topliță, aici o movilă și de acolo către Siret movila de la mijloc și de acolo peste Siret, în sus până la **bucovina cea mare**, pe unde iese drumul de la Dobrinăuți la capătul câmpului și de acolo pe marginea **bucovinei**, pe deal la vale, până la val” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.2).

Satele lui Radomir (Rădăuți, Bădeuți și Vicove?) și Frătăuții. În 18 noiembrie 1393, aflându-se “în cetatea noastră, în Suceava”, Roman Vodă, deja “voevod al țării Moldovei, dela munte până la malul mării”, întărește fiilor lui Dragomir Albu “un sat pe Suceava... iar hotarul acestui sat, dinspre o parte, Suceava dela obârșia Sucevei drept la Movilă, la satele lui Radomir, de acolo drept peste câmp la altă movilă, de acolo drept la ocolul lui Radomir, la cornul de jos, de acolo la stejar la marginea dumbrăvii și dela stejar drept peste câmp la o movilă, de acolo prin mestecăniș la altă movilă, de acolo drept la plop, de acolo drept la

Suceava”. Satul acesta nu poate fi decât Frătăuții, adică acolo “unde au fost curțile lui Giurgiu de la Frătăuți” (14 octombrie 1489), Giurgiu fiind, alături de Todor, Dimitrie, Petru și Mihail, fiul lui Dragomir Albu. Cât despre satele din ocolul lui Radomir, istoriografia opinează că ar fi vorba despre cele din jurul Rădăuților, rădăuțenii având în Radomir moș-strămoșul care dă și numele satului-târgului de mai târziu (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.3).

Nicula, străbunul boroienilor și bogdăneștilor, primește uric de întărire, din partea lui Alexandru cel Bun, în 4 august 1400, pentru satul Berevo (“satul lui Beria”), aflat pe malul drept al Moldovei, între obârșia Pârâului Negru și a Pârâului Alb, râul Moldova și, respectiv, “movila care este la Ciungi” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.10). Teritoriul acesta, ocupat în prezent de satele Boroaia și Bogdănești, va fi întărit lui Bogdan, fiul lui Herman din Voitin, care va da numele său obștenilor cu vatră de sat locuită din secolul al X-lea, Bogdăneștii: “au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri mari și mici pan Ivul Solca și ginerele lui Bogdan, fiul lui Herman, de bună voia lor și nesiliți de nimeni, și s-au tocmit asupra ocinei lor și a dat Ivul lui Bogdan și nepoatei sale Stana un privilegiu dela Alexandru cel Bun, care le era scris pe cele trei sate dela Moisia (Moișa) și dela Solca, din partea lui Ivul, două case și o slatină” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.313-314).

O probă de ecumenism: desemnarea unui conducător pentru armeni. Ohanes, episcopul armenesc recomandat de patriarhul ecumenic al Constantinopolului, Antonie, și de cneazul polonez Vitovt, este împuternicit de către Alexandru cel Bun, în 30 iulie 1401, să stăpânească “bisericile armenesti și pe popii lor”, care îl vor cinsti ca pe însuși domnul Moldovei. Pentru îndeplinirea misiei sale, lui Ohanes i s-a “dat scaun la Suceava, în cetatea noastră”, și, astfel, armenii, în mare majoritate **Moldoveți**, află în Moldova o a doua lor patrie, pe care o vor apăra, când va fi cazul, cu devotament desăvârșit (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.12).

Mănăstirea Moldovița își mărește patrimoniul. Sfântul lăcaș, altă construcție decât cea pe care o știm astăzi, primește, în 31 octombrie 1402, “două mori în Baia, una înăuntru târgului și alta la marginea târgului, și jumătate din altă moară de sladniță și patru sălașe de Tătari, asemenea în Baia”. Tătarii erau robi, nu ai lui Dumnezeu, ci ai mănăstirii, semn că spusele lui Iisus erau deja uitate în Moldova lui Alexandru cel Bun. Blestemul cu care este întărită dania este înfricoșător, cel care “ar strica această danie” urmând “să fie blăstămat de Domnul Dumnezeu și de Prea Curata lui Maică, de cei 12 Apostoli, de cei 318 Sfinți Părinți și de toți Sfinții; să fie blăstămat și asemenea lui Iuda vânzătorul și blăstămatului Arie. Să aibă parte cu acei Iudei cari au strigat contra lui Hristos: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri”. Din fericire, blestemul acesta reprezintă doar o formulă de cancelarie importată de la unguri sau de la poloni și folosit, începând cu 12 martie 1399, de către Iuga Voievod și folosită, uneori, până în primii ani de domnie ai lui Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.13).

Episcopia Sucevei primește satele domnești Verești și Dărmănești, amândouă “pe Suceava”, amândouă sate domnești (“ocina noastră”) și cu hotare “vechi și dedemult”. Numele satelor, în uricul de danie din 7 ianuarie 1403 (“la Soborul Sfântului Ioan Botezătorul”), erau Averăuți (Averești) și, respectiv, Hrețca, Dărmănești fiind populat cu sârbi (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.13).

Nordul Moldovei, înainte de 1404. “Ei nu au orașe mari, ci sate multe și (multe) animale. Pământul e mănos, vii sunt puține, sunt ape mari și câmpii întinse.

Domnul lor (Petru Mușat -n.n.) a fost, odinioară, convertit la credința noastră (catolică - n.n.) și, îndeosebi, maica sa, Margareta, de către un frate predicator, ce era vicar general prin părțile acelea” (**Ioan Arhiepiscop de Sultanieh**, Călători străini despre țările române, I, pg.39).

Vama Moldoviței, la care negustorii lioveni, în baza privilegiului lui Alexandru cel Bun din 6 octombrie 1408, plăteau “câte un groș și

jumătate de grivnă” de povară - la dus și “câte doi groși” de povară la întorcerea din Ardeal, a fost dăruită mănăstirii Moldovița, în 18 noiembrie 1409. În numai doi ani după aceea se va forma și satul Vama, care și el va fi dăruit mănăstirii (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.21).

Închinarea munților. În 15 februarie 1410, Alexandru cel Bun închină munții mănăstirilor, dăruind Moldoviței “Suhardul mare și Mic. Iar hotarul acestor munți, începând din vârful Jireapănului, care este deasupra **Fântâniei Reci**, la **Coșna Mică**, în jos pe Coșna, până la **păltinișul lui Branco**, și de acolo în jos la **Coșna Mare**, până la piciorul Suhardului Mare și de acolo drept la deal, până în vârful Suhardului, și de acolo pe vârful Suhardului, până la obârșia **Rusaii**, și de acolo în vale pe părâu până la râul Bistrița, și de acolo la vale, cu Bistrița, până la gura părâului Fântâniei Reci și până la vârful Jireapănului”. În textul uricului de danie, scris în slavonă de Brateiu logofăt, cuvintele “păltiniș” și “picior” sunt caligrafiate în românește (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.21-22).

Moldovița își mută hotarele până în coasta Cîmpulungului. În 14 aprilie 1411, satul Vama este, deja, un sat mare, cu lazuri numeroase, dar, din voia lui Alexandru cel Bun, teritoriile obștești și vâmenii ajung în proprietatea mănăstirii Moldoviței. În anul acesta al aservirii obștii, moșia vâmenilor începea “din vadul Moldovei, care este mai jos de satul **Cîmpulung**, cu poiana, drept la gura Geredzea și în sus, pe părâu, până la obârșie și de acolo la Măgura Moșului, și de acolo la spărturi și la Măgura Plopului, și de acolo la Fântâna Sărată, și de acolo pe dealul **Frasinilor**, drept la Râul Strâmt, la deal, pe Suha, unde cade în Moldova, și de acolo pe Moldova la părâu Cetete, în sus pe părâu Cetățelii până în vârful Dealului Mare, și de acolo tot cu obcină Dealului Mare, cu toate izvoarele care cad în Moldova și Moldovița, până la obârșia **Frumosului**, unde cade în Moldovița, și de acolo peste Moldovița, la gura râului Deea, și de acolo la obârșia Deii, muntele și, de acolo, pe dealul **Paltinului**, unde cade în Moldova, în vad, în jos de satul Cîmpulung, unde mai înainte am început” (**Documente privind Istoria**

România, XIV, XV, vol.I, pp.24-26).

Satul de tătari al lui Petru Șoldan. Ginerele lui Giulea Fultic, Petru Șoldan, primește, în 22 septembrie 1411, satul de tătari Tamârtașăuți, care se va numi, după aceea, Șoldănești, și satul Movila Găunoasă, adică Spătăreștii. Cinci "curți de Tătari" din Tamârtașăuți sunt dăruite mănăstirii Pobrata (Probota) (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.27-28).

Satele maramureșeanului Cernauca. Un fost cneaz maramureșean, pomenit în documentele cancelariei maghiare pe la anul 1330, Cernauca, a descălecat, în nordul teritoriului care, peste veacuri, se va numi Bucovina, două sate, "Volodăuți și Cernauca de Sus, în dreptul Toporăuților" Sofiei Vicoveanca, ambele întărite, în 5 aprilie 1412, lui Giurca Dragotescul, formula hotarnică "pe unde au hotărnicit și au folosit din veac" fiind specifică pentru satele cu mult anterioare descălecatului de țară (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.30-31). În 28 aprilie 1464, Toporăuții sunt întăriți prin uric domnesc lui Luca, fiul lui Petru logofăt, jumătate din sat fiind cumpărată soția sa, Marina, cealaltă jumătate fiindu-i dăruită lui Luca de Ștefan cel Mare "pentru dreapta și credincioasa slujbă" (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.331-332).

Soacra lui Alexandru cel Bun, doamna Anastasia, primește, în 6 iulie 1413, o uriașă moșie, formată din "satul Coțmanul mare, cu toate cătunele ce țin de el, anume Suhoverhul, Hijvicea, Davidăuți, cu toate locurile ce țin de ele, până sub Valeva, apoi spre Valeva până la pădurea ce se cheamă Dumbrava". După moartea venerabilei soacre, toate aceste sate vor trece "în stăpânirea Episcopiei de Rădăuți, a sfântului Neculai, unde sunt îngropați moșii" voievodului moldav (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.31-32).

Pârteștenii, urmașii lui Tatomir, lui Pârtea și ai lui Dioniș. Moștrămoșii pârteștenilor au fost dăruți, împreună cu satele și moșiile lor, în 13 aprilie 1415, "mănăstirii panului Ivan vornic" de Suceava și, apoi,

de Tulova (Tolva), "care este la Humor". Satul risipit al pârteștenilor cuprindea Solonețul (actualul sat Pârteștii de Sus"), adică "un sat la obârșia Solonțului, unde au fost Tatomir și Pârtea", și Pârteștii de Jos, adică "seliștea Dioniș". Dioniș (Dienliș, în alte urice mai târzii) a dat numele său cătunului Deleni din Pârteștii de Jos (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.36-37).

În 20 ianuarie 1456, Petru Aron hotărăște ca toți "acești oameni, oricâți sunt în acele sate, să aibă dela noi slobozenie de toate dările și muncile noastre, să nu plătească dare, nici posadă, nici podvodă, nici iliș să nu dea niciodată, nici la jold să nu umble, nici la cetate să nu lucreze, nici la mori și nici o slujbă sau muncă de a noastră să nu lucreze, nici să ne plătească, ci numai să slujească și să muncească acestei sinte mănăstiri mai sus scrise. Deasemenea, și venitul tot cât este dela acele sate, acela tot să fie al mănăstirii. Și, deasemenea, sudeții dela Suceava sau vornicii sau oricare dintre ureadnici sau pripășari sau osluhari să nu îndrăznească să turbure pe acești oameni, nici pentru nimic să-i judece și nici să-i prade, nici gloabă și nici tretină să nu ia dela ei, fie că s-ar întâmpla furt sau dușegubină sau răpire de fecioară și acestea toate să fie ale mănăstirii ca și toate gloabele și venitul tot. Și călugării să judece pe acești oameni ai lor sau noi înșine. Și, deasemenea, cât este hotarul acelor sate, pe apă sau în pădure, ei să fie volnici să-l apere. Iar cine s-ar afla că prinde pește sau taie pădurea în hotarul lor, fără voia lor, pentru aceasta să dea gloaba, 12 grivne. De asemenea, oricât pripas va fi în acele sate iarăși să fie al mănăstirii" (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.284).

Un litigiu funciar la Solca. Satul Solca, lăzuit de un nepot al lui Dragoș Viteazul căruia i se spunea Lazea, Șandru Gherman Lazea, a primit numele fiicei lui Stan Fultic, cu care s-a căsătorit Șandru și în cinstea căreia a și defrișat locul respectiv pentru a înființa un sat. Conform dreptului valah, satul revenea urmașilor lui Șandru, Vlad și Cârstea, numai că, în 15 ianuarie 1418, moștenitorii de drept sunt chemați la judecata voievodală de Maicolea, fiica lui Stoian, de fii ei, Cozma și Sân, și de nepoții Balotă și Dragoș. În fața scaunului domnesc de judecată, adevărul iese la lumină, Alexandru cel Bun stabilind o amendă de 80 de

ruble (“zavezcă vecinică”) pentru oricare urmaș al celor două familii care “va începe cu ceartă sau cu pâră sau cu orice fel de răutate pentru acest sat” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.39).

Întâlnire cu Vodă într-un sat al său și iertarea tâlharilor. Ghillbert de Lannoy, cavaler din Picardia, intră în Moldova, dinspre Polonia, “prin mari întinderi pustii”, și îl întâlnește pe Alexandru cel Bun “la un sat al său numit Cozial” (sat neidentificat de istorici). Prădat de tâlhari, cavalerul se plânge lui Vodă și, din dispoziția acestuia, “au fost prinși cam vreo nouă hoți și dați pe mâna mea cu ștreangul de gât, cu slobozenia să-i omor. Dar mi-au înapoiat banii (120 ducați) și, atunci, pentru slava lui Dumnezeu, m-am rugat pentru ei și i-am scăpat de la moarte” (**Ghillbert de Lannoy**, Călători străini despre țările române, I, pp.50-51).

Primul divorț moldovenesc se produce la sfârșitul anului 1421 și se finalizează cu înzestrarea fostei soții, prin uricul din 13 decembrie 1421, cu “Târgul Siret și Volhovățul și cu satele și cătunele, cu morile și cu iazurile, și cu vămile și plățile, și cu dările, cu câștigul și veniturile, și cu toate foloasele care țin de acest târg Siret și de Volhoveț”. Fericita sau nefericita beneficiară sau victimă a divorțului este sora cneazului polon “Alexandru, astfel numit, Vitovt” și a lui Iagailo (Jakob), fiica marelui duce al Lituaniei Kiejstut cneaghina Rimgalia, prima soție a lui Alexandru cel Bun (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.42-43). Vitovt, duce al Lituaniei din 1392, până în 1430, când moare în bătălia de la Troki, a fost proprietarul satelor Șipeniț și Lujeni, unde a construit o biserică. Descendenții moldoveni ai ducelui lituanian au fost pârcălabul de Soroca Dumitru Epure, Melisan Teban și Miron Costin, pârcălab de Hotin în 12 mai 1662, când Dabija Vodă dă uric pentru satul bucovinean Lujeni lui Miron Costin (cf. Dimitrie DAN, **Revista Politică**, Anul V, nr.4, 15 februarie 1890, pp.6-8).

Cuciur, satul vatamanului Gherman, a fost întărit, în 25 decembrie 1422, boierului Boguș, fiul lui Nestic, “iar hotarul acestui sat să fie hotarul vechi, pe unde din veac au folosit”, adică din vremurile

de dinainte de descălecat (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.45-46).

Conflict funciar la Rotopănești. Obștea liberă a lui Veriga vataman este râvnită, în anul 1423, de urmașii lui Stanislav Rotâmpan, unul dintre cei trei fii ai lui Dragoș Viteazul, care-și cucerise titlul de “Viteaz” câștigând un turnir la Viena (cf. Dlugoz). În urma judecății din 15 aprilie 1423, se stabilește hotarul “de la drumul Băii până la Movila lui Rotâmpan, dela movilă în sus, la stejar, apoi drept la vale, mai sus de movilă”. După moartea vatamanului Veriga, satul încape pe mâna Rotâmpăneștilor, care vor impune și noul nume al satului, Rotopănești (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.48).

Un popă lacom și descurcăreț. Popa Iuga, fratele lui Sluga Stan Fultic, marele dregător domnesc de la Horodniceni al cărui nume va fi înveșnicit de Fălticeni, și fratele lui Nan, izbutește să-și adjudece, pentru pământească slujbă credincioasă în folosul domniei, în 16 februarie 1424, satul Buciumeni, de lângă Radeșani și Stâniga, pe care îl va dobândi, alături de alte zeci de sate, în anii următori, începând cu 29 iulie 1428. Mare fariseu a mai fost și cucernicul părinte Iuga, propovăduitor al averilor din cer și avar strângător de averi lumești! (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.50).

Danie de sate și de tătari. Un mare dregător domnesc, pan Stroiici, primește, în 12 mai 1425, satele Levoșăuți și Nepolocăuți, cu toate cuturile (cătunele) și seliștile pustii, plus tătarii care locuiau, pe atunci, în acele sate, care aparținuseră lui Zubrea și lui Ravas (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.52-53).

Primii voitineni au fost obștenii lui Herman și ai fratelui său, Iațco, cnezii satului “unde este casa lor, la Voitinu, unde aceasta iese din pădure și din poiană și unde este mănăstirea lor și vechiul lor loc de cosit, sub brădet” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.57). Fiul lui Herman, Bogdan, se căsătorește cu Cerna, fiica lui Ivul Solca și strănepoata, prin ascendența maternă, a lui Mic Crai, tatăl lui

Bogdan Întemeietorul.

Cum se boiereau țărani. Frații Stan și Șerbco, fiii lui Luca, au fost, în tinerețe, obșteni de rând, care defrișaseră o bucată de pădure și întemeiaseră în locul curat (adică defrișat, de la latinescul “curatura”) un sat care avea să poarte numele părintelui lor, Lucaveț. Din postura de cneji ai obștii lor, Stan și Șerbco Lucaveț (adică fiii lui Luca) au făcut numeroase servicii domniei, iar Alexandru cel Bun, recunoscându-i drept “adevărate slugi”, deci vasali, adică boieri, întărește fiilor lui Stan, Iurie, Cuzma și Motruna, și fiilor lui Șerbco, Simeon, Costea, Dieniș și Șandru, “ocina lor... două sate, anume Lucaveț și Pancăuți și cu toate poienile și cu pădurile și cu pâraele și pe Siret în Sus, și cu Mihodrea al căror hotar se alătură de ele, de demult”. Astfel, începând cu 16 februarie 1428, când se scrie uricul, urmașii lui Stan și Șerbco Lucaveți devin stăpânii obștenilor din neamul lui Luca, fratele urmând să asuprească pe frate, că doar de asta a ajuns boier! (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.61-62).

Primele 50 de biserici din “ținutul Sucevei”, atestate prin uricul din 11 iulie 1428, prin care au dăruite mănăstirii Bistrița, sunt: “biserica dela Bolojești pe Almaș, biserica lui Mihail Dalh (la Dolhești), biserica dela Horaițești, biserica dela Dobreni, biserica de la Lasloveni pe Cracău, biserica dela Dușești, biserica dela Soci, biserica de la Grieliști, biserica dela Ștefana, biserica dela Lupșești, biserica dela Turbatești, biserica dela Ilișești, biserica dela Lincea, biserica dela Borilești, biserica dela Averești (adică Verești), biserica dela Boț, biserica dela Ivanesti, biserica dela Bilești, biserica dela Oprișeni pe Chiejdi, biserica dela Hodor, biserica de la Piatra (lui Crăciun din Bileg, întemeietorul localității Piatra Neamț), biserica dela Popa Coste, biserica dela Brașouți, biserica dela Mituc, biserica dela Sobolea, biserica dela Zanevici, biserica dela Borcea, biserica dela Lisona, biserica dela Za... (lipsă în text), biserica dela Larga, biserica dela Danila, biserica dela Negritești, biserica dela Herilco, biserica dela Sluga lui Stan (Horodniceni), biserica dela Calin, biserica dela Trebeș, biserica dela Miclea pe Tazlău, biserica lui Bărea (satul lui Borea, Boroia), biserica dela Oșmelea, biserica lui Petru Bârgău, biserica

dela Haplești, biserica dela Hindov (Ghindăuani), două biserici pe Cobâle, biserica de la Șandrea, biserica de la Praja, biserica lui Porcu, biserica lui Gociman, biserica lui Bogdan de la Pârâul Alb (Bogdan Herman, întemeietorul Bogdăneștilor), biserica dela Itrinești și dela Bărbătești”.

În 1428, “ținutul Sucevei” se întindea și asupra viitorului ținut al Neamțului, iar numele bisericilor pomenite în uric aparțin ctitorilor (Dalh, Danila, Stan etc.) sau obștilor (familiilor) care le-au ctitorit (Bolojești, Ilișești, Lasloveni etc.) (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.66-67).

Seliștea lui Dobrin de la Humor, Stroiștii, Litenii Bucovinei.

Fost vornic de Suceava și de Tulova (Tolva, lângă Vorniceni Mari), Oană vornic a avut trei fii, pe Lazăr, Stanciul și Costea, iar acești trei fii moștenesc, în 28 decembrie 1428, “Seliștea lui Dobrin, la Humor, unde este mănăstirea lor” și, “adăugate către această mănăstire, trei sate, sub Dumbrava Înaltă, anume: unde a fost vătăman Minco, alt sat în iazul lor, al treilea sat, unde a fost cneaz Stan”, adică Horodniceni, dobândit prin mezalianță, Stanciul fiind ginerele lui “cneaz Stan” sau, cum i se mai spune, Sluga Stan Fultic.

Peste vreo șase luni, în 3 iunie 1429, fiii lui Oană vornicul primesc întăritură domnească pentru întregă “credincioasa vislușenie a tatălui lor”, primind satul de “pe Tulova, unde este curtea lor, și Stroiștii, la obârșia Șumuzului, și Litanouți (Litenii Bucovinei)”, bașca vreo douăzeci de sate risipite prin întreaga Moldovă (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.82-83). În 8 februarie 1453, Stroiasa Marușca vine în fața lui Alexandru Vodă și dăruiește “satul său Stroiești, la gura Șumuzului, pe Moldova, amândouă cuturile” (deci, și Zaharești) “nepotului său, pan Oană postelnic” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.259).

Satele de pe Siret ale lui Ioan Jumătate sunt moștenite, cu întăritură domnească, în 7 iulie 1430, de fiii lui, Jurju (Giurgiu), Știful (Șteful) și Mândrul. Neamul Jumătate provine din obștea Giumătățenilor, de pe Jijia, și stăpâneau, pe Siret, “Șărbăneștii pe Săriat și cu mori în Sireat și alte sate carile care n-am putut citi numile, fiind uricul stricat, Căndești,

pe Sireti, între Grămești și Rogojești și în jos de Călinești, iar cu mori în Siret și Roșiiacii, asta-i partea lui Știful. Iar partea Mândrului: Balinți pe Siret, curțile și cu morile ce sunt în Siret și cu tătarii ce sunt în acele curți” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.89-90). Ceva mai târziu, în 24 februarie 1437, Șteful primește uric separat pentru satele “Vascouți pe Sireti, satul Mușineț și Dragoșani (Drăgușeni, lângă Siret) și Batăcouți (Băncești)” și pentru o jumătate din satul “Maneuți la Suceavă”, cealaltă jumătate revenindu-i lui Mândrea (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.141-142).

Hînești, Grigorești, Dumbrăveni. Boierul de la Vicove, Stan Cupcici, obține întăritură domnească, în 15 iunie 1431, pentru satele “Nențăuți pe Siret și Grigorăuți mai sus de Dragan (Dumbrăveni) și Camena pe Siret pe care i l-a dat fiica lui Miclouș” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.93-94).

Răscumpărarea “gâtului”, la Șoldănești. În vremuri de demult, crima săvârșită pe un teritoriu obștesc cădea în sarcina obștii respective, care risca să-și piardă libertatea. În cazul în care obștea devenise, deja, aservită unui anume stăpân, acesta garanta securitatea cu propria-i viață. Primul caz al unui stăpân peste o parte de sat care trebuie să răspundă în fața sfatului domnesc pentru o crimă săvârșită pe teritoriul său este cel al lui Giurgiu din Tămîrtașință (Șoldănești), probabil fiul lui Petru Șoldan, care, în 20 decembrie 1431, “a rămas Giurgiu să-și răscumpere gâtul de la noi. Și pentru această gloabă, acest Giurgiu a dat înaintea noastră partea sa din sat din Tămîrtașinți slugilor noastre Balotă și Oanea, și ei l-au răscumpărat din această gloabă”. Adică l-au absolvit de responsabilitatea unei crime săvârșite pe teritoriul părții de sat aflată, până atunci, în stăpânirea sa (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.95).

Primii lefegii domnești, plătiți de Iliș voievod cu câte “5 grivne polone de lancie și câte trei zloți turcești grivna”, au fost Stanislav de Vronova, Pașco Albul, Nicolai și Mihail, “care au venit la noi din Litvania” pentru a participa la războiul dintre cei doi fii ai lui Alexandru cel Bun.

Înțelegerea scrisă, împotriva căreia dacă s-ar fi vorbit, “am vorbi împotriva cinstei noastre”, reprezenta o garanție pentru lituanieni: “Și jurăm pentru cei prinși, jurăm cu sfințenie să-i răscumpărăm, dacă, să nu dea Dumnezeu, i se va întâmpla cuiva. Și deasemenea dacă nu le vom plăti leafa și pagubele, atunci le dăm voie lor și celor care sunt cu dânșii să ne ceară socoteală, să ne părăscă, să prindă pe negustorii noștri și pe oamenii noștri, până ce ne vom împlini înscrisul nostru față de dânșii” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.96).

Daruri generoase pentru partizani. Susținătorii lui Ilie voievod, în războiul fratricid dus împotriva lui Șefan voievod, sunt mereu recompensați cu sate și moșii în toată Moldova, obștile acelea fiind confiscate de Ilie de la susținătorii lui Ștefan. Un astfel de partizan, vistiernicul Isaiea, primește printre altele, în 14 august 1432, “satele Tișeuți, la Suceava, jumătate din Bosancea, Selajanii” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pg.99).

Tătarii din Maneuți. În Moldova de după Descălecat existau numeroși tătari sedentari, care se ocupau cu agricultura și cu morăritul. Fiind “necredincioși”, asupra tătarilor funcționa “dreptul robilor” și nu “dreptul valah”, ei putând fi vânduți sau dăruți, de regulă ca familii (“curți de tătari”). În 9 noiembrie 1433, când Ștefan vodă îi dăruiește lui “pan Danco, fiul lui pan Giurgiu dela Frătăuți” “un sat pe Suceavă, anume Mianouți” (Maneuți), patru familii de tătari din acel sat fac parte din dania domnească, numele păstrate în uricul parțial distrus fiind cele ale “curților de tătari Mateis și Ivașcu” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.105-106).

Frații Babici de la Jicovul-de-Sus. Proaspăt, dar vremelnic împăcați, fiii lui Alexandru cel Bun, Ilie și Ștefan, întăresc “în țara noastră a Moldovii, un sat, anume Jicovul-de-sus” fraților Babici: Stan, Iachim, Andriaș, Simeon și Iurie. Uricul din 23 mai 1436 subliniază meritele deosebite pe care le-a avut Stan față de domnie, el fiind partizanul zelos al lui Ilie voievod (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.126-127). În 15 septembrie 1466, Stan Babici și feciorii lui

vând lui Ștefan cel Mare “satul lor, care este pe Suceava, Jicovul de Sus, pe 200 de zloți tătarești, împreună cu toate poienile și fânațele, cu muncelile și izvoarele, cu toate veniturile și hotarele ce au ascultat de totdeauna sat”, iar Ștefan l-a dăruit “sfintei noastre mănăstiri Putna” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.350-351).

Butii de vin pentru satul Todirești. În 12 martie 1439, Ilie și Ștefan voievozi răscumpără satul Todirești de la mănăstirea “care este pe Moldavița, care este hramul sfintei blagoveștenii” pentru “în fiecare an câte zece butii de vin și pe lângă aceasta am mai dat mănăstirii posada care este pe Moldova, cu tot venitul care vine de la această posadă”. Posada se afla “pe Moldova, mai în sus de Baia”, cum scrie în uricul din 1 ianuarie 1453 (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.159-160).

Mănăstirea de la Horodnic, “unde este Antonida stareță”, primește uric de întărire pentru “un sat pe Suceavă, anume Balasiouți cu moara”, în 15 iulie 1439. Satul fusese dăruit mănăstirii de Alexandru cel Bun “pentru pomenirea sfântătrăposaiilor de mai înainte” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.164-165). În 17 aprilie 1475, călugărițele de la mănăstirea Horodnic obțin întărire “pentru două sate, ca să lucreze la acea mănăstire”, primul fiind Balasiouți, “unde a fost curtea lui Petru Vrană”, iar celălalt - Horodnic, “alt sat care iarăși ascultă de acea mănăstire” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.403-404).

Recompense funciare pentru lefegii. Fiii lui Alexandru cel Bun, Ilie și Ștefan, au cam ruinat Moldova părintelui lor. Așa cum se știe, Ștefan l-a prins pe Ilie și i-ar ars ochii cu fierul roșu. Fiul lui Ilie, Roman, sprijinit de lefegii poloni, îl prinde pe Ștefan și îl ucide. Apoi, începe să-și plătească datoriile. Lui Petrea, fiul lui Toma îi dăruiește, în 18 februarie 1448, satul “Storojineț, pe Siret, mai sus de Rubcea (Ropcea)”. Starostelui polon de Camenița Didrih Buceaschi îi dăruiește, 23 februarie 1448, satele “Vasilov pe Nistru și satul Borisov, și Cuciurul, satul lui Lențovici (Lențești), și Iurcăuții, și Verbouții”. Nobilul polon are meritul că “a stat

lângă tatăl meu Ilie voevod și i-a făcut mult bine și după aceea a stat lângă mama mea, anume Marena doamna, iar acum stă lângă noi și stă pentru binele nostru și m-a luat pe lângă cinstea sa, în loc de fiu, iar milostivirea sa să-mi fie în loc de părinte și mi-a jurat și mi-a dat în scris că va sta alături cu noi, tot sfatul său și toată puterea sa” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.225-226).

Case din Suceava pierdute în contul unei datorii. Coste pârcaľab avea, în 1448, opt sute de zloți, pe care i-a dat “în păstrare” prietenului său, Gherghe heregariul. Prietenul, gândind că va putea spori capitalul dat în păstrare, încearcă o speculație, adică dă banii lui Petru Vodă pentru vamă și hereghie, dar afacerea se soldează fără nici un câștig. În 5 iunie 1449, Coste apelează la judecata sfatului domnesc al lui Alexandru Vodă (alt fiu al lui Ilie), care hotărăște despăgubirea parțială a lui Coste cu satul de lângă Vaslui, cu moară, al lui Gherghe și cu “casele sale din Suceava” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.241-242).

Vlad Țepeș, la Suceava. În 1448, după o lună de domnie, tronul fiind cumpărat, cu 2.000 de galbeni, de Laiotă Basarab, Vlad Țepeș fuge la Suceava, la unchiul său, Bogdan al II-lea, unde, alături de tânărul Ștefan, învață meseria armelor și știința militară a vremii. Țepeș rămâne la Suceava până în noaptea de 15 spre 16 octombrie 1451, când voievodul moldovean, invitat la o nuntă la Reuseni, este ucis de fratele său vitreg, Petru Aron. Întârziind la nuntă, Țepeș și Ștefan au scăpat de măcel, apoi, preveniți fiind de către un supraviețuitor al însângeratei nunți, cei doi fug în Ardeal și se stabilesc, inițial, la Geoagiu, unde sibienii Gereb de Wingart și Nicolae de Vizanca încearcă să-i ucidă. Biruindu-i pe atentatori, cei doi prinți se pun sub protecția lui Iancu de Hunedoara, de care beneficiază până în 1952, când îi determină „să plece... prin țara Moldovei”, din care sosiseră (cf. **Nicolae Stoicescu**, „Vlad Țepeș”, București, 1976).

Satele lui... Trișor. “Trișor, fiul lui Șandro dela Iucaș” l-a slujit pe Alexandru, al doilea fiu al lui Ilie Vodă, iar acesta, în semn de

recunoștință, i-a “întărit ocinile lui, satele anume Oprișești pe Zeletin (Oprișeni) și Cârna și Răchitiș și pe Dobrovtor, unde este popa Duma, și pe Lucaș, unde este casa tatălui său, și Margine” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.254-255).

Înființarea satului Ițcani. În 23 februarie 1453, Alexandru, fiul lui Ilie Vodă, îngăduie mănăstirii “lui Iațco, unde este hramul Ūspenia Sfintei Născătoare de Dumnezeu, unde este stareță Fevronia, să-și întemeieze sat în hotarul mănăstirii, împrejurul mănăstirii, unde-i va plăcea. Și pe oricine vor chema sau din țară străină ori din Țara Leșească ori din țara noastră, toți acești oameni câți vor fi la această mănăstire să fie slobozi să-și are și să-și semene grâu și să cosească fân în țarina târgului Suceava ca și oamenii târgoveți. Și, deasemenea, acești oameni să aibă slobozenie, fie că vor fi meșteri sau cojocari sau orice fel de meșter sau rus sau grec sau orice fel de limbă, să nu dea acești oameni nici dare, nici posadă, nici iliș, nici la morile noastre să nu lucreze, nici la cetate, nici să nu dea deseatină dela albine, nici din vii și nici alta nimic să nu dea, niciodată, în veci. Și, deasemenea, acești oameni să fie slobozi să umble în bună voie cu oale sau cu sare sau după pește, fie că vor umbla cu marfă vie sau moartă, cu ce vor putea trăi pretutindeni în țara noastră, vânzând și cumpărând și prin târguri, și prin sate, și vamă nicăieri să nu dea, nici un groș, fie că vama este vândută sau nevândută. Și, deasemenea, nici vornicii de Suceava, nici altul nimeni să nu aibă treabă cu acești oameni, nici să-i judece nici nimic alta dela ei să nu ia. Iar cui i se va părea strâmbătate asupra acestor oameni, iar acela să-i cheme dinaintea stariței sau dinaintea domniei mele, iar alt sudeț să nu aibă, ci tot acest venit să fie al mănăstirii noastre”.

Precum se vede, abiaăștia, de “orice fel de limbă”, avea drepturi depline de daco-romani! Și ne mai vorbesc alții despre toleranță, când toleranța a fost, la noi, dintotdeauna, un mod de viață (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.260-261).

Averea logofătului care va negocia tributul plătit turcilor. Mihail logofăt, omul de încredere al lui Petru Aron, trimis de acesta să negocieze tributul pe care Moldova îl va plăti turcilor (2.000 galbeni

ungurești, adică prețul a 40 de cai), primește uric, în 2 iulie 1455, pentru “Curtea lui pe Siret (Mihăileni), care a fost a lui Neagoe, și Părtănoșii de la gura Pobratei (Probotei), unde este jude Cârstea și Danciul, amândouă judeciile, și Heciul, și Părăul Sec, pe care l-a cumpărat dela verii lui Neagoe, și, pe Răut, Procopeni cu moara și Izbișcea, unde sunt Danilo și Budul, și prisaca lui pe Nistru, anume a lui Bileac, cu gârla și ozerul, și cu tot venitul lui, și, la graniță, sub Sneatin, Gavrilouți și, mai jos de acesta, Ivancouți și Pogorilouți, pe care le-a cumpărat dela Manea globnicul și dela copiii lui, pe Nistru, anume Rașcouți, pe care i-a cumpărat dela Mândrea Jumătate” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.276-277).

Negocierile pentru tribut cu turcii. În 1456, în lunile martie-mai, sfatul domnesc al lui Petru Aron hotărăște negocierea unui tribut cu turcii, “care au prădat și pradă de atâtea ori și cer dela noi dare două mii de galbeni ungurești.

Noi, însă, n-am fost datori să le dăm. Dar a ne apăra nu este cu putință pentru că nu avem sprijin și nici ajutor din nici o parte, așa cum au avut înaintașii noștri. Iar nedându-le, ei singuri vor lua, precum au luat și până acum soțiile și copiii fraților noștri.

Deaceia, ne-am sfătuit toți împreună să înlăturăm nevoia, după putința ce-o avem și să ne plecăm capul în fața acestei păgânătăți, să găsim și să dăm cu ce vom putea să-i împlânzim, până când milostivul Dumnezeu se va îndura să putem iarăși avea ajutor dela Dumnezeu și să aflăm aliații noștri, așa cum au avut și înaintașii noștri.

Deaceia, sfātuindu-ne, toți împreună am rugat pe boierul nostru, pan Mihail logofăt, ca să plece la Turci, să înlătore greutatea noastră, luând pe Dumnezeu în ajutor să ne facă nouă pace, ca țara noastră să nu piardă.

Și am jurat și jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt că să nu spunem niciodată niciun cuvânt împotriva lui și, deasemenea, ca nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toți împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.286-287).

În anul următor, când Ștefan cel Mare urcă pe tronul Moldovei, Mihail logofăt fugе în Polonia, unde moare peste câțiva ani, ros de remușcări, deși, așa cum avea să se dovedească ulterior, tributul acela reprezenta un efort financiar incomparabil mai mic decât cel necesar susținerii unui război cu turcii.

„Acest Ștefan voievod al Moldovei era iscusit și norocos”

Călugării și cârciumile. În 31 august 1458, Ștefan cel Mare întărește “dania înaintașilor noștri” în favoarea mănăstirii Moldovița, hotărând “să dăm ceara din toate cârciumile din Baia, ca să asculte de această sfântă mănăstire, de această sfântă biserică dela Moldovița, cu tot venitul. Iar cine ar voi să facă cârciumă să aibă a se scrie în catastif la călugări. Iar cine nu se va scrie în catastiful lor, călugării au voie dela noi să-i ia băutura lui și încă să ia dela acel om 20 de zloți” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.297-298). În 30 august 1459, Ștefan cel Mare stabilește un “obroc în fiecare an” de “câte 5 butii de vin” pentru mănăstirea Humor “pentru pomenirea sfântrăpoșaiilor noștri părinți și pentru sănătatea noastră” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.306-307).

O judecată la curtea lui Ștefan cel Mare. În ziua de 12 august 1461, Ștefan cel Mare are de stabilit cui aparțin trei sate din nordul viitoarei Bucovina. “Că iată credincios boierul nostru, dumnealui Crasnăș și dumnealui Jurj Necorescu, au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri și au pârât pe sluga noastră Husin și pe soția lui Marușca, fata lui Ion Munteanu, pentru satul Urvicoleasa, și Stroinții, și Molnița, și au arătat și un ispisoc ce l-au avut Duma Negru dela moșii noștri Ilieș și Ștefan vodă.

Iar Husin și soția lui Marușca au zis: Și noi avem ispisoc vechiu dela Alixandru vodă cel Bătrân, dat părintelui nostru, lui Ion Munteanu,

nepot lui Onufreiu. Și se află la mâna preotului rusăsc ce ieste în mahalaua târgului.

Deci venind și preotul acest rusăsc au zis că: Drept iaste că au fost acel ispisoc dela Alixandru vodă cel Bătrân în mâna me, și era scris de mână lui Brătei pe acele trei sate ce era date lui Ion Munteanu, dar acel ispisoc au ars atuncea când au ars și biserica cea dinaintea târgului Sucevii, ce s-au aprins de tunet, mai la vale de Sf. Atanasie.

Deci cercetând noi, împreună cu boierii noștri, adevărul, am poruncit preotului rus ca să aducă marturi șase preoți, și el al șaptelea împreună cu dâșii să giure cum că acel ispisoc au fost adevărat. Și, aducând preotul rus întru aceeaș zi alți șase preoți și el al șaptelea, au giurat pe preoția lor precum că acel ispisoc al lui Ion Munteanu ce are dela Alexandru vodă pe trei sate, anume pe Molnița, Stroinții și Urvicoleasa, au fost adevărat și era scris de mână lui Brătei, și au ars împreună cu biserica, de s-au prefăcut în cenușă.

Iar dumnealui postelnicul Crasnăș și dumnealui Jurja Necorescu au pierdut giudecata înaintea tuturor boierilor noștri” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.314-315).

Strănepotul lui Drăgoi își revendică moștenirea, la Suceava, în fața scaunului domnesc, în ziua de 3 decembrie 1462. Pan Lațco, nepotul lui Petru Ponici, revendică satele lui Drăgoi, socrul lui Romașco, și anume: Drăgoești, Lucăcești, Botești, Căcăeni. Din ispisocul lui Ștefan cel Mare, din cauza unei rupturi, lipsesc numele unor sate, iar documentul original, scris la curtea lui Alexandru cel Bun, “acel privilegiu a fost în mâinile panului Corui și el le-a stricat și le-a pierdut” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.326-327).

Jurământul, probă în justiție. În 13 august 1464, satul Târnuca este revendicat, în fața curții domnești, de Mândrea și de Misea, nepotul lui Bera, care susținea că lui îi fusese lăsat acel sat. Ambii pretendenți nu aveau, totuși, dovezi clare care să-i îndreptățescă la proprietate, și-atunci Ștefan cel Mare le-a “făcut lege după legea țării, ca să jure Misea pentru acest sat împreună cu popa Hanco, cu pan Stan Babici, pan Groza Micotici și pan Toader Anșanul. După ce am dat legea aceasta pentru Misea, el a

jurat cu toți acești jurători pentru acest sat și l-a câștigat după dreptul și toată legea, Mândrea însă a pierdut” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.334-335).

S-a vândut o jumătate de... mănăstire. La Măneuți stăpânea Marena, cneaghina lui Ivanco Braevici, fiul lui Brae cel Bătrân, care zidise în satul lui o mănăstire. În 2 octombrie 1468, Marena și fiii ei, Ivașco și Iliăș, vând lui Ștefan cel Mare, pentru înzestrarea Putnei, “jumătate din satul Maneuți, pe Suceava, partea lor, jumătate din moară, jumătate din mănăstire și jumătate din tot hotarul, cu tot venitul, pentru 130 zloți tătarești” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.363-364). În 10 septembrie 1471, Ștefan cumpără, tot pentru Putna, și satul “Balcăuți, mai jos de târgul Siret, pe care l-a cumpărat Alexa (spătar), fratele lui (Oană), de la pan Iurghici și din dreptul lui uric și ni l-a vândut nouă pentru 120 de zloți tătarești” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.380-381).

Un tătar scapă de dreptul robilor. Oană Tătarul, rob domnesc, a izbutit să fugă în Polonia, împreună cu întreaga lui familie. Ștefan cel Mare îi trimite carte, în 8 februarie 1470, “spre aceia ca el să vie înapoi cu copiii lui, la noi și în țara noastră, iar de robie (holopstvo) să fie iertat el însuși și copiii lui în vecii vecilor. Și să nu-l mai aducem din nou în robie nici pe el, nici pe copiii lui, ci să se așeze în țara noastră el și cu copiii lui, slobod și în bună voie și fără nicio nevoie, așa cum stau și trăiesc în țara noastră toți Români (Valahove) după legea românească (valaskim). Tot așa să fie el însuși și copiii lui să trăiască după acea lege și după acel obicei în țara domniei mele și să nu dea și să nu plătească niciodată nimic după dreptul robilor și al Tătarilor, nici coload, nici dare să nu plătească niciunui boier al său la care va trăi. Iar cine i-ar pârî pentru orice lucru, fie pentru faptă mare sau și pentru mică, ei să nu plătească nicio ajutorință mai mult, ci să plătească după legea românească, cum este legea românească, iar mai mult să nu dea nimănui nimic și să nu plătească, ci să fie în legea noastră după legea românească” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.369-370).

Hotarul toponimelor sugestive. În 13 septembrie 1473, când i se dă întărire lui Corlat pentru “ocina lui dreaptă și proprie, satul anume Berchișești pe Moldova, și o topliță, și o moară pe topliță și poiana Muncelului cu mănăstirea”, se face și hotarnica, toponimele (scrise în românește în textul slavon) fiind mai mult decât sugestive. Hotarul “începe dela balta Mesteacănului, la Vadul Rău, și de acolo, pe pârăul Goga în sus, până la pârăul Muncelului, la deal până la obârșia pârăului Runcului și, de acolo, în jos pe pârăul Runcului până la podul lui Hasniș, drept la obârșia pârăului Bârcăcelul, și, de acolo, de la obârșia Bârcăcelului, până la pârăul Lupoaii și în jos pe pârăul Lupoaii, la vadul Făgulețului și dela vadul Făgulețului, drept peste Moldova, la șteaza lui Vlașin, și de la șteaza lui Vlașin drept la gura Bâlcoaei și, de acolo, în jos pe pârăul Bâlcoaei, până la poenița Todereștilor, și, de acolo, pe drumul din mijlocul poeniței, unde cade drumul în vadul topliței vechi, și dela vad, pe drum, până la poiana lui Boldea, peste Moldova, drept la gura Roșiei, unde este balta Mesteacănul și unde am început” (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.396-398).

O vinovăție de crimă lăsată moștenire urmașei. În 14 octombrie 1473, la curtea domnească din Suceava se judecă pâra lui Petrea stolnic împotriva Ilcăi, fata lui Petru Ponici. Ilca moștenește vinovăția tatălui său, care l-a ucis pe Andriță, tatăl lui Petrea stolnic. Ea “nu a tăgăduit această moarte a lui Andriță, pe care l-a ucis Petru Ponici, tatăl Ilcăi, ci s-a ridicat... și a plătit în mâinile slugii noastre, pan Petrea stolnic, moartea lui Andriță”. Prin plată, deci prin “tocmeală bună și înțelegere și pace veșnică”, crima a fost iertată și dată definitiv uitării (**Documente privind Istoria Românie**, XIV, XV, vol.I, pp.398-399).

Procesul horodnicenilor. În 26 august 1474, Ștefan cel Mare și boierii săi judecă pricina dintre Ivanco, fiul lui Vasco dela Horodnic, și Mărușca, fiica lui Ivan Cupcici. Lui Ivanco i se îngăduise, “cum este drept și lege, după obicei, ca să vie Ivanco însuși cu 24 de jurători și să jure cu ei că Ivanco și cu frații săi sunt nepoții lui Cupcici, după mama lor, deasemenea că sunt nepoți și ai Mărușcâi și ai lui Mihno (fiul lui Grozea Cupcici, nepotul Mărușcâi)”.

1582, februarie 14 - Ivanco Sasul jurește
73
sat la Horodnic alor Pstoli și suror
Babici

În ziua judecății, deci în 26 august, “Ivanco și cu frații săi s-au lepădat de jurământul lor și nu au voit să jure cu jurătorii lor, ci au lăsat pe Mărușca, fiica lui Ivan Cupcici, ca să vie ea singură și să jure zicând așa: Că Ivanco, fiul lui Vasco din Horodnic, și cu frații săi nu sunt nepoții lui Cupcici, nici ai ei, ai Mărușcăi, nici ai lui Mihno”.

Ștefan și sfatul său domnesc, “văzând câștigul Mărușcăi”, îi întărește ei toate satele lui Cupcici, stabilind pentru eventualitatea unor alte păre la domnie o amendă pentru cei din neamul lui Ivanco, adică “să plătească atunci zavească 60 de ruble de argint curat” (**Documente privind Istoria României**, XIV, XV, vol.I, pp.400-402).

Sima Zbiearea, răzeșul lui Ștefan cel Mare. Moș-strămoșul cărturarului I.G.Sbiera, Sima Zbiearea (numele vine de la mulțimea gălăgioaselor oi), a cumpărat de la Ștefan cel Mare satul Carapciu pe Siret, după cum rezultă din uricul din 17 martie 1573, prin care Ioan Vodă întărește lui “Iurașco și fratele său Vladco, copiii lui Fădor, nepoții Magdei și a surorii ei Mușa, strănepoții lui Sima Zbiearea... satul lor dreaptă ocină și moșie din privileghia ce a avut-o strămoșul lor, Sima Zbiearea, cumpăratură dela strămoșul nostru, Ștefan Voevod cel Bătrân, pe satul Carapciul pe Sireat” (**Teodor Bălan**, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.2-3).

Vlad Țepeș botează la Suceava. În vara anului 1476, luna iulie, când vine în solie la Suceava din partea lui Mathias Corvin, prepozitul Dominic îl întâlnește, aici, „din porunca principelui nostru”, pe Vlad Țepeș. Lui Ștefan cel Mare tocmai i se născuse un fiu, care primește, conform datinii moldovenești, prenumele bunicului și pe cel al nașului, respectiv Bogdan-Vlad, cunoscut în istorie drept Bogdan cel Orb. Că Țepeș este nașul care îi dă prenumele său, Vlad, o demonstrează și faptul că, în toată istoria Moldovei, nu se mai întâlnește un astfel de patronim (cf. **Nicolae Stoicescu**, „Vlad Țepeș”, București, 1976).

Turcii în Suceava, la 1476. “După ce am trecut de cealaltă parte a pădurii, am poposit în dosul ei, unde erau pășuni și niște goruni, și încă și alți copaci mai depărtați unii de alții, și se aflau pâraie. În acest loc, a

stat 3 zile tabăra și parte din ea a plecat spre Suceava, pe care am găsit-o goală, deoarece locuitorii fugiseră și lucrurile lor parte fuseseră luate cu ei, iar altele fuseseră ascunse în pământ. Turcii au găsit multe din ele, deoarece sunt meșteri în a găsi lucruri astfel ascunse și îngropate, trăgând pe pământ un lanț sau chiar un frâu, ei aud și cunosc golurile din pământ, unde sunt îngropate lucruri sau grâne, astfel au fost găsite puțuri cu grâne și alte lucruri îngropate.

Orașul Suceava era înconjurat cu șanțuri și palisade. Casele și bisericile erau de lemn și acoperite cu șindrilă. Numai castelul Sucevii era clădit din piatră și tencuiată, pe o coastă, în afara orașului. Acesta rezista și era bine înzestrat.

Cum însă merindele se sfârșiseră, n-am mai stat să pierdem vremea, ci, întorcându-se armata pe un alt drum, am ajuns la o cetate așezată în munți (Neamțului), unde se aflau prinșii turci, luați în prinsoare în iarna anului trecut (la Podul Înalt - n.n.), când a fost înfrânt Soliman. Făcându-se încercarea de a se cuceri zisa cetate, s-au așezat șapte bombarde și, timp de 8 zile, s-au străduit a o cuprinde. Două din acele bombarde au plesnit, iar acei care se găseau în cetate n-au vrut să stea de vorbă, toți se apărau cu tunurile și nu le păsa de noi.

Văzând sultanul că-și pierde vremea și că foametea e mare, căci cei mai mulți trăiau numai cu carne și miere și cu ceva brânză, deoarece pâine nu se putea avea, nici nutreț pentru cai, câmpul fiind ars peste tot, s-a ridicat tabăra și am plecat spre Dunăre” (**Giovanni Maria Angiolello**, Călători străini despre țările române, I, pp.134-138).

Puteri nelimitate pentru episcopul de Rădăuți. În 30 august 1479, Ștefan cel Mare îi trece pe rădăuțeni în ascultarea totală a episcopului Ioanichie, astfel “ca să nu aibă nici un boier al nostru, nici staroști, nici șoltuzi și pârgari din Suceava, nici șoltuzi, nici pârgari de târgul Seret, nici vornici din aceste două târguri, nici globnici din ținutul Suceava să nu aibă treabă cu acești oameni ai noștri din Rădăuți, din satul mitropoliei noastre, nici să-i judece, nici să ia gloabă de la ei, nici pentru faptă mare, nici pentru faptă mică, nici pentru dușegubină, nici pentru răpire de fecioară ce se vor face acolo, în acel sat Rădăuți.

Numai pentru sfadă în târg și pentru furt ce s-ar dovedi de față la

târg să-i judece pe oamenii aceia din Rădăuți vornicii târgului, dar pentru altceva să n-aibă treabă să-i judece, ci să-i judece rugătorul nostru chir Ioanichie sau acel pe cine îl va alege Dumnezeu să fie episcop la mitropolia noastră de la Rădăuți sau vornicii lor, dar altul nimeni.

Și, deasemeni, oricâte sate sunt la Coțmani, cari ascultă de mitropolia noastră de la Rădăuți, cu oamenii din acele sate să n-aibă treabă nici un boier al nostru, nici staroștii de la Tețina, nici globnici, nici pererubți, nici să-i judece, nici să ia gloabă de la ei, nici pentru faptă mare, nici pentru faptă mică, nici pentru dușegubină, nici pentru răpire de fată, ce se vor face acolo, la Coțmani, ci să-i judece episcopii noștri sau vornicii lor, cum scriem mai sus.

Deasemenea, slugile noastre pererubiții să nu mâne pe oamenii de la Coțmani nici la cetate, nici la mori, nici la curțile noastre la un loc cu alți țărani.

Deasemenea, pentru pripasurile ce se vor găsi la Rădăuți sau la Coțmani, în satele ce ascultă de mitropolie, cu acele pripasuri nimeni să n-aibă nici o treabă, ci să aibă treabă numai episcopul nostru de la Rădăuți sau vornicii lor” (**Academia Română**, Documente privind istoria României, Veacul XV, II, pp.13-14).

Blestem domnesc pentru veșnica robire a țiganilor. În 13 noiembrie 1487, Ștefan cel Mare dăruiește și întărește episcopiei de Rădăuți “Țiganii anume: Pandrea cu sălașul, și Radul cu sălașul, și Buțcat cu sălașul, să fie sfintei noastre episcopii de la Rădăuți uric cu tot venitul și copiii lor și nepoții lor, și strănepoții lor, și răstrănepoții lor, neclintit în veci”.

Uricul este întărit persuasiv cu celebrul “blestem al lui Ștefan cel Mare și Sfânt”, de care fac atâta caz revendicatorii de moșii mănăstirești de astăzi, adică de formula de cancelarie împrumutată de la unguri și folosită doar de diacii Ion, fratele lui Luca și Șandru Cârjevici:

“Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre Moldova dintre copiii noștri sau din neamul nostru sau iar pe oricine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre Moldova, acela să nu clinească dania și întărirea noastră, ci să întărească și să împuternicească.

Iar cine ar îndrăzni să clinească sau să sfărâme această întărire a

noastră, acela să fie blestemat de Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și de Preacurata Lui Maică și de toți sfinții, care din veac au plăcut lui Dumnezeu, și să fie asemenea cu Iuda și cu blestematul Arie și să aibă parte cu acei Iudei care au strigat asupra stăpânului Hristos: sângele lui asupra lor și asupra copiilor lor” (**Academia Română**, Documente privind istoria României, Veacul XV, II, pp.76-77).

Vânzarea satului lui Oană Băeșescul. În 15 septembrie 1499, Ștefan cel Mare întărește lui Giurgiu gumelnic a treia parte din partea lui Oană Băeșescul din satele Băeșești și Mălini. Giurgiu gumelnic a cumpărat moșia, cu 300 zloți tătărești, de la Gurban, fiul lui Oană Băeșescul, de la nepoata de soră a lui Gurban, Nastea, fiica Anușcăi, jupâneasa popii Mihul din Baia, de la nepoții de frate ai Nastei, Mircea și Stana - copiii lui Giurgiu Udob - și de la nepoata de frate a lui Gurban, Nastea, fata lui Costea, și de la fiul ei Dragotă. Oană Băeșescu stăpânea satele Băeșești și Mălini cu privilegiile de la Alexandru cel Bun. Hotarele părții vândute lui Giurgiu Gumelnic a satului Băișești: malul Moldovei, Toplița, Toplița Mică, livada lui Procopie, livada lui Tulici, drumul care merge la Baia, casa lui Ștefan.

“Un sat pe Șumuz, anume Fulticeni, unde a fost Stan Pântece” (Fultic, Foltic, adică Pântecosul, Burtosul - n.n.) a fost vândut, în 15 martie 1490, cu 200 zloți tătărești, lui Isac vistier (unchiul lui Luca Arbure, fiul lui Șandru Gherman, stră-strănepotul lui Micul, tatăl lui Bogdan Întemeietorul - n.n.) de către Neagșa, fiica lui Hanea (ginere al lui Stan Fultic, fratele popei Iuga și al lui Nan) (**Academia Română**, Documente privind istoria României, Veacul XV, II, pp.128-129).

Ștefan cel Mare, în 1502. Matteo Muriano, “doctor în arte și medicină”, trimisul dogelui Leonardo Loredano, vine la Suceava în vara anului 1502. “M-am înfățișat, în ziua de 22 august, acestui domn vestit, ducele Ștefan, și am îndeplinit slujba unui credincios slujitor al Serenității Voastre, cu acele cuvinte ce se cuvin față de un domn atât de mare cum este acesta; m-a salutat foarte binevoitor, cu dovezi și cuvinte foarte prietenești, printre care mi-a spus:

- Eu nu am vrut să aduc un medic din nici o altă parte a lumii, decât de la prietenii mei, de care sunt sigur că mă iubesc...

Și chiar îmi spuse:

- Eu sunt înconjurat de dușmani din toate părțile și am purtat 36 de lupte de când sunt domnul acestei țări, dintre care am fost învingător în 34 și am pierdut 2...

Pentru lămurirea Înălțimii Voastre, eu voi povesti despre cinstita stare a acestui vestit domn, despre fiul său (Bogdan-Vlad cel Orb - n.n.), despre supușii și țara lui și, apoi, întâmplările care au urmat și cele ce au loc zilnic între acești domni de la miazănoapte.

Cât despre susnumitul domn, el este un om foarte înțelept, vrednic de multă laudă, iubit mult de supușii săi pentru că este îndurător și drept, veșnic treaz și darnic, arată bine la trup pentru vârsta sa, dacă această meteahnă (rana de la picior - n.n.) nu l-ar fi chinuit, dar sper, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i aduc o ușurare, după cât pot să-mi dau seama acum, la început.

Fiul său, domnul Bogdan voievod, urmează pilda domnului, tatăl său, e sfios ca o fată și e bărbat viteaz, prieten al virtuților și al oamenilor virtuoși, este tânăr cam de vreo 25 de ani (s-a născut în vara anului 1476, când Vlad Țepeș se afla la Suceava, și este de presupus că domnul valah i-a fost naș, din moment ce îi poartă numele, alături de cel al bunicului său, adică Bogdan-Vlad - n.n.).

Supușii sunt toți bărbați viteji, ageri și nu făcuți să stea pe perne, ci la război, pe câmpul de luptă.

Acest domn prea vestit poate să ridice 60.000 de oameni de ispravă, adică 40.000 de călăreți și 20.000 de pedestri.

Țara este mănoasă și foarte frumoasă, și bine așezată, plină de animale și de toate bucatele, are de toate afară de untdelemn. Grânele se seamănă în aprilie și în mai... Pășuni sunt foarte bune. În această țară s-ar putea ține peste 100.000 de cai...

În această lună trecută, a lui octombrie (1502), Înălțimea Sa domnul a recucerit unele cetăți și sate (în Pocuția - n.n.) de la Măria Sa regele Poloniei, care fuseseră ocupate în vechime de acel regat" (**Matteo Muriano**, Călători străini despre țările române, I, pp.148-150).

“Acest Ștefan voievod al Moldovei era iscusit și norocos, căci într-un rând a biruit o sută cincizeci de mii de turci, pe lângă alte lupte dese și însemnate cu ei. Acesta, de asemenea, a alungat pe Matiaș, regele Ungariei cel viteaz, din țara Moldovei și din cea secuiască, nimicind cu dânsul o mare oaste de unguri și rânind pe regele însuși cu trei săgeți, în dreptul orașului Baia, după care izbândă i-a luat și Țara secuiască. El, de asemenea, și pe tătari i-a biruit de câteva ori, de asemenea pe regele Poloniei Albert I-a biruit în Bucovina (cum era numit Codrul Cozminului - n.n.), împotriva așteptărilor alor noștri.

Orice istoric poate să-l preamărească cu drept cuvânt pentru acest slăvit noroc cu o țară așa de mică. Despre aceasta, moldovenii și muntenii cântă la toate adunările lor, pe scripci sârbești, rostind în limba lor:

- Ștefan, Ștefan voievod! Ștefan!...

Ștefan voievod a bătut pe turci, a bătut pe tătari, a bătut pe unguri, pe ruși și pe poloni... Din cauza nespusei lui vitejii, îl socotesc ca sfânt.

A lăsat după dânsul (din 2 iulie 1504) pe fiul său Bogdan, cu un sigur ochi” (**Maciej Strykowski**, Călători străini despre țările române, II, pg.454).

Episcop de Rădăuți a fost, în vremea lui Ștefan cel Mare, **Ioanichie** (1472-1504). Domnitorul, prin “uricul din 15 Martie 1490, supune aceleiaș Episcopii 50 de biserici cu preoți”, iar prin uricul din 17 noiembrie 1501, “acordă mănăstirii Putna dările și veniturile dela preoții aflători pe moșile mănăstirii”. (**Dimitrie Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pg.32).

Pe vremea când și iobagul era om

Un iobag prădat de bistrițeni. „Trotușan, mare vistiernic și vameș al zisei Țări Moldova, scrie bistrițenilor”, în 10 iulie 1510, că „mai mulți iobagi ai domnului nostru (Bogdan cel Orb) ni s-au plâns foarte adesea cum că le faceți mari nedreptăți. Iată, a venit și acest Iovan, iobag din

Mihalcea al zisului nostru domn, și ne-a înfățișat sub chip de grea plângere cum că fratele său, numit Matei, plecând spre părțile voastre cu un anumit număr de boi pentru a-i vinde, pe când se întorcea după ce vânduse boii” a fost reținut de către straja cetății. Trotușan cere și obține, în numele lui Bogdan cel Orb, eliberarea grabnică și fără pagubă a „omului și iobagului nostru, Matei din Mihalcea”.

Vânzarea Bucureștilor. În 21 decembrie 1514, Bogdan cel Orb cumpără de la Luca Ilieșescul, nepotul lui Ivan Corlat, satul București (Capu Codrului), cu 300 zloți tătarești, și-l dăruiește mănăstirii Voroneț. În hotarnică se întâlnesc: “câmpul lui Miclin” și “moara lui Isac”.

Prima atestare a folosirii ceasului, dar după sistemul turcesc datează din 18 aprilie 1517: „Iar în anul 7025, Aprilie 18, răposat-au Bogdan Vodă cel Orb și grozav, fiul lui Ștefan Vodă, la un ceas de noapte, în târgul Huși”. Bogdan a murit, deci, la o oră după apusul soarelui, ceea ce, în aprilie, înseamnă cam ora 20. Deși măsurarea timpului se face, în Moldova vremii, după sistemul turcesc, este de presupus că ceasul a fost adus, la Suceava, în vara anului 1502, de către medicul venețian Matteo Muriano, și dăruit lui Ștefan cel Mare din partea Dogelui Veneției (**Nicolai Grămadă**, în „Codrul Cosminului”, 1933-1934, pp. 398-408).

Nordul Moldovei, la 1527. “Ținutul acesta al Moldovei este destul de frumos și foarte șes, și nespus de bogat în văi și orașe și sate, fără întărituri și cetăți - afară de una singură, numită Suceava (Czyczowe), înconjurată de ziduri - și e întărit oarecum de la natură de râuri potrivite. În această regiune se vede că nimic nu lipsește din cele trebuincioase omului pentru nevoile sau plăcerile sale, întrucât sunt dealuri cu vii și, de asemenea, în orice loc țara e binecuvântată și foarte îmbelșugată în roade și ogoare și în toate cele folositoare traiului; este și foarte bogată și în iazuri, și bălți, și heleșteie într-atâta încât omul nu poate dori nimic mai mult de la natură pentru nevoile vieții.

Apoi, în această parte a Moldovei, sunt munți foarte bogați în mine de aur și de argint, care, printr-o muncă necurmată, aduc din zi în zi un câștig și un folos tot mai mare” (**Cronicar anonim**, Călători străini

despre țările române, I, pg.192).

Moldovenii, credința și ecumenismul lor, la 1527. “Poporul de aici este primitiv și rustic, totuși, este destul de deprins cu treburile războiului, după obiceiul lui. Ei au păstrat, de la început, până acum, cu foarte mare evlavie, credința Sfântului Pavel. Ci aici sunt deosebite credințe și secte, precum a rutenilor, a sârbilor și a armenilor, a bulgarilor și a tătarilor și chiar un număr destul de mare de sași catolici locuiesc risipiți în această țară. Toți sunt supuși voievodului Moldovei. Fiecare națiune, însă, se folosește și se slujește de legile și obiceiurile ei, după voia sa. Și tot așa și călugării creștini ce au îmbrățișat călugăria se bucură de toată libertatea în slujbele și ceremoniile lor, potrivit canoanelor bisericii și tagmei lor” (**Cronicar anonim**, Călători străini despre țările române, I, pp.192-193).

Popoare vecine Moldovei, la 1527. “Deoarece am amintit, mai sus, de ruteni, ce sunt așezați la granița Moldovei, se cuvine să spunem câteva cuvinte și despre celelalte popoare vecine.

Tătarii care locuiesc în Moldova au cinci sute de gospodării; ei sunt deopotrivă legați, pe credința lor, de voievod și siliți a pleca în expediții războinice cu trupele lor instruite chiar și împotriva tătarilor dinafară, ale căror năvăliri le îndură nu arareori această țară; sunt un neam foarte crud. Ei se hrănesc, ca hrană de fiecare zi, cu carne de cal, disprețuind celelalte mâncăruri gătite, oricât ar fi de gustoase.

Rutenii, astăzi, sunt așezați între moldoveni, poloni, tătari și locuitorii munților Carpați (huțanii). Țara lor se numește Rusia (Roșie) și este tăiată în două de pădurea Hercinică. Ei mărturisesc credința lui Pavel. Printre ei sunt puțini creștini; vorbesc o limbă puțin deosebită de a polonilor.

Prusienii, cel mai depărtat dintre popoarele Germaniei, locuiesc dincolo de Pomerania, care se află la apus de ei și se mărginesc, la mieznoapte, cu Marea Baltică, la răsărit, în parte, cu Lituania, la miezăzi cu mazovienii și polonii” (**Cronicar anonim**, Călători străini despre țările române, I, pg.197).

Prima atestare a huțanilor, la 1541. În ediția lui I. Singrenius a „Chorografiei Moldovei”, apărută la Viena, în 1541, se precizează că rutenii, a căror țară se numește Rusia Roșie sau Galiția, „sunt așezați între moldoveni, poloni, tătari și locuitorii munților Carpați”. Cum „patria veche a huțanilor a fost în Pocuția și în regiunea muntoasă a Rusiei subcarpatice” (Nistor, „Problema ucraineană în lumina istorie”, în „Codrul Cosminului”, 1933-1934, pg.67), „locuitorii munților Carpați”, vecini cu galițienii, de care se vorbește în cartea lui Singrenius, nu pot fi decât străbunii huțanilor de mai târziu, deci urmașii carpilor, adică „goțanii” (în ucraineană se pronunță „huțanii”), aliații goșilor de odinioară.

80 negustori turci prădați și uciși de portarul Sucevei. Pe tronul Moldovei se afla, din 11 iunie 1550, Ștefăniță Rareș, iar portar al Sucevei și mare hatman al Moldovei era Ion Sturza. În primăvara anului 1552, înainte de 11 aprilie, din porunca lui Ștefăniță Rareș, care “a poruncit că oriunde se găsesc turci în țara sa să-i nimicească, și să-iucidă, și să arunce leșurile lor în apă, portarul Sturza, aflând “că sosiseră în Moldova niște negustori turci, cam vreo optzeci, care mergeau la Suceava... a pus să-i omoare pe toți și au ridicat multe mărfuri de la ei... Unii dintre ei au fost prinși vii și duși în închisoarea din Neamț (în hrubele Cetății - n.n.)... și pe aceștia i-au ucis, nu mult după aceea, aruncându-le leșurile în cuptorul cu var”. Când asasinatul a ieșit, totuși, la iveală, “voievodul îndată a porunci să fie prins acel vameș (în seama căruia au fost puse crimele - n.n.) și să fie spânzurat în fața turcului, numai ca să se spele de bănuială.

Și ei mai spun așa: că voievodul a dat pierzării pe mulți din boierii săi - și pe unii poruncește să-i omoare, pe alții să-i bată. Și de curând a poruncit ca armașul să se ostenească cu ciomăgeala pe doi boieri de seamă, pe care noi îi numim paharnici, încât puțin a lipsit ca el (armașul) să nu moară, și a poruncit să-l gonească de la curtea sa și a spus către boierii săi:

- Duceți-vă dracului cu toții, căci nu sunteți de nici o ispravă la treburile la care ar trebui să fiți buni!” (**Cronicar anonim secui**, Călători străini despre țările române, II, pp.99-101).

Jurământul de vasalitate sau ignorata lipsă de independență. În 1553, 22 iunie, la Hârlău, Alexandru Lăpușeanu depune un nou jurământ de vasalitate față de regele Poloniei Sigismund August, în fața solilor Stanislaw Teczynski și Piotr Borantynski, jurământ prin care îl întărește pe cel din 1552, depus la Bakota. Documentul e interesant prin exponențialitate, dar și prin “discreția” cu care pomenește adevăruri cu desăvârșire ignorate de istorie, cum ar fi, de pildă, veșnica pribegie a săracilor dintr-o țară în alta, în speranța că vor trăi ceva mai bine. Numai că, în urma unor astfel de tratate, fugarii sunt readuși în țara de baștină, unde-i așteaptă tot felul de necazuri.

Dar iată textul unui astfel de jurământ al renunțării discrete la independență:

“Mai întâi făgăduim... că nu vom avea și nu vom recunoaște și nici urmașii noștri nu vor avea și nu vor recunoaște pe un altul al nostru decât pe preastrălucitul rege al Poloniei, căruia îi vom fi credincioși și supuși, și voim să fim prieten credincios măriei sale și vom fi dușman dușmanului măriei sale cu toată țara noastră...”

Pe lângă aceasta... noi, sfetnicii și toți boierii și toată țara noastră a Moldovei și Țării Românești făgăduim să stăm sub acest jurământ și să ținem credință adevărată Majestății Sale Regelui și regatului Poloniei, să înmulțim și să sporim bunul renume și folos al regatului polon...

De asemenea, n-avem să facem și să stabilim în numele țării nici o înțelegere și nici o hotărâre și nici o alianță și omagiu de vasalitate cu nici o persoană de orice stare și demnitate ar fi ea, fără știrea Majestății sale...

Pe lângă aceasta, toate înțelegerile și hotărârile care ar dauna Majestății Sale Regelui avem să le stricăm și să le desființăm.

De asemenea, n-avem să facem război împotriva nimănui, fără permisia Majestății Sale Regelui...

Să avem totdeauna gata 7 000 de oameni buni de luptă împotriva fiecărui dușman al Majestății Sale Regelui și, ori de câte ori va fi nevoie, vom fi datori să-i trimitem...

Noi făgăduim să dăm și să îngăduim din partea noastră intrarea liberă în țara noastră a Moldovei în bună voie, precum și trecere și întoarcere în voie tuturor negustorilor și solilor mari și mici, care

călătoresc... sau care trec... pentru orice pricină, să se ocupe de trebile lor, să cumpere și să vândă...

Pe lângă aceasta, toate legile în legătură cu împărțirea dreptății în amândouă statele, legi care sunt făcute de răposatul rege al Poloniei (Sigismund I cel Bătrân) și de voievodul Moldovei și trecute și înscrise în registrul cetății Căminitei, le vom păzi în toată puterea lor... iar pârcașii noștri au să ia sfat și au să se țină după aceste legi...

De asemenea, aceiași pârcași și toți slujbașii vor fi datori să pedepsească hoții și năvălitorii, jafurile, nu prin bani de la fiecare, ci cu capetele lor, după fapta lor. Și țărani fugiți, robii și fugarii au să fie predați fără nici o amânare stăpânilor lor de către noi și de către sfinții noștri...

Dacă, de asemenea, unii prizonieri ar fugi pe față sau în taină de la tătari sau de la turci ori din orice altă țară de margine în regatul polon prin țara noastră a Moldovei și Țării Românești, unuia ca acestuia avem să-i dăm, fără nici o reținere a sa, nu numai voia de a trece prin țară, ci să ne arătăm și îndurarea noastră asupra lui...

La fel, n-avem voie să cerem și nici să pomenim de țara Pocuției și nici să intrăm în ea câtuși de puțin în vecii vecilor, pentru că țara Pocuției este dreaptă moșie a Majestății Sale Regelui și aparține Coroanei polone... Numai oamenii care vor fi drepti de moștenire și robi, ca țișanii și tătarii țării Moldovei, asemenea oameni n-au să fie nicicând primiți în țara Poloniei, ci au să fie dați înapoi în țara Moldovei. Și fugarii de ambele părți să nu fie primiți, ci să fie predați fiecare aceluia de la care a fugit.

Dacă... s-ar întâmpla asupra noastră, a țării noastre a Moldovei și asupra urmașilor noștri vreo năvălire și violență din partea unor dușmani creștini sau păgâni, preastrălucitul Sigismund... să ne dea oaste și are să fie de ajutor împotriva dușmanilor...

Tot așa, Majestatea Sa Regele Sigismund August și urmașii mării sale și supușii mării sale n-au să ne facă nouă... și țării noastre nici o pagubă și nici o răutate în chip dușmănos, nici cu sfatul și nici cu fapta, nici pe față și nici în taină...

De asemenea, dăm voie negustorilor noștri din țara noastră a Moldovei să meargă slobod și în voie și deschis și să târguiască în țara Majestății Sale Regelui, după vechiul zakon și după vechiul antrepozit,

plătindu-și dreapta vamă, și cu aceasta este și are să le fie slobod și deschis să se întoarcă înapoi pe drumurile pe care vor pleca, cu toate averile ce le va avea fiecare la el.

Toate aceste lucruri la un loc și fiecare în parte, care sunt scrise în acest loc și oricâte sunt scrise în vechile cărți de jurământ și în jurământul nostru care a fost făcut la Bakota, pe care le trecem în această carte, făgăduim cu toți sfinții și cu toți boierii și supușii noștri ai țării noastre a Moldovei și Țării Românești să le păzim și să le ținem tare și neschimbat” (Ilie Corfus, Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone, XVI, pag. 172-177).

Mănăstirea Humor primește oameni și case în Băișești. Cu întărirea lui Alexandru Lăpușneanul, Dan portar de Suceava și jupâneasa Teodosia, nepoata gumelnicului Cozma Șarpe, dăruiesc mănăstirii Humor „din jumătate de sat Băișești pe Moldova a patra parte, partea de jos... care a fost din cumpărătura credinciosului nostru boiarin panului Dan portar de Suceava dela Odochia, fiica panului Luca Arbure portar de Suceava, pentru 300 zloți tătarești, din privilegiul de cumpărătură ce-l avea părintele ei pan Luca portar de Suceava dela Parasca și dela ruda ei dela Marena, fiica lui Toma Juncul, nepoata lui Stan, și dela privilegiul pe care l-a avut dela strămoșul nostru Alexandru Voevod, și la fel din privilegiul de cumpărătură pe care l-a avut pan Luca Arbure portar de Suceava și dela fratele domniei noastre Ștefan cel Tânăr Voevod”.

Dan și Teodosia dăruiesc mănăstirii Humor, „în același sat Băișești pe Moldova un loc pentru trei case pe care le-a cumpărat... dela Dumitru pentru 130 zloți tătarești, dela copiii lui Andreica Rotumpan, din privilegiul de cumpărătură pe care ei l-au avut dela Ion Ursu și dela sora lui Dolca”. În 20 aprilie 1555, Alexandru Lăpușneanul întărește mănăstirii Humor a opta parte din Băișești, moșie primită de la Mădălina, nepoata lui Balc Băieșescul, la schimb cu două seliști pe Răut.

Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor... episcopi. Eutimie, episcop de Rădăuți (1552-1555), autorul unei lucrări referitoare la “viața lui Alexandru Vodă Lăpușneanul”, s-a retras din scaunul episcopal, în 1555, “din cause necunoscute”, În 1558, Eutimie revine în scaunul epis-

copal și se implică în schimbarea domnilor, cu consecința că, “devenind Alexandru Vodă Lăpușneanul, după moartea lui Despot Vodă, întâmplată în Noemvrie 1563, a doua oară (1563-1568) domn al Moldovii, ucise 47 boieri și **căuta să puie mâna și pe episcopul Eutimie**, pentru că se supusese lui Heraclide, iară mai ales pentru că se făcuse partizanul lui Ștefan Mâzgă, pretendentul la tronul Moldovii”. Fugar în Ardeal, unde se “dă” drept “simplu călugăr, Eutimie face carieră, ajungând “Episcop al Silvașului”, apoi revine în Moldova, ca Episcop de Roman, și iar se implică în schimbarea domnilor, bucuria nebunilor - cum ar zice poporul. Oricum, spre deosebire de al șaptelea episcop, **Gheorghie** (1555-1558), care, din cauza partizanatului, “a fost ars de viu de Ioan Vodă cel Cumplit în anul 1558”, Eutimie a murit la mănăstirea Humorului, în 1583, unde “și este înmormântat” (**Dimitrie Dan**, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, pg.38).

Dărilor suplimentare, pe timpul lui Despot Vodă (1561-1563). Pe lângă perceperele obișnuite, pe care le sporise mult fie lăcomia zapciilor, fie sărăcia tezaurului, se mai cerea de la fiecare familie un galben de aur, lucru care a stârnit mare dușmănie și ură împotriva lui Despot de la un popor ca acela, nespun de doritor de schimbări și prefaceri” (**Johann Sommer**, *Călători străini despre țările române*, II, pg.259).

Urmașii lui Luca Arbore renunță la ocina străbună. Parasca, fiica Odochiei, nepoata lui Luca Arbure, jupâneasa panului Grigori Udre, și fiica ei Nastasia, jupâneasa lui Toader Turcea (mare vătaf de Suceava), schimbă, în 20 martie 1589, satul Arbore pe Stănilești-Hotin și pentru „500 unghi roșii înaintea întregului sat”, cu mitropolitul Sucevii “kir Ghiorghie Moghilă”, care va dăruia satul Arbure “lăcașului nostru de rugăciune nou zidita mănăstire Sucevița”.

Parasca și fiica ei Nastasia aveau „a lor dreaptă ocină și moșie și danie, satul anume Solca (Arbore) la pârăul Solca cu mori în Solca și cu biserica de piatră, și cu case de piatră, și cu pomete, și cu slatine, și cu izvoare cu pește, și cu tot venitul din ale lor drepte privilegii de cumpărătură, pe care l-a avut moșul lor Luca Arbure dela Ștefan cel

Bătrân Voevod..., care acel sat mai sus scris rămăsese în partea mai sus scrisei mătușii lor Ana, fiica lui Luca Arbure; dar neavând copii din trupul ei, această mătușă a lor s-a lăsat de acel sat și l-a dat nepoatei sale mai sus zisei Parasca”.

Un negustor grec, omorât la Suceava, în 1652. “Venit din Turcia la Suceava pentru a face negoț, acesta a fost chemat la principe (Despot Vodă) și a fost reținut acolo cu cercetarea mărfurilor. Stând domnul cu el de vorbă fără ceremonie, până aproape de lăsarea serii, când a început să se îndrepte spre locul său de găzduire, și, pe când cobora fără nici o teamă din cetate în târg, deodată a fost urmărit de unii și ucis când nu se aștepta deloc, iar cadavrul său a fost găsit, a doua zi de dimineață, în mijlocul drumului.

S-a poruncit, atunci, prin strigare obștească, să fie căutați făptașii și, cum nu s-a ajuns la nimic, căci cei cărora li se dăduse poruncă să cerceteze făceau cercetarea cu multă delăsare și fără nici o tragere de inimă, toate lucrurile lui au fost trecute în visteria domnului. De aici a decurs bănuiala de crimă împotriva acestuia, cum că el ar fi poruncit să fie ucis un om nevinovat, de dragul banilor” (**Johann Sommer**, *Călători străini despre țările române*, II, pp.263-264).

Moldovenii, boii și bălciurile lor, la 1564. “Rodnicia pământului este foarte mare; într-adevăr oameni puțin dedați plugăriei seamănă atât grâu cât le trebuie pentru traiul lor de un an. Ei nu seamănă grâu înainte de 1 aprilie... Iar belșugul de vite e de necrezut. Oamenii înjugă câte doisprezece boi la plug și se îndeletnicesc mai degrabă cu creșterea lor decât cu lucrarea pământului, din cauza pășunilor lor deosebit de bune. Este socotit un mare păcat să se taie vițeii.

Din Moldova, deci, se scoate acea mulțime de boi, din a căror carne se hrănesc nu numai popoarele vecine ale Ungariei și Rusiei (Roșii), ci și ale Poloniei, Germaniei, ba până și

Italiai, și mai ales cei din orașul Veneția. Pe acești boi, venețienii îi numesc boi ungurești și preferă carnea lor celorlalte de acest fel.

În fiecare an, se fac câte șapte bălciuri de vite în Moldova, pe câmpii foarte întinse, cu mare mulțime de negustori. La fiecare din aceste

bâlciuri se mână, de obicei, nespuse de multe mii de boi; și, după trecerea a trei zile pentru ruperea, din partea negustorilor, a prețului unui cap de vită, după care să fie socotite toate celelalte - preț care trece rareori de trei galbeni de vită - în câteva ceasuri, toată această mulțime de boi este vândută și dusă în diferite regiuni. De aici au mare câștig boierii care cresc cirezi de vite și chiar și domnul însuși mai mult din aceasta se îmbogățește, căci și el vinde, în fiecare an, un mare număr de boi de pe moșiile sale, și veniturile lui sunt sporite mult de aceste iarmaroace. Vătafii aduc domnului în visterie, pe fiecare an, până la 400.000 bani de aur, din venitul întregii țări; dintre aceștia, 60.000 sunt plătiți sultanului turcilor ca tribut” (Antonio Maria Graziani, Călători străini despre țările române, II, pp.381-382).

Proces pentru satul Cadobești. În 20 mai 1588, Petru Vodă judecă pricina aprodului Onciul Vrânceanul și a surorii sale Marghita cu copiii lui Irimie Barbovschi pentru satul Cadubești, sat pe care Barbovschi l-a zălogit vel vornicului Păcurariu, căruia îi va întoarce banii în trei zile.

În 1597, s-a împrăștiat norodul în țara lișască. “Din toate părțile țara aceasta au fost încungiurată de războaie, după cum dovedim cu un hrisov dela un domn Ieremiea Moghilă V.Vod., din anul dela zidire lumii 7105 (1597), Ghenare în 22, undi l-au dat unui lăcuiori de aice, Bogdan Donovacovici, pentru locurile și acăreturile ci le-a avut aice, în târgul Sucevii; după cum mai pe larg să alăturează copia care să arată că, de o parte, să rădicasă război Tătarii asupra pământului Moldovii, de altă parte - Turcii, iară despre altă parte - Dumitrașco Vișcoveschii să ridicasă cu cazacii săi, iară despre a treia parte era Tomșe cu pământul Moldovii, iară despre a patra parte era Ion Despot voievod, cu Ungurii și cu Nemții în cetate Sucevii, cu șidere... Din mulțimea războialor **s-au pusteit acest oraș Suceava**, înpreșteindu-să norodul, unii în țara lișască, alții în Ardeal, și așe au rămas târgul mulți ani pustiit; și pe urmă, după ce s-au împăciuit, au început a se aduna câte puțini oameni din toate părțile, dar norodul era rari” (T.V.Stefanelli, Documente, București, 1915, pg. 440).

Dispute funciare, la Călinești pe Ceremuș. În 23 octombrie 1598,

Ieremie Movilă permite boierilor Pătrașcu Sturza și Tăutul să-și stăpânească părțile de moșie din Călinești pe Ceremuș, urmând ca Divanul să se pronunțe asupra hotarului dintre cele două moșii. Ceva mai târziu, în 17 decembrie 1609, se desparte partea de sat a altui răzeș, Grama, de cele ale lui Pătrașcu Sturza și Tăutul (DIR).

Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor

Un episcop care a voit să otrăvească prin sfânta cuminicătură. În 1599, **Teodosie I Barbovschi** ajunge episcop al Rădăuților, fiind înlocuit, în anul următor, cu **Anastase Crimca**. După 1600, **Crimca** este ales mitropolit, și-atunci **Teodosie I Barbovschi** își reocupă scaunul rădăuțean, implicându-se și în politică. În scurtă vreme, el a fost “acuzat c-ar fi voit să otrăvească pe Constantin Movilă Vodă, cumpărat fiind de Ștefan Bogdan, pretendentul la tronul Moldovii, cu sfânta cuminicătură într-o zi de paști. Pentru acest presupus el a fost supus la grele chinuri. El se retrase, în anul 1608, la mănăstirea Sucevița, unde se pare c-a și murit și a fost înmormântat” (**Dimitrie Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pg.40).

Suceava, la 1606. “În Suceava, oraș mare și populat, foarte vechi, care este reședința nu numai a principilor Moldovei, ci și a mitropolitului, care își are astăzi scaunul acolo, se află peste 24 de biserici și de mănăstiri de rit ortodox de zid.

Într-una din aceste biserici, care este foarte mare și frumoasă pe dinăuntru, ca și pe din afară, se păstrează, într-o raclă de argint, moaștele aproape întregi ale unui oarecare Sf.Ioan, călugăr martir foarte venerat de acei schismatici, care, în fiecare an, înainte de Rusalii, îi sărbătoresc ziua cu mare solemnitate și mulțime de oameni.

În același oraș, se găsesc două biserici romano-catolice, clădite de asemenea de zid și refăcute de actualul domn (Ieremie Movilă - n.n.), împodobite cu frumoase altare și odăjdii. Într-una din ele, care, în temeiul

picturilor vechi ce se mai văd într-însa, se crede a fi aparținut călugărilor dominicani, se află un preot de mir sas, numit Ștefan, în cealaltă - un călugăr franciscan polon, fratele Martin; acesta din urmă are grija duhovnicească a polonilor, iar cel dintâi a sașilor ce locuiesc aici” (Anonim catolic italian, Călători străini despre țările române, IV, pp.336-337).

“**Baia, la 1606**, oraș așezat în apropierea Carpaților; e locuit de sași și unguri catolici și de un mic număr de moldoveni schismatici; se află aici o biserică parohială romano-catolică de zid, mare și frumoasă (Biserica Adormirii Sf.Fecioare - n.n.), clădită odinioară de soția (Margareta de Losoncz - n.n.) unuia din acei principii catolici ai țării (Alexandru cel Bun - n.n.) și care e înmormântată aici. Această biserică era mai bogată decât celelalte, dar Mihai (Viteazul - n.n.) a despuiat-o de odăjdii prețioase și de argintul mult ce avea; pe vremuri, își avea preotul său anume, dar acum nu mai are nici un slujitor; mai este una mică, dar e părăginită” (Anonim catolic italian, Călători străini despre țările române, IV, pp.336-337).

O pruncucidere înrobește Brăieștii. În satul lui Corlat, Corlățele, un cătun al Brăieștilor de astăzi, s-a produs, în 1609, o pruncucidere, crima de pe moșia obștească reprezentând, în vechime, o responsabilitate comună, care trebuia răscumpărată de întreaga obște. Dacă obștea nu putea răscumpăra crima, atunci ea își pierdea libertatea, devenind proprietatea boierului care răscumpăra crima.

Relatarea crimei de la Brăiești și consecințele ei au fost formulate într-o carte domnească a lui Constantin Movilă, scrisă în 4 noiembrie 1609:

„Facem cunoscut cu această a noastră carte domnească, precum în satul Corlățele a fost găsit un copil mort, pe care o femeie întâiu l-a născut și pe urmă l-a omorât și l-a îngropat, și de aceea am poruncit cinstiului și credinciosului boier al nostru Pătrașco mare vornic ca să le ia în loc de pedeapsă 60 boi, dar nevenind încoace nimeni cu boii, s-a sculat credinciosul nostru boier Niculae Boul vistiernic și a dat în visteria noastră pentru pedeapsă 100 unghi (ducați ungurești), iar noi i-am dat

satul mai sus amintit cu toate veniturile”.

Machidon cel Bătrân este atestat ca **moș-strămoș al comăneștenilor**, în 3 august 1610, când Ionașco, Todosca și Toader, copiii lui Pătrașco, strănepoții lui Machidon cel Bătrân, vând a patra parte de sat Comărești (Comănești), pentru 120 taleri de argint, lui Zaharia și nepotului lui Nechita.

Un popă sucevean, care chiar descinde din Iisus. Popa Văsiian **Beuz** avusese un frate, negustor, care a fost ucis de tâlhari la Bistrița. Ucigașii au fost prinși și puși în temniță, Judele Bistriței aștepta decizia familiei victimei pentru a hotărî dacă asasinul își va răscumpăra crima cu bani sau va fi condamnat la moarte. Răspunsul preotului Beuz este de un creștinism atât de profund încât copleșește și astăzi:

“Cum moarte drept moarte nu să cade a face, că de ar muri câțiva vinovați pentru unul, cel ucis, pre dânsul nu l-ar mai învia.

Deci **am lăsat noi să nu piară acel om** ce iaste la dumneavoastră (în) închisoare, **ce să-l lăsați să dea el seamă cu sufletul său înaintea lui Dumnezeu** de moartea fratelui nostru și de păcatele lui, iar **de noi, de toată ruda noastră, iaste iertat”**.

Preotul Văsiian Beuz este atemporal ca și Biserica Neamului, el fiind, în fond, sufletul veșnic viu al acestei Biserici. El trăiește și în vremurile curate ale vlădicilor Teoctist și Iosif, el trăiește și în contemporaneitatea mileniului trei, el trăiește în tot cuprinsul istoriei, probând prin fapte că aduce lumii cuvântul lui Iisus. În contemporaneitatea în care i se manifestă **eroismul iertării**, drept iobagi de lux, datori egumenilor cu o mulțime de dări. Văsiian Beuz avea să primească, în 17 ianuarie 1612, necreștineasca misivă a egumenului Putnei: “Smeritul ieromonah Ghervasie egumenul și tot întru Domnul smerit sobor din mănăstire Putna scriem pace și blagoslovenie tuturor preoților și diaconilor din ținutul Sucevii, dându-vă știre precum am ales pe fratele nostru Ioan ieromonahul precum **ca să strângă dăjdi dela fiște care, preoți și diaconi**, câte doi galbeni și câte doi potronici pentru prescuri și câte doi potronici pentru lumânări și câte 3 potronici pentru grăunțe și câte un potronic pentru hârtie precum iaste obiceiul”. Istoria

nu posedă mărturii că Văsiian Beuz n-ar fi plătit aceste dări ale statutului său de iobag. Numai că preotul Beuz, deși era iobag, îl cunoscuse deja pe Dumnezeu prin libertate, în vreme ce “smeritul” Ghervasie pierduse definitiv calea printre mormanele de dări și de împilări.

Moșia din Călinești pe Siret a celui “pierit în hiclentie” e dăruită călugărilor. În 3 octombrie 1614, Ștefan Tomșa dăruiește mănăstirii Solca “satul Călinești cu mori pe Siret care au fost ale lui Vasile Stroici”, cel care a “pierit în hiclentie când s-au sculat cu alți pribegi ca dânșii asupra domniei mele”.

Tomșa Vodă cumpără Cajvana. În 29 iulie 1615, Ștefan Tomșa cumpără de la “sluga noastră Vasile Șeptilici și jupâneasa lui Tofana, fiica Mariei, care a fost fiica lui Solomon vistiernic”, pentru 1 000 unghi (ducați ungurești), “un sat lângă mănăstirea Solca, anume Căjvana, ținut Suceava, pe apa Căjvanei, unde cade în Soloneț”.

Popa Diiac plătește datoria și ia satul lui Tăutu. Radu Mihnea întărește popii Diiac, ginerele lui Zaharie Tăutul, satul “Câmpulungul în munte pe Cirimușul Alb”. Satul fusese al lui Tăutul, zălogit lui Stroici, dar popa Diiac a plătit 100 galbeni ungurești, în 4 decembrie 1618, și a devenit stăpânul Cîmpulungului Rusesc.

O minune a Sfântului Ioan cel Nou. „În ziua de 2 Iunie 1622, Suceava era amenințată de o năvălire a Tătarilor. Locuitorii, plini de groază, se îndreptau spre Cetatea din deal, adăpostul obișnuit la orice prilej de restriște.

Tradiția spune că, atunci, mitropolitul, urmat de tot clerul, a intrat în biserică să ia moaștele Sfântului ca să le ducă în Cetate, dar nimeni n-a fost în stare să le ridice. Ei înțelesesă că orașul se va putea mântui numai prin rugăciune și, într-adevăr, Sfântul îi scapă de urgia tătarască, făcând să se reverse apa Sucevei peste câmpie și să oprească trecerea păgânilor.

De atunci, la 2 Iunie, se serbează pomenirea Sfântului (dar și în 1606, conform călătorului anonim italian, se sărbătorea în aceeași zi –

n.n.), considerat ca patronal orașului și, mai apoi, al Bucovinei” (**Victor Morariu**, Călăuza istorică a orașului Suceava, Cernăuți, 1930, pp. 30-33).

„Să-l bateț cu trei sute de toiage”. Călugării de la Sf. Ilie se jeluiesc lui Tomșa Vodă, în 11 iulie 1623, cum că țărani le încalcă hotarele „Șcheaii”. Ștefan Tomșa îi împuternicește pe sfinții călugări ca „pe cine veți prinde în hotarul acelu loc ce v-am dat domnia mea pe loc să-l bateț cu trei sute de toiage până să vor zdrobi, iar de nu veț face așa cum iaste învățatura domnii mele, vom trimite de vor face voao aceeaa certare; nimică să nu vă temeț de aceia oameni ce-i veț prinde pre acel loc”.

Anastasiu Crimca pune cârja păstorească pe un călugăr minorit. În 1632, când ajunge la Suceava, călugărul minorit Paolo Bonnicio, îl întâlnește pe Anastasiu Crimca, pe care îl numește “Clinco” în relatarea sa. “Arhiepiscopul de Suceava, numit “Clinco”, stăruia ca eu să-i fac închinare, ceea ce eu nu am vrut să fac și m-a bătut chiar cu cârja sa păstorească și cu mâinile sale înseși, și am rămas stâlcit la degetul mare și la cot, ferindu-mi capul, dar nu au trecut patru zile că a și murit, pe neașteptate, în fața domnului Barnovschi” (**Paolo Bonnicio**, Călători străini despre țările române, V, pg.24).

Obiceiuri moldovenesti, la 1633. “Obișnuiesc oamenii, în tot cuprinsul țării, să dea de mâncare și loc de adăpost tuturor străinilor, fără nici o plată; dar cine vrea să bea vin sau bere trebuie s-o plătească.

Mai obișnuiesc, de asemenea, ca în timpul sărbătorilor lor să așeze mese în jurul bisericii și aici să dea de mâncare și de băut, fără plată, oricui, fie străin, fie localnic.

Când bărbații se întâlnesc cu femeile, obișnuiesc să se sărute unii cu alți, atât bărbații tineri și bătrâni, cât și fetele, femeile măritate și văduvele” (**Niccolo Barsi di Lucca**, Călători străini despre țările române, V, pg.76).

Nunta, la 1633. “Obișnuiesc, de asemenea, la nunți să întindă mese, timp de trei zile și trei nopți în șir, în care timp nu fac altceva decât

să bea, să joace, să cânte din instrumente și din gură; numai mireasa, în prima zi, nu mănâncă, ci doar trebuie să stea la joc, cu fața acoperită până noaptea, astfel încât nici mirele nu o poate vedea până la miezul nopții, când pleacă împreună să desăvârșească legătura căsătoriei. Când merg mirii la biserică să se căsătorească, mireasa stă îngenunchiată înaintea altarului, cu fața acoperită (cu un voal - n.n.), iar bărbatul, în picioare, cu căciula în cap.

După terminarea ceremoniei, ies din biserică, însoțiți de rude, care merg pe jos, cântând din diferite instrumente înaintea trăsorii în care este dusă mireasa și aceasta, în fiecare piață (toloacă - n.n.), trebuie să coboare și să joace cu toți cei care o poftesc. Când mireasa este din alt loc, atunci ceilalți (rudele celelalte) merg călare.

Când ajung la casa miresei, încep din nou jocurile și bătrânii ca și tinerii joacă cu mireasa. Apoi, fiecare se așează la masă, unde sunt serviți de stăpânii casei și, în ziua dintâi, servește și mirele la masă.

Când trece un străin pe acolo, dacă-l văd, îl poftesc să bea și, dacă acela refuză, îl iau pe sus și îl duc în casă, unde îi dau să bea până îl îmbată, socotind că este o mare rușine ca un străin să plece de la ei fără să se fi îmbătat; iar acesta blesteamă, apoi, și înjură pe stăpânul casei care l-a poftit, în loc să-i mulțumească” (Niccolo Barsi di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pg. 76).

Horele și dansurile anului 1633. “Moldovenii, când vor să joace, își pun cizme cu un fel de potcoave de fier în picioare și atât bărbații, cât și femeile le poartă în diferite culori. Femeile, însă, au potcoave de acestea mai înalte decât bărbații și, când vor să înceapă jocul, se cântă, mai întâi, din diferite instrumente ca viori, cimpoaie, fluiere, tobe, lăută cu trei coarde. Apoi, se prind de mână, tot câte un bărbat și o femeie, într-un șir lung, săltând mereu, strigând și bătându-și picioarele unul de altul. După ce au săltat câtăva vreme, se strâng cu toții, împreună, într-un cerc și saltă ca mai înainte” (Niccolo Barsi di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pp.76-77).

Înmormântarea, la 1633. “Când moare cineva, ei obișnuiesc să-l țină în casă timp de trei zile, mai ales dacă vremea este rece și este

iarnă. În aceste trei zile, ei nu fac altceva decât că dau de mâncare săracilor și călătorilor, cântând mereu din instrumentele pomenite mai sus în jurul năsaliei sau sicriului celui mort.

După împlinirea celor trei zile, îl duc la cimitirul de lângă biserică, trăgând clopotele, cu preotul lângă ei, cu mulți bărbați și femei care merg despletite, bocind cu glas tare și zmulgându-și părul.

După ce l-au băgat pe mort în mormânt, care este o simplă groapă săpată în pământ, și l-au acoperit cu acel pământ, se întorc acasă.

Aici, se face din nou praznic, cu bărbați și femei, cu bogați și săraci, cu oameni de toate neamurile, și cheamă pe preot să blagoslovească masa.

La această masă, nu mănâncă altceva decât pește și spun că fac lucrul acesta pentru a arăta pedepsirea trupului și de durerea după cel mort; beau, totuși, vin și bere” (Niccolo Barsi di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pg.77).

Ziua Sfântului Ioan cel Nou, la 1633. “În orașul Suceava se păstrează capul unui sfânt, numit Sf.Ioan; acesta este nevătămat și se găsește într-o biserică a părinților din tagma Sf.Vasile (călugări, adică - n.n.), care sunt însă schismatici.

Ziua acestui sfânt se sărbătorește la Rusalii, când, pe lângă deschiderea unui iarmaroc foarte bogat, care ține opt zile în șir, la care vine lume din toată țara și la care tinerii, ca să câștige bani, fac fel de fel de lupte cu spada, mai merge și domnul cu întreaga sa curte de cel puțin 2.000 de oameni, toți călări, și mulți merg în carete. După el, vine doamna cu însoțitoarele ei și cu alte boieroaice, care o întovărășesc în mare număr” (Niccolo Barsi di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pg.77).

Postul Paștelui și Paștele, la 1633. “De Paște, iau puțină anafură și cei ce iau această anafură au postit postul de patruzeci de zile mai înainte, în care timp nu mănâncă altceva decât pâine și legume, fără untdelemn; nu mănâncă nici pește, ci numai icre și spun că morunul și icrele nu sunt pește. Mănâncă, sâmbăta, carne, după obiceiul grecesc, și în vinerea de după Paște, și urmează, astfel, timp de câteva săptămâni, dar apoi postesc și vinerea, și nu mănâncă decât pește” (Niccolo Barsi

di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pg.79).

Lucrul pământului, la 1633. “La vremea semănatului, toți ies la câmp, iar șoltuzul, ceea ce înseamnă judele, împreună cu pângarii, care înseamnă cei aleși ca sfetnici, împart ogoarele și, după cât este numărul sufletelor dintr-o casă dau și ogoarele: dacă sunt opt suflete, dau opt ogoare; dacă sunt zece, dau același număr de ogoare. Acestea sunt atât de multe încât niciodată nu pot fi semănate toate, ci doi ani se seamănă într-o parte și doi ani se schimbă ogorul într-alta.

La ei, **țărani sunt ca și robii**, deoarece, de fiecare dată când îi cheamă stăpânul la lucru, fie că ar fi sănătoși sau bolnavi, ei sunt datori să asculte de el” (Niccolo Barsi di Lucca, Călători străini despre țările române, V, pg.80).

Episcopia nu are nevoie de ce poate dăruia episcopul surorii sale. În 30 august 1633, Aftanasie, fiul lui Lazăr și al Anastasiei, vinde episcopului Evloghie de Rădăuți „jumătate de sat Meleşăuți, jumătatea de sus... Acea jumătate de sat Meleşăuți, jumătatea de sus, am fost dat-o svintei mănăstiri Solca..., dar socotind mai târziu cu părintele Evloghie episcopul, cu egumenul și cu călugării de la Solca, precum acel sat nu este de nici un folos mănăstirii și stăpânind părintele Evloghie episcopul din acel sat jumătatea de jos, ce i-a fost cumpăratură dela Dumitru Tureată, am socotit și am vândut acea jumătate de sat Meleşăuți, jumătatea de sus, părintelui Evloghie episcop pentru 200 unghi bani buni” (ducați ungurești). În anul următor, Evloghie, episcopul de Rădăuți, dăruiește Milișăuții surorii sale Ana.

„**Rugătorii noștri**” agonisitori de oameni. Odată intrați pe un teritoriu obștesc, călugării nu numai că nu pot fi scoși, dar acaparează totul, cu o tenacitate demnă de fapte mai bune, cum ar fi, de pildă, menirea stabilită de Sfântul Vasile cel Mare pentru astfel de obști. Un exemplu tipologic îl reprezintă satul Băișești, în care călugării pătrund, prin danii și prin cumpăratură, casă cu casă (ca într-un război de gherilă... urbană), apoi revendică și ce nu li se cuvine, dar obțin, fie prin persuasiune, fie cu forța. Astfel, în 27 iulie 1636, la Vasile Vodă au venit „rugătorii noștri

călugări dela sfânta mănăstire care se cheamă Homor... și s-au dat de față înaintea noastră cu cneaghina Cârstieneasa și cu fiii ei Ionașco și Ghiorghie pentru satul Băișești... zicând călugării precum ei au ținut jumătate din acel sat Băișești, iar cneaghina Cârstieneasa are cealaltă jumătate din acelaș sat și a stăpânit dela noi mai mult decât partea ei și a luat și o bucată de hotar din hotarul călugărilor și și-a făcut două piue pe râul Moldovii în partea călugărilor”. Vodă trimite în cercetare pe Gligorcea diac de Ilișești, care constată că plângerea călugărilor este întemeiată – că doar nu avea să se pună rău cu bunul Dumnezeu, înfruntându-i pe lacomii lui substituienți pământești. Peste un an, în 2 iunie 1637, călugării de la Slatina, care și ei se învârtiseră de niște danii, vând mănăstirii Homor „a lor dreaptă ocină și danie dela Huroae călugărița și dela Lateș și din ispisocul de întărire dela Petru Voevod șase jirebii din satul Băișești, care-i în ținutul Sucevii, cu vatra satului și cu câmp și cu pădure și cu tot venitul” pentru 80 taleri bătuți.

Omul, deci creștinul din vatra satului, nu mai conta. Devenise un fel de animal de povară, care putea fi vândut sau dăruit celui care, în loc să-i fie luminător, îi devenea stăpân.

O rădăcină comună, la 1640, pentru Eminescu și poeții poloni Eminowicz?

„Discuțiile pornite în jurul **originii lui Eminescu** și a familiei Eminovicenilor m-au determinat să public știrile de mai jos despre **Eminowiceni din Polonia**. Fără a atribui acestor date valoare decisivă, le cred, totuși, interesante pentru chestiunea pusă în discuție. Ele pot servi ca punct de plecare pentru alte cercetări, care ne-ar putea duce la rezultate pozitive. Până atunci, însă, putem afirma doar că în Polonia există o veche familie EMINOWICZ, una singură, cu un arbore genealogic urmărit până la 1640, că membrii din această familie din Lwow au emigrat spre răsărit, în Podolia. Vom mai aminti faptul că această familie a dat literaturii polone doi poeți: pe LUDWIG EMINOWICZ

(părintele expresionismului polon), care trăiește în Varșovia (în 1923 - n.n.) și pe ROMAN EMINOWICZ, mort în Octombrie 1920, în vârstă de abia 21 de ani, dar lăsând în urmă un volum de poezii de un lirism frământat de prometeica zbuțuire pentru libertatea și înălțarea spiritului.

Informațiile despre familia polonă EMINOWIC, ca și arborele genealogic, le am de la Dr. Vichentie EMINOWICZ, consilier comunal în Cracovia, vărul poetului Ludwig și tatăl lui Roman. Aceste informații au fost adunate de prin diferite arhive și parohii de către Vladimir EMINOWICZ, vărul lui Vichentie EMINOWICZ, în prezent funcționar în ministerul de industrie din Varșovia.

Am aflat, mai întâi, de existența unei familii EMINOWICZ prin opera lui Roman EMINOWICZ și, nu mult mai târziu, am fost făcut atent asupra legăturii dintre Eminowiceni din Polonia și poetul nostru EMINESCU de către prietenul decedatului Roman, tânărul poet polon BRAUN, care aflase de această legătură de la familia lui Roman.

Se amintește această legătură și în notițele familiei Dr. Vichentie Eminowicz, notițe alcătuite de numitul Vladimir. Nu pun însă mare valoare pe această tradiție deoarece ea poate fi de dată recentă, aflată de la vreun Bucovinean cu care s-o fi întâlnit în vechea Austrie cineva dintre Eminowiceni poloni. Pentru a da arborelui genealogic cât mai largi și glorioase ramuri, înrudirea cu un mare poet român a putut fi ușor adoptată.

Arborele genealogic alcătuit de Vladimir Eminowicz este însoțit de note explicative, insistând mult asupra documentelor de care s-a servit în alcătuirea lui. Autorul analizează cu severitate toate informațiile găsite în diferite arhive și-și întemeiază aserțiunile numai pe date istorice. Războiul i-a întrerupt activitatea, astfel că aceste date nu sunt ultimul rezultat la care ar vrea să ajungă.

Urmând cu explicarea arborelui genealogic, Vladimir Eminowicz spune că cea mai veche amintire despre Eminowiceni o găsește în cronica lui ZUBRZYCKI, la anul 1640:

«Erau în Lwow 82 de familii armene. Între acestea, cea mai însemnată a fost a lui Ioan Nartaresovici; altele mai bogate erau: Eminowicz, Bernatowicz, Domejyski, Werenko, Hadziewicz, Krzystofowicz, Agopsowicz și Awedikowicz».

Zubrzycki se gândește sigur la Murad EMINOWICZ, despre care vorbește manuscrisul Nr. 1646 din Biblioteca Ossolinski din Lwow, numindu-l «Armean, cetățean al Lwowului și proprietar al casei «**Murad Eminowicz**», așezată între casa «Gluszkiewicz» și «Domozycki» din strada armeană».

La anul 1650, este vorba despre moștenirea rămasă în urma lui **Murad**, care consta din casă și din 20.000 zloți poloni. Considerând că această casă e numită nu numai cu numele de familie, ci și cu cel de botez, putem presupune că în strada armeană avea casă și **un alt EMINOWICZ**.

Murad lasă doi fii care, devenind majori, în 1659, își împart averea imobilă. Cel mai în vârstă, Nicolai, se căsătorește cu Maria, fiica lui Cristof Avedic BERNATOWICZ, iar cel mai mic, Ștefan, cu Elisaveta, fiica lui Grigore și al Mariei BOGDANSKI.

Documentele orașului și ținutului Lwow vorbesc adesea, între anii 1672-1694, de Ștefan EMINOWICZ, numindu-l nobil. Din aceste documente, aflăm că Ștefan era în neconținute dificultăți financiare și că, din cauza datoriei, fu vândută partea imobilului său.

Nu se știe nimic despre copiii lui.

Din testamentul fiicei celei mai mici a lui Nicolai (care, la 1687, nu mai trăiește), căsătorită cu BOGDANOWICZ, aflăm că Nicolai a avut patru fii și patru fiice.

Despre doi dintre fii, Iacob și Ștefan, nu se știe nimic.

Gabriel apare, la 1687, în Cracovia, unde primește cetățenia, căsătorindu-se cu o anumită Sofia, din familie necunoscută. Fiica acestuia, Elena, se cunună, în 1715, în biserica Fecioarei Maria din Cracovia, cu Ioan MOSCICKI.

*

Astfel e urmărit întregul arbore genealogic, dând lămuriri și citând documente despre fiecare membru al familiei.

Ajungând la linia secundară Emberg-Eminowicz, nu găsește legătură istorică a acestei linii cu linia principală Eminowicz-Dolenga.

Această linie a fost întemeiată, probabil, de unul dintre membrii liniei principale, emigrat în Podolia. După presupunerea lui Vladimir Eminowicz, de aici, din Podolia, a trecut familia în Basarabia. Pentru

urmărirea acestei linii, însă, e nevoie de cercetări în arhivele ruse, în special la Cameneș.

Iată știrile nesigure despre această ramură:

În anul 1802, un Petru Eminowicz din Podolia se legitimează, în fața comisiei nobililor, «că se trage, ca toți Eminowiceni, din vechiul neam silezian al EMBERG-ilor, că străbunii lui iscăleau Emberg-Eminowicz». Mai spune că străbunii lui se foloseau de o emblemă pe care el nu o cunoaște, dar că rudele sale din Cracovia se folosesc de emblema DOLENGA, deci cere să i se permită și lui folosirea acelei embleme.

Comisia nobililor din Podolia recunoaște acestui Petru dreptul de a se folosi de blazonul Dolenga și Emberg.

Autorul genealogiei nu se lasă convins de aceste date nesigure privind originea apuseană (sileziană) a acestor Eminowiceni și observă că ar trebui să vadă cu ochii lui documentele pe care acel Petru le-a prezentat comisiei nobililor. Pentru aceasta, însă, ar trebui să plece la Petrograd, unde se găsește arhiva actelor nobilimii.

În lipsa acelor documente, Vladimir Eminowicz preferă să creadă că acei Eminowicz-Emberg sunt urmașii unuia dintre Eminowiceni emigrați în Podolia, căsătorit cu cineva din casa de Emberg.

Acel Petru poate fi însuși Pavel, fratele lui Vichentie și fiul lui Mihai, care, dispărând, a ajuns în Basarabia, unde, făcând avere, și-a alcătuit un arbore genealogic fictiv și a cerut, apoi, recunoașterea nobilimii sale.

Iată acel arbore genealogic:

Eminowicz-Emberg

Casimir (m.1736)

Stanislav (m.1752)

Mihai (m.1773)

Petru (căsătorit cu Anastasia Zajonczkomska)

Ludwig Stanislav (n.1809) + Maria Konarkiewicz

Mihai (n.1863) Iulian Zyroslov (n.1815)

Alexandru Ludwig (n.1845)

Isidor Adolf Mihai Vațlav Erasm

Datele simetrice ale străbunilor lui Petru arată artificialitatea acestui arbore. Acești Eminowiceni - observă Vladimir Eminowicz - au, până astăzi, averi în Basarabia, în fața Mohilăului, și din ei se trage și poetul român «EMINESCU», care se numește Mihai, nume adesea întâlnit la acești Eminowiceni. Mai presupune că și Eminowiceni din Lwow sunt veniți din această direcție, din răsărit.

Unele din afirmațiile din urmă pot fi controlate. Multe din aceste date sunt nesigure, totuși, le-am notat cu titlul de curiozitate al unei ipoteze, fie și legendară, întâlnită în **casa Eminowiceniilor din Polonia**, date care pot lărgi cercul cercetărilor celor interesați» (Grigore NANDRIȘ, Familia **Eminowicz** în Polonia, în **Junimea literară**, 1923, Nr. 4-5)

„Moldovenii nu simt deloc starea lor nenorocită”

„**Am vizitat orașul Suceava** (în 12 octombrie 1641), neîmprejmuit cu ziduri, dar alături de oraș se află o cetate foarte frumoasă și puternică, așezată pe un deal, la poalele căruia curge un râu numit Suceava, în care se află păstrăvi și alți pești; și acest râu vine din munții Transilvaniei.

Acest oraș este aproape de granița Poloniei. În ținut se află din belșug grâu și poame, dar vii nu sunt, deoarece regiunea este mai aproape de munte și, de teama frigului, nu se sădește viță, dar toți au vii la Cotnari... care este cale de o zi spre răsărit.

Vitele nu sunt în număr mai mic decât în alte părți ale Moldovei și sunt mai de soi, fiind mai aproape de munte.

Oamenii sunt mai șlefuiți, deoarece au mai dese legături cu polonii și ungurii, și acest oraș este reședința de căpetenie a domnului, care are aici un palat, biserică și grădini și alte lucruri ce-i aparțin și vine adesea

să stea câțva timp. Este un oraș mai de seamă și capitala întregii Moldove și, totodată, reședința Mitropoliei.

Cetatea numită mai sus are trei-patru turnuri mari și altele mai mici și, deasupra porții, are săpat un cap de bour, care este stema țării; dedesubt sunt inscripții slavone ale diferiților principii. E bine păzită, înzestrată cu arme și este ținută, totdeauna, ferecată.

În piață, în fața palatului domnului, se află un spital pentru bolnavi și săraci, dar nu este prea mare. Mai sunt băi turcești, nu departe de palat. Se află, acolo, multe ape curgătoare și fântâni cu apă rece.

În jurul orașului, sunt ogoare, lacuri și păduri. Mai înainte, locuiau aici mulți catolici, după cum mi-au spus catolicii și se vede după biserică, dar acum sunt puțini. Sunt 40 de catolici pentru împărțășanie și 10 copii, sași de neam. Au o biserică foarte frumoasă, lungă de 27 de pași și lată de 6 pași în spre altarul cel mare, iar mai jos, către mijloc, de 12 pași. E închinată Sfintei Treimi, are trei altare cu zugrăveli sau picturi foarte frumoase; pe mâna stângă, e sacristia; se află și un amvon, de unde se predică, și o cristelniță în mijlocul bisericii. Nu au preot... În clopotniță sunt 5 clopote; în jurul bisericii se află cimitirul împremuit și o casă pentru preot, dar aceasta este ruinată, fiind părăsită.

Catolicii sunt puțini și nu au preoți, nu pot să-i întrețină, deși au, la Cotnari, niște vii ale bisericii, acestea fiind părgănite. În această biserică sunt îngropați trei episcopi. Se cunosc urmele unde este îngropat unul dintre ei, dar locurile celorlalți nu se cunosc; se știe de ei doar prin tradiție. Au destule cărți pentru slujbă și pentru cântări. Nu se știe ca biserica să fi fost vreodată sfințită, neaflându-se nimic scris, nici semne pe cruci; este adevărat că a fost văruiată de multe ori și poate de aceea nu se cunosc crucile de pe ziduri.

În acest oraș, se mai află o biserică în grădina domnului; și aceasta este de zid, având o lungime de 23 pași și o lățime de 10 pași, și e închinată Trupului lui Iisus. Acum are numai un altar, celelalte sunt ruinate.

În clopotniță se află 2 clopote; biserica este încuiată, dar cheia o țin credincioșii. Domnul a vrut s-o ia el și a chemat pe catolici și le-a vorbit astfel:

- Vă voi face o altă biserică, unde veți vroi voi, dar pe aceasta lăsați-o în stăpânirea mea!

Ei i-au răspuns:

- Luminate Doamne, nu noi am clădit-o, cum vreți, atunci, ca noi s-o dăm?

Domnul a vrut, apoi, s-o ia cu anasâna, dar nu i-a îngăduit mitropolitul lui (Varlaam - n.n.), spunându-i:

- Luminate Doamne, vei lua aici această biserică și în locul ei se vor lua zece de ale noastre în Polonia...

Și, astfel, a lăsat-o, deocamdată; nu știu ce va fi în viitor.

Moldovenii au 700 de case, ceea ce face peste 3.000 suflete; au 16 biserici, o mănăstire cu biserică, închinată unui oarecare Sf. călugăr Ioan, și se spune că trupul său se află în acea mănăstire. Mănăstirea este a mitropolitului, este reședința sa, deși el stă aproape tot timpul cu domnul și în mănăstire stă vicarul său cu alți călugări.

Mai este o biserică mare în piață, a Sf. mucenic Dumitru. Cam astea sunt cele mai însemnate, de zid, apoi mai sunt altele de zid și lemn.

Există 300 de case de armeni, ceea ce face peste 1.600 de suflete. Armenii au cinci biserici, una este destinată episcopului - pentru că și armenii își au episcopul lor în acest oraș - și trăiesc în foarte mare pompă și libertate» (Petru Bogdan Baksik, Călători străini despre țările române, V, pp.239-240).

Baia, în 17 decembrie 1646. «Acest orașel a fost locuit, odinioară, de sași și avea mai bine de 1.000 de case și mai bine de 6.000 de oameni; acum abia dacă mai sunt 40 de case și în ele 250 de suflete cu copii cu tot.

Locul este vesel, pe un șes, pe malul râului Moldova, care curge de la apus. Dincolo de acesta, la vreo două stadii, încep dealurile și munții până în Transilvania, ce țin cale de trei zile.

Spre miază-noapte și spre miază-zi, se întind câmpiile cele mai deschise, spre răsărit - dealurile cele mai fermecătoare și bogate. Vița nu se cultivă în acest ținut, din cauza vântului foarte rece care suflă din munții Transilvaniei. Iar ogoarele din jurul orașului nu sunt atât de mănoase cum sunt de rodnice ogorul și câmpia pe dealurile aflate la două stadii depărtare (ale Bogdăneștilor, Boroaiei și, respectiv, ale Horodnicenilor și Rădășenilor - n.n.).

Totuși, este un mare belșug de vin și de pâine, ce se vând pe un preț foarte ieftin... Torentele sunt vecine și Moldova abundă în pești mici. De aici trebuie să fie duși, foarte des, peștii cei mai aleși la Iași... Nici măcar în Italia, partea cea mai vestită a lumii, nu am văzut pești atât de frumoși și nici «funduli» de soiurile acestea» (**Marco Bandini**, Călători străini despre țările române, V, pp.325-326).

Obiceiuri moldovenești, la 1646 «Oamenii, când se salută între ei, ca să-și arate respect și dragoste, își sărută unul altuia mâna, fără deosebire de rang, de stare sau de sex. Negreșit că stăpânii nu purced astfel cu slugile sau cu alți oameni de stare mai joasă, ci își întind mâna în semn de bunăvoință și favoare spre a fi sărutată.

Oamenii de rând, când vin înaintea domnului, îi sărută și picioarele, și la fel fac și supușii față de stăpânii lor...

Moldovenii sunt mai primitivi decât muntenii și ceilalți români. Doar în părțile de margine, spre Polonia, ei s-au pătruns de obiceiurile vecinilor lor, care nu vor să dea nimic pe degeaba străinilor în trecere; altminteri, călătorul poate umbla prin toată Moldova fără mijloace de drum.

Ei dau bucuroși drumeților pâine, brânză, ceapă, lapte și altele de acest fel, ce se găsesc în casa lor. Numai doar străinul să se poarte liniștit, căci, de nu, capătă mai ușor pumni zdraveni și ciomege decât mâncare.

Isteți din fire, vioi, ei se bucură de o minte pătrunzătoare, au aplecare spre furt, sunt ostași foarte răbdători la frig și la arșiță, rabdă de foame și de sete două și trei zile, rămânând teferi...

Se obișnuiesc, încă de mici, să îndure vremea rea, căci de mici copiii se joacă, cu picioarele goale și doar cu o cămașă de pânză, prin gheață și zăpada înaltă, ceea ce noi, nu o dată, îmbrăcat în haină bine căptușită și putând abia răbda gerul puternic, am văzut cu uimire» (**Marco Bandini**, Călători străini despre țările române, V, pp.331-332).

Sărbători moldovenești. «Felul de a ține sărbătorile la moldoveni este de a se abține de la muncă și a se deda plăcerilor, petrecând ziua cu băutură, cu mese și cu joc. Și, deși sunt împovărați de dările cele mai mari, totuși ei întâmpină zilele de sărbătoare cu cea mai mare bucurie,

încât s-ar părea că nu simt deloc starea lor nenorocită.

Ziua de vineri din fiecare săptămână ei o sărbătoresc în cinstea sfintei Vineri, pe care pretind ei că ar fi sfânta ce stă, neîncetat, în genunchi înaintea tronului lui Dumnezeu, rugându-se cu lacrimi pentru aceia care o cinstesc. Și, de aceea, foarte mulți cred, în orbirea lor, că e mai mic răul să-l superi pe Dumnezeu, decât pe sfânta Vineri; și cerșetorii primesc pomeni generoase în cinstea ei.

Ei socotesc că fiecare zi în parte, din toată săptămâna, este o sfântă sau un sfânt» (**Marco Bandini**, Călători străini despre țările române, V, pg.343).

Dincolo de supărările italianului și de modul ridicol de a cinsti sărbătorile, noi găsim că e minunat, ba chiar dumnezeiește, să trăiești fiecare zi ca pe un dar sfânt. Să trăiești zilele, nu să le irosești.

Mituri moldovenești, la 1646. «Este atât de mare orbirea acestui popor, neștiința și nebunia lui, încât el nu știe mai nimic despre Dumnezeu (parcă știe cineva! - n.n.) și despre fericirea cerului. În toată Moldova, abia dacă vreunul știe «Tatăl nostru»; toată evlavia lor constă în a-și face cruce, care la ei se numesc mătanie. Nu se ține nici o predică în biserici și nu se predă, în școlile lor, doctrina creștină, întrucât înșiși dascălii și popii nu au învățat aproape nimic despre cele ale spiritului. Ei impun drept adevăr divin niște basme băbești.

Printre altele, este vrednic de răs și acest basm pe care ei îl socotesc drept un articol al «Crezului», cum că, în Joia mare, sufletul morților, ale părinților, străbunilor și străbunelor obișnuiesc să se reîntorcă la ai lor pentru hrană, din care cauză, în zori de zi, tatăl familiei sau mama familiei face un foc înaintea ușii casei sale, așează lângă foc un scaunel, acoperit cu o pânză curată, pune pe el pâine cu mâncare și băutură pentru ca părinții, străbunii și străbunele să-și întremeze sufletul.

S-a întâmplat la Baia, nu chiar de mult, ca să apară un câine și să fure acel prinos și, văzând aceasta, judele catolic al orașului i-a strigat răzând:

- Iată sufletul bunicului vostru cu patru labe, cu colți și cu părul zbârlit, care fuge cu mâncarea cea bună!» (**Marco Bandini**, Călători străini despre țările române, V, pp.343-344).

21 de amprente. În 17 noiembrie 1652, la Câmpulung Moldovenesc, Ionașcu și Marica Jaucă vând lui Mihăilă Dodul «dreptu 90 lei bătuț laz de fânaț cât iaste tot (în Valea Seacă) și cu runcu, runcuri de păscut și toată pădurea că au fost al nostru dinceputul locului». Martorii tranzacției, 21 la număr, semnează cu... degetul mare, specificându-se că au aplicat pecețile: popa Maccin, Precop, Ionuț, Nistor și Chirilă Popeanța, Ionașco Candrea, Ștefan Hurghiș, Gavril a Petri, Ionașco Petrica, Ioniță Cocălțea, Andronic a Irimie, Gheorghe Călinaș, Vasile a Popei, Vasile țârcovnicul, Ilie zeat popa, Toader Andrieian, Vasile Sturzea, Ștefan Țicșea, Mihăilă diacul și Vasilie Jauca «și alți oameni buni, mulți bătrâni și tineri» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.4-5).

Ritul postului celui mare, la 1653. Postul mare debuta cu grațierea întemnițaților («în sâmbăta din săptămâna lăsutului de sec al brânzei»), apoi se suspendau judecățile. Poliștistul (aga) orașului pedepsea, prin bătaia cu bețe, pe toți cei care vindeau sau fabricau rachiu.

«Cât despre oamenii țării, ei nici nu postesc, nici nu se roagă, nu au nici un fel de religie; sunt creștini doar cu numele. Preoții lor sunt cei dintâi care își încep ziua la crâșmă».

Boierimea, clerul înalt și domnul, oameni instruiți fiind, posteau. Se mânca, de obicei, «bob fiert în apă și mazăre sau fasole fiartă, fără ulei, care seamănă cu mazăricea, și varză păstrată în saramură pentru tot anul, nimic altceva. După cum am spus, ei nu întrebuițează nici vin, nici ulei, afară de sâmbăta și duminica, dar ei beau must de mere» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.58).

Prețuri și produse de import, la 1653. «Negustorii greci sunt cei care aduc din Turcia europeană untdelemnul, măslinile, icrele tescuite, caracatița, zeama de lămâie, năutul, orezul și fideaua și altele de acest fel. Plăteau ocaua de ulei cu o jumătate de piastru, cea de măslină - un sfert de piastru, ocaua de icre tescuite - un piastru și jumătate, ocaua de caracatiță uscată - un piastru riyal, iar ocaua de năut - un sfert de piastru, căci locuitorii din această țară, în afară de cei bogați, nu le cultivă și nu le cunosc... Primii castraveți se coc de sărbătoarea Sf. Apostoli (Petru și

Pavel, 29 iunie); sunt mici și fără zeamă» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pp.59 și 90).

Legumele și produsele Moldovei, la 1653. «Sfecla, pătrunjelul, ceapa albă și usturoiul nu cresc decât după Paște... Prazul se găsește din belșug și e foarte dulce... Cireși, pruni ziși «inimă de porumbel», gutui și peri sunt foarte mulți în această țară și sunt de soi bun. De asemenea, în grădini sunt și multe garoafe și crini obișnuiți. Crinul galben, numit frâncesc, crește în toate aceste ținuturi ca buruienile și nu este prețuit... Iarba cea mai răspândită pe câmpuri este pelinul... Cireșii cu fructe roșii sunt atâți de mulți încât par niște păduri» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pp.59, 86 și 90).

Rusaliile, la 1653. «În această țară, fetele au obiceiul să împletească cununi de flori și de busuioc pentru a și le pune pe cap; iar femeile se împodobesc în același fel» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.90).

Moartea lui Timuș și jefuirea Sucevei. «Într-o zi (15 septembrie 1653), pe când Timuș ședea în cortul său în cuprinsul taberei (din șanțul cetății) și bea, el a fost lovit la picior de o ghiulea de tun trasă (din dealul Curții Domnești) de dușmanii săi, polonii, care veniseră în ajutorul lui (Gheorghe) Ștefan, noul domn... A fost rău rănit și după câteva zile a murit...

La Suceava, dărâmasse mănăstirea armenească (Zamca) și ucisese pe egumen, pe preoți, pe călugări și pe toți armenii care se adăpostiseră acolo. Cum ei erau peste măsură de bogați, el a pus mâna pe toate averile lor, pe lucrurile lor de preț, pe tot aurul lor, pe mărgăritarele lor și pe nenumăratele lor giuvaeruri fine; cât despre monetele de aur, erau două butii pline» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pp.99-100).

Aratul pământului, la 1653. Țăranii arau «cu cinci sau șase perechi de boi, însoțiți de cinci sau șase oameni, care mergeau pe jos; și chiar cu această forță, ei erau tare istoviți, când își împlineau munca,

căci nu te poți lipsi de roți» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.299).

Casele țărănești, la 1653. «Toate casele au acoperișuri în povârniș, făcute din șindrilă, și aceasta s-a născocit din pricina ninsorilor mari, pentru ca zăpada să nu se poată așeza pe ele. Toate casele au coșuri și sobe» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.300)

Săniile, la 1653. «Săniile sunt căruțe fără roți; ele alunecă pe zăpadă cu mare iuțea. Localnicii nu se opresc pentru a schimba caii pe drum» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.300).

O altă legendă a capului de bour, din stema Moldovei. «Sigiliul domnilor Moldovei de pe hrisoavele și scrisorile lor și stemele așezate deasupra porților palatelor, bisericilor și mănăstirilor lor reprezintă un cap de bour, despre care se spune că ar fi pus din considerație pentru evanghelistul Marcu (al cărui simbol, așa cum se știe, este un vultur înaripat - n.n.)» (Paul de Alep, Călători străini despre țările române, VI, pg.304).

Fugarii din Ciudei. În 29 mai 1658, Pelin vistiernic, stăpânul Ciudeiului, se plânge lui Gheorghe Ghica. Vodă că niște vecini ai săi, o femeie cu doi copii, au fugit din satul său în satul mănăstirii Dragomirna. Voievodul scrie egumenului Dragomirnei să cerceteze dacă nu cumva vecinii aceia s-au întors la Ciudei.

Suceava, la 1659. «În limba românească, Suceava înseamnă loc râpos; ea a fost denumită astfel deoarece această cetate este așezată pe o stâncă mare. Fiindcă eram în drum, nu am intrat în ea; de aceea nu știu cum arată... Ea este aproape de cetatea Hotin, la o distanță de o zi de mers (călare - n.n.) și se află la o depărtare de două conace de cetățile Zwaniec și Camenița, de dincolo de Nistru. Într-adevăr, în partea de miazăzi a cetății se află o vale întinsă. Comandantul acestei cetăți, hatmanul (pe atunci, Ilie Șeptilici, 1659-1661) și boierii numiți de beiful Moldovei aveau trei mii de soldați. Ei au adus agăi de țărături și lui

calgai-sultan, drept dar, alimente și băuturi cu carele, trăgând totodată din cetate șaptezeci de salve de tunuri. Mai înainte, Constantin Cârnu, care se răscolase în Moldova, îi închisese aici pe trei negustori mahomedani, pe care îi prinsese în orașul Iași. Cu voia lui Allah, i-am cerut pe toți de la hatman și el i-a eliberat fără șovăire, dându-le și câte un cal» (Evlia Celebi, Călători străini despre țările române, VI, pp.462-463).

Suceava și Siret, la 7 iunie 1661. «Printre bisericile de alte rituri este cea catolică de piatră, cu cimitirele sale și cu case parohiale... (Locuiesc, în Suceava,) Mitropolitul ortodocșilor și un altul, al armenilor; pe dealurile vecine se văd multe mănăstiri de ale călugărilor ortodocși...

(În târgul Siret) sunt biserici schismatice multe; unii mi-au arătat locul unde a fost și una catolică, acolo unde spun cei vechi că ar fi fost chipul făcător de minuni al Fericitei Fecioare. (Au fost dominicani), dar din cauza invidiei au fost alungați de domnul Gavrilaş (Movilă) și au părăsit biserica. Aceasta, părăsită de părinți și de episcop, a pierit. Armenii au o biserică de piatră» (Vlas Koicevic, Călători străini despre țările române, VII, pp.137-138).

O crimă finalizată cu iobăgie. Un oarecare Teodosie, din Orășeni, a ucis un om și, cum nu avea bani să-și răscumpere crima, a apelat la un consătean cu stare, pe nume Pătrașcan. În 3 ianuarie 1662, în prezența lui Ilie Șeptilici, mare vornic de Țara de Sus, care dă mărturie la Divan, Pătrașcan a plătit capul lui Teodosie, „precum este adetul morții de om de veacu”, și a devenit stăpânul acestuia, Teodosie fiindu-i dat ca vecin, cu carte domnească, pentru ca „să fie volnic cu dânsul spre a nu fi învăluit”.

Heleșteul Jorghiciul din Calafindești, disputat de Ciogoloaia și Hulubei. În decembrie 1662, armenii, împământându-se, erau deja stăpâni de sate, pământuri, păduri și heleștee. Un astfel de armean, Hulubei, a fost părât la domnie pentru posesia heleșteului Jorghiciu, situat în partea dinspre Botoșanița a satului Calafindești. În favoarea armeanului depun mărturie, în fața trimisului domnesc Ieremie Cârnu, «oameni

bătrâni, anume Tomșe din Șerbăuți și Vasăle din Crăinicești (Grănicești), și Codre Păscariul... Gligoraș, vătămanul din Șerbăuți și mulți oameni buni și bătrâni» (Teodor Bălan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.6-7).

O danie, la Carapciu. În 11 mai 1663, Tănasia Talpici dăruiește nepoatei sale Avrămia Bohetereț, care îl îngrijește la bătrânețe, părți de moșie în Carapciu «din stâlpul de sus a treia parte, partea de mijloc, și cu trii lazuri care le-am făcut din topor cu mâna me, anume un laz odae cu pomăt și alt laz pe Hlebecioc, din gios de Racoviță, între Mocira păr supt Pogoriloț, și al treile în Bereznic».

O afacere funciară suceveană, la 1669. În «anul dela zidire lumii 7177, Iulii, în 6, anumi Mariea Solomoneasa au vândut cu zapis un loc de casă lui Ionașcu Bolai din Suceavă, în care zapis zice (că) acel loc de casă are și fânaț în țarină (moșia târgului numită, mai târziu «Bulai» - n.n.) și este pus și pecetea târgului și cu martori întărit» (T.V.Stefanelli, Documente, București, 1915, pg. 441).

Miron Costin întocmește un testament la Călinești-Cernăuți. În 13 mai 1670, Miron Costin întocmește testamentul lui Mateiaș Stărce, în baza căruia Miron al lui Andronic Părvul «s-au ales și i s-au dat a patra parte de sat Călinești», lui Pătrașcu, Mariei și popei Gavril, copiii lui Vasile a lui Ionașco Stărcea, «li s-au venit și li s-au dat a patra parte de Călinești», «iar lui Strățulat și lui Arsănie li s-au ales și li s-au dat iar a patra parte de sat Călinești», parte din care i se dă și lui Solomon Bărlădeanul o bucățică de loc (DIR).

Întemeietorii Burdujenilor, originari din Bistrița, erau negustori de animale. Ei sosesc, mai întâi, la Câmpulung Moldovenesc, în 29 decembrie 1671. Vornicul Nacu de Câmpulung scrie bistrițenilor, atunci, în anul răscoalei lui Hîncu și Durac împotriva lui Duca Vodă, și despre sosirea la Câmpulung a bistrițenilor Petria și Gheorghe Burduja, cărora «le-au luat seama» și care «să vor însura în Câmpulung». După câțiva ani, frații Burduja cumpără de la mănăstirea Teodoreni râpele în care își

vor construi saivanele de animale, iar slujitorii lor, care își construiesc bordeiele în văile acelea, se vor numi „burdujeni”, adică oamenii lui Burduja.

Nunta, la 1672. «Când cineva se căsătorește, toate rudele sale se adună la el acasă. Se întinde o horă, alcătuită din tinerii cei mai chipeși, și se aduc fetele cele mai frumoase, care merg jucând și trec pe sub ferestrele miresei, unde li se dă o gustare. Cei din partea miresei fac la fel și primesc aceeași cinste din partea rudelor mirelui...

Ospețele de nuntă se fac, totdeauna, la mire... În timpul ospățului, femeile se scoală de două sau de trei ori pentru a juca» (De la Croix, Călători străini despre țările române, VII, pg.266).

Înmormântarea, la 1672. «Morții nu se îngroapă decât după trei zile... Preoții vin și spun rugăciuni... Femeile sunt datoare să vină cu rudele lor să bocească lângă mort și să-și smulgă părul, cu toate că - uneori - ele nu au deloc dorința (de a o face). Atunci, ele tocnesc bocitoare și folosesc mijloace de întristare pentru a-și trezi durerea, înșirând frumoasele însușiri ale mortului. Această muzică (bocetul - n.n.) reîncepe ori de câte ori văd intrând câte un prieten al mortului... După trei zile, mortul este dus la biserică, unde se fac rugăciunile obișnuite și, între altele, o psalmodie în care se spune: «Veniți, frații mei, să dăm celui pe care voim să-l înmormântăm ultima sărutare și ultimul salut!». Atunci, cele mai apropiate rude ale mortului îi sărută fața și mâinile, ceilalți numai mâna. Este îngropat cu stindardul și cuca de ceremonie.

Prohodul se încheie împărțindu-se săracilor carne friptă, mai cu seamă de vacă. (De la Croix, Călători străini despre țările române, VII, pp.266-267).

Pentru că s-au pus în slujba Poloniei, fiii lui Dumitrașco și nepoții de frate ai lui Coste de Lucavăț, Gavril și Vasile, sunt ridicăți la rangul de nobili poloni, în 4 februarie 1676, de către Ioan Sobieski, devenind panii Gabriel și Basilius Lukawiecki. Câțiva ani mai târziu, în 24 ianuarie 1681, și Divanul Moldovei, sub semnătura mitropolitului Dosoftei și a marelui logofăt Miron Costin, va certifica cum că frații Gabriel și Basil

Lukaviecki sunt boieri moldoveni. Subscrierea la cauza polonă le aduce numai avantaje celor doi frați. Astfel, în 14 septembrie 1690, din tabăra militară de la Duchowiec, marele hatman al Coroanei Stanislaus Iohann Iablonowski va ordona tuturor polcovnicilor să scutească de contribuție moșiile Lucavăț și Bănila, iar marele hatman Iablonowski va comunica subalternilor, în 4 noiembrie 1691, din tabăra de la Sniatin, că moșiile lui Lukaviecki stau sub scutul Regelui polon și sunt scutite de contribuții.

Recompensă pentru scoaterea din robie. Dumitrașco din Lucaveț, jupâneasa lui, Anița, fata Maricăi Cărcoaei, și feciorul lor, Gavrilaş, au căzut robi la tătari. Răscumpărarea soților din Lucaveț a fost plătită de Lupașco, fiul lui Nicolae Murguleț. Drept recunoștință, Anița îi dăruiește lui Lupașco Murguleț, în 7 martie 1677, «a patra parte, a mea, den sat den Mihalcu, cu rumâni cu toat» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pg.67).

Cădelnița mănăstirii Putna. Pentru că egumenul mănăstirii Putna a refuzat să plătească gorștina (impozitul pe oi), Toderășco comis, gorștinar în vremurile lui Dumitrașco Vodă, a confiscat o cădelniță de argint, care-i fusese dăruită de Ștefan cel Mare în 12 aprilie 1470.

În 3 ianuarie 1679, pentru că egumenul susține că obștea călugărească ar fi plătit, totuși, gorștina, Duca Vodă, fără să pună la îndoială susținerile ierarhului, îl trimite pe comisul Ștefan Brăescu la Toderășco să ridice cădelnița și s-o ducă, apoi, la Putna, astfel ca «altă jalobă să nu mai vie la domnia mea» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pg.69).

Cutremurul care a dărâmat zidul Cetății Suceava. În 8 august 1861, „luni, noaptea spre marți, la 7 ciasuri și un sfertu, în postul Sântămăriei Mari... s-au cutremurat pământul de au fost cutremur mare, cât n-au mai pomenit altă dată nimeni”, la Suceava prăbușindu-se zidul nord-estic al Cetății (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Egumenul Moldoviței și pocinogul câmpulungenilor. Vămenii, vecini ai mănăstirii Moldovița, defrișaseră niște locuri în pădurea

mănăstirească «să să hrăniască». În 1682, câțiva câmpulungeni au cumpărat lazurile acelea vămene, apoi și-au construit case. Supărat până la limitele unui anticreștinism deja tradițional la români, egumenul Moldoviței, Lazar, se plânge lui Duca Vodă, iar acesta poruncește, în 9 ianuarie 1683, «să le spargă și casăle Câmpulungenilor de pre moșia mănăstirii», căci bieții străbuni ai vămenilor de astăzi «curăturile acelea nu le-au făcut să le vândă, ce le-au făcut să să hrăniască, iar a le vinde nu-s volnici» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pg.74).

O poteră pe urmele vecinului mănăstiresc Plantos. În 1682, iobagul Plantos Șchiopul al mănăstirii Putna și-a luat lumea în cap de atâta bine. În primăvara anului următor (11 martie 1683), drept urmare a jelaniei egumenului, armășelul Ceturi pornește pe urmele lui Plantos Șchipoul, fratele lui Ștefan Șchiopul, cu poruncă de la Duca Vodă ca, «oriunde l-ar afla, să aibă a-l lua de gură și-a ține cu toate bucatele lui și să-l ducă la sfântă mănăstire să-ș plătească și birul, și să fie la slujbă svintei mănăstiri, pentru căci este vecin, dreptu de moșie svintei mănăstiri» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.76-77).

În casa evreului Mer Jid se beau, adălmaș, zece vedre de mied. După ce fac parte din moșia „petrile roșii și spri Rarău”, feciorului lor Miron, Mihăil și Sofronia Dodul, care beneficiază de serviciile de martori știutori de carte ale unor armeni din Suceava, în 10 mai 1684 cinstesc evenimentul cu un „adălmaș zeci vedri med în casă la Mier jid(an) oamenilor acistora ci s-au iscălit mai sus” (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.8-9).

Bucovina deja pustie, în toamna anului 1685. „Marele codru al Bucovinei... are peste 30 de leghe în lățime și aproape tot atâta în lungime. Începe de la munții Carpați și merge până la fluviul Nistru.

În cuprinsul acestor păduri se găsesc goluri mari, odinioară foarte populate și bine lucrate. Se pot vedea multe livezi sădite cu pomi care fac poame minunate. Primăvara, când acești pomi sunt încărcăți de flori,

culoarea albă a florilor, amestecată cu verdeța celorlalți copaci, oferă o priveliște încântătoare, mai ales când se află pe coastă, de unde pot fi mai bine văzuți. Și așa este în toate pădurile de la aceste hotare. Se cunosc locurile pe care le ocupaseră, odinioară, satele și celelalte locuințe după poamele sau plantele care se găsesc acolo, ca pepeni de mai multe feluri, castraveți și altele, care se înmulțesc prin semințele lor” (**Philippe le Masdon du Pont**, Călători străini despre țările române, VII, pg.178).

Cauzele ecumenismului moldovenesc, la 1685. «Dintre toți schismaticii, cei mai bine dispuși față de religia catolică și cei mai înclinați spre conversiunea la sfânta credință pot spune că sunt moldovenii, și aceasta pentru următoarele motive:

Din pricina obiceiurilor și a felului de a trăi, aceleași ca ale catolicilor și deosebite de ale turcilor și grecilor;

Din cauza urii împotriva grecilor, unealtă a sclaviei lor, în vreme ce ei suspină după libertatea trecută, plângând sub jugul nenorocirilor de acum;

Din cauza zelului pe care-l arată față de poloni, pentru că au fost supuși coroanei polone;

Din cauza vecinătății cu Polonia și a asemănării obiceiurilor, care le îngăduie să aibă necontenite legături cu aceștia;

Din cauza originii și a înrudirii pe care o au cei mai mulți cu polonii;

Din cauza refugiului și buneii primiri pe care le găsesc aici, în Polonia, cu prilejul schimbărilor, dregătorii și alți slujbași care - după mazilirea domnului lor - sunt bănuși de noul domn și prigoniți;

Din cauza legăturilor neîncetate pe care le au cu polonii, învățând în Polonia, și mulți dintre nobili slujind la curte și în oaste; și acuma se află în slujba coroanei polone regimente formate în întregime din moldoveni, cu generali, colonei și alți ofițeri moldoveni, întreținuți pe seama coroanei polone.

Apoi, ei urăsc de moarte pe greci, căci, de când politica și lăcomia turcilor a introdus obiceiul de a pune în Moldova domn de neam grecesc, ca mai credincioși Imperiului Otoman... nenorociții de moldoveni au început, de atunci, să piardă o parte din libertatea lor» (**Giovanni Battista Volponi din Fiorentino**, Călători străini despre țările române, VII,

pg.395).

«**Moldovenii, deși urmează ritul grecesc**, mai mult din neștiință și dintr-un obicei înrădăcinat, nu recunosc, totuși, pe patriarhul din Constantinopol, ba chiar îl urăsc ca nelegitim și numit de sultan prin puterea banilor. Ei aleg un cap al bisericii care să fie numai al lor, pe care îl numesc Vlădică, și acesta are autoritate în domeniul spiritual, deoarece numește după bunul său plac și fără intervenția domnului pe episcopi și pe ceilalți clerici subalterni din țară. **Ei fac slujbele în limba ruteană** și se deosebesc în multe privințe de ceremoniile grecilor. Ei urăsc pe călugării greci și intră bucuros în legătură cu ai noștri, care nu se amestecă în mănăstirile lor și nici în veniturile lor, pe când, dimpotrivă, călugării greci - ageri și vicleni, bucurându-se de ocrotirea domnilor, sub cuvântul închinării către Sfântul Mormânt, și folosind șederea continuă în Moldova a patriarhilor greci depuși - au pus stăpânire pe multe mănăstiri și averi bisericesti, lipsindu-i pe moldoveni și, din aceste cauze, grecii sunt urăți, iar ai noștri sunt iubiți» (**Giovanni Battista Volponi din Fiorentino**, Călători străini despre țările române, VII, pg.396).

Traficul de influență, la 1686, nu se pedepsea, ci era din belșug recompensat cu moșiile beneficiarilor de favoruri prin influență. Un astfel de profitor fără inimă, dar cu relații la scaunul domnesc, pârcălabul Gligorie, primește, în 16 iunie 1686, patru sate de la văduva lui Ionașcu Brahă, călugărița Paraschiva, pentru că a intervenit în favoarea fiului ei, Vasile, „care, părăsind Moldova, țara sa, a fugit în țara leșască, dar, neputându-se odihni acolo, a fugit și de acolo și, întorcându-se în Moldova, a făcut multe năpăsti oamenilor, dar bunul Dumnezeu neputând răbda atâtea fărădelegi, a fost prins și adus aici, la noi, unde divanul (domnesc - n.n.) l-a pedepsit la moarte; dar boierul nostru... Gligorie, venind la noi (la Constantin Cantemir Vodă - n.n.) și rugându-ne în genunchi pentru viața lui Vasilie, fiul Paraschivei, iată noi, ascultându-l, pentru slujbele sale cinstite și credincioase i-a dăruit viața lui Vasilie” (**Teodor Balan**, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pg.79).

„Mă tem că această țară va rămâne pustie”

«**Din tabăra de lângă bucovine**, 7 octombrie 1686. La 28 septembrie, armata noastră (polonă) trecând Siretul, am mers trei zile pentru a ajunge la Suceava, oraș mare, dar în întregime pustiu, care are o cetate destul de bună (Zamca) și construită după moda veche, cu mai multe turnuri și ziduri foarte groase.

Coborârea de pe țărmul râului, ce poartă același nume cu orașul (Suceava), fiind foarte grea și malurile zisului râu fiind foarte înalte, ne-au trebuit două zile pentru a străbate un defileu foarte lung, împreună cu acest râu, și, când avangarda noastră și o parte din căruțele noastre trecuseră pe jumătate, tătarii, pe care îi credeam întorși la Prut, s-au ivit din toate părțile spre a ne ataca, dar, găsind pretutindeni tabăra și trupele noastre în bună rânduială, s-au mulțumit să stea în observație până la amiază și ne-au lăsat să ne urmăm drumul; la căderea nopții, una din cetele noastre aducând prizonieri, am aflat că acest corp al tătarilor se împărțise în două și că doi sultani, cu 20 mârzaci, zece mii de tătari și o mie de ieniceri turci, o luaseră înaintea armatei noastre spre a ne opri trecerea prin bucovine și că Nur-ed Din sultan, cu restul armatei, trebuia să ne urmărească și cu toții împreună să ne atace peste două zile, în locuri foarte grele pentru marșul unei armate împovărate cu căruțe.

Regele (Sobieski), judecând după această informație, a trimis doi cazaci și doi moldoveni, cu câte doi cai fiecare, după obiceiul țării, și a promis o mie de scuzi celor care îi vor aduce știri sigure despre dușmani. Moldovenii, revenind în tabără la miezul nopții, au dat asigurări că tătarii poposiseră la două leghe mici de noi și regele a trimis, de îndată, pe vistierul Coroanei (Mihail Rzewuski), cu patru mii de călăreți din cele mai bune trupe ale sale și două mii de dragoni, și a mers el însuși, la ivirea zorilor, cu avangarda sa, urmat de restul armatei, pentru a ajuta pe vistier, de ar fi fost nevoie; dar am aflat, în timpul marșului, că vistierul se năpustise așa de bine asupra tătarilor și că i-a surprins și i-a înfrânt, și

că au rămas mulți morți în acel loc, și că sunt și prizonieri; și, într-adevăr, am găsit aproape patru sute de morți, printre care șase mârzaci, pe lângă un alt mare număr ce fusese omorât în pădure (la Părhăuți), și au fost aduși în tabără mai mult de cinci sute de prizonieri.

Din ziua aceea până astăzi, ne-am urmat drumul (spre Sniatyn) fără a mai vedea vreun alt dușman» (**Francois Gaston de Bethune**, Călători străini despre țările române, VII, pp.414-415).

Trecerea polonilor prin Bucovina, la 1686. «Vineri, 26 iulie. Am poposit toată ziua. Era prima vineri după intrarea pe pământul Moldovei. Ne-am oprit dincolo de Lujeni.

Sâmbătă, 27 iulie. Regele (Ioan III Sobieski) s-a dus să vadă întăriturile (de la Lențești) regelui Albert (cel înfrânt la Codrul Cosminului), iar alții întăriturile genoveze... În această noapte, am dormit în împrejurimile localității **Jucica, chiar la intrare în Bucovina.**

Duminică, 28 iulie. Eram acum chiar în Bucovina, lângă întăriturile cele vechi...

Luni, 29 iulie. Am ieșit din Bucovina. Puteau fi văzute, pe drum, multe rămășițe ale expediției noastre din anul trecut. Am poposit lângă întăriturile din anul trecut, pe marginea Prutului, în fața Cernăuților.

Martți, 30 iulie. Am rămas pe loc.

Miercuri, 31 iulie. Dimineața, regele a făcut înconjurul întăriturilor noastre și ale întăriturilor turcești, ridicate foarte bine, în felul unei tranșee. Am înaintat două leghe și ne-am oprit lângă Marșenița» (**Iacob Sobieski**, Călători străini despre țările române, VII, pp.414-415).

Întoarcerea polonilor prin Bucovinei. «Sâmbătă, 28 septembrie 1686... Ne-am oprit lângă Ciumulești, pe marginea unui pârau cu același nume. Un raiter transfug a venit la noi și ne-a spus că turcii și tătarii stau de partea aceasta a Iașilor, pe malul Jijiei, și că par să aștepte transporturile cu merinde. Micul oraș Câmpulung s-a predat, regele a trimis acolo pe **Apostol** (colonel cazac, român din Putila - n.n.) în garnizoană. Se spune că poți găsi acolo merinde.

Duminică, 29 septembrie. Am pornit la drum de dimineață. A plouat **toată** noaptea și toată ziua. Pe drum, se vorbea de tătari, se pare că s-au

arătat câțiva călăreți, dar curând s-a făcut liniște.

Ne-am oprit lângă Răciuleni (localitate dispărută - n.n.), pe malul Șomuzului. Am umblat o jumătate de leghe căutând locul de trecere.

Luni, 30 septembrie. Am pornit de dimineață; în drum am văzut Baia. Ne-am oprit lângă satul Opișeni, lângă un heleșteu, care se numea Movilești (Iazul Călugărilor) pe Șomuz.

Marti, 1 octombrie. Am pornit. Am umblat o leghe bună până la Suceava. Acolo am făcut un scurt popas. Tătarii ne capturaseră mai mulți rânduși de oaste. Au fost văzute mai multe escadroane de ale lor, dar domnul Iskra, care a plecat cu voluntari, urmați de mai multe escadroane, nu i-a mai găsit. Ei au trecut râul. Noaptea, escadroanele domnului maestru de vânatoare, care erau de strajă, au prins limbă.

Miercuri, 2 octombrie. În dimineața aceasta, regele a făcut înconjurul orașului (Suceava) și «taborul» a trecut râul care poartă și el tot numele Suceava.

Tătarii au alergat încoace, dar au fost atât de bine primiți, încât au fugit în pădure (Adâncata, care, pe atunci, cobora până pe dealurile Burdujenilor și Plopenilor - n.n.). La miezul nopții, regele a trimis pe domnul trezorer Rzewuski, cu un detașament, să atace noaptea pe tătari, care erau la o leghe și jumătate de localitatea unde ne aflam noi și care se numește Barbatat (de fapt, la Părhăuți - n.n.).

Joi, 3 octombrie. Am pornit de dimineață. Ni s-a raportat că, în zori, domnul trezorer a surprins pe tătari, care dormeau lângă o localitate numită Părhăuți, dincolo de râul Solonețul și de mai multe vaduri. Așadar, tătarii au fost atacați pe nepusă masă, un oarecare număr au fost uciși și 300 au fost luați prizonieri. Mai mulți mârzacii au fost uciși sau capturați, prada este destul de însemnată. În acea zi, tătarii au fost bătuți în mai multe locuri, atât de domnul Iskra, lângă mănăstirea Dragomirna, cât și de domnul jude. Am poposit lângă Românești (de fapt, Iacobești - n.n.).

Vineri, 4 octombrie. Azi dimineață, regele s-a dus să vadă locul unde a atacat domnul trezorer pe tătari. Pe drum nu se vedea rândușime, tătarii au luat doar caii de la adăpătoare. Am poposit, în ziua aceea, lângă Iacobești (de fapt, Românești).

Sâmbătă, 5 octombrie. Am pornit de dimineață; pe drum nu se vedea mare lucru, numai câțiva tătari care mai zăboveau în depărtare, pe

povârnișurile munților (de fapt, dealurilor - n.n.). Un prizonier, fugit de la ei, povestește că turcii trebuiau să trimită un detașament ca să ne ia pe neașteptate și că el înaintea pe furis. Toată ziua am străbătut două leghe românești, numai târziu, noaptea, au intrat trupele în tabără. În ziua aceea am făcut un scurt popas lângă Văscăuți. În timpul nopții, au fost trimise escadroane, care s-au înapoiat târziu.

Duminică, 6 octombrie. După prânz, am pornit la drum și am trecut râul Siret, dincolo de orașul Siret, și am făcut o scurtă oprire la o jumătate de leghe de acolo, lângă Camenca...

Luni, 7 octombrie. Am pornit la drum de dimineață, pe drum nu se vedea mare lucru. Am poposit lângă Carapciu.

Marti, 8 octombrie. Am pornit de dimineață... Am făcut un scurt popas lângă Buda (Budenița), unde se face potasă în pădure.

Miercuri, 9 octombrie. Am mers o leghe și m-am oprit lângă Jadova.

Joi, 10 octombrie... Am făcut un scurt popas lângă Stănăuți (Stănești)...

Vineri, 11 octombrie... Am făcut un scurt popas la un sfert de leghe de Călinești...

Duminică, 13 octombrie. Am pornit la drum și ne-am oprit lângă Orașeni, unde se țineau, odinioară, târgurile sau bâlciurile moldovenești» (Iacob Sobieski, Călători străini despre țările române, VII, pp.433-435).

În 1687, «Provincia Moldova este aproape distrusă. Cotnarii, Baia, Târgu Frumos, Târgu Siret, Suceava, Botoșanii, Romanul, Bacăul, Bârladul, Ștefănești, Hușii, Vasluiul, Săbăoanii, toate aceste orașe sunt părăsite, oamenii sunt fugiți în Polonia și în Transilvania» (Vito Piluzzi, Călători străini despre țările române, VII, pp.414-415).

Răspлата unui colaboraționist. În 19 februarie 1687, Stanislaw Jablonowski, hatmanul armatei polone care a ocupat nordul Moldovei, scutește de contribuții pentru armată moșia Călinești pe Ceremuș a lui Isar, pe care o ia sub protecția sa, proprietarul moldovean fiind un nedezmințit susținător al polonilor (DIR).

Muntele Bărnariul se vinde cu «nouă lei bătuți și doi boi, și șase groși de miță albă» lui Mihăilă Dodul. Vânzătorii ai poienii «lui Bărnar și Bărnariul» sunt frații Gherasim Mateș și Ionașcu Porcul, feciorii lui Nuțul (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.13).

Prețul unei vaci cu vițel, la 1687. Dumitraș Langă, fiul lui Constantin și nepotul lui Langă cel Bătrân din Comărești (Comănești), vinde lui Isac Goian și lui Gheorghe Goian, în 21 august 1687, pentru 15 bani și „o vacă cu vițel socotită la 8 lei bătuți... poiana ce se cheamă la gura heleșteului, a doua în deal în dreptul celei dintâi, a treia însă sub oblasul cel de sus, apoi a patra sub mocir care se chiamă Locică”.

Prin Codrul Cosminului, printre hoți, în vremea ocupației polone. În 1689, iezuiții Philippe Avril și Beauvoillier, trimișii marelui hatman din Lvov Jabolonowski, vin din Pocuția la Iași, având de străbătut Codrul Cosminului. Pe drum, povestește Avril, «am fost nevoiți să trecem prin renumitul codru al Bucovinei (Codrul Cosminului - n.n.), care are o întindere de peste patruzeci de leghe... Trecerea prin acest codru e nespuse de anevoioasă, drumurile sunt foarte rele și înguste, pământul este pretutindeni pătruns de apă și plin de mlaștini care fac aceste căi să fie aproape de neumblat... Dar nu greutățile drumului ne pricinuiău cea mai mare supărare: gândul că ar putea să dea hoții peste noi ne înfricoșă cu mult mai mult.

După ce ne-am înfundat câtva în acea fioroasă singurătate, am dat peste mai multe asemenea cete răzlețe, dar cum cei care ne escortau nu le erau necunoscuți, de îndată ce se arătau în față, înaintea acestor fătați, îi și risipeau fără zăbavă. În felul acesta am scăpat nevătămați și teferi din codrul Bucovinei» (Philippe Avril, Călători străini despre țările române, VIII, pg.104).

Boul lui Ion Lițul a pierit la Izvorul Alb, în vara anului 1696, când se afla în grija străjerului Ion Flocea. Lițul îl suspectează pe străjer că i-ar fi furat boul, și-atunci depun mărturie, sub jurământ, în biserică, ieromonahul Serafim și Toader Flam cum că, «fiind Ion Flocea, întrăcea vremea la metohul nostru pe Isvor și călătorind împreună cu noi la țară,

întrăcea vremea s-au tămplat di-au perit și boul lui Ion Lițul... Lițul își prepune și-ș bănuiaște pe Ion Flocea, zăcând cum ca să fie luat el boul, deci noi mărturisim cu sufletele noastre și o am giura în sfânta beserică pentru Ion Flocea cum el n-au luat boul Lițului» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.14).

O crimă răscumpărată la Pojorâta. Neamul Tolovenilor stăpânea moșia «Măgura, care-i deasupra Pojorâtei», dar pe moșia aceea un Tolova «au omorât pe un văr al său, pe Siminiță Boza», iar moartea de om trebuia răscumpărată cu bani. Și-atunci, «pentru ace moarte au plătit satul judeților» (ca să nu-și piardă libertatea), jurând «cu brazda în cap Tolovan cel bătrân» și dorind, după aceea să vândă moșia blestemată, cu prețul răscumpărării morții, lui Toader Filimon, care, în 7 august 1696, deci pe vremea ocupației polone, obține carte de judecată și hotarnică din partea lui Dobrowski, rohmistrul regelui. În cazul în care, în viitor, cineva din neamul Tolovenilor va mai revendica moșia Măgura, «fără nici un cuvânt să aibă a da gloabă care se chiamă **hultalmo județului** - 30 unghi și 12 oi negre breză cu 12 mei negri breji» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.15-16).

Polonizare prin... români. În 15 septembrie 1698, Sandul, fiul lui Ion vătaful, și jupâneasa Irina vând rohmistrului Lupășco Murguleț partea din satul Lehăceni primită în dar de la nașii lor, Lupășcu Murguleț, fiul starostelui de Cernăuți Nicolae Murguleț, plecat în Polonia la 1678, odată cu Sobieski, era rohmistrul mercenarilor români din armata polonă a mareșalului Lubomirski.

„Când au pierit soarile”. În 1699, „în luna lui septembrie în 13 zile”, a fost o eclipsă de soare, un adevărat semn ceresc, pentru că, atunci „când au pierit soarile, au dat turei Caminița” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Lucavățul, un sat vechi, dela Dragoș Vodă. Drept consecință a cercetării ordonate de Antioh Cantemir, dregătorii strâng, la Jadova, în 28 octombrie 1699, pe megieșii Ghiorghită de Zamostie, Onciul de

Vilauce, popa Matei de Carapciu, Ion Negru călăraș de Carapciu, Ștefan călăraș de Carapciu, Tănase Chihai de Carapciu, Ioan Popovici diaconul, Ștefan Vlad de Jadova, Andronic Vlad curteanul, Isac Vlad, Radca și Racoce, feciorii lui Matei de Voloca și feciorii lui Ciornohuz de Bănila. Pe baza mărturiilor, se constată că munții și poienile acelea țin de Lucavăț și fuseseră stăpâniți de strămoșii lui Chieșcu și ai lui Vasilco, pentru că „Lucavățul este un sat vechiu din descălecatul țării, dela Dragoș Vodă”.

Târguri și sate bucovinene, în februarie 1700. Francisc Radzewski, autorul jurnalului soliei fastuoase a lui Rafael Leszczynski către poartă, descrie un adevărat «traseu bucovinean» al polonilor care se vânturau prin țară cu diverse treburi. «Trecând peste râul Ceremuș la Lujeni, la șanțurile de lupă ale regelui Albert (cel zdrobit, în octombrie 1497, la Codri Cosminului - n.n.), s-a îndreptat spre Cernăuți... Prin acest oraș curge râul Prut...

19 februarie. Solul, pornind de la aceluși conac, a străbătut cinci mile mari prin pădurea Bucovinei (Codrii Cosminului) și pe la Troian, drum neîngrijit, foarte greu de străbătut, tot pe dealuri și prin păduri foarte dese, până la Târgul Siret, orașul așezat pe râul cu același nume, unde am sosit către seară...

20 februarie. Am sosit de vreme la Suceava, la patru mile depărtare, după ce am trecut peste râul cu același nume, ce curge sub acest orașel. Dar și aici este mare lipsă de furaj. Conacul acesta era așezat în niște locuri rele, lângă mănăstirea armenească (Zamca), întărită de ai noștri, pe un deal. Ceva mai jos, spre răsărit, era așezarea orașului vechi, unde se aflau zidurile pustii ale mănăstirilor încărcate cu podoabe, și ale caselor mari de piatră, precum și ruinele unui oraș, odinioară populat.

21 februarie. După patru zile de drum, abătându-se de la drumul drept, solul a sosit la Baia, pe râul cu același nume. În apropiere se află un râu mare, Moldova, care curge de sub dealurile dinspre miazăzi. Spre miazănoapte se află niște mănăstiri pustii și o biserică romano-catolică, adică doar zidurile, urme ale unui oraș odinioară populat. Acum sunt abia câteva colibe păcatoase» (Francisc Radzewski, Călători străini despre țările române, VIII, pp.164-165).

Săraca țară bogată. Solul Rafael Leszczynski, în relatarea călătoriei sale, zugrăvește o Bucovina tragică. În februarie 1700, «locul era nespun de frumos, dar merindele și furajul lipseau... Ar fi multe de scris asupra celor ce se petrec în această țară, dar cei pentru care scriu, adică polonii, văd bine cum, din pricina apăsărilor, locuitorii, unul după altul, izbutesc să fugă în Polonia sau trebuie să moară de foame. Mă tem foarte mult că, atunci când mă voi întoarce, vor fi pierit cu toții și, dacă această țară va rămâne pustie, Doamne ferește!, se vor întinde aici hoardele tătare, spre marea primejdie a țărilor noastre» (Rafael Leszczynski, Călători străini despre țările române, VIII, pg.174).

Duca Vodă scrie țăranilor din Vicove și Frătăuți. În 20 aprilie 1701, pentru că țăranii din cele două sate s-au risipit, Duca Vodă, informat de egumenul Putnei «precum v-ați spăimântat pentru nevoile ce sunt și pe altă țară ați început a fugi», le promite fugărilor o soartă mai bună, dacă se vor întoarce: «Deci să știți că numai pă cât vă este ruptoare veți da, iar la altă nimică nu viți fi amestecați cu altă țară, nici alți slujitori, nici părcălabi pentru voi nu vor intra, deci iată că vă scriem domnie mea nimică să nu vă spăimântați, nici să vă răsiți, ce să vă apucați de hrană și de pământ și cari dintre voi s-or hi dus, pe toți să-i aduceți la urmă, pentru că domnie me v-au lăsat să fiți poslușanici, deci și vindeți mănăstiri și pentru paza poticilor ce sunt în prijma voastră, precum au fost de veac și la alți domni ce au fostu maiinte de noi» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.110-111).

Huțanii iau în arendă Carpații. În 20 mai 1702, egumenul Putnei, Calistru, după ce luase «în arândă, pe timp nedeterminat, munții mănăstirești, făcând un contract în scris, care-l dădu în mâna Huțanilor din Putila», îi face pe aceștia, practic, stăpâni munților. El așează familiile lui Ostafi Ilciuc și a lui Ivan Uță pe Bobeica, pe cele a lui Velicico Chisăliță, Ștefan Jonaciu și Fedor Zuben - la Lucina, pe Ivan Uță și Nichita Haleț - pe Moldova-Sulița.

«Episcopul Calistru s-a ocupat mult și cu afaceri bănești... În urma acestor daraveri bănești, satul Ropcea (al lui Vasile Ropcean) deveni proprietatea lui Calistru... El a stat la judecata (domnului), în numele

mănăstirii Putna pentru vecinii mănăstirești: Mândrileşti din Vicovul de sus și Crăciunel din Cîmpulung, pe cari el îi schimbase încă pe timpul când era egumenul acelei mănăstiri.

Episcopul Calistru se ocupa și cu împrumutarea cu bani celor aflători în nevoi», apoi se trezea proprietar peste câte o jumătate de sat (din Șcheia, de pildă, în 27 Mai 1721, obținând jumătate de sat de la Vasile Ropcean, pe care îl împrumutase cu 147 lei). (cf. **Dimitre Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pg.46).

Omul care și-a mâncat o casă. În 17 iulie 1702, câmpulungeanul Vasile a Donisoae ajunsese atât de sărac încât nu-i mai rămânea decât să-și vândă «casa și zvořiștea», din banii obținuți pe casă («șiapte lei giumătate») urmând să-și cumpere alimente cu care să-și hrănească familia. Istoria nu consemnează în ce munte pustiu s-au mutat Vasile, Irina și copiii lor pentru a improviza un bordei al supraviețuirii. De fapt, din punctul de vedere al istoriei, important este doar că Vasile Donisa și-a întrebat mai întâi frații, conform regulii de drept valah «jure vicinitas», înainte de a vinde cuibul poveștii sale de dragoste lui Ion Ungurianul (**T.V. Stefanelli**, Documente, București, 1915, pg.21).

Un răscumpărat din robie. Diaconul Bejan, fiul preotului Ionașco din Budinți (Mihoven - n.n.) a căzut în robie la tătari. În clipele acelea de necaz, intervine în favoarea robului marele medelnicer Constantin Turcul, care, în baza bunelor sale relații cu tătarii, obține eliberarea robului, iar acesta, recunoscător, îi dăruiește salvatorului «a mea dreaptă ocină și moșie, a șasea parte din satul Budinți» (**Teodor Balan**, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.127-128).

Din Maramureș, spre Suceava, la 1705. Solii lui Francisc Rakoczi la hanul tătar Gazi Ghirai, nobilii maghiari Michaly Bay și Gaspar Papay, trec prin Bucovina, venind din Maramureș. 3 decembrie... Pe la ora trei după miezul nopții, am plecat și noi (din Borșa) și, pe la prânz, am trecut apa Cibou, pârâu care desparte Munții Maramureșului de Munții Moldovei. Am mers pe al patrulea munte, al cărui nume este Țapul. Trecând și pe acesta, am luat-o pe al cincelea munte, care se

numește Cârlibaba. Pe sub muntele acesta curg două pâraie, unul se numește, după munte, Cârlibaba, al doilea Licav. Al șaselea munte pe care l-am urcat se numește Găina, la poalele acestuia curge râul Tătarca. Al șaptelea munte pe care l-am urcat este Glodul, râul acestuia se numește Tătârçuța. Al optulea munte pe care a trebuit să-l urcăm se numește Tâmpa, apa care curge pe sub el se numește Moldova; ajungând pe întuneric, de la ora 3 am poposit aici, pe zăpadă (pe teritoriul viitorului sat Breaza - n.n.); și aici, toată noaptea, a bătut viforul.

În 4 decembrie, vineri, sculându-ne până în ziua, am ieșit din munți, mergând de-a lungul râului Moldova, lăsând la poalele munților pe oamenii pedestri desfundați de drumuri (maramureșeni, angajați de soli - n.n.); după-amiază, am ajuns cu călăuzele în Cîmpulung. Munții Maramureșului au de la Borșa până la Cîmpulung 15 mile bune, în care nu se găsesc nici sate, nici nimic altceva (solii au trecut printr-o zonă și acum, în general, nepopulată, ocolind casele risipite prin munți, cum este cea a lui Ursu Mănăilă «ridicată din brad verde» chiar pe Tâmpa - n.n.)...

În 6 decembrie, ne-am urmat mai departe drumul... și am petrecut noaptea în satul Vama, care este al unei mănăstiri (Moldovița - n.n.) și, întâlnind acolo, din întâmplare, pe egumenul, adică protopopul aceluia sat (de fapt, pe protopopul din sat n.n.), ne-a dus la el acasă și ne-a făcut o foarte bună primire.

În 7 decembrie, plecând din Vama odată cu răsăritul soarelui, am mers să poposim la Suceava; dar, trebuind să mergem pe drumuri foarte rele, neumbrate și prin noroaie, și negăsind vreun sat ca loc de popas (satele erau risipite pe înălțimi, după tradiția dacă - n.n.), n-am putut ajunge decât la două ore după scăpătutul soarelui. Astăzi am trecut râul Moldova și râul Voroneț (deci, drumul vechi urma malul drept al Moldovei - n.n.)...

În 9 decembrie, miercuri, urmându-ne drumul de la Suceava, am trecut râul Suceava și am ajuns, pentru popas, în satul românesc numit Băiceni (adică Bănești - n.n.), unde am dat de vornic, care ne-a dăruit cu câteva pâini și cu mâncăruri de post» (**Michaly Bax, Gaspar Papay, Țălători străini despre țările române**, VIII, pg.238).

Niște români, dăruți călugărilor. În 15 august 1707, Maria și Irina, fiicele lui Pelin vistiernic, dăruiesc mănăstirii Putna «satul Ciudiul cu șapte vecini, anume Mihăilă fiul lui Dumău, Știrbul, Costin și Sandul - fiii lui Dumitraș, Simion - fiul cel mai mic al Bindiului, și doi feciori ai lui Pojoga, Constantin și fratele său».

Venitul iarmaroacelor din Orășeni. Racoviță Vodă stabilește, în 10 mai 1708, ce venituri să aibă Ion Paladi de la iarmaroacele din Orășeni, „la marginea țării, sub Sniatin”: „de fiecare poloboc de vin adus cu carul la iarmaroc un leu, așijderea camăna nu se va plăti nimănuia din vinul ce să va vinde în decursul anului, nici din vinul stăpânului, nici din cel al oamenilor săi...; iar de la negustorii ce vin la iarmaroc, el va avea să ia darea obișnuită... de fiecare dughiană 15 bani, iar negustorii străini, anume cei din țara leșească, din țara ungurească, din țara turcească și din alte părți, vor da câte 30 bani de dughiană”.

Un sihastru (pus) pe cinste! «Un svântu părinte săhastru care petreacerea îi easte la munte, anume Lazar», atrage creștineasca milă a lui Mihai Racoviță Vodă, care, socotind că «petrecerea acelu svânt părinte easte cu mult greu și strădanie», hotărăște, în 7 octombrie 1708, să-i îndulcească sfântului viața terestră, miluindu-l «cu o prisacă de stupi a noastră ce iaste la sat Căndești... așijderea și prisăcariul ce easte la acea prisacă de stupi, anume Mitric». Numai că mierea pe stomacul gol produce disconfort la un om sfânt, așa că preacucernicul voievod i-a «mai făcut milă și obiceiul să i se dea dela domniea mea, în tot anul, pre an câte 40 mierță de grâu și câte 20 mierță săcară, și câte o sută optuzăci de veadre de vin, și pâinea, și vinul să li se ducă acolo, la petrecerea lor, și iarăși să li dea dela domniia mea câte 24 ocă unt de lemn și câte 10 ocă tămăe pe anu». Faină viața de... sihastru! Ba și iobagul lui, Mitric prisăcariul, trebuie «să hie în pace de toate dările și angherjiile câte are hi pre alți mișei (termenul domnesc pentru «țărani» - n.n.) în țara domniei mele» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.144-145).

Un evreu se trezește stăpân peste o jumătate de sat. În istoriografia românească sunt la modă formulări de genul «moșia lui

Fluieraș, nume vechi și poetic românesc, este acuma pe mâna jidovilor». Numai că înstrăinarea moșiilor se datorează doar elitelor românești, cum o demonstrează și acest caz din 1 martie 1709.

Cerbul Jidov era negustor. În 1706, boierul Apostol Mihuleț împrumută de la Cerbul Jidov 394 lei turcești, bani pe care, vreme de trei ani, uită să-i mai înapoieze. Cazul ajunge la judecata divanului domnesc, iar Cerbul se trezește stăpân peste jumătate din satul Bărbești, pe care o vinde, cu doar 230 lei, lui Ion Paladi, pentru că, la rândul său, și evreul împrumutase banii. Și uite-așa, pentru aproape un an, Cerbul Jidov s-a trezit stăpân, fără să vrea să fie stăpân, peste o «ocină și moșie cu vecini și cu mori gata și cu tot venitul» (Teodor Balan, Documente bucovinene, III, Cernăuți, 1937, pp.146-147).

Partaj între răzeși și boieri, la Dărmănești. Dărmăneștii încă erau un sat în totalitate locuit de români, unii dintre aceștia beneficiind de statutul de răzeși, pe care-l moștenesc din vremurile întemeierii obștii lor de către vlahii veniți din Balcani, de unde și numele inițial al satului, acela de Sârbi. În 10 aprilie 1708, deci, Mihai Racoviță Vodă poruncește ca moșia Dărmănești să rămână împărțită între Iuon Abăza, care „să stăpânească parte de sat Dărmănești la apa Sucevii... care moșie i-a venit dela moșul său răpusatul Dociul biv paharnic”, iar răzeșii să stăpânească „dela păraul Hatna în sus, socotind păraul mijlocul moșiei”. Satul, în partea lui aservită, îi fusese confirmat, în 10 aprilie 1499, Taței, fata lui Petru Dărman (de unde și numele nou al localității), iar în 3 decembrie 1642, lui Ieremie Murguleț, căruia îi fusese lăsat „cu limbă de moarte” de către Ieremie Bucioc, fiul fostului mare spătar Coste Bucioc.

O trăsură pentru o șea de lemn sau soli suedezi, traversând Bucovina. Solii lui Carol al XII-lea, Daniel Krmann și Samuil Pohorsky, amândoi slovaci, îl însoțesc, în august 1709, pe generalul Johann August Meyersfeld, care merge la Sighet, trecând prin Suceava și Câmpulung. Venind de la Iași, solii abia dacă zăresc «două sau trei sate și încolo o întindere nesfârșită, pustie, lipsită de lemn și de piatră». În schimb, în ținutul Sucevei, aceștia văd, «nu fără mirare, poduri de piatră făcute peste râurile cele mai mici, din porunca turcilor». Solii se înșeală, podurile

acelea fiind durate pe vremea lui Ștefan cel Mare.

«Suceava are, spre răsărit, o cetate, care a fost odinioară bine întărită, dar, după ce a încăput sub puterea turcilor, a fost dărâmată; pretutindeni avea însă biserici, poate 15, cele mai multe pustiite și ruinate, precum și o cetățuie mică clădită din piatră.. Casele rămase sunt cam toate din lemn, iar cele care au fost odinioară din piatră zac în ruine...

Din Suceava, ne-am dus spre Cîmpulung și, în ziua următoare, 26 august, am ajuns acolo. Este un oraș la poalele munților moldovenesti, care încep în Ungaria și se întind spre Marea Neagră, dar acolo nu sunt așa înalți ca aici, iar nouă, care **treceam prin pustietatea Moldovei**, ni s-au arătat privirii de departe, și păstrează numele de Carpați.

Cu cât eram mai aproape de Suceava, cu atât se arătau mai deși și, fiindcă se întind și în lat, trebuia să umblăm poate de două ori pe atâta și ne ofereau găzduire, noaptea, pe iarbă și - ceea ce e de mirare - ferii de primejdii. Chiar între ei sunt unele hanuri, clădite lângă drumul mare spre folosul călătorilor, în care se putea găsi și rachiou, pâine, brânză și poame.

Cîmpulungul cuprinde multe case, încheiate cu măiestrie din lemn de brad, și are mulți negustori ruteni ce aduc aici tot felul de mărfuri din Polonia și Transilvania...

Prin munții Moldovei nu era mai sigur să mergi cu trăsurile și trebuia sau să vindem trăsurile noastre pe un preț de nimic, sau să le dăm încolo. Pentru trăsura noastră, cumpărată cu 6 florini renani, nu am putut obține, decât cu greu și după multe rugăminți, abia o șea, și încă de lemn și neîmbrăcată.

După ce au fost adunate, în sfârșit, toate cele 26 de persoane ce ne fuseseră date drept escortă și s-a îngrijit acel agă turc (ce însoțea solii - n.n.) să aducă niște cai odihniți de pe pășunile câmpulungene, ridicându-i în temeiul autorității militare de oriunde puteau fi luați, lăsând în schimb pe cei dinainte, pornim la drum (spre Breaza - n.n.) și suntem siliți să trecem de mai multe ori râul Moldova decât, mai înainte, între Suceava și Cîmpulung, unde trebuia să-l trecem de zece ori. Și, pentru a nu fi siliți să mergem prea des contra torentului, a trebuit să alegem niște poteci și căi pe povârnișul munților, ce erau mai degrabă pentru capre decât pentru cai. Abia ne suiam pe un munte înalt că din acesta pornea

un altul, mai înalt, și, când am ajuns pe culmea lui, calul meu, de altminteri foarte răbdător, s-a pornit de la sine să se învârtască, de două sau de trei ori, în cerc și a căzut de prea mare oboseală.

Lăsând caii să mai răsuflă o oră, ne suim apoi pe culmea cea mai înaltă și, după asfințitul soarelui, ne culcăm sub crengile brazilor, pe care întinsesem mantale și covoare împotriva violenței ploilor nespuse de năvalnice, care au ținut două zile întregi; în urma acestei încercări zădarnice, toate hainele noastre au fost udate de ploile de zi și cele de noapte, iar caii oboșiți sufereau încă și mai mult.

În zori de zi, am ajuns la muntele cel mai înalt din toate și, când gândeam că după ce l-am trecut pe acesta nu mai rămânea nici un altul de trecut, iată vedem altul mai abrupt ca primul, încât socoteam că am și ajuns în regiunea norilor.

Din cauza ploilor neîncetate, se mai adăugau și alte neajunsuri. Când ne aflam pe culmile cele mai înalte, ne temeam de tâlhari, despre care se credea că fuseseră speriați de mulțimea călătorilor și că se ascundeau în pădurile întunecate, după ce se arătaseră, într-un loc, celor ce mergeau înaintea noastră, ca să-i vadă.

Pe aceste culmi înalte, poteca noastră era înfundată de arbori uriași, tăiați ca să încetinească năvălirea dușmanilor, și se mai adânceau, săpate de picioarele cailor cu mersul lor încoace și încolo, niște gropi pline, pe atunci, cu apă, de care nu se puteau feri caii, iar pe alocuri se înfundau în ele până la genunchi și, dacă erau să treacă peste aceste gropi, făcute la intervale egale, sau voiau să le ocolească, trebuiau să sară peste acei arbori, așternuți la pământ și crăpați, sau intrau într-un mărăciniș des, unde, ce e drept, nu erau arbori culcați la pământ, dar era negreșit o **stâncă** foarte anevoioasă de trecut. Cum însoțitorii noștri nu puteau urca **acel** suiș călare, se apucau de cozile cailor ca să se ajute și, astfel, erau **trași** mai degrabă decât mergeau; și nici nu puteau lăsa ceva distanță de **la** unii la alții decât cu primejdia vieții.

Pe aceste culmi ale munților, am întâlnit pe niște Curuți (ostași ai lui Francisc Rakoczy II, adversarul habsburgilor - n.n.), trimiși la domnul **Moldovei**» (**Daniel Krmann**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.260-262).

Alți suedezi și alți tâlhari, pe valea Moldovei. La sfârșitul lunii august 1709, un grup format din 11 oameni, printre care Johann Wendel Bardili, pornesc din tabăra lui Carol al XII-lea, aflată la Bender, spre Ungaria. Suedezii au trecut prin «Suceava, un oraș așezat pe un deal, care se înfățișează cam prost și e prea puțin populat», apoi, urmând cursul Moldovei, au ajuns la «Cîmpulung, un orașel moldovenesc, care este încă și mai rău decât Suceava și nu se deosebește cu nimic de vreun sat». După ce schimbă caii la Cîmpulung, suedezii urcă spre Breaza, urmând să traverseze munții, pe potecile străbătute, în cursul aceleiași luni, de o altă solie suedeză. «Pe munte, pe amândouă părțile, se găsește, ici și colea, câte o căsuță, unde valea are doar atâta lărgime și atâta pământ încât să poată hrăni câteva capete de vaci. Sate întregi nu se întâlnesc aici...

Spre seară, am poposit lângă o asemenea colibă mică și ne-am așezat pe sub streșină, de jur împrejur... Ni s-a spus că aici ar fi ultima locuință din Moldova și că am avea de călătorit două zile întregi ca să ieșim din munți și din păduri... Am mai trecut de patru ori râul și apoi l-am părăsit, în sfârșit, la dreapta, iar noi am luat-o dimpotrivă, spre stânga... Sus de tot, începe o pădure, în care am întâlnit câțiva unguri călare... După aceea am ajuns la o stână de oi, care atunci era goală și părăsită... Am aflat de la moldovenii noștri (însoțitori -n.n.) că locuitorii de la multe mile de munți își mână aici oile, la pășune, pentru o vară întreagă, fiindcă în unele locuri de pe munte iarba este minunată; iar colibele acestea le șerveau pentru prelucrarea și păstrarea laptelui și a brânzei... După ce am traversat muntele, și încă unul, și trebuia să coborâm din nou în vale, am văzut, din depărtare, sus, pe culme, câțiva oameni, care au dispărut numaidecât, observând că au fost văzuți... Fusesem preveniți de mai înainte să fim cu băgare de seamă, deoarece regiunea aceasta este foarte suspectă, căci, mai înainte cu câțiva ani, erau pe aici cete întregi de tâlhari, care despoiau călătorii și chiar îi omorau. De aceea, calea aceasta multă vreme n-a fost sigură pentru călători, până când au fost prinși câțiva dintre acei ticăloși și uciși... Noi ne-am pregătit cu totul pentru un atac, am cercetat în toate părțile de unde putea să răsară dușmanul, dar nu s-a arătat nici unul; din care cauză, curând am început să credem că și ei erau tot oameni, care credeau despre noi ceea ce credeam noi despre ei

și din pricina asta s-au ascuns...

Mărturisesc că nu-mi amintesc să fi făcut vreodată vreun marș atât de groaznic ca acesta, care, pe lângă toate, mai părea să fie și fără sfârșit» (**Johann Wendel Bardili**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.280-283).

Oștile suedeze traversează Bucovina, începând cu ziua de 26 aprilie 1710. Printre grenadierii regelui Carol al XII-lea se află și Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel, care povestește: «Dimineața, am coborât de-a lungul Ceremușului și am înaintat cu râul pe pământ moldovenesc, pe lângă satul Vijnița; ne-am hrănit caii cu ramuri de fag neînmugurite încă și am mulțumit lui Dumnezeu pe pământul spre care ne îndreptam cu așa mare primejdie... Dar cum nici aici nu se putea căpăta de loc pâine, ne-am ospătat cu un nou fel de pâine moldovenească, numită în limba lor *mălai*, care se face doar din făină de mei, fie fiartă sau coaptă, fără drojdie, în spuză sau în cuptor. Totuși, noi am plătit-o, la început, destul de scump, și am mâncat-o ca și cum ar fi fost marțipan.

În ziua aceea, am străbătut codrul mare de fag, în direcția orașului Suceava, pe sub un cot, către Novo Osura... Dimineața, am mers în sus, pe mâna dreaptă - de-a lungul râului Siret, pe sub satul Volocineț și, apoi, mai departe, de-a lungul acestei ape, până la satul Căndești... Acum ajunsesem iar într-o țară mai bună, măcar că destul de puțin locuită, dar, totuși, din cele în care oamenii creștini nu mai aveau de înfruntat primejdia tâlharilor» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.315-316).

Chiriași în proprie țară

Săraca țară prin care curge lapte și miere. «Pădurile de fag, ce sunt fără seamăn, străbat țara de-a lungul și de-a latul... Și mai sunt, pe lângă acestea, și alte păduri frumoase... Și mai cresc cei mai frumoși meri, peri, pruni, cireși, nuci, aluni și alți asemenea pomi fructiferi...

Locuitorii mai țin în această pădure multe milioane de albine, mulțumită cărora țara este plină de miere și, ca să spun astfel, într-adevăr - prin ea curge lapte și miere. Zece stupi bătrâni se înmulțesc, peste vară, până la cel puțin 50-60, măcar că la vremea obișnuită locuitorii scot albinele cu sila și separă mierea de ceară, și fiecare nu lasă pentru anul următor decât atât cât are chef» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.340-341).

Limba, la 1712. «Temeiul limbii este din limbile italiană și franceză și, prin urmare, limba latină, și restul este luat de la ruși, totuși ea poate fi socotită, acum, cu adevărat o limbă bogată și frumoasă și celui ce înțelege limbile latină și italiană îi este plăcută auzului și, totodată, lesne de învățat» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pg.348).

De la hoț pe cont propriu, la hoț în slujba boierului, în 1712.

«Nu am văzut niciodată, în toată țara, să fi fost spânzurat vreun hoț, căci nicăieri nu stă vreo spânzurătoare ridicată, măcar că se prind așa puțini hoți și, de cum se întâmplă așa ceva și ei lasă să fie prins vreunul, se găesc boieri care să răscumpere pe hoț și, dacă e meșter iscusit, este folosit pentru asemenea slujbe și mai departe.

Mulți sunt atât de îndrăzneți încât merg până la Constantinopol și mână caii de acolo, căci cele mai mari hoții se fac cu caii aceia... În țară, hoții se cunosc foarte bine între ei și, acolo unde se depune o presiune mai mare, ei se denunță unii pe alții» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.349).

Casele Bucovinei anului 1712. «Boierii și alți oameni de seamă mai au încă cei mai mulți case frumoase și palate clădite din lemn, dar târgoveții și țărani au niște colibe proaste; cei mai mulți dintre aceștia, când vor să-și clădească o casă, bat câțiva pari în pământ, îi împletesc, apoi, cu nuiiele ca un gard și ung acea împletitură cu lut, pe dinăuntru și pe dinafară, iar pe deasupra pun niște câpriori proști, învelesc acoperișul cu iarbă sau cu stuf și, astfel, casa e gata alcătuită, numai într-o odaie și o polată, care slujește și de cămară. Totul este însă curat și văruit, deși

are o temelie atât de șubredă și s-au folosit procedee învechite. Mai au în odaie, în loc de sobe, cuptoare, întocmai ca în Rusia, iar deasupra este un hogeac prin care iese îndată fumul de la flacăra și se poate foarte bine coace în cameră și găti bucate.

Și măcar că țaranul șade în pădure unde - ca și celorlalți locuitori din toată țara - lemnul îi stă la îndemână fără nici un ban, el are, totuși, o colibă sărăcăcioasă și, când le este cu puțință, ei locuiesc cu toții prin păduri ca, atunci când se așează dările sau când sunt luați oamenii la oaste, să se poată ascunde cât mai repede sau să o ia la sănătoasa, căci el, țaranul, se sinchisește prea puțin de casa lui și se mută în alt loc, clădindu-și din nou o alta, cu mâna lui, fără nici o piedică și fără mari cheltuieli, acolo unde vrea și când vrea, și pe aceasta o părăsește din nou după cum vrea, și de aceea se pot vedea puține sate pe șosele» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.350-351).

Chiriași în proprie țară. «Nici un țăran nu are pământul lui propriu și bine hotărnicit, ci acolo unde vrea și când vrea se apucă de arat. El înjugă 5, ba chiar 6 perechi de boi la plug, apoi merge cu ei la câmp și încearcă, mai întâi, unde este pământul mai bun și, după aceea, el ară și seamănă (căci nu se ară decât o dată) cât îi place. Și acesta este, apoi, pământul lui, cât timp stau bucatele pe el; peste un an, el poate să ară iar alt pământ mai bun, într-un alt loc mai bun și, fie că ară câmpii sau fânețe, ei pot semăna orz sau grâu, porumb, mei etc., chiar dacă, mai înainte, iarba fusese aici de înălțimea omului. Și în multe locuri, când merg prin iarbă, caii și boii abia pot fi zăriți sau chiar deloc, ci trebuie să meargă văcarul acestor vite să și le păzească stând călare ca să le vadă, căci altfel le-ar pierde. Dar, ca să nu se obosească prea mult, țaranul ară în tot timpul anului abia câteva zile și, pentru aceasta, îi cresc bucate așa multe încât poate hrăni cu ele 12-15 inși. El nu năzuiește să aibă din cale afară de mult sau măcar de prisos, cu toate că e slobod să semene și o mic de banițe și chiar mai mult» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pg.351).

Munca, dușmanul nostru tradițional. «Țaranul nu strânge fân sau strânge prea puțin, cu toate că ar putea face o mie de stoguri, căci la

munca câmpului, atât la arat, cât și la cosit, se spune că cel care ajunge primul la moară, acela macină mai întâi; totuși, ei sunt la fel cu toții și **munca e dușmanul lor**. Când strâng bucatele de pe câmp, țaranul răzuiește puțin pământul de deasupra, de pe câmp sau de pe drum, face adică acolo o arie și treieră chiar acolo cerealele cu caii, fără să bage de seamă că, în felul acesta, se pierde foarte mult, iar paiele le lasă pe loc sau le arde.

Toată zestrea gospodăriei lor constă din câteva străchini, oale, linguri de lemn și câni păcatoase; în afară de acestea puțin mai găsești la ei.

Nu au nici paturi și este rar să vezi ceva perne; ei dorm pe pământul gol sau pe vatră, pe scânduri sau pe rogojini, cu foală proastă așternută deasupra și cu una ca aceasta se și învelesc. Pe dedesubt nu pun fân sau paie, deși își frâng oasele în acest chip; adeseori bolnavilor li se fac găuri în șolduri din statul culcat în felul acesta» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.351-352).

Postul, păcatul și sărbătorile la români, în 1712. «Ca să arate că sunt creștini adevărați și, că pe deasupra, ei mai aparțin singurei religii adevărate, ei se fălesc cu postul și, în fapt, postesc foarte mult și aspru, și mănâncă în aceste zile totul gătit numai cu untdelemn, ca și rușii moscoviți.

Postesc, îndeobște, miercurea și vinerea...

Înainte de Crăciun, e post mare, de Sfântul Filip ei țin post strict trei săptămâni, de Sf.Petru și Pavel - 4 sau 6 săptămâni, iar femeile, măcar că aproape nu știu nimic despre cuvântul lui Dumnezeu, țin, totuși, morțiș la acest post și la ceremoniile lor, deși ele se duc puțin, și multe dintre ele chiar deloc, la biserică. Iar fete și flăcăi nu vezi deloc la biserică, decât doar dacă se duc la nunți sau intră de curiozitate, căci nici preotul nu vrea să-i rabde în biserică.

Despre păcatele mai ușoare ei nu cred și nu știu să fie, într-adevăr, păcate, ci numai cele actuale (mortale, grave - n.n.). Mi-a spus, odată, un țăran, pe când îl îndemnam să se ducă la biserică și să se roage acolo:

- Ce să fac eu la biserică sau pentru ce să mă rog, căci eu nu am

nici un păcat, nu am ucis pe nimeni și nici nu am furat. Soldații voștri, însă, sunt oameni păcătoși și au de ce să se roage; eu, însă, nu!

Crăciunul, Paștele, Rusaliile, îndeosebi zilele sfinților și toate celelalte sărbători ei le țin, dar după calendarul iulian. În biserică, ei fac să răsunе clopotele, dar mai bat, oricând, toaca pe o scândură de lemn cu un ciocan care este atârnat în biserică sau la ușa acesteia.

De Paște, bat toaca și trag clopotele de două ori mai mult. De Bobotează, purced afară cu alai și binecuvântează apa. De zilele mari de sărbătoare, precum și ale apostolilor și sfinților, își duc mai toată mâncarea lor la biserică spre a fi sfințită și, adesea, sunt bisericile așa pline de blide că nici nu se poate trece din cauza lor; și aceasta are loc în partea din mijloc a bisericii...

Între Paști și Rusalii, ei merg în toate joiile cu prapuri, în procesiune, la câmp și popa binecuvîntează câmpul ca să dea bucate bogate. Dar ca să mai rostească și rugăciuni în această materie, ei nu au nici o știință și nici o putință, și au dreptate polonii în zicala lor: «Poduri leșești, posturi nemțești și liturghii moldovenești nu sunt decât sminteli».

De Paști, când se întâlnesc între ei, se sărută, rostind cuvintele «Hristos a înviat», și aceasta o țin, într-una, până la Înălțare, și nu rostesc nici un cuvânt drept salutare sau, când închină paharele, în loc de «Bună dimineața» sau «Să vă fie de bine» nu spun decât «Hristos a înviat». Iar celălalt răspunde «Adevărat a înviat!». Și ei mai dăruiesc ouă roșii și se stropesc bine cu apă în zilele de Paști și mai fac tot felul de pozne și caraghioslăcuri, ba chiar și aruncă, în zilele acelea, pe popii lor în apă sau trebuie ca aceia să se răscumpere de la ei cu un ospăț bun» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.353-354).

«Portul femeilor și al fetelor, la 1712. Fetele poartă pe cap doar părul lor împletit, ca să se deosebească de neveste sau de femeile stricate. Când ies din casă, pe frig sau pe soare arzător, își leagă un tulpănuș pe cap și peste față, aproape ca turcoaițele, încât abia dacă li se văd ochii și nasul; însă, când ajung acolo unde se duc, își scot tulpănușul ca să se vadă că sunt fete.

Dacă o fată greșește și este dovedită ca desfrânată sau chiar are un

copil din flori, atunci este tunsă sau trebuie să umble ca femeile, cu capul acoperit.

Chiar din ziua nunții, femeile nu-și mai lasă, niciodată, părul sau cozile să fie văzute de vreun bărbat și, când se împletesc sau se despletesc, se ascund într-un loc mai retras și mai singuratec, ca să nu le vadă nimeni; dacă ar veni, cumva, în grabă vreun bărbat și ele nu ar avea timpul să și-l împletească, atunci se acoperă cu o broboadă și se rușinează mult că au fost văzute pe neașteptate. Ele spun că nu se cade, acum, când nu mai sunt fecioare, să-și mai arate părul, care trebuie să fie acoperit cu broboada.

În toate celelalte privințe, **portul este la fel la femei și la fete**. La gât, poartă mărgean roșu și de tot felul, iar în urechi poartă niște cercei mari.

Pe trup au o cămașă subțire, cusută pe o lățime de un deget și mai bine cu tot felul de mătăsuri și cu aur și argint, în patru dungii, în față și în spate, de sus și până jos, la tivul care ajunge la picioare. Mânele sunt largi de câțiva coți și cusute; și ele le înfășoară și le întorc înăuntru și în sus, pe braț.

Pe trup, în loc de cingătoare, poartă un brâu de mătase - uneori și lucrat cu aur - numit în limba lor «brâu». Nu poartă fustă sau «camelocă» (mantie - n.n.), ci, în locul acestora, se înfășoară, de jur împrejur, cu o țesătură de mătase care se cheamă «fotă». Această «fotă» este albastră sau roșie, cu dungii mari, altele sunt țesute cu aur și nu trec de trei coți în lungime și lățime; ele o înfășoară pe jumătate sau pe de-a-ntregul îndoită sau și neîndoită, în jurul lor, așa cum pun la noi (în Germania - n.n.) femeile șortul, dar o trag de la spate în față și în sus, în brâu, una peste alta și atât de întinsă cât e cu putință, pe șolduri și pe picioare (căci, cu cât este mai întinsă, cu atât li se pare că le stă mai frumos, ca să se poată recunoaște bine coapsele), iar în față este, așa cum am arătat, deschisă ca un șort. Iar cămașa, ba chiar trupul de sub ea, când cămașa este subțire - cum e obiceiul, poate fi văzut grozav de bine când bate vântul și depărtează marginile fotei.

O asemenea priveliște nu poate să nu încălzească tot sângele tinerilor, căci ele, femeile și fetele, mai au și o figură lipsită de sfială, dar de cele mai multe ori frumoasă la înfățișare.

În picioare nu poartă ciorapi, ci numai cisme galbene cu tocuri înalte și ascuțite, potcovite cu fier, și, câteodată, pantofi de safian (marochin); multe umblă cu picioarele goale în papuci turcești (opinci - n.n.), care se poartă fără tocuri.

Pieptul este slobod sub cămașă, la ele nu vei afla polcuțe (sutiene - n.n.); rareori, o bundă care ajunge numai până la genunchi și pe care o aruncă cu nepăsare unde le e cheful, peste umeri; și, adesea, într-o casă întregă toate femeile și fetele din casă nu au decât una și cea care iese din casă și-o cere și o aruncă peste umeri...

Toate femeile urmează obiceiul de a nu trece drumul tăind calea unui bărbat, chiar dacă acela ar fi la o depărtare de bătaia unei puști sau dacă ar fi un cerșetor, ci ele stau pe loc până ce trece, dând ca motiv că sunt datoare să arate bărbaților toată cinstea, respectul și atenția.

Femeile de rând umblă, iarna, cu picioarele goale prin zăpadă; e drept că nu merg prea mult pe afară când este frig. Păzesc curățenia și, măcar că nu au rufe prea multe, le țin curate și, chiar dacă nu au decât o cămașă, o spală și o calcă în taină ca să nu ajungă niciodată murdară» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.356-358).

Frumusețea neasemuită a românelor. «În toată țara, femeile sunt peste măsură de frumoase, au părul negru cum e cărbunele, ochii și sprâncenele la fel de negre, iar fața lor este ca laptele și sângele, și ochii lor ca rubinele. Pielea de pe tot corpul lor este albă și subțire, și la multe din ele află cele mai frumoase mâini. La țară, și chiar la țărani, găsești fete și femei atât de desăvârșit de frumoase cum nu se află nicicând la noi, în Germania... Și nu sunt puține fetele de țăran în stare a face de rușine, prin înfățișarea și frumusețea lor din cap până în picioare, pe cele mai alese dintre boieroaiice. Acest dar îl au din naștere» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pg.358).

Nunta la românii anului 1712. «La țară, când mirele și mireasa se duc la biserică, îi urmează tot alaiul, cu muzica alcătuită din unul-doi sau mai mulți țigani, după starea lor materială, cu niște viori făcute dintr-

un băț, cu trei strune și o scândură proastă, căci altfel de lăutari nu sunt de găsit în toată țara; aceștia cântă din vioară și din gură și joacă, totodată, și ei împreună cu nuntașii, și atunci nuntașii joacă în fața bisericii tot timpul cât face preotul slujba cununiei.

Înainte altarului, se află un covor pe care vin să-și ia locul mirele și mireasa, pe lângă încă un bărbat și o femeie, care trebuie să le fie martori (nași - n.n.); mireasa are fața întreagă acoperită cu niște pânze subțiri. După aceea, preotul ia un șnur de mătase, îi leagă împreună pe toți patru și pune câte o cununie pe capul mirelui și al miresei, iar la acei care au mai fost căsătoriți le pune o coroană de paie și, după aceasta, își începe ceremoniile de citirea evangheliei despre nunta de la Cana, în limba rusă (slavonă - n.n.), îl întreabă pe mire dacă vrea să ia, să păstreze, să cinstească și să hrănească pe această mireasă, întrebare care se pune și miresei, în ceea ce privește partea dintâi, la care trebuie să se răspundă «Da»...

După săvârșirea cununiei religioase și cât în biserică se sărută mirele și mireasa cu nașii lor, se duc apoi la altar și sărută icoanele, și, în același timp, așa cum s-a arătat, nuntașii joacă înaintea bisericii, și după terminarea slujbei joacă toți nuntașii împreună și cu mireasa, mergând de la casa ei la casa mirelui, și tot alaiul e rânduit într-un șir: în frunte, un vătaf merge (de cele mai multe ori, un om bătrân cu un toiag mare, împodobit cu basmale cusute); după ei urmează mireasa și, apoi, toți ceilalți nuntași, după ranga, în general tot tineret care se ține de mână, tot câte unul și câte una, și, chiar dacă ar umbla un sfert de milă, ei tot joacă cu toții pe un rând, ceea ce nu se obișnuiește nici în țara noastră (Germania) și în nici o altă țară. Apoi, mai au obiceiul, și după aceea, și la petreceri, să facă un cerc mare (horă - n.n.) și toți câți sunt să se țină de mână; țigani stau în mijlocul cercului, cântă din strună și din glas tot felul de cântece înfocate și mai joacă și ei, după cum le este obiceiul, încât pământul se cutremură și, dacă aș fi silit cu ei și să rabd mult așa ceva, aș vrea mai bine să fac orice altă muncă grea, decât să mai joc înainte cu ei. Dar ei o pot duce ceasuri întregi și pot răbda chiar o jumătate de zi, fără să simtă oboseala.

În dimineața de după nuntă, dacă mirele s-a însurat cu o fată, atunci prietenii și oaspeții stau cu ochii în patru ca să vadă dacă mirele e mulțumit

și a găsit pe mireasă fecioară neatinsă; și el trebuie, atunci, să scoată la iveală binișor cămașa miresei sau să o înfățișeze, cu cea mai mare bucurie, soacrei și celor de față. Dar acest obicei a mai căzut în părăsire» (**Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel**, Călători străini despre țările române, VIII, pp.359-360).

Hotarul Ipoteștilor. În 3 august 1716, Racovița Vodă întărește satul Ipotești lui Șerbul, fiul lui Scarlet, nepotul Rustei, care-l are cumpăratură de la Toader Mălai. Noul proprietar solicită hotarnică și stâlpire, care se fac pe baza mărturiilor ipoteștenilor Gheorghe Căzacu și Gheorghită, fiul Gânschei. Hotarnica: „Începând hotarul dela drumul mare care vine dela Rus și merge pela săliștea Tătărași; și s-a pus piatră lângă drum între Tătărași și Ipotești; de aici tot cu marginea hotarului până într-o zănoagă, unde au pus piatră; de aici drept la drumul care vine de la Ipotești și duce la târg, unde au pus piatră lângă drum; de aici drept cu drumul ce duce la târgul Sucevii până în drumul care vine dela săliștea Tătărași și merge la podul pietrarului, unde s-a pus piatră; de aici cu drumul în sus la fântâna Cerchesului până la podul pietrarului, dincoace de podișor; de aici cu păraul la vale până la un loc și merge peste părau, unde s-a pus piatră; de aici în sus la altă piatră, de aici în jos la o bahnă în heleșteul lui Ursachi, care heleșteu se ține de Ipotești; de aici tot cu marginea heleșteului până la coada heleșteului, și hotarul merge drept supt heleșteu; dela coada heleșteului în jos, unde la un pisc s-a pus piatră; de aici la o movilă ce-i în bahnă la coada heleșteului Parțăcului; de aici drept în sus la drumul ce vine dela Bosance și merge la Ipotești, unde este o movilă; de aici în sus tot cu drumul la o altă movilă despre Ipotești, unde s-a pus piatră; de aici drept în jos la marginea unei pădurice, unde s-a pus piatră; de aici drept prin pădurice, unde sub pădurice a fost prisaca lui Gavril hatman, care acuma se ține de Ipotești, unde s-a pus piatră; de aici în sus tot cu marginea păduricei până la un păr la marginea păduricei însămnat cu bour; de aici tot cu drumul peste culmea păduricei, unde în culme care se cheamă Dona s-a pus piatră; de aici până la drumul mare ce vine dela Rus, mai jos, lângă o zănoagă, la fântâna Armencei; dela fântână în jos la fântâna lui Alecsa, până la păraul ce vine dela săliștea Ipoteștilor; de aici tot cu păraul până unde a fost podul cel vechi, mai sus

de podul nou; de aici în sus cu drumul cel mare ce vine de la Tătărași, unde s-a pus piatra cea dintâi și s-a încheiat întreg hotarul Ipoteștilor”.

Călugării Putnei, niște „păstori” care râvnesc numai turmele cu oi grase. Simbolul biblic al păstorului și al turmei nu mai înseamnă nimic în Moldova feudală. Pilda a pierdut semnificațiile simbolice, „păstorii” de prin mănăstiri râvnind la turme adevărate, cu oi cât mai grase, pe care le iau cu japca de la iobagi. Unul dintre acești păgubiți, Toader Crăciunel, „din Gicov”, s-a jeluț lui Vodă, în 1720, împotriva călugărilor de la Putna care i-au luat 40 de oi pentru vecinătate. El este „vecin din Gicov”, unde a trăit de mic copil și are casă cu cislă.

Și câmpulungenii ajung să plătească dări, dar numai în condițiile în care cumpără pământuri de la iobagii mănăstirești, pe teritoriul acela abia achiziționat ei fiind considerați tot robi ai mănăstirilor. Astfel, în 11 ianuarie 1723, Mihai Racoviță întărește mănăstirii Voroneț „satul Știulbicani din ținutul Câmpulung” și o împuternicește „să ia zeciuiala din pâne, fânețe, stupi și din tot locul și de la toți lăcuiitorii care șed pe locul mănăstirii, fie ei și câmpulungeni, deoarece au locurile cumpărate dela vecinii mănăstirii”.

Zestrea logodnicei, la 1723. Todosia, fata câmpulungenilor Istrate și Ioana Floce, s-a căsătorit cu Miron Checheriță, primind, prin carte de zestre, în 2 februarie 1723, câte jumătate din moșiile Valea seacă și Muncel, un loc în Breaza, două grădini și «un coștrunaș (castron) și un blid de cositoriu». Lingura, urma, probabil, să i-o cioplească Miron (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.27-28).

A doua relatare a crimei de la Pojorâta se face în 10 mai 1724, când acel «loc după Straje, în fața Măgurii di cătră satul Pojorâta, care acel loc au fostu a Petrii Tolovanului celui bătrân, care într-o vreme au fost giurat Toloveanul cel bătrân cu brazda în cap pentru dânsul», provoacă noi discordii. Pentru că, «Având Tolovanul cel bătrân doi nepoți, veri primari, și vrând ei ca să-ș împărțască acel loc și neputându-să ei învoi, s-au prelejit di au ucis și au omorât pe Simionia Boza, vărul său,

tocma pe acel loc, iar celalaltu au pribegit în țara ungurească, iar mai pe urmă, viind ca să plătească ace moarti de om gloaba județului, și nefiind nimene din niamul Tolovenilor ca să plătească ace moarte de om, au căzut ca să plătească ace moarte de om gloaba județului satul Pojorâta și au rămas moșiile Tolovanilor drept a satului Pojorâtei. Iar sculându-să satul și făcând aceli moșii vânzătoare, ca cine s-ar scula ca să întoarcă acel dat al satului înapoi pentru ace moarte de om, apoi să rămâie moșiile Tolovenilor drepte a lui în veci de veci, iar sculându-să scrișii diasupra Ilie Hilimon și Toader Hilimon și Odochie Mogoae și au înturnat acel dat al satului și au rămas moșiile Tolovenilor drepte a lor veci de veci». Aceștia, la rândul lor, vând moșiile lui Istrati Flocea pentru «noăzăci și șapte de lei bătuți și o bărbăntă de brânză dreptu doi lei, și o bărbăntă de urdă dreptu doi lei, și au mai dat Istrate pentru noi patru lei bani la Marcu Țimpău, fiind vataman, și ni-au mai dat Istrati zeci lei bătuți, cari aceste locuri i li-am vândut». (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.23-25).

„Furând niște cai ai lui Mărza, Hanul Tătarilor”. Negoia Ciudin se vede nevoit să vândă satul Teșeuții lui Iordachi Cantacuzino, care-l dăruiește, în 1736, fiicei sale Safta, jupâneasa lui Constantin Cantacuzino Măgurianul și mama lui Ienacachi Cantacuzino. Negoia Ciudin avea un frate, Constantin, care Constantin Ciudin „a făcut o fără de lege furând niște cai ai lui Mărza, Hanul Tătarilor, după care a fost prins și aruncat în temniță; și l-au scos din temniță pe răspunderea lor fratele său Negoia Ciudin cu Toader armașul și Stroescul comisul, precum el (Negoia) va plăti Tătarilor caili, dară el (Constantin Ciudin) ca un netrebnic ieșind din temniță nu s-a străduit să îndrepte furțișagul, el a fugit în țara leșească; și venind încoace, Tatarii au tărăt în judecată pe chizeși, iar prin judecata Divanului au fost judecați să răspundă pentru furțișag, mai cu seamă Negoia Ciudin; fiind frate cu hoțul, a fost judecat să plătească caili, iar dacă nu va plăti, Tatarii vor face cu el ce vor voi, cerând Tatarii 204 liri pentru caili” (Racoviță Vodă). Neavând de ales, Negoia Ciudin vinde Tișăuții, în 15 decembrie 1724, pentru 360 lei turcești, sumă care acoperă și dobânzile unui împrumut, luat de la turci de Iordachi Cantacuzino, ca să plătească Negoia Ciudin, la vreme,

despăgubirea datorată tătarilor.

Mărturia unui om bătrân, la hotarnica satului Solca, din 12 februarie 1725: «Adecă eu Lăzorescul cel bătrân din Todirești făcut-am mărturisirea noastră la mâna părinților de la Solca precum mărturisim cu sufletele noastre precum am apucat din părinții noștri cei bătrâni pentru hotarul Solcăi, de unde se hotărăște cu Dumitrașco Nacul și cu Comăneștii pre rând, precum merge hotarul din valea Vodnii la Făgețul cel den gios și pela mogile și pe lângă bordeiul lui Milici pi di sus, iar izvorul Socilor în gios, pân unde dă în Rostoșe; și treace în ceea parte peste Rostoșe și să sue la deal și dă pin limba cea de pădure și treace piste drum și apucă părăul până dă în Căjvana; și trece părăul și apucă la deal pi din sus de ultoane și peste pădure în bour și cade în Botoșana, pi den sus de casa lui Grămadă, pin ariea Oncii și să scoboară la vale pe piscu și cade în părău; și apucă părăul la deal și dă în poiană în deal; din poiană să împart toate hotarale, a Părteștilor și a Comăneștilor și a Solcăi; aceasta este mărturia pe care o știm».

Mărturia lui Lăzorescul cel Bătrân este întărită de semnăturile egumenului Ionichie, a ermonahului Ghedeon ot Solca, iar mirenii Lăzorescul cel Bătrân, Simion Grămadă, Moisa Câmpulungean și Nistor Păstrăv pun degetul.

Un blestem cât se poate de practic: 300 de toege la c... În 26 mai 1728, Constantin Timul și feciorii vinde câmpulungeanului Toader Flam o zvorîște de casă, întărind cartea de vânzare cu insolitul blestem ca un eventual contestatar al tranzacției «să hie afurisit de 318 de oteți și anaftima și trecleți să-l azvârlească pământul cum azvârlești pe Iuda, și de-ar își și la vro giudecată, nu i să ție în samă și să-i de și trii sute de toege la cur» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.31-32).

Să piară capra vecinului, dar s-o moștenească egumenul! Muntele Barnar aparținuse, până în 9 iulie 1728, dornenilor, fiind cumpărat, în 13 septembrie 1688, cu „9 lei bătuți, 2 boi și 6 groși de miță albă”, de Mihăilă Dodul, de la Gherasim Maleș și Ionașcu Porcul. În vara anului 1728, egumenul Voronețului, Nil, revendică muntele pentru

preacinstita-i obște, și-atunci, în baza proverbului cu „capra vecinului”, lesne se găesc vreo câțiva oameni, Petrea Cărnul, frații lui, Vasile Pățilica și Todașcu Ștefănel, toți din satul Dorna, care să dea mărturie lui Nil, egumenul mănăstirii Voroneț, precum că moșia sa „de pe Bărnariu, din gura Plutoniului în sus”, pe care dornenii ar fi „stăpânit-o pe nedrept”, este, cică, a mănăstirii Voroneț, după cum scrie uricul acesteia, și se obligă să dea pentru folosirea acelei moșii adetul cuvenit sfinților călugări. De unde se vede că doar cine jură strâmb are parte de „pomana creștină” a folosirii munților care aparțin altora.

La omul sărac nici boii de împrumut nu trag. În toamna anului 1728, câmpulungeanul Iacob Bălan a împrumutat doi boi de la Pavel Pocescul și a plecat «în gios», în Moldova sudică, să cumpere vin, pe care să-l vândă cu ceva folos de parale. «Întorcându-să boii din gios cu vinul, au tămpinat carul cu boii un Pavel Porcescul, au luat boii Chirili pentru o datorie a tătăne-mieu, lui Bălan, și s-au prăpădit boii Chirili».

În fața scaunului câmpulungean de judecată, susținut de Solomon Botez și Toader Calmășul (străbunul viitorilor domnitori Callimach - n.n.), Iacob Bălan, «fiindu om sărac, n-am avut cu alta ce plăti, ce am dat Chirili un loc ce să zice moșie a tătăne-mieu, pentru că și pentru datorie tătăne-mieu au luat acel Pavel Porcescul boii Chirili» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.38).

Călugări trași pe sfoară de un... călugăr. În 3 octombrie 1733, călugărul Varlaam Ursachi, motivând că este stăpân peste „trii părți di sat Meleşăuți pe care eu și svânta biserică Ițcani le-am primit danie dela ruda me anume Maria Humă”, vinde moșia aceea mănăstirii Solca, pentru 217 lei. Peste nouă ani, în 16 ianuarie 1742, escrocheria călugărului ițcănean iese la iveală, Costandachi, fiul lui Constantin biv vel armaș, demonstrând, în fața Divanului, că, pe vremea lui Mihai Vodă (1715-1726), un văr primar, Nicolai, a cumpărat de la căpitanita Maria Humă jumătatea de sus a satului Milișăuți, cu 100 lei turcești. În consecință și în baza probelor, călugărul Varlaam pierde jumătatea de sus a satului Milișăuți, pe care o vânduse mănăstirii Solca. Călugării mănăstirii Solca, care se văd și cu banii luați, și fără trei sferturi din satul Milișăuți, se

jeluiesc lui Ioan Nicolae Mavrocordat, în 11 ianuarie 1744, că au pierdut banii cumpărând Milișăuții de la călugărul Varlaam Ursachi. Vodă poruncește să fie adus călugărul, dar acesta a dispărut fără urmă, de unde și proverbul „prinde hoțul, scoate-i ochii”.

Răzeși, nu iobagi. Frații Ion și Petre Grămadă din Câmpulung sunt revendicați ca vecini de Costăn, fiul lui Miron sărdar din Dărmănești. În 12 martie 1737, în baza mărturiei «dela bătrânii de Cămpulungulu», Grigori Ghica Vodă dă «carte de apărare la mâna lor, mai multu să nu-i supere, ce să le dea pace» Costăn din Dărmănești, pentru că frații Grămadă sunt răzeși, nu iobagi (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.35).

Câmpulungenii, în dispută cu călugării Homorului. În 21 mai 1737, după ani de «multă gălceavă și multă pricină pentru o bucată de loc, cât ține din părăul Negri în jos, pe Moldova, până spre Dealul negru», călugării mănăstirii Homor renunță la pretențiile neîntemeiate, în favoarea câmpulungenilor (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.36).

„**Omorând doi Jidovi din țara leșească**”. În 5 iulie 1737, Ilie Ciudin, pentru că a ucis doi evrei, se vede obligat să cedeze a patra parte din satul Vașcăuți și vecinii ca să-și răscumpere capul. „Omorând doi Jidovi din țara leșească, din Cuturi – povestește Ciudin -, am fost prins și dus la divanul Măriei Sale lui Grigori Vodă și, stând la judecată cu părătorii, m-au dovedit neputând tăgădui; și mi s-a luat viața dela divan după legea țării și nime din frații mei sau din rudele mele n-a venit în nevoia mea, fără numai Mihalachi (Micul) vornicul, soția acestuia și mama mea; și Șerban Flondor medelnicer, care a fost văr cu părintele meu, au venit la urmă și, rugând cu lacrimi, s-au milostivit și mi-au scăpat viața cu multă cheltuială și, aflând că mi-au scăpat viața, le-am vândut a mea dreaptă ocină și moșie, anume a patra parte de sat Vașcăuți”. Șerban Flondor a cheltuit 170 lei, iar Mihalachi Micul a dat 332 oi pentru salvarea lui Ilie Ciudin.

Un semn pe cer. „Când au îmblat văleatul 1737, sara, după cină, spre ziua lui Sfântu' Nicolae, s-au arătat un semn pe cer, despre

miazănoapte, roșu ca sângele și lat, și au fost 2 ciasuri și s-au despărțit în doao, apoi iar s-au împreunat și s-au așezat iar spre apus” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

„Și au rămasu păgubași, la cari și-au cerșut dreptati la jaloba lor”

„**La anul 1738, au fost cutremur mare în Moldova, căzând multe zidiri**”. Cutremurul s-a produs în ziua de 31 mai, la amiază, creând senzația că undele seismice „s-au dus spre răsărit și iar s-au întors îndărăpt. Și plopi se clătina ca de vânt și au clătinat casele. Și au făcut pământul mare duet... Când, în urma cutremurului, au mai trecut o săptămână și au început a muri oamenii de ciumă prea foarte groaznec” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Rușii ocupă Hotinul, la rugămintea episcopului de Rădăuți. Cernăuțean de origine, nepot de soră al ieromonahului Afanasie Zaharovschi, episcopul rădăuțean **Antonie** (1728-1729) făcea și politică în acele timpuri agitate și chemă pe Rușii conduși de Munich dela Hotin în Moldova. Ei urmară acestei chemări și bătură pe Turci la Rarancea și, în 28 August 1739, la Stavuceani... Din 18 Septemvrie 1740, mitropolitul **Antonie** părăsi scaunul mitropolitan (în care urcase din cel de episcop), plecă în Rosia și se așeză în Kiev. El deveni mitropolit al Cernigovului» (**Dimitrie Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pg.48).

Mila creștină cu cheltuială se ține. Situat în nordul Bucovinei, aproape de granița polonă, satul Babin își schimbă, adesea, stăpâni, funcție de taberele de susținători care izbuteau să impună câte un vremelnice voievod pe tronul Moldovei. Astfel, în 29 aprilie 1642, Luca Prăjescul și nepoții lui Ghenghea vel logofăt moștenesc un sfert din satul Babin, zice-se că de la strămoșul lor Moțoc cel Bătrân. Peste doar un secol, în 21 iulie 1741, mănăstirea Solca revendică, la Divanul domnesc,

jumătate din satul Babin, partea lui Ursachi, căruia i-ar fi dat „Calistru ce au fost episcop rădăuți... patruzăci matci de stupi” și, tocmai de aceea jumătatea de sat se cuvine să fie a preacuvioșilor. Vătaful Vasile Drăghinici, ruda cea mai apropiată a lui Ursachi și, deci, moștenitor legitim, poate intra în posesia acelei jumătăți de sat doar după ce se învoiește „ca să dea acele matce lui Ursachi (pe care acesta le va returna Putnei) și să de și mânăstirii o sută de lei noi”. Că doar mila creștină cu cheltuială mare și nedreaptă se ține, în astfel de vremuri.

Necazuri cu călugării, la Calafindești. În 7 iulie 1742, pentru că egumenul mânăstirii Solca s-a plâns că moșia ei Crăinicești (Grănicești) este împresurată de răzeșii din Calafindești, se face hotarnica moșiilor mânăstirești, în prezența vornicului de Calafindești Pavăl Morțun.

Ștefan Tomșa, fiind copil și sărac... La cercetarea hotarului satului Rădășeni cu târgul Baia, în 20 aprilie 1743, trimișilor domnești le-au mărturisit bătrânii din Rădășeni „că Ștefan Tomșa, fiind copil și sărac, a învățat carte aici și, primind domnia, a venit la Rădășeni, a ridicat biserica și, jeluindu-se oamenii că-i locul strâmt și n-au unde se hrăni, le-a dat o bucată de loc în hotarul târgului Baia. Iar Grigore Andron și Gavril Tăpălăghia, din același sat, au arătat că (Tomșa) a venit în casa părinților (lui), când erau copilandri; Alecsa Oiaga, om bătrân, răzeș de loc, care a mărturisit părinților (de la Slatina) că a apucat stăpânind Rădășenii acea bucată de loc din hotarul lor”. Alți martori din Rădășeni: Strătulatul Miron, Gheorghe și Gligorie Pletosul, Grigore a lui Sofronie, Ion a lui Iftimie, Vasile Tănase, Toader Alucăi, Toader Dumitrașcu și Ion Perjul.

O moșie în munte, vândută la târg la Botoșani. Afacerea s-a încheiat, în 1744, între Ion Dodul și vărul lui Ion, fiul lui Istrate Floce, Dodul vânzând o «moșie în munte» pentru care a primit, la Botoșani, «90 lei, și mi-au mai dat, dacă au venit dela târgu dela Botășeni 90 zloți și am fostu cu 5 oi cu mei și cu 4 vătui, și eu iară m-am dus la vărul meu Ion, și mi-au mai dat 5 oi cu mei și patru vătui, și mi-au mai dat 20 coți sucman albi în casa me, și mi-au mai dat 6 berbință brânză și 2 berbință

lapte, și am tocmit oile dreptu 6 lei 90 potronici, și vătui driptu 5 lei, și sucmanii driptu 3 lei și brânza driptu 12 lei și laptile un leu, și m-am ridicat de greul ce am avut» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.38-39).

Un pământean sublimat de viitorime. Istoria îi păstrează o amintire frumoasă episcopului rădăuțean **Iacov** (1745-1750), iar Iorga vorbește cu admirație de «Putna lui moldovenească». În viață fiind, acest mult prea iubitor de bunuri pământești își «întindea hotarele Rădăuțului în cele ale Volovățului, iar la jaloba călugărilor din Sucevița» voievodul hotărî o nouă hotărnicire. Apoi, tot «el încheia, în 22 Ianuarie 1749, cu Macarie, egumenul mânăstirii Putna, o învoială ca el, prin 7 ani, să lucreze (vorba vine, că doar avea iobagi mânăstirești - n.n.) 10 pogoane de vii mânăstirești, din al căror venit el să iee 3 părți, iară mânăstirea o parte» (**Dimitrie Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pg.50). Cu vinul de pe șapte pogoane și jumătate, să te tot împărțășești, Prea Sfințite!

Privilegiile pentru câmpulungeni. În 18 august 1747, Grigore Alexandru Ghica întărește, prin carte domnească, o parte dintre vechile privilegii ale străjerilor câmpulungeni:

Întâi, pentru **vamă**, dacă vor merge la țara ungurească sau în alt târg cu vitele lor de vânzare, **să nu plătească vama pentru vitele lor**, însă, dacă cu înșelăciune ar lua vite străine și ar spune că-s a lor, nu vor avea parte de această milă a Domniei mele.

Al doile, pentru **mortasipie**, după obiceiul vechiu, dacă vor merge la ori care târg ca să vândă sau să cumpere ceva, **nu vor plăti mortasipie nici pentru brânză, nici pentru pânza de sumane, nici pentru alte cele**. Al treile, pentru oamenii domnești cari vor veni la Câmpulung **să le plătească ciubotele** (cheltuiala pentru drum - n.n.), copiilor de casă și armașilor 3 galbeni și aprozilor 2 galbeni, și de ar cere mai mult să nu li se dea.

Al patrule, pentru strânsul banilor și pentru **goștină** (zeciuala oilor - n.n.), să nu se atingă zapcii, nici slugile vornicilor de bani și să nu-i strângă prin sate, ci numai vatamanul din sat să strângă și să-i dea vornicului, dar la un galbăn vor mai adaoge 5 bani pentru cheltuiala

zapciilor și mai mult nu.

Al cincilea, pentru iernatul oilor ce le trimit, după obiceiul vechiu, iarna, la țară, **să fie volnici a le paște pe a ori cui moșie**, și să nu fie supărați sau opriți de nimene, ori de vor paște pe braniște sau în pădure.

Al șaselea, **pentru vinul ce-l vor aduce din gios**, dela Odobești, cu vitele lor, **să n-aibă a plăti vamă, nici părcălăbie**, adică la Trotuș să nu plătească Tult sau 22 1/2 bani pentru un vas și 15 bani starostelui, nici părcălabului» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.43-44).

Eclipsă de soare. În 14 iulie 1748, „au fost întunecare de soare atâta de înfricoșată, cât spun unii că s-au văzut și stelile pe cer... 3 ciasuri au fost întunecat. Puțin rămăsese de o parte” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Oameni și boi, dăruți și revendicați de urmașii lui Toader Boul. Toader Boul a devenit stăpân, în Brăiești, peste satul Corlățele, răscumpărând crima de pruncucidere, comisă în 1609. Practic, cu 60 de boi, Toader Boul a devenit stăpân peste un sat. În 1749, monahul Iuon Brăescul, împreună cu Solomon și cu Safta, dăruiește mănăstirii Slatina „jumătate de sat Corlățești cu moară și toți vecinii”. Mai adaugă monahul la danie 4 boi, 2 vaci, un cal, o iapă, 39 stupi și 10 capre, oamenii și boii având, în ochii prea cucernicului, cam aceeași valoare de întrebuințare. Numai că monahul dăruise ceea ce nu-i aparține și, după lungi și repetate procese (1751, iulie 25; 1782, decembrie 13; 1795, iunie), frații Iuon, Costachi și Gheorghe Gore revendică și, în cele din urmă, obțin partea de sat și oamenii dăruți mănăstirii Slatina de unchiul lor, călugărul, parte de sat și oameni care li se cuvin lor ca moștenire de la „răstrămoașa lor”, o fiică a lui Toader Boul vistiernic.

Cei patru boi, cele două vaci, calul, iapa, stupii și caprele au rămas, totuși, ale sfintei obști călugărești.

Cuparenco umblă cu zapise false. Folosirea înscrisurilor false nu reprezenta, la jumătatea secolului al XVIII-lea un delict prea grav. Prin urmare, în 2 februarie 1751, când Toader Brahă dispută și câștigă, în fața Divanului, o șesime din Românești, în dauna lui Mihalache

Cuparenco, cel care s-a jeluț cu zapise false, Cuparenco nu suportă alte consecințe pentru infracțiunea comisă decât că „a fost dat rămas”, adică a pierdut procesul, iar zapisele contrafăcute au fost rupte la Divan.

Înzestrarea bărbierului de către călugărul socru-mic. Nepotul lui Onciul din Zamostie, Ghervasie monah, dă zestre ginerelui său Ion Bărbier „a patra parte din giurățate de sat Pleșinții”. Numai că partea aceea de sat îi revine, după cercetarea înscrisurilor, lui Ioniță Strășca, așa că monahul își înzestrează ginerele bărbier domnesc, în 30 noiembrie 1752, cu o moșioară la Căbești.

O cercetare cu câmpulungeni, un negustor turc și sute de oi. În 5 noiembrie 1753, se cercetează cazul câmpulungenilor Ioniță și Simion Lehaci, care s-au prins ciobani la tatăl vărul lor, Alexandru Lehaci din Orhei. „Fiind ei ciobani la tatăl acestui Alixandru, și având ei din munca lor 200 di oi, în oile stăpănu-său di li păște, s-au găsit un Turcu niguțitoriu să cumperi oi dila tatăl acestui Alicesandru, stăpănu lor, și li-au neguțatuli. Pe urmă, vrând să-ș vândă și ei oile acestui Turcu, li-au datuli Turcului, totu în prețul ce neguțasă stăpănu lor, câti un leu cea mare.

Pi alti oi li-au datuli Turcul banii, iară pe 38 di oi, neavându Turcul bani să li de, ei încă ș-au propitu oile, iară tatăl acestui Alexandru, avându prieteșugu cu Turcul, li-au zisu lor ca să de și aceli 38 di oi Turcului, pără într-o zi, și pentru bani s-au pus el chizeș, împreună și acest Alicesandru, ficiorul lui, cum pără la zi îi va aduce banii, căci Turcu este știutu, și pe vorba aceea au datu ei oile Turcului. Și, la zi, n-au adusu Turcu banii și, apucându-se ei de stăpănu lor, di Lehaciu, ca să li scoți banii dila Turcu pi aceli 38 oi, iară el i-au învățatu ca să să apuci ciobani la Turcu și, cu meștirșug îmblându, să-ș furi oile aceli 38 oi: Și ei, pe învățatura lui, arătându-li că într-alt chipu nu poati să li scoți banii, s-au apucatu ciobani la Turcu și ș-au furat oile lor. Iară acel Lehaci, tatul lui Alicesandru, s-au sculatu dimpreună cu feciorul lui și s-au făcutu iarăș el a-i goni cătră Turcu și li-au luatuli oile și li-au datu iarăș în mâna Turcului. Și banii nu li-au plinitu dila Turcu pi chizeșia lui și au rămas păgubași di bani pi aceli 38 oi, și încă, după ci au muritu tatăl lui Alixandru și s-au dus și Turcu di acolo, iară acest Alicesandru, ficiorul lui Lehaciu, s-au

sculatu și li-au pus năpasti precum că, cându și-au furat ei oile dila Turcu și di al doile li-au dat tată-său pi oi și li-au datu în mână la Turcu, i-ar fi zis Turcul că cu oile lor au mai furatu încă 100 oi a Turcului și au plinit dila dănsul aceli oi și, cu aceli pricină, i-au tras la giudecată, la domnia Mării sale Constantin Vodă Racoviță, aducându-i cu aprozii în câteva rânduri și li-au mai luat 60 lei diosăbit di aceli 38 oi ce-au rămas păgubaș, cari le-au luat Turcu, și-au mai datu și 15 lei ciboti (cheltuiei de drum - n.n.) oamenilor domnești ci i-au adusu. Și au rămasu păgubași, la cari și-au cerșut dreptati la jaloba lor”.

Vodă Racoviță, după ce chibzuește că paguba pricinuită de turcu nu se mai poate recupera, hotărăște suportarea ei pe din două, de către câmpulungeni și de către vărul lor orheian, «iar cătu pentru cii 60 lei ce-au luat Lehaici dila ciobani rău, să aibă a-i plăti Câmpulungenilor» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.51-53).

„Să-i dea o certare bună țaranului”. Iobagii mănăstirii Putna au avut de suferit nesfârșite abuzuri călugărești, de-a lungul vremurilor, apoi și pedepse domnești, pentru că opresorii obișnuiau să se plângă la Domnie și, dată fiind puterea lor de persuasiune, credibilitatea instituției pe care o reprezentau și teama mirenilor de a nu-l supăra pe Dumnezeu refuzând satisfacerea mofturilor călugărești, o plângere ecleziastică se finaliza, întotdeauna, cu „certarea cu botele... a mișeilor de țărani”. Din lungul șir al victimelor călugărești, istoria reține doar câteva, dar numai în mansardele ei anonime, destinate trăirilor, deci faptului divers.

În 10 ianuarie 1750, Egumenul Dosoftei se plânge iar împotriva vecinilor de pe moșiile mănăstirești, iar Racoviță Vodă cere ispravnicilor de ținut „să-i înfrâneze și să-i supue ca să slujască la toate cele ce vor fi de trebuință mănăstirii pe obicei vechiu”.

Grigoraș Calance, vecin al mănăstirii Putna din „Vicovile de gios”, a luat calea codrului și „face multă pagubă Mănăstirii”, cum zice, la Divan, în 19 octombrie 1754, egumenul. Ispravnicii Sucevei îi risipesc casa și pleacă, fără succes, pe urmele lui, iar călugării iau de la ceilalți vecini din sat câte 2 lei de om care s-a fost împrăștiat (adică a fugit de pe moșie și a fost adus de ispravnici). În 12 octombrie 1765, Divanul domnesc ia cunoștință de jalba egumenului Putnei, care s-a plâns că

Vasile Savul, vecin al mănăstirii din Vicovul de Jos, „i-a rupt barba proigumenului de Putna care a plecat la Vicovul de jos pentru poslușanie”. În 27 martie 1766, Egumenul Pahomie se jeluiește la Divan împotriva vecinilor care locuiesc la marginea fânașului mănăstirii, producând cu vitele „mare pagubă și stricăciune”. Ispravnicul Sucevei, primind poruncă să ia măsură, îi avertizează să se mute urgent în vatra satului pe „Grigore Coroamă, Ion Coroamă, Ghenie baba, Grigor, Vasile Motrescu, Odochia baba și Nastasia baba Motrescu” din Vicovul de Jos și pe „Pătraș Urmă, Grigoraș Urmă, Grigore fiul lui Urmă, Chirilă Răuțu cu feciorul său, Ivan Rusu, Ștefan Rusu, Schiporeni și Motrești din Vicovul de Sus care, având case lângă fânașurile mănăstirii fac mere pagubă și stricăciune”. În același an, pe octombrie 10, Grigore Ghica poruncește ispravnicilor să-l cerceteze pe Ilie Savul, „țaran din Gicovul de Jos și, de se va dovedi că l-au tras de barbă și l-au necinstit cu batjocură” pe proegumenul Putnei, „să-i dea o certare bună țaranului”. În 18 iunie 1767, Egumenul Putnei se jeluiește la divanul lui Grigore Callimah împotriva vecinilor din Frătăuți, Gicove și Straja „care nu s-au obișnuit a trăi la vatra satului, unde este săliște și biserică, ce trăiesc împrăștiați pe aceste moșii, aducând cu bucatele lor stricăciune și pagubă mănăstirii”. Vodă poruncește ispravnicilor Sucevei să fixeze termen și, după strângerea recoltei, să-i mute pe vecinii împrăștiați pe moșii în vetrele satelor lor.

Strașnici călugări, biată țară!

Ai cui sunt munții Dornelor? În 20 noiembrie 1775, ispravnicul de Suceava, Constantin Cantacuzino paharnic, rânduiește, în baza unei cărți de gospod, pe bătrânii din Candreni Gligorie Iuga, Gavril Cărnă și Ion a Irinii să măsoare și să hotărască moșiile fraților Vasile, Lupul, Ursul și Neculai Candrea, feciorii lui „Ioniță Candrea din gura Coșnei”. În 1 iunie 1756, Nicolai Kogălniceanu are de judecată cui aparține muntele Oușorul, Căndrenilor sau Flocenilor. Bătrânii satului Căndreni, Constantin Vasile, Axente și Donisă Candrea susțin că muntele este al lor, iar „un Vasile Iuga, și Chiruță Todașcu, și Ursuțu Candre, și Costandin Todereanu, și un Toader Rogină” susțin la fel, „aceștia jurând toți cu suflitele lor că drept a Căndrenilor este muntele Oușoru”. În 2 noiembrie

1756, Ion Candre și alți răzeși ai moșiei Căndreni se jeluiesc lui Grigore Ghica Vodă că moșia lor „se hotărăște cu țara ungurească și pi dincoace se hotărăscu cu o moșie anume Todășcanii”, cu care Căndrenii au multă și mare gâlceavă pentru că hotarele dintre cele două moșii au tot fost mutate în defavoarea Căndrenilor, pe baza unei mărturii mincinoase, „pe gura aceluși Constandin Pizdele”. Căndrenii au carte de gospod „dela Neculai Kogălniceanu care fiind vornic la Câmpulung au mersu și au cercetat mărturia aceluși Costandin Pizdele și s-au dovedit că au mărturisit rău, (deci) s-au mutat hotarale iarăș pe unde era pusă întâi”. Grigore Ghica întărește hotarul stabilit de Kogălniceanu.

Casa țaranului, ieftină cât o oaie. În 27 ianuarie 1756, se face prețul casei Paraschivei Batura, cumnata lui Ștefan Tabără, care este scoasă din casă cu călărașii de către cumnatul ei, stăpânul unei mari părți din Cincău. Dregătorii mărturisesc lui Mihai Racoviță, care-i cheamă pe Ștefan Tabără și pe Paraschiva Batura la Divan: «Am văzut o căsuță mică de nuele și veche și am socotit prețul casei un leu pol că mai mult nu face». O casă ca mai toate casele din Moldova și care valora cât o oaie bună.

Începe slavizarea Bucovinei. După o teribilă eclipsă de soare, în 2 iunie 1760, „când au pierit soarele, Ioan Theodor Calimah scrie starostelui de Cernăuți Ianachi Milo, în 5 iunie 1760, împruternicindu-l „să fie volnic a chema și a strânge oameni streini fără de bir la vistierie”, la „săliște Lențăști i Rohozna”, poruncindu-i ca „oameni de țară și cari au avut bir în visterie, nici decum pentru dănșii să nu se mistuiască, că, aflându-se că au mistuit măcar un om de aice, să știe că pe vornicelu și pe cei mai fruntași ai satului cu ulița să vor pedepsi”.

Răpirea munților câmpulungeni. În 29 iunie 1761, Grigore Ioan Calimach, convins fiind că doar «cel ce face fapte bune și plăcute lui Dumnezeu este laudat și slăvit pe această lume, dar și după moarte numele său nemuritor rămâne, iar sufletul său la un loc cu sfinții se sălăsluiește» și «văzând că Dumneaei Maria (Cănanău - n.n.) jitniceroaea se află strâmtorată» se milostivește să-i facă mătușei sale «danie moșiile ce sunt

domnești și să află în partea Câmpulungului moldovenesc, adică muntele Cucoșul, muntele Găina, valea Porșescul, muntele Petrișul, muntele Mestecăniș, moșia Botăș din Fundul Moldovei, muntele Muncelul Străjii și munții ce se cheamă Fața Câmpulungului» (Deia - n.n.). Halal milostenie pe seama oamenilor și a țării! (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.63-64).

Un cioban descântă o fată la Câmpulung. Fata, Maria a Tudorei Flocea, ar fi fost descântată de ciobanul lui Constandin Leușten, Neculai, iar vornicul Nicolai Kogălniceanu are de judecat pricina în 20 iulie 1761.

Pentru săvârșirea descântecului, «a mers ciobanul în casa Flocioii și-au zăș că Maria, fata Flocioii, are fapt, dar el știe să-l desfacă, și, aducând fata apă, într-o luni, i-a discântat. Și au luat fata și au băut și, având fata un frate, au luat și frat-său de au băut. Și, viind ciobanul și al doile luni, le-au descântat în mere, și fetii din merea aceia i s-au legat limba și au rămas mută 5 săptămăni, iar fratile fetii s-au bolnăvit, după aceia, la săptămăna au și murit.

Și, viind Tudora Flocii, ne-au arătat toată pricina aceasta și, trimițând noi după cioban, față l-am și întrebat pentru toate aceste; el altă n-au răspuns, ce au zăș că el nici esti discântătoru, nici doftor, ce au arătat că, cu învățatura lui Grigori Flocii și a Părăscăi, fimei lui, au făcut cioban farmici cu părul și cu ciuhur de pădure, i-au descântat pe toți, care și certându-să ciobanul tot așa au mărturisit... Parasca n-a putut tăgădui nici de cum că n-au învățat pe cioban aceste lucruri ca să facă, ce au zăș că a face fetii de s-ar îndrepta, care mai pe urmă s-au și îndreptat fata orișce, iar nu de tot» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.65-66).

Problemele de hotar al Punei. În 19 septembrie 1761, vornicul Pavăl Morțun din Calafindești dă mărturie lui Pahomie, egumenul Putnei, că, după cum i-au arătat lui niște oameni bătrâni din Grimești (Grămești), când a umblat cu Constantin Paladi pe moșia Rudeștilor și a Botoșanților (Botoșenița), Igrişte este hotar al Rudeștilor și al Botoșanților, ce desparte de satul Bălcăuți al Putnei. Dintr-o nouă plângere a egumenului Venedict al Putnei, din 26 iulie 1766, rezultă că stăpânul Calafindeștilor este, în

acele vremuri, Constantin Sturza.

Jitniceroaia cere dări de la câmpulungeni, «pe an, dela fiecare casă câte un leu din venitul moșiilor și zeciuiala pentru grădinile de legumi și pentru fânate». Câmpulungenii se plâng domnitorului care aproape că i-a adus la statutul de iobagi ai mătușii sale, și-atunci Grigorie Ioan Calimach decide, în 4 iunie 1763, că «s-au aflat cu cale să nu fie supărați cu leul de pe casă și cu zeciuiala dela grădinile de legumi și dela fânatele ce s-ar afla pe acele văi... Iar pentru munții dăruiți Mariei jitniceroaiei, pe cari Câmpulungenii pasc vitele lor, s-a aflat cu cale ca dejma, după obiceiul vechi, asemenea să urmeze ca și pentru munții mănăstirești și numai atât să aibă a lua și Dumneaei jitniceroaia și nici un ban mai mult» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.69-70).

Toader Tolovan vrea să înșface o moșie în Iacobeni, doar pe motiv că locul poartă numele neamului său. Dar, în 23 mai 1765, banul Constantin Cantacuzino află că «Toader Tolovan trage că să iei moșia numai că să chema acel loc pi numili tatălui său și care, au mărturisit câțiva oameni bătrâni înaintea me pentru Tolovan, tatăl lui Toader Tolovan vine din Câmpulung, toamna, la vremea când se prinde pește, și-ș face colibi pe acolo și prinde pește, și pentru atâta au început a zice oamenii acelui loc Tolovan, pe numele Tolovanului, deci, neavând Toader Tolovan nici o dovadă asupra acelui loc **l-am dat rămas** pe Toader Tolovan, iar Iacobenii să-ș stăpânească locul în pace» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.75).

Dispute pentru Cajvana și Botoșana. În 18 iulie 1767, Venedict, egumenul mănăstirii Solca, se plânge Domniei că moșiile sale, Căjvana, Botășana și Hrincești, au fost împresurate de Gîndul și Stamate șetrari. Grigore Callimach poruncește lui Venedict, egumenul Solcăi, ca, pe 2 august 1767, să stea în față la judecata din Divan cu Matei Bantăș pentru moșia Căjvana. După prezentarea înscrisurilor de către cele două părți, în 3 ianuarie 1786, Grigore Callimach întărește mănăstirii Solca satul Căjvana.

Reconfirmarea privilegiilor câmpulungenilor. Cartea Domnească a lui Grigore Ioan Callimah cu scutiri pentru câmpulungeni, din 25 iunie 1767: „Facem știre cu această carte a Domniei mele pentru Câmpulungenii ce au primit Hrisovul nostru pentru oile ce le trimit ei la țară la pășunat, de la Sf.Dumitru până la Sf.Gheorghe, volnici să fie a umbla pe a oricui moșie, neopriți de nimene, dar la fân să nu facă stricăciune; și dacă ar cerca stăpânii moșiilor a le lua zăloage pentru pășunatul pe moșia lor, poruncim ispravnicilor ținutului unde s-ar afla Câmpulungenii, dela Sf.Dumitru până la Sf.Gheorghe, cu pășunatul ca să asculte jaloaba lor și să cheme pe stăpânii moșiilor și, după ce le vor face știre de porunca Hrisovului Domniei mele, să-i silească ca să întoarcă Câmpulungenilor paguba și să le poruncească ca pe viitor să nu-i supere, ci să rămâe după porunca noastră; iar pentru dărmatul crengilor pentru capre, să se tocmască cu stăpânii moșiei. Aceasta poruncim.”

A doua Carte Domnească a lui Grigore Ioan Callimah introduce, practic, în 26 iunie 1767, o seamă de dări: „Deci și Domnia mea (precum înaintașii) am făcut milă, pentru că se cuvine a ne milostivi de acești păzitori ai hotarelor acestor părți de țară și am hotărât cu această a noastră carte domnească să fie scutiți de folărit, precum și pentru cergi, sumane, catrințe, brânză și lâna ce o vor duce de vânzare prin târguri; să nu plătească martosipie, nici parcălăbie, iară pentru vitele ce se vor vinde în târguri sau oriunde vor plăti numai jumătate martosipie, iar jumătate va plăti cumpărătorul. Dar pentru vamă, fiind un lucru de obște, nu vor fi scutiți nici ei, ci să plătească după obiceiul țerii”.

Al treilea hrisov de „privilegii”. Uitându-și definitiv străbunii câmpulungeni, Grigore Ioan Callimah dă un al treilea hrisov de „privilegii”, în 5 decembrie 1767, prin care le restrânge pe toate: „Pentru goștină, după mila ce am făcut Domnia me cu toată țara de s-au lăsat de zece bani de oae, asemenea să urmeze și pentru oile lor și vor plăti pe toate oile ce vor ave câte zăce bani noi de oae... Toți munții mănăstirești sau boierești să aibă lăcuiitori, cei ce lăcuiesc acolo aș vâra și aș pășuna vitele în munți, cum și iarba ce va fi de fânaț iar ei să o cosească, însă cu tocmală și cu voie stăpânilor moșiei, după cum să vor pute așăza; iar de

streini, afară de lăcuiorii ce sânt acolo în munți, nimene să nu fie volnic a intra, măcar de ar vre să adaogă cât de mult la prețu... Pentru vânatul peștelui și pentru alte grujulii să fie neopriți lăcuiorii și cu dejmă să nu se supere, de vreme că vânatul nu iaste stătători la un loc, ce astăzi iaste pe o moșie și măne pe alta... Osăbit au mai jeluit Domniei mele cei ce să află cu lăcuința pe moșii mănăstirești și boerești cum că stăpânii moșiilor, fiește după cum pute, (fi asuprește) cu podvezi, cu jderi și cu multe alte ca acestea: Deci Domnia me, vrând ca să-i scoatem și dintra cești supărări peste dreptate ce trăgea, iată hotărâm... fiește care om gospodari să deie peste anu stăpânului moșiei un leu dejma, din care va ave de a zece, după obicei, afară de grădinile cu legumi, iar mai mult întru nimica să nu îndrăznească a-i supăra... cum și pentru opt munți ce sânt Danie de preînălțatul părintele Domniei mele Ioan Voevod Dumisale jigniceroaia Maria, asemenea să se urmeze ca și pentru munții mănăstirești... Pentru patru preoți și patru diaconi ce sânt în Câmpulung, și doi preoți ce sânt în Dorna, și un preot dela Biserica ca s-au făcut mai pre urmă în Pojorîta, și un preot în Bistrița, de dajdie Domnească, de poclonul vlădicesc și de banii școalei să nu fie supărați”.

Evreul Lazor și oca de ceară. Evreul Lazor a cumpărat de la Ion Bedrule un loc, care loc fusese dăruit bisericii de Gliga. Preoții Șandru, Ion Mircăș și Ion Budăi, îl cheamă pe evreu la judecata vornicului Neculai Pătrașcu, iar vornicul decide, în 19 mai 1768, ca evreul să dea «în tot anul câte o ocă de ceară la biserică», rămânând și fără bani, și fără locul cumpărat (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.96).

„S-au arătat o ste cu coadă și sta cu capul cătră răsărit și cu coada cătră apus”, în 22 octombrie 1769, semn ceresc – prin prisma acelor vremi – care prevestea apropiata răpire a Bucovinei (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Iobagi pătrăuțeni pentru huzurul călugărițelor. În 16 iunie 1772, călugărițele de la Pătrăuți se jeluiesc împotriva ispravnicilor care le-au interzis să-și ia scutelnici din satele mănăstirești, „zicându-să să și-i ia din oameni străini, bejenari”. Divanul domnesc întărește mănăstirii

Pătrăuți „30 de scutelnici din Pătrăuți, 10 pentru mănăstire, 5 pentru Iustina, fiica Pășcăniții, 5 pentru Elisaveta, fiica Miclescului, 3 pentru Sofronie Cherchejoai, 3 pentru două fiice ale lui Durac și 2 pentru popa Afanasie din Pătrăuți”.

Refugiați transilvăneni în Bucovina

Ți se întâmplă, uneori, să treci printr-un sat oarecare din Transilvania și să-ți simți sufletul clătinat de o ciudată neliniște, ceva duios și foarte aproape de lacrimă. Nu zici nimic pentru că nu pricepi că, de fapt, din subconștientul în care veghează memoria stăbunilor, cineva îți bate cu degetul în acoperământul sufletului și te atenționează: *Hei, nepoate, aici am trăit eu!*

De-a lungul mileniilor, străbunii noștri au tot trecut dintr-o parte în cealaltă a munților, funcție de vitregia vremurilor, și, astfel, Transilvania s-a aglomerat cu neamul lui Moldovan, în vreme ce Moldova a devenit vatra neamului lui Ungurian, cum i se spunea, aici, românului venit din Transilvania. Din păcate, un hrisov românesc al veșnicelor întoarceri a fiului risipitor nu există, așa că foarte puțini dintre noi putem afla care ne-au fost locurile natale de-a lungul istoriei neamului. Există doar hrisoave ale tiranilor, tot așa cum există și legitimări obștești prin identitatea tiranilor. De-abia târziu, după ocuparea Bucovinei de către habsburgi, numele celor bejenți în propria lor țară a fost încrustat în pagină pentru a fi de folos urmașilor, dar numai numele celor bejenți în Bucovina, grație generalului **Carol de Enzenberg**, cel care se încumetrise, la Năsăud, cu o mulțime de români (vezi materialul semnat de Dumitru Popișan în „Lumea Carpatică, nr.2, 2002).

Evidențele acelea se numesc **Consignațiuni**, **Consignațiunile lui Enzenberg**, cum li se mai zice. N-am știință să fi fost publicate în ultimii 70 de ani, așa că le fac loc în pagină, precizând că am selectat, dintre date, doar cele referitoare la locul natal, la anul emigrării, la numărul bărbaților și femeilor din familie și la fosta stare socială a bejenarului.

Printre cei veniți, îl veți regăsi și pe străbunul lui **Florin PERSIC**, fostul grănicer năsăudean din **LEȘU** (un sătuc de lângă **ILVA MICĂ** și **RODNA**), **Gavril PERSIEC**, stabilit în **CORLATA**, în anul 1765. Este de presupus că toți cei care-și vor regăsi, grație Consignațiunilor, rădăcinile vor face măcar un pelerinaj la vatra aceea străbună, de care n-au avut habar până acum.

Arbore

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Mihai ALEXOVICI, preot din Abrud, 1758, 2+6, iobag
Ion MIHULEAC, plugar din Budești, 1771, 2+1, iobag
Gavril LUPU, plugar din Borla, 1774, 3+3, iobag
Nicolae BÂRGĂUAN, plugar din Figa, 1766, 2+4, iobag
Ioan CÂNEPA, plugar din Coplean, 1758, 4+1, iobag
Ion TRUCHINEC, plugar din Sălecia, 1771, 1+1, iobag
Dumitru POP, student din Cintelnic, 1776, 1+0, iobag

Bainți

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778**»

Andriaș ERȚABA, plugar din Berghia-Maramureș, 1778, 1+5
George ..., plugar din Chiraleș-Maramureș, 1778, 1+2
Dumitru ȘESAN, plugar din Chiraleș-Maramureș, 1778, 1+4

Băișești

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mănăstirii Humor

Popa Samuil LUPU, preot din Silvaș, 1777, 3+1, iobag
Ioan BACIU, vornic, plugar din Silvaș, 1771, 5+3, iobag
Ioan BACIU, vataman, plugar din Ruștior, 1771, 1+1, iobag
Vasile BACIU, plugar din Silvaș, 1776, 2+3, iobag
Toader ALDEA, plugar din Dicea, 1771, 3+4, iobag
Nicolae SOZIN, plugar din Toplița, 1771, 4+2, iobag
Toader COJOCARIU, plugar din Gurghiu, 1728, 1+3, iobag
Ihnat DOBREAN, plugar din Voila, 1768, 2+1, iobag
Vasile GUȘU, plugar din Toplița, 1771, 3+2, iobag
Toader GUȘU, plugar din Toplița, 1771, 2+2, iobag
Vasile TRUȚU, plugar din Toplița, 1771, 1+1, jeler
Trifon GRAMĂ, plugar din Modac, 1771, 2+3, jeler
Gavril SPODAR, plugar din Toplița, 1771, 4+2, iobag
Simeon MOCANU, plugar din Aneniș, 1777, 3+2, iobag
Axent MORARIU, plugar din Budac, 1771, 1+1, jeler
Dănilă URȘU, plugar din St. Martin, 1771, 1+1, jeler
Fodor MORARIU, plugar din Budac, 1771, 1+4, jeler
Vasile DANILĂ, plugar din Gârdani, 1775, 1+1, iobag
Petru UNGUREAN, plugar din Borșa, 1774, 1+3, jeler
Vasile UNGUREAN, plugar din Borșa, 1774, 1+1, jeler
Miletie UNGUREAN, plugar din Soimuș, 1771, 1+1, iobag
Luca IOVAN, plugar din Dicea, 1772, 1+1, iobag
Gavril MORARIU, plugar din Galați, 1773, 1+2, iobag
Vasile CROITOR, plugar din St. Martin, 1771, 3+1, iobag
Andrei VINDIRĂU, plugar din Dicea, 1771, 1+2, iobag
Toader URECHE, plugar din Toplița, 1727, 2+1, iobag
Ilie UNGUREAN, plugar din Borșa, 1771, 3+0, iobag

Toader ZGURVAN, plugar din Boghiș, 1768, 2+6, jeler
Ioan ZGURVAN, plugar din Boghiș, 1768, 2+3, iobag
Simeon GOGA, plugar din Toplița, 1778, 2+2, iobag
Costan RUSU, plugar din Vandiș, 1771, 1+1, grănicer liber în Reg.2 Rom.

Vasile MOLDOVAN, olar din Șieuf, 1764, 1+3, jeler
Simeon PETRUȚ, plugar din Șulumberg, 1771, 4+4, iobag
Toader MOLDOVAN, plugar din Dicea, 1775, 2+1, iobag
Chirilă VODĂ, plugar din Dicea, 1771, 2+1, iobag
George NOVAC, pâlmaș din Dombrava, 1742, 2+2, iobag
Vasile CÂRSTEAN, plugar din Șopteriu, 1778, 3+2, grănicer liber în Reg.2 Rom.

Ioan RUSU, plugar din Șieuf, 1772, 1+1, iobag
Danilă ȘANDRU, plugar din St. Martin, 1776, 5+4, iobag
George BANCEAC, plugar din St. Martin, 1771, 1+2, iobag
Danilă URSU, plugar din St. Martin, 1771, 1+1, iobag
Vasile UNGUREAN, plugar din Hotar, 1773, 2+1, jeler

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778**»

Ion MACARIE, plugar din Ormeniș-Cluj, 1778, 1+1

Bălăceana

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mănăstirii Ilișești

Dumitru SOMEȘAN, plugar din Dumitra Mică, 1767, 5+3, jeler
Ion SOMEȘAN, plugar din Dumitra Mică, 1766, 1+2, jeler
Iacob HOFFMANN, plugar din Ilva Mare, 1777, 1+1, jeler
Ioan ȚABA, plugar din Feldioara, 1776, 3+2, iobag

Procop MIHALI, plugar din Ilva Mică, 1776, 2+2, Reg.2 Rom.
Nichita MOROȘAN, plugar din Budești, 1773, 2+5, iobag
Axentie DOBOȘ, plugar din Ilva Mare, 1776, 1+2, Reg.2 Rom.
Vasile DOBOȘ, plugar din Ilva Mare, 1775, 1+3, Reg.2 Rom.
Teodor LOLICĂ, plugar din Ilva Mare, 1775, 3+3, Reg.2 Rom.
Grigorie DOBOȘ, plugar din Ilva Mare, 1774, 6+4, Reg.2 Rom.
Ion MOLDOVAN, plugar din Bochia, 1775, 5+3, supus
Ioniță MOLDOVAN, plugar din Bochia, 1776, 3+2, supus
Toador MOLDOVAN, plugar din Bochia, 1777, 1+1, supus
Vasile RUSU, plugar din Budac, 1767, 1+1, iobag
Samson TOFAN, plugar din Maier, 1762, 4+3, iobag
Petru TOFAN, plugar din Maier, 1762, 1+5, iobag
Ursu MOROȘAN, plugar din Husmezău, 1763, 3+2, iobag
Ioan a COZMEI, plugar din Maier, 1772, 1+1, iobag
Constantin HERȚA, plugar din Maier, 1765, 4+4, iobag
Ioan ROTAR, plugar din Iuș, 1761, 5+2, iobag
Alexie ȘIMON, pâlmaș din Chirales, 1773, 4+1, iobag
Vasile MIHALACHE, plugar din Rebrîșoara, 1773, 3+4, iobag
Filip MIHALACHE, plugar din Rebrîșoara, 1773, 1+2, iobag
Alexie FIGEȘAN, plugar din Figa, 1773, 1+1, iobag
Ioan FIGEȘAN, plugar din Figa, 1773, 1+1, iobag
Ion MOROȘAN, plugar din Moiseiu, 1772, 1+1, iobag
Constantin GRĂȘĂU, plugar din Bochia, 1763, 2+2, iobag
Dumitru GRĂȘĂU, plugar din Feldru, 1763, 3+3, iobag
Ion MOROȘAN, plugar din Frișu, 1765, 3+2, iobag
Dumitru CÂMPAN, plugar din Bungard, 1773, 3+1, iobag
Teodor MOROȘAN, plugar din Maramureș, 1764, 1+2, iobag
Gherasim ROMAN, plugar din Maier, 1765, 2+7, iobag
Ieremiță GHERAZIE, plugar din Maier, 1765, 3+2, iobag
Toader LEȘU, plugar din Bochia, 1763, 1+2, iobag
Ion MIRONES, plugar din Bochia, 1762, 4+5, iobag
Petru IFTIMIE, plugar din Bochia, 1763, 1+5, iobag
Ioniță RUSU, plugar din Buduș, 1763, 1+5, iobag
Silvestru IFTIMIE, plugar din Bochia, 1763, 4+2, iobag
Dumitru NICON, plugar din Șirling, 1778, 5+2, iobag

Vasile ROTAR, plugar din Șirling, 1778, 1+2, iobag
Ioan URECHE, plugar din Maier, 1765, 3+1, iobag
Iacob URECHE, plugar din Maier, 1765, 3+1, iobag
Iftimie URECHE, plugar din Maier, 1765, 1+1, iobag
Vasile BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 4+4, iobag
Ieremie BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 1+2, iobag
Simeon BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 2+1, iobag
Alexie BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 6+4, iobag
Mihai BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 5+2, iobag
Anton BOCA, plugar din Ilva Mare, 1765, 2+3, iobag
Nicolai SĂLCEL, plugar din Maier, 1761, 1+4, iobag
Mariana LUNCHII, plugar din Maier, 1765, 3+4, iobag
Grigore ILISOI, plugar din Ilva Mare, 1761, 1+4, iobag
Marcu STRUGAR, plugar din Maier, 1761, 4+4, iobag
Ion TIMOFTEI, plugar din Maier, 1769, 1+1, iobag
Toader CROITOR, plugar din Leșu, 1764, 3+1, iobag
Ioan HORGA, plugar din Leșu, 1765, 2+1, Reg.2 Rom.
Anton SAS, plugar din Leșu, 1762, 2+3, Reg.2 Rom.
Artemie SAS, plugar din Leșu, 1762, 2+1, supus
Gherasim FLOREA, plugar din Leșu, 1762, 1+1, supus
Ioan FLOREA, plugar din Leșu, 1762, 1+1, supus
Lupu ȚIPURLEA, plugar din Legiu, 1763, 4+2, supus
Ion ȚIPURLEA, plugar din Legiu, 1763, 2+2, supus
Grigore ȚIPURLEA, plugar din Legiu, 1763, 1+2, supus
Vasile RÂPANU, plugar din Râpa de Jos, 1771, 4+5, supus
Teodor RÂPANU, plugar din Râpa de Jos, 1771, 4+1, supus
Christă RÂPANU, plugar din Râpa de Jos, 1771, 3+1, supus
Vasile DUBUEAN, plugar din Maier, 1765, 1+1, supus
Maței UNGUREAN, plugar din Arcalia, 1773, 2+2, supus
Teodor UNGUREAN, plugar din Măgherus, 1773, 3+1, supus
Manoli UNGUREAN, plugar din Măgherus, 1773, 3+2, iobag
Ion MARȘINĂ, plugar din Arcalia, 1773, 3+3, iobag
Iacob UNGUREAN, plugar din Căila, 1773, 2+3, iobag
Ion ȚABA, plugar din Ilva Mare, 1762, 7+3, Reg.2 Rom.
George ȚABA, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+1, Reg.2 Rom.

Vasile ȚABA, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+2, Reg.2 Rom.
Precop PETRIȘOR, plugar din Maier, 1764, 1+1, Reg.2 Rom.
Lascar COSTIN, stoler din Budac, 1772, 2+3, iobag
Văd. Irina lui GRIGORE, plugar din Leșu, 1766, 2+2, iobag
Văd. Maria VÂSLOC, plugar din Dămăcușeni, 1765, 2+3, iobag
Văd. Maria Iși, plugar din Budac, 1773, 2+3, iobag
Grigore CREȚUL, învățător din Ilva Mare, 1766, 4+2, Reg.2
Văd. Maria BECHNER, plugar din Menifalău, 1766, 0+1, Reg.2
Roman IANUȘCU, plugar din Sf. George, 1764, 2+1, Reg.2 Rom.

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Petru TÂRNOVEANU, plugar din Buduș-Someș, 1778, 1+2
Iacob TÂRNOVEANU, plugar din Buduș-Someș, 1778, 1+5
George TÂRNOVEANU, plugar din Buduș-Someș, 1778, 1+1
Gherman POPA, plugar din Călan-Someș, 1778, 1+6

Berchișești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domniile ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Moldovița

Maței a lui GRIGORE, preot din Sân George, 1763, 1+2, Reg.2 Rom.

Vasile HORGA, vornic din Leșu, 1764, 3+3, Reg.2 Rom.
Cristian NEGRU, vataman din Rușii Bârgăului, 1773, 3+2, supus
Simion IONAȘ, plugar din Sf. George, 1765, 1+5, Reg.2 Rom.
Filimon BOIAN, plugar din Sf. George, 1765, 2+1, Reg.2 Rom.
Ion a lui GEORGE, plugar din Sf. George, 1765, 3+4, supus
Lupu UNGUREAN, plugar din Sf. Iacob, 1765, 3+1, Reg.2 Rom.
Petru ONIGĂ, plugar din Sf. George, 1765, 2+2, 2+1, Reg.2

Maria GAVRILEANA, plugar din Sf. George, 1773, 2+1, Reg.2
Mihail ANDRIAS, plugar din Sf. George, 1765, 1+1, Reg.2 Rom.
Ion CORUZ, plugar din Sf. Iosif, 1772, 2+1, Reg.2 Rom.
Mihai ANTON, plugar din Sf. George, 1765, 4+1, Reg.2 Rom.
Gavril ONIGĂ, plugar din Sf. George, 1765, 5+2, Reg.2 Rom.
Gavril BOERIU, plugar din Lunca Vinului, 1763, 4+2, jeler
Nicolae BOERIU, plugar din Sf. George, 1765, 2+1, Reg.2 Rom.
Teodor BÂRGĂUAN, plugar din Bârgău, 1773, 2+1, Reg.2 Rom.
Ștefan a POPEI, plugar din Ilva Mică, 1774, 3+2, Reg.2 Rom.
Lupu RUSU, plugar din Sf. George, 1761, 4+1, Reg.2 Rom.
Tanasă ONIGÎ, plugar din Sf. George, 1765, 1+2, Reg.2 Rom.
Vasile BUZDOAIE, plugar din Sf. George, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.
Ion CĂLUGĂRUL, plugar din Sf. George, 1765, 3+1, Reg.2
Ion CĂRBUNE, plugar din Sf. George, 1765, 1+2, Reg.2 Rom.
Teodor IANUȘ, plugar din Sf. George, 1765, 4+3, Reg.2 Rom.
Gavril ȚĂRAN, plugar din Ilva Mică, 1765, 2+1, Reg.2 Rom.
Ion CĂLUGĂRUL, plugar din Sf. George, 1765, 2+2, Reg.2
Manole MUNTEAN, plugar din Boian, 1771, 4+1, Reg.2 Rom.
Savu MUHAI, plugar din Budacul Mic, 1772, 1+1, Reg.2 Rom.
Teodor RUSU, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.
Gavril PUȘCARIU, plugar din Sân Gieorgiu, 1763, 5+2, Reg.2
Ștefan ALBOIȚĂ, plugar din Sân Gieorgiu, 1773, 1+2, Reg.2
A lui ANDRIAS, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 1+2, Reg.2 Rom.
A lui ȘTEFAN, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 4+4, Reg.2 Rom.
Ion BLOȚIU, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 3+5, Reg.2 Rom.
Văd. Nast. GLIGORAȘ, , plugar din Sân Gieorgiu, 1763, 3+1
Teodor ȘTEFAN, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 2+4, Reg.2 Rom.
Axentie BUGA, plugar din Sân Gieorgiu, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.
Alexe MOLDOVAN, plugar din Petriș, 1768, 2+1, jeler
Toader BORGHEAN, țigan din Bârgău, 1777, 2+1, țigan
Constantin MOLDOVAN, plugar din Beclean, 1772, 4+2, supus
Mihai MOLNAR, plugar din Moiseiu, 1775, 1+1, supus

Bîrnova

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mănăstirii Dragomirna

Dumitru UNGUREAN, pâlmaș din Bistrița, 1763, 1+3, jeler
Uno BIRĂU, pâlmaș din Bistrița, 1778, 1+1, jeler
Vasile MOROȘAN, pâlmaș din Bistrița, 1778, 2+2, jeler
Grigore MOROȘAN, pâlmaș din Bistrița, 1778, 3+2, jeler
Alexa MORARIU, pâlmaș din Bistrița, 1778, 2+2, jeler
Ion MOLDOVAN, pâlmaș din Bistrița, 1777, 2+2, jeler
Filimon MOLDOVAN, pâlmaș din Bistrița, 1777, 2+2, jeler

Bosanci

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mitropoliei Moldovei

Simeon MOROȘAN, pâlmaș din Capan, 1777, 1+1, jeler
Tudor MOROȘAN, pâlmaș din Capan, 1777, 1+2, jeler
George ILOVAN, pâlmaș din Capan, 1777, 1+1, jeler
Ion TRIF, pâlmaș din Reghin, 1775, 2+1, iobag
Zaharia UNGUR, pâlmaș din Dragomirești, 1772, 2+3, iobag
Alexa MOLDOVAN, pâlmaș din Dragomirești, 1772, 4+3, iobag
Dumitru CHIFOR, pâlmaș din Budurlău, 1774, 2+3, iobag

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778**»

ZACHARIE, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+5

Botoșana

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Anton IOSIPIEȘ, vornic din Ilva Mare, 1768, 4+4, Reg.2 Rom.
 Maței BOCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+2, Reg.2 Rom.
 Lupu HUCIU, plugar din Ilva Mare, 1766, 4+3, Reg.2 Rom.
 Doroftei BOCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+2, Reg.2 Rom.
 Miron COCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+4, Reg.2 Rom.
 Pintilei SLOVAC, plugar din Ilva Mare, 1762, 6+5, Reg.2 Rom.
 Pintilei TODOREAN, plugar din Ilva Mare, 1762, 5+3, Reg.2
 Ion SLUTUL, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+1, Reg.2 Rom.
 Ion ONIGĂ, rotar din Ilva Mare, 1762, 3+3, Reg.2 Rom.
 Toader CRÂNGA, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+6, Reg.2 Rom.
 Ion ONIGĂ, holtei, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+0, Reg.2 Rom.
 Maria VÂNTEANCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 0+4, Reg.2
 Ioan FINUȚ, plugar din Ilva Mare, 1762, 7+3, Reg.2 Rom.
 Atanasie HUCIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 3+3, jeler
 Iacob STERCIU, învățător din Maier, 1766, 1+1, jeler
 Ilie BÂRGĂUAN, plugar din Bârgău, 1775, 1+2, jeler
 Ioan SUZA, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+2, Reg.2 Rom.
 Nichită BOCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+1, Reg.2 Rom.
 Toader PUȘCARIU, plugar din Rodna, 1772, 5+5, Reg.2 Rom.
 Lupu PUȘCARIU, plugar din Rodna, 1766, 2+1, Reg.2 Rom.
 George HUCIU, plugar din Ilva Mare, 1772, 1+3, Reg.2 Rom.
 Ion FRAGA, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+2, Reg.2 Rom.
 Alexie STRAT, plugar din Bârgău, 1775, 2+2, supus
 Marcu CHISSA, plugar din Ilva Mare, 1772, 2+1, Reg.2 Rom.
 Maței CRÎȚĂ, plugar din Ilva Mare, 1772, 3+2, Reg.2 Rom.
 Chiriță CREANGĂ, plugar din Ilva Mare, 1762, 6+1, Reg.2 Rom.
 Lupu CRÎȚĂ, plugar din Ilva Mare, 1772, 3+2, Reg.2 Rom.

Vasile CREANGĂ, plugar din Ilva Mare, 1762, 6+1, Reg.2 Rom.
 Ștefan CREANGĂ, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+3, Reg.2 Rom.
 Todorel ROBU, plugar din Ilva Mare, 1772, 2+4, Reg.2 Rom.
 Vasile VASAI, plugar din Fiscut, 1764, 3+5, Reg.2 Rom.
 Iacob BOCA, plugar din Ilva Mare, 1763, 2+4, Reg.2 Rom.
 Simeon MOLDOVAN, plugar din Ilva Mare, 1763, 4+5, jeler
 Marița CRÎȚĂ, plugar din Ilva Mare, 1763, 1+1, jeler
 Vasile BOCA, plugar din Ilva Mare, 1763, 3+1, jeler
 George MOLDOVAN, plugar din Ilva Mare, 1763, 2+5, jeler
 Vasile CRÎȚĂ, plugar din Ilva Mare, 1776, 1+1, jeler
 Nichită OSEAC, plugar din Ilva Mare, 1762, 6+4, jeler
 Lupu SOLCAN, plugar din Ilva Mare, 1772, 5+2, Reg.2 Rom.
 Grigore SOLCAN, plugar din Ilva Mare, 1772, 1+0, Reg.2 Rom.
 Pintilei ELIȘOR, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+4, Reg.2 Rom.
 Ioan ROBU, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+3, Reg.2 Rom.
 Frasin MOȘCHIUCA, plugar din Ilva Mare, 1762, 3+1, Reg.2
 Leon STIGLEȚ, plugar din Ilva Mare, 1772, 2+2, Reg.2 Rom.
 Ion BORDIZAN, plugar din Feldru, 1762, 4+4, Reg.2 Rom.
 Lazar FAZAR, plugar din Ilva Mare, 1765, 3+1, Reg.2 Rom.
 Andrei BUBURUZAN, plugar din Maier, 1765, 1+3, iobag
 Toader ICANU, plugar din Maier, 1762, 3+6, iobag
 Miron GALIȚ, plugar din Maier, 1762, 4+4, iobag
 Lupu TODERAȘ, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+2, Reg.2 Rom.
 Simeon BUBURUZAN, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+4, Reg.2
 Grigore IOVA, plugar din Maier, 1765, 3+2, iobag
 Grigoraș OPREA, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+4, liber
 Precop GHEORGHIAȘ, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+0, Reg.2
 Toma URGHIS, plugar din Maier, 1762, 3+3, supus
 Nicolai URGHIS, plugar din St. Gheorghe, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
 Ion BUZĂ, plugar din Rodna, 1762, 5+4, Reg.2 Rom.
 Iacob BURCĂ, plugar din Maier, 1762, 3+4, Reg.2 Rom.
 Iohnaț PUȘCARIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
 Ioan PUȘCARIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
 Petru PUȘCARIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+2, Reg.2 Rom.
 Marcu BICO, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+2, Reg.2 Rom.

Toader CUTUR, plugar din Ilva Mare, 1764, 3+1, Reg.2 Rom.
Ioan ȘCHIOPU, plugar din Bârgău, 1768, 6+3, supus
Petru ROMANESCU, plugar din Măgura, 1762, 3+5, supus
Ioan ROMAFIȘ, plugar din Măgura, 1762, 2+1, supus
Costin TEODORU, plugar din Rodna, 1762, 3+1, supus
Ion SÂNGIORGIU, plugar din Măgura, 1762, 3+5, supus
Ion OLTU, plugar din Măgura, 1762, 2+1, supus
Ion ILOVAN, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+2, Reg.2 Rom.
Dimitrie BÂRGĂUAN, plugar din Bârgău, 1772, 2+2, supus
Vasile LESUȚ, plugar din Măgura, 1762, 3+5, Reg.2 Rom.
Matei SABA, plugar din Rebrîșoara, 1765, 2+1, liber
Vasile BUȚĂ, plugar din Maier, 1765, 6+2, liber
Grigore BUȚĂ, plugar din Ilva Mare, 1765, 6+2, liber
Ioan BRĂMSTRA, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+5, liber
Maftei BUȚĂ, plugar din Maier, 1762, 5+3, liber
Vasile BLIȚĂ, plugar din Maier, 1762, 2+5, liber
Mihai BUȚĂ, plugar din Maier, 1762, 3+2, liber
Iacob BUȚĂ, plugar din Maier, 1762, 1+1, liber
Toader BUȚĂ, plugar din Maier, 1762, 1+1, liber
Ion ȚUȘCĂU, plugar din Maier, 1765, 1+1, Reg.2 Rom.
Ioan ANTON, plugar din Maier, 1762, 6+3, Reg.2 Rom.
Mihai IACOBOI, plugar din Maier, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
Leonhard WECKI, plugar din Maier, 1772, 1+2, Reg.2 Rom.
Maria IACOBOI, plugar din Maier, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
Mihai ȘTIRBU, plugar din Maier, 1762, 3+1, Reg.2 Rom.
Ioan ȘTIRBU, plugar din Maier, 1762, 3+1, Reg.2 Rom.
Alexie SÂRGHIE, plugar din Maier, 1763, 1+1, Reg.2 Rom.
Alexa BUITĂ, plugar din Maier, 1772, 2+3, Reg.2 Rom.
Ioan PINTILEI, plugar din Maier, 1762, 3+1, Reg.2 Rom.
Tofan ANDRONAȘ, plugar din Maier, 1762, 4+2, Reg.2 Rom.
Ioan ANDRONAȘ, plugar din Maier, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
Daniil GORGA, plugar din Leșu, 1762, 3+3, Reg.2 Rom.
Ioan BABOR, plugar din Ilva Mare, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
Nichita BOCA, preot din Maier, 1762, 4+3, Reg.2 Rom.
Pap BOCA, preot din Ilva Mare, 1762, 2+3, Reg.2 Rom.

Leon BOIUC, plugar din Ilva Mare, 1763, 3+1, Reg.2 Rom.
George GHITAR, plugar din Maier, 1762, 2+1, Reg.2 Rom.
Lupu SAMSON, plugar din Maier, 1765, 3+2, Reg.2 Rom.
Ioan BOCARIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 7+1, Reg.2 Rom.
Pintilei BOCARIU, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+2, Reg.2 Rom.
Ioan SABA, plugar din Măgura, 1765, 2+6, Reg.2 Rom.
Vasile ILOVAN, plugar din Ilva Mare, 1772, 2+2, Reg.2 Rom.
Toader RUSU, plugar din Rodna, 1765, 3+2, Reg.2 Rom.
Petru GHEORGHEAȘ, plugar din Ilva Mare, 1762, 4+1, Reg.2 Rom.
Varvara STEREA, plugar din Rodna, 1765, 3+1, Reg.2 Rom.
Precop AGACI, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+2, Reg.2 Rom.
Ion CIOCAN, plugar din Ilva Mare, 1762, 6+3, Reg.2 Rom.
Chirilă ȘTEHICAN, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+1, Reg.2 Rom.
Vasile CURȘEC, plugar din Ilva Mare, 1775, 1+1, Reg.2 Rom.
Maftei a POPEI, plugar din Ilva Mare, 1766, 1+1, Reg.2 Rom.
Ion TRIȘCUȚ, plugar din Dicea, 1772, 2+1, supus
Ștefan Haiduc, plugar din Bistrița, 1775, 1+1, Reg.2 Rom.
Alexa Haiduc, plugar din Bistrița, 1774, 1+1, Reg.2 Rom.
Doroftei ZAHORE, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+1, Reg.2 Rom.
Nistor TECHERILĂ, plugar din St. George, 1762, 1+1, Reg.2 .

Brașca

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
 așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
 ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
 de către domniile ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului

Ion Dumitraș Teodor MOROȘAN, plugar din Borșa, 1772, 1+2
George ROTARIU, plugar din Ivănușca, 1770, 2+1, supus
Vasile ROTARIU, plugar din Zahorna, 1774, 1+1, supus
Tanasă DAMIAN, plugar din Salug, 1770, 4+2, supus

Simeon URECHE, plugar din Mămăliga, 1770, 2+3, supus
 Ioniță BUCAL., plugar din Ivănușca, 1770, 1+5, supus
 Iftimie GROSAR, plugar din Cherchesin, 1778, 2+2, supus
 Grigoraș GROSAR, plugar din Cherchesin, 1770, 4+3, supus
 Ioniță CORLAȚAN, plugar din Nicula, 1770, 3+3, supus
 Precop PUȘCARIU, plugar din Laștiuca, 1768, 2+3, supus
 Miron PASCAL, plugar din Laștiuca, 1768, 1+1, supus
 Nicolai CIOBAN, plugar din Laștiuca, 1770, 1+3, supus
 Vasile FELLO, plugar din Laștiuca, 1770, 2+1, supus
 Chirilă RAI, plugar din Laștiuca, 1770, 4+1, supus
 Ion DRAGONIȚĂ, plugar din Laștiuca, 1770, 2+5, supus
 Toader PRISACARIU, plugar din Ivanușca, 1770, 2+1, supus
 Toader PASCAL, plugar din Laștiuca, 1768, 2+1, supus

Brăești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
 așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
 ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului Ioniță Gore

Grigore SENIUCAN, plugar din Posmuș, 1773, 2+1, iobag
 Chirilă BUDA, muncitor din Benic, 1777, 3+1, iobag
 Nicolai UNGUREAN, plugar din Șerbeni, 1772, 2+3, iobag
 Chirilă OPREA, morar din Bilbă de Jos, 1764, 6+1, iobag
 Ion BĂLGRĂDIANU, muncitor din Alba Iulia, 1771, 1+2, iobag
 Maftei TÂRNOVEANU, plugar din Bârgău, 1771, 6+3, jeler
 Ion CHIRA, plugar din Pintic, 1772, 3+1, jeler
 Ursu UNGUREAN, plugar din Beica Românească, 1763, 2+1
 George a CATRINEI, plugar din Posmuș, 1773, 2+3, iobag
 Ignatie UNGUREAN, plugar din Dumitra, 1767, 2+3, iobag
 Teodor JITAR, plugar din Bobohalma, 1763, 1+2, iobag
 Maftei BOVEZ, plugar din Sf.George, 17566, 2+1, Reg.2 Rom.

Ladislau LAZAR, plugar din Șerbeni, 1771, 1+1, iobag
 George PUȘCAȘ, plugar din Sf.George, 17561, 1+2, Reg.2 Rom.
 Costan UNGUREAN, plugar din Pintic, 1777, 2+1, iobag
 Vasile PLETOSU, plugar din Pintic, 1772, 3+5, iobag
 Ion UNGUREAN, plugar din Arpa, 1763, 1+2, iobag
 Petru UNGUREAN, plugar din Arpa, 1776, 1+4, iobag
 Ignat UNGUREAN, plugar din Dicea, 1744, 2+4, iobag
 Nicolae BRUJILĂ, plugar din Posmuș, 1771, 2+1, iobag
 Vasile BUTA, plugar din Pintic, 1763, 2+4, iobag
 Chirilă IOAN, plugar din Pintic, 1772, 3+1, iobag
 Iustin UNGUREAN, plugar din Pintic, 1770, 1+1, iobag
 Ioan UNGUREAN, plugar din Pintic, 1777, 1+1, iobag
 Ioan GREȘA, plugar din Dicea, 1770, 5+3, iobag
 Nichita MIHALAȘ, pâlmaș din Șieut, 1778, 4+1, Reg.2 Rom.
 Nicolae BĂRDĂȘAN, pâlmaș din Șieut, 1778, 3+3, Reg.2 Rom.
 Ion VASCĂ, pâlmaș din Șieut, 1778, 1+1, Reg.2 Rom.
 Lupu BUBĂ, pâlmaș din Șieut, 1778, 3+3, Reg.2 Rom.
 Ioan BLAȘCĂ, pâlmaș din Arpa, 1770, 1+1, iobag
 Mihai BLAȘCĂ, pâlmaș din Arpa, 1770, 7+3, iobag
 Teodor PODAR, pâlmaș din Pintic, 1777, 1+3, iobag
 Dumitru RUSU, pâlmaș din Șieut, 1778, 2+1, Reg.2 Rom.
 Ilie MOLDOVAN, pâlmaș din Șieut, 1778, 2+1, Reg.2 Rom.

Bucșoaia

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
 așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
 ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Ioan UNGUREAN, argat din Zagra, 1748, 3+5, Reg.2 Rom.
 Nichita UNGUREAN, argat din Zagra, 1778, 1+4, supus
 Vasile UNGUREAN, plugar din Budacul Rom., 1759, 2+1, supus

Buniți (Mihoveni)

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Dragomirna

George MOROȘAN, plugar din Sf. Petru, 1773, 2+2, iobag
 Toader MOLDOVAN, plugar din Sigău, 1773, 2+1, iobag
 Vasile a lui ALEXA, plugar din Chiraleș, 1773, 2+1, iobag
 George GRIDON, plugar din Osorhei, 1773, 1+1, iobag
 Zaharie MOLDOVAN, plugar din Bârlea, 1772, 2+1, iobag
 Lupu MOLDOVAN, plugar din Țigău, 1772, 2+1, iobag
 Pascu MOLDOVAN, plugar din Șirioara, 1772, 2+1, iobag
 Dumitru GIOSAN, plugar din Chiraleș, 1778, 4+1, iobag
 George UNGUREAN, plugar din Chiraleș, 1778, 2+1, iobag
 Andrei SAVA, plugar din Berghia, 1778, 3+3, iobag
 Lupu MOROȘAN, plugar din Borșa, 1766, 1+2, iobag
 Grigori MOROȘAN, plugar din Ciscu de Sus, 1762, 3+3, iobag
 Filip MOROȘAN, plugar din Ciscu de Sus, 1777, 4+2, iobag
 Gavril OLARIU, plugar din Ciscu de Jos, 1777, 1+1, iobag
 Ion MOROȘAN, plugar din Sârbi, 1761, 1+2, iobag
 Ion UNGUREAN, pâlmaș din Fritiul de Sus, 1771, 2+3, jeler
 George MOISIU, pâlmaș din Chistelec, 1774, 1+1, iobag
 Andrei BODNARIU, pâlmaș din Cișut, 1778, 1+1, iobag
 Nicolai CHENDE, diacon din Bungard, 1771, 2+2, jeler

Camenca

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Alexandru BILOUS, pâlmaș din Bârgău, 1771, 1+3, supus

Capu Codrului

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Florea MUNTEAN, plugar din Dumitra Mică, 1773, 1+1, supus
 Șandru BÂRSAN, plugar din Budoii, 1763, 2+3, supus
 Ștefan MOROȘAN, plugar din Moiseiu, 1769, 1+1, supus
 Istrati MOROȘAN, plugar din Moiseiu, 1765, 1+5, supus
 Grigore MOROȘAN, plugar din Moiseiu, 1778, 3+3, supus
 Nichita LEȘAN, plugar din Leșu, 1778, 1+1, supus
 Grigore FLOREA, muncitor din Dumitra Mică, 1773, 2+1, jeler
 Ștefan MORARIU, plugar din Dumbrava, 1778, 1+0, jeler
 Grigori I. RUSU, plugar din Aragniz, 1778, 1+1, jeler
 Simeon TARTARĂ, plugar din Veța, 1776, 3+3, jeler
 Doroftei BUTURLĂ, plugar din Argalia, 1776, 1+2, jeler
 Iosif UNGUREAN, rânđaș din Herina, 1776, 2+4, supus
 Maftai STRUȚU, muncitor din Toplița, 1771, 1+7, iobag
 Sandu BÂRSAN, vornic, plugar din Cașin, 1758, 2+3, iobag
 Georgiță ALBU, plugar din Herina, 1752, 3+2, iobag

Carapciu

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Mihai UNGUREAN, plugar din Cușma, 1772, 1+5, supus

Călinești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea mazelului Cuparencu

Lupul UNGUREAN, plugar din Rodna, 1758, 3+1, iobag

Cernăuți

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Ioan UNGUREAN, pâlmaș din Maramureș, 1773, 1+2, iobag

Chilișeni

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boieresei Ruxandra Știrbăț

Maței HULLER, pâlmaș din Nimigea, 1773, 4+5, jeler
Ștefan ȚAPU, pâlmaș din Țigău, 1774, 1+4, jeler

Ioan BLĂJAN, pâlmaș din Șirioara, 1774, 4+1, jeler
Vasile TRIMUȘ, pâlmaș din Căila, 1772, 2+2, jeler
Ioan TIMOFTEI, pâlmaș din Căila, 1772, 1+1, jeler
George BLAGA, pâlmaș din Căila, 1769, 1+1, jeler
Ștefan NARȚ, pâlmaș din Căila, 1758, 1+1, jeler
George TIPROVAN, pâlmaș din Ormeniș, 1768, 1+1, jeler
Alexa GRIGORAȘ, pâlmaș din Căila, 1756, 4+1, jeler
Girdiec GRIGORAȘ, pâlmaș din Căila, 1756, 3+3, jeler
Iftimie GRIGORAȘ, pâlmaș din Căila, 1756, 3+2, jeler
Vasile AVRAM, pâlmaș din Nimigea, 1758, 3+3, jeler
George AVRAM, pâlmaș din Nimigea, 1758, 1+1, jeler
Luca NEGUREAN, pâlmaș din Budac, 1751, 2+2, jeler
Nichifor IACOBAN, păstor din Bârlea, 1752, 3+3, jeler
Filip SPATER, pâlmaș din Gurghiu, 1756, 2+2, jeler
Ursu MOLDOVAN, pâlmaș din Bârlea, 1756, 1+2, jeler
Nichifor MOLDOVAN, pâlmaș din Bârlea, 1756, 4+4, jeler
Tudor FLOREA, pâlmaș din Buduș, 1762, 1+2, jeler
Luca ZIGOVANU, pâlmaș din Buduș, 1756, 1+1, jeler

Ciocănești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Ion UNGUREAN, plugar din Zagra, 1756, 2+2, Reg.2 Rom.
Pintelei UNGUREAN, plugar din Rebrîșoara, 1764, 1+1, Reg.2
Vasile UNGUREAN, plugar din Feldru, 1768, 2+2, Reg.2 Rom.
Cozma BINDU, plugar din Rodna, 1768, 4+4, Reg.2 Rom.
Ion MOROȘAN, pâlmaș din Borșa, 1774, 1+1, iobag
Vasile MOROȘAN, plugar din Borșa, 1774, 1+1, iobag

Ciudei

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea lui Nicolai Morțun

Vasile UNGUREAN, plugar din Oradea Mare, 1766, 1+1, supus

Cîmpulung Moldovenesc

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Ioan CĂTANĂ, plugar din Crăciunești, 1758, 3+1, supus
Gavril MORARIU, morar din Vișeu de Jos, 1771, 4+1, supus
Ion MORARIU, plugar din Zagra, 1768, 3+2, Reg.2 Rom.
Ion MORARIU, morar din Berchiș, 1776, 2+1, iobag
Gavril GRĂMADĂ, pălmaș din Sals, 1774, 4+1, iobag
Ștefan UNGUREAN, plugar din Berghia, 1744, 1+3, iobag
Costan MOROȘAN, morar din Săcălaia, 1775, 1+1, iobag
Ștefan UNGUREAN, plugar din Berghia, 1748, 1+3, iobag
Tudor FERMIE, argat din Bethlenfalău, 1773, 1+1, iobag

Corlata

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului A.Mănoliu

Toma TRINȘAN, plugar din Bârgău, 1762, 5+2, jeler
Ion MINTEAN, plugar din Mintiu, 1764, 3+1, jeler
Axentie BUBURUZĂ, plugar din Bârgău, 1764, 2+4, jeler
Vasile DONISĂ, morar din Rodna, 1763, 3+2, Reg.2 Rom.
Sava MĂGARIU, plugar din Leșu, 1764, 2+1, Reg.2 Rom.
Vartalomei HUSAR, olar din Leșu, 1763, 3+4, Reg.2 Rom.
Damian MORARIU, plugar din Leșu, 1763, 2+2, Reg.2 Rom.
Vasile VOLA, plugar din Leșu, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.
Valentin VARGĂ, muncitor din Rodna, 1763, 4+2, Reg.2 Rom.
Ion BÂRGĂUAN, plugar din Leșu, 1765, 4+2, Reg.2 Rom.
Gavril PERSIEC, plugar din Leșu, 1765, 2+1, Reg.2 Rom.
Vasile BARTOȘ, plugar din Bârgău, 1772, 5+1, jeler
Iacob BARTOȘ, plugar din Bârgău, 1772, 1+1, jeler
Alexie SAMSON, plugar din Leșu, 1766, 4+5, Reg.2 Rom.
Filip MINTEAN, plugar din Mintiu, 1761, 2+2, jeler
Simion SAMSON, plugar din Leșu, 1762, 3+1, Reg.2 Rom.
George SAMSON, plugar din Leșu, 1766, 2+2, Reg.2 Rom.
Ioniță BORSȘ, plugar din Bârgău, 1772, 1+1, supus
Ioniță BUDU, plugar din Bârgău, 1764, 2+1, supus
Maftai BÂRGĂUAN, plugar din Bârgău, 1776, 1+1, supus
Petru BUBURUZĂ, plugar din Bârgău, 1766, 2+4, supus
Florea BUBURUZĂ, plugar din Bârgău, 1766, 2+3, supus
Axenti BUBURUZĂ, plugar din Bârgău, 1766, 2+4, supus
Nicolae CONDREA, plugar din Bârgău, 1772, 3+2, supus
Ioniță IANUȘ, plugar din Ilva Mică, 1772, 2+1, Reg.2 Rom.
Constantin ȘTEFAN, plugar din Ilva Mică, 1770, 1+1, Reg.2
Vasile ȘOBREA, plugar din Rușii Bârgăului, 1773, 2+1, supus
Andrei SERITON, plugar din Rușii Bârgăului, 1772, 1+1, Reg.2
Ursu FARINOI, plugar din Rodna, 1762, 1+1, Reg.2 Rom.
Vasile MORARIU, plugar din Leșu, 1766, 1+1, Reg.2 Rom.
Mihai VOLA, plugar din Leșu, 1766, 2+1, Reg.2 Rom.
Ion CONDREA, plugar din Bârgău, 1772, 1+1, jeler

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

- George ZABUDAȘ, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+1
 Iosif ..., plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+2
 Ioan ZABUDAȘ, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+4
 Ion ARDELEAN, plugar din Cușma-Năsăud, 1778, 1+2
 Andrei TRIFAN, plugar din Chiochiș-Năsăud, 1778, 1+2
 Mihai MICULĂ, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+4
 Dumitru RUSU, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+2
 • Simeon BOCA, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+2
 Simeon ONUȚ, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+0
 Lazar BURTĂ, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+5
 Lupu TRIFAN, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+5
 Ilie ILOVAN, plugar din Șieuf-Cluj, 1778, 1+2

Cupca

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

- Ioan POP, plugar din Cetea, 1776, 1+1, supus
 Ioan PUȘCAȘ, plugar din Falcui, 1776, 1+1, supus

Dorna

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

- George DOȘOGAIS, plugar din Rodna, 1758, 5+3, Reg.2 Rom.
 Gavril UNGUREAN, plugar din Berghia, 1760, 1+1, iobag
 Marin FAUN, plugar din Ilva Mare, 1762, 2+5, iobag
 Vasile Gr. UNGUREAN, plugar din Berghia, 1765, 2+1, iobag
 Marin DANILĂ, plugar din Berghia, 1738, 1+3, iobag
 Nichifor UNGUREAN, plugar din Râpa de Sus, 1757, 1+1, iobag
 Petru UNGUREAN, plugar din Rodna, 1762, 3+2, Reg.2 Rom.
 Vasile GOMA, plugar din Berghia, 1760, 3+2, supus
 Constantin BERCU, plugar din Toplița, 1775, 4+4, supus
 Tudor MARE, plugar din Budacul Rom., 1774, 4+4, supus
 Iosif ȘTREANGĂ, pâlmaș din Rodna, 1760, 4+2, Reg.2 Rom.
 Gavril TRUȚĂ, plugar din Toplița, 1772, 2+4, iobag
 Procop RACIOC, plugar din Toplița, 1754, 1+2, iobag
 Chirilă FUAVAGUI, plugar din Toplița, 1758, 4+2, iobag
 Vasile GILIANU, plugar din Căila, 1768, 2+1, iobag
 Ion BOMOHAZ, morar din Rodna, 1761, 3+3, Reg.2 Rom.
 George MORARIU, plugar din Budacul Rom., 1778, 1+1, Reg.2
 Horea ARDINI, plugar din Jelna, 1738, 3+1, Reg.2 Rom.
 Iacob FRÂNCU, plugar din Jelna, 1763, 3+1, Reg.2 Rom.
 Nistor FRÂNCU, plugar din Jelna, 1763, 3+1, Reg.2 Rom.
 Tudora GOTHA, plugar din Rodna, 1748, 1+2, Reg.2 Rom.
 Ion CĂTANĂ, plugar din (nu se știe), 1748, 2+7, iobag
 Ion GHERMAN, plugar din Râpa de Sus, 1770, 2+1, iobag
 Filimon MOROȘAN, plugar din Budacul de Sus, 1778, 1+0
 Florea BROFORI, plugar din Șieuf, 1738, 3+2, iobag
 Mihai BROFORI, plugar din Șieuf, 1743, 4+1, iobag
 Lupul UNGUREAN, plugar din Bistrița, 1763, 1+2, iobag
 Matiaș MARIAN, plugar din Berghia, 1773, 3+2, iobag
 Mihai UNGUREAN, plugar din Rebra Mare, 1773, 2+4, Reg.2
 Macovei UNGUREAN, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+2, Reg.2
 Vasile UNGUREAN, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+1, Reg.2

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Job ARAMĂ, plugar din Beclean-Someș, 1778, 1+0
Vasile STRGARIU, plugar din Sf. George-Bistrița, 1778, 1+0
Grigore MEȘ, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
Ioan CUREA, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
Ioan HOLERCARIU, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Vasile ..., plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Mihai SCAN, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Ioan GAVRIL, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Simeon a UNGUROAEI, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Procop MAIOR, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+0
Danilă ZACHARIA, plugar din Ompoi-Poiana-Someș, 1778, 1+0
Tudor ANDRA, plugar din Solnoc-Bistrița, 1778, 1+0
Alexa CAVOIANU, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
Vasile PINTELEI, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
Petru IACOB, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
Horea MARCALI, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+0
George DOBREAN, plugar din Bistrița-Bistrița, 1778, 1+0

Drăgoiești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Mihai COSUȚ, hargat din Argalia, 1773, 1+2, supus
Ion UNGUREAN, plugar din Lumpert, 1756, 1+2, supus
Costin OLARIU, plugar din Chintelnic, 1772, 1+3, supus
Vasile MOROȘAN, plugar din Chișfalău, 1758, 3+1, Reg.2 Rom.
Vasile IOSOP, plugar din Chintelnic, 1758, 2+1, supus
Dragoș VASCĂ, muncitor din Sf. Ioan, 1770, 2+4, Reg.2 Rom.

Ștefan UNGUREAN, plugar din Lumpert, 1756, 2+1, supus
Ion RUSU, văcar din Chintelnic, 1778, 4+2, supus
Ion RUSU, muncitor din Chintelnic, 1778, 3+2, supus
Grigore SOMEȘAN, muncitor din Vinda, 1778, 1+1, supus
Gavril SABADIȘ, muncitor din Bungard, 1778, 2+0, supus
Iacob SABADIȘ, muncitor din Bungard, 1778, 2+1, supus
Ion EREMIE, plugar din Uifalău, 1770, 1+1, supus
Dumitru NIȚAN, muncitor din Archid, 1778, 1+3, supus
Ion NIȚAN, muncitor din Archid, 1778, 1+2, supus
Grigoraș BUZIAN, muncitor din Sf. Ioan, 1778, 3+1, supus
Mihai HORVAT, muncitor din Chintelnic, 1773, 1+0, supus

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Grigore MOROȘAN, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+1
Ion NIMIGEAN, plugar din Rus-Cluj, 1778, 1+3
Tudor POPA, plugar din Varviț-Cluj, 1778, 1+3
Gligore BĂEȚAN, plugar din Șintereag-Someș, 1778, 1+3

Fundu Moldovei

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Simeon UNGUREAN, plugar din Rodna, 1718, 1+1, Reg.2 Rom.
Vasile UNGUREAN, plugar din Rodna, 1718, 1+1, Reg.2 Rom.

Gemenea

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Iosif UNGUREAN, plugar din Sf. George, 1761, 3+5, iobag
Titian UNGOCI, pălmaș din Maier, 1763, 1+2, iobag
Istrate UNGUREAN, plugar din Borșa, 1765, 2+3, iobag

Grănicești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Paul ION, plugar din Mintiu, 1775, 1+1, iobag

Gura Humorului

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Homor

Chirilă SOLCAN, plugar din Ilva Mare, 1765, 2+4, Reg.2 Rom.
Nicolai ARITON, ostaș din Arad, 1758, 1+2, jeler
Ion BARBĂ, plugar din Dicea, 1773, 5+2, iobag
Ion TOMA, plugar din Burdica, 1773, 5+1, supus

Grigore GHERASIM, plugar din Burdica, 1771, 1+2, supus
Vasile OȘTINAR, cârciumar din St. Ioan, 1744, 3+1, Reg.2 Rom.
Simeon OȘTINAR, cârciumar din St. Ioan, 1728, 5+1, Reg.2
Ioan OȘTINAR, plugar din Bârgău, 1772, 1+0, supus
Teodor CĂPITAN, morar din Sf. Gheorghe, 1772, 4+2, Reg.2
Toader IEREMIE, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+1, Reg.2
George IEREMIE, plugar din Monariu, 1750, 1+1, Reg.2 Rom.
Mihai SABA, dulgher din Horlacea, 1759, 1+1, supus
Dimitrie BURSĂREAN, plugar din Bârgău, 1773, 4+5, jeler
Marcu SĂRĂCIN, plugar din Pintic, 1772, 2+2, jeler
Ghiuță MOLDOVAN, plugar din Șieui, 1778, 3+2, Reg.2 Rom.
Vasile MOLDOVAN, plugar din Dorolea, 1772, 2+1, jeler
Teodor DUMBA, plugar din Șieui, 1778, 2+1, Reg.2 Rom.

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Gavril GHERMAN, plugar din Moisei-Maramureș, 1778, 1+3
Pintea MOLDOVAN, plugar din Șieu-Someș, 1778, 1+3
Tudor TAMBĂ, plugar din Șieu-Someș, 1778, 1+2

Horodnic

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Sucevița

Vasile MOROȘAN, plugar din Bârgău, 1748, 3+3, iobag
George UNGUREAN, bodnar din Rodna, 1766, 2+6, iobag
Nicuță BUENTA, plugar din Rodna, 1766, 1+3, iobag

Iacobești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domniii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Ilișești

Moise BIRO, plugar din St. Tomaș, 1766, 3+1, liber
 Mire MARTON, zidar din Ghiolț, 1764, 1+4, liber
 Ioan MARTON, plugar din Gheorgheni, 1758, 2+2, liber
 Ion RENIBI, plugar din Gheorgheni, 1771, 2+2, liber
 Petru RACZ, plugar din Gheorgheni, 1771, 1+2, liber
 Ștefan BABOR, plugar din Gheorgheni, 1772, 1+1, liber
 Ion FEKETTE, plugar din Șemniț (Ungaria), 1750, 2+2, liber
 Michai IONAȘ, plugar din Gheorgheni, 1765, 1+8, liber
 Mihai ANDRAȘ, bodnar din St. Toma, 1765, 2+1, liber
 Petru CALMAY, plugar din Mădaraș, 1752, 1+1, liber
 Paul AKON, cișmar din St. Toma, 1768, 2+3, liber
 Ionaș IURKO, plugar din St. Toma, 1768, 2+3, liber
 Ionaș AKON, plugar din St. Toma, 1768, 2+3, liber
 Iacob AKON, plugar din St. Toma, 1768, 2+1, liber
 Iosif KATUR, plugar din St. Toma, 1772, 1+1, liber
 Anton DOBOȘ, plugar din Sândomocuș, 1771, 1+1, liber
 Anton BIRO, plugar din Sândomocuș, 1771, 2+1, liber
 Ionaș LORENZ, plugar din Gheorgheni, 1770, 2+2, liber
 Matei MESAROȘ, plugar din Gheorgheni, 1771, 1+2, liber
 Iosepa BOGAV, plugar din Gheorgheni, 1762, 1+3, liber
 Todor BALOG, plugar din Șoimeni, 1771, 3+2, liber
 Iștvan OROH, plugar din Ditrău, 1758, 3+4, liber
 Andraș TIBI, plugar din Ditrău, 1765, 1+2, liber
 Mihai MERA, plugar din Ditrău, 1768, 1+3, liber
 Anton KEMINIK, plugar din St. Micloș, 1770, 1+2, liber
 Iosif BALOG, plugar din St. Toma, 1771, 3+1, liber
 Gigo MARTON, rotar din St. Micloș, 1773, 4+4, liber

David BATEZ, fierar din St. Micloș, 1773, 2+2, liber
 Iosif BATEZ, plugar din Bodogaia, 1772, 2+2, liber
 Iosif NAGY, plugar din Bodogaia, 1773, 1+1, liber
 Adam REHIBI, plugar din Ditrău, 1771, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ion BODEC, plugar din Râpa de Sus, 1766, 3+3, Reg.1 Săcuiesc
 Ianoș TODOK, pâlmaș din Cluj, 1774, 1+0, Reg.1 Săcuiesc
 Iurgo IENI, plugar din St. Toma, 1770, 1+2, Reg.1 Săcuiesc
 Petru DARAGAMOȘ, plugar din Ghelînța, 1753, 1+4, Reg.1
 Andorak CATO, plugar din Ghidfalău, 1758, 3+4, Reg.1 Săcuiesc
 Lasslo NAGY, plugar din Bodogaia, 1773, 3+2, Reg.1 Săcuiesc
 Iankli IENE, plugar din St. Toma, 1770, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
 Marton CAȘPAR, plugar din Sândominic, 1770, 1+1, Reg.1
 Ianoș CAȘPAR, plugar din Sândominic, 1771, 1+1, Reg.1
 Andraș OKOS, pâlmaș din Mănăștiur, 1772, 1+0, Reg.1 Săcuiesc
 Iosif ZUL, plugar din Rachiș, 1769, 3+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ianoș LASSLO, plugar din Sachehid, 1768, 1+2, Reg.1 Săcuiesc
 Diak ZECH, plugar din Hățuica, 1771, 2+2, Reg.1 Săcuiesc
 Ferenz BATROK, plugar din Hățuica, 1758, 1+3, Reg.1 Săcuiesc
 Iștvan BATROK, plugar din Hățuica, 1758, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Mihai LORENZ, stoler din St. Mihai, 1772, 1+4, Reg.1 Săcuiesc
 Adam POP, plugar din Sândominic, 1771, 4+3, Reg.1 Săcuiesc
 Iosif POP, plugar din Sândominic, 1771, 6+3, Reg.1 Săcuiesc
 Samuil POP, plugar din Sândominic, 1771, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ianus LORENZ, plugar din St. Mihai, 1772, 1+4, Reg.1 Săcuiesc
 Ștefan BATHIE, plugar din Sândominic, 1772, 1+1, Reg.1
 Ștefan BURZAN, plugar din Icafalău, 1772, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Anton BEKLO, plugar din Boița, 1772, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ianuș KOLOK, plugar din Icafalău, 1772, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ianuș FORGACZ, plugar din Vaz, 1770, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Petru TEPLU, plugar din Horta, Arad, 1772, 2+2, Reg.1 Săcuiesc
 Istvan CHERBAM, plugar din St. George, 1777, 2+2, Reg.1
 Petru IANUȘ, plugar din Sândominic, 1772, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
 Ianoș LORENZ, plugar din St. Michai, 1771, 1+1, Reg.1 Săcuiesc
 Mihai DALLAK, plugar din St. Simeon, 1772, 1+2, Reg.1
 Albert PATSE, plugar din Sândominic, 1772, 1+0, Reg.1 Săcuiesc

Ferenz MORA, morar din Ditrău, 1768, 3+4, Reg.1 Săcuiesc
Ianuș OCOC, plugar din Michaza, 1768, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
Ianoș MATHE, morar din Chichiș, 1770, 2+1, Reg.1 Săcuiesc
Mihai ȘANDOR, morar din St. Mihai, 1763, 1+4, Reg.1 Săcuiesc

Iaslovăț

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Leonte BUGA, diacon din Blașfalău, 1758, 3+1, supus
Ursu MARTINESCU, diacon din Căila, 1758, 3+1, supus
Precop FRAGĂ, plugar din Sf. George, 1764, 2+2, supus
Vasile FRAGĂ, plugar din Sf. George, 1764, 2+2, supus
Ion GRIGORE, plugar din Sf. George, 1762, 1+1, supus
Maftai GRIGORE, plugar din Sf. George, 1762, 2+4, supus
Paloș GRIGORE, plugar din Sf. George, 1762, 3+1, supus
Iacob FLANCĂ, plugar din Săcalășău, 1758, 4+0, supus
Toder FRAGĂ, plugar din Sf. George, 1764, 2+1, supus
Toader AVRAM, cismar din Căila, 1753, 1+3, supus
Toader CHINOC, plugar din Sf. George, 1766, 4+4, supus
Iolec IACOB, plugar din Bârgău, 1772, 4+4, supus
Petru IUDCA, plugar din Mintec, 1760, 4+1, supus
Vartolomei PARPUHA, bodnar din Bârgău, 1763, 3+4, supus
Toader FRAGĂ, vornic, plugar din Sf. George, 1764, 5+2, supus
Vartolomei SILVESTRU, plugar din Sf. George, 1764, 5+3, supus
Marcu OPROI, plugar din Sf. George, 1764, 1+5, supus
Chiriac BUCUR, bodnar din Rebra, 1764, 3+3, supus
Dumitru BULILAC, plugar din Bistrița, 1771, 2+1, supus
Daniil BORȘAN, plugar din Săliștea, 1771, 1+1, supus
Ion LOGHIN, plugar din Bârgău, 1760, 2+4, supus
Ion BUDA, plugar din Săliștea, 1771, 1+1, iobag

Petru a MARINEI, plugar din Căila, 1758, 4+2, iobag
Gavril BOGA, plugar din Sf. George, 1764, 2+3, iobag
Arsenie RUSU, plugar din Țigău, 1773, 3+2, iobag
Gavril MOLDOVAN, plugar din Căila, 1758, 2+2, iobag
Gavril MAXINEC, plugar din Căila, 1758, 5+2, iobag
Gavril LUPROI, plugar din Căila, 1764, 3+4, iobag
Ion ARENDAR, plugar din Țigău, 1758, 3+1, iobag
Martin NUZULI, plugar din Chiochiș, 1760, 2+1, iobag
Ion BULCĂ, plugar din Căila, 1758, 2+1, iobag
George PINTOI, plugar din Țigău, 1771, 2+1, iobag
George FERMEGEAN, plugar din Lunca, 1768, 2+1, iobag
Ion MULGAN, plugar din Buduș, 1764, 3+3, iobag
Mihai FERMEGEAN, plugar din Căila, 1768, 1+1, iobag
Vasile FERMEGEAN, plugar din Bochia, 1758, 4+2, iobag
Teodor SBIERĂ, plugar din Sf. George, 1758, 1+2, iobag
Filip SIMION, plugar din Sf. George, 1758, 2+1, iobag
Iacob STRUGAR, plugar din Sf. George, 1758, 3+2, iobag
George BODNAR, plugar din Sf. George, 1758, 4+3, iobag
Ursul CHIRILĂ, plugar din Chiraleș, 1758, 4+3, iobag
Ioan RUSU, plugar din Chiraleș, 1763, 5+3, iobag
Vasile FRINT, plugar din Sf. George, 1758, 3+3, iobag
Vasile FILIP, plugar din Arcalia, 1758, 4+3, iobag
Maria MOROȘAN, plugar din Căila, 1774, 2+1, iobag
Simeon LAURIAN, plugar din Blajfalău, 1762, 1+2, iobag
Nicu UTALY, plugar din Feleac, 1764, 1+3, iobag
Maftai FANSOLĂ, plugar din Săliștea, 1764, 1+2, iobag
Vasile Art. FANSOLĂ, plugar din Săliștea, 1764, 3+1, iobag
Vasile FANSOLĂ, plugar din Sf. George, 1764, 1+1, supus
Filip CĂILEAN, plugar din Căila, 1764, 1+1, supus
George CĂILEAN, plugar din Căila, 1774, 1+1, supus

Ilișești

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza**

**ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea Mănăstirii Ilișești

Vereș LUPU, vornic, plugar din Sârsig, 1768, 2+1, jeler
 Roman OLAR, plugar din Blajeni, 1771, 1+1, jeler
 Maria lui GRIGORE, pâlmaș din Vereșhaza, 1777, 0+1, jeler
 Masai ALEXA, plugar din Căila, 1773, 1+1, jeler
 Gavril ALEXA, plugar din Căila, 1773, 1+1, jeler
 Petru OBITAȘ, muzicant din Bârgău, 1773, 1+3, jeler
 Ioan HEGHIDUȘ, bodnar din Pintic, 1776, 2+3, jeler
 Grigorie JAUCĂ, văcar din Toplița, 1766, 2+2, jeler
 Papa LUCA, scripcar din Toplița, 1772, 2+6, jeler
 Teodor LUCA, rânđaș din Toplița, 1773, 1+1, jeler
 Grigore VAȘINCĂ, păstor din Bosmuș, 1762, 3+2, jeler
 Teodor VAȘINCĂ, plugar din Bosmuș, 1763, 1+1, jeler
 Martin ORĂȘ, pâlmaș din Slatina, 1772, 3+1, jeler
 George SPODAR, pâlmaș din St. Andraș, 1773, 2+3, jeler
 Gavril SPODAR, pâlmaș din St. Andraș, 1773, 4+2, jeler
 Precop BOID, plugar din Cintis, 1777, 2+1, jeler
 Costan FLOREA, pâlmaș din Orheiu, 1777, 3+1, jeler
 Orăș MOLDOVAN, plugar din Budacul de Sus, 1777, 3+2, jeler
 Costan IOAN, pâlmaș din Căila, 1772, 1+2, jeler
 Timuș SERINDAN, plugar din St. Andraș, 1777, 1+2, jeler
 Vasile RUSU, pâlmaș din Prislop, 1777, 1+1, supus
 Nicolai ORTELLI, pâlmaș din Bretea, 1772, 2+2, supus
 Iacob CUCU, plugar din Orheiu, 1777, 2+1, jeler
 Lupu CUCU, plugar din Orheiu, 1777, 2+3, jeler
 Ioan MOLDOVAN, pâlmaș din Chintelec, 1777, 2+7, jeler
 Ștefan GRAROCEAN, plugar din Orheiu, 1777, 2+4, jeler
 Moldovan GRAROCEAN, pâlmaș din Vereșhaza, 1777, 1+0
 Nichita PETRU, plugar din Ernei, 1771, 4+4, jeler
 Sandu MOLDOVAN, plugar din Prislop, 1772, 4+6, jeler
 Andriaș MERSURLEI, pâlmaș din Prislop, 1772, 3+3, jeler
 Dumitru CHIRILĂ, pâlmaș din Feldru, 1762, 1+5, Reg.2 Rom.

Ioan PIUȘĂ, pâlmaș din Nimigea, 1772, 1+1, jeler
 Ilie POP, pâlmaș din Glodeni, 1777, 1+1, jeler
 Ion RUSU, pâlmaș din orașul Bistrița, 1778, 2+2, jeler
 Vasile HORDA, pâlmaș din orașul Bistrița, 1778, 3+1, jeler
 Ieremie MOLDOVAN, pâlmaș din orașul Bistrița, 1778, 1+1
 Ștefan TOMOIOAGĂ, pâlmaș din Bretea, 1778, 1+1, jeler
 George FLOREA, pâlmaș din Odorhei, 1778, 2+2, jeler
 Florian NATU, pâlmaș din Odorhei, 1778, 2+4, iobag
 Miron MOROȘAN, pâlmaș din Leșu, 1778, 2+2, jeler
 Ion PĂCURĂ, pâlmaș din Căila, 1778, 1+2, jeler
 Precop a ILIEI, pâlmaș din Căila, 1778, 2+1, jeler
 Filip MOLDOVAN, pâlmaș din Encin, 1778, 1+2, jeler
 Ioan MOLDOVAN, pâlmaș din Bârgău, 1778, 1+1, jeler
 Ioniță SICRIAS, plugar din Lomoșeni, 1777, 2+1, iobag
 Petrea POPEI, cu câștig, din Chichis, 1778, 1+1, iobag

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15
Decembrie 1778»**

Precop ILIE, plugar din Enciu-Someș, 1778, 1+1
 Ștefan TUDOR, plugar din Bretea-Someș, 1778, 1+1
 Grigore NICOLA, plugar din Bretea-Someș, 1778, 1+1
 Nichita LUPUL, plugar din Odorhei-Someș, 1778, 1+3

Ițcani

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea Statului Austriac

Florea UNGUREAN, pâlmaș din Cocin, 1777, 2+2, jeler
 Ioan PARA, pâlmaș din Bistrița, 1775, 1+1, jeler
 Vasile MOROȘAN, pâlmaș din Bistrița, 1775, 1+3, jeler

Ursu MOLDOVAN, pâlmaș din Bistrița, 1775, 2+2, jeler
Toader MĂLINAȘ, pâlmaș din Bistrița, 1775, 2+1, jeler
Filimon MOLDOVAN, pâlmaș din Bistrița, 1775, 2+2, jeler
Grigore MOROȘAN, pâlmaș din Bistrița, 1775, 3+2, jeler

Lehăceni

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15
Decembrie 1778»

Ionică URSU, plugar din Șigău-Someș, 1778, 1+5
Ionică ARDELEAN, plugar din Șigău-Someș, 1778, 1+3
CRĂCIUN, plugar din Șigău-Someș, 1778, 1+6
Vasile CHIRA, plugar din Șigău-Someș, 1778, 1+7

Litenii lui Bogdan

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea comisului Galer

George MERTIC, plugar din Hâroușeni, 1763, 1+1, jeler
Ion MERTIC, plugar din Hâroușeni, 1763, 4+1, jeler
Constantin SAHANIE, plugar din Hâroușeni, 1763, 2+4, jeler
Ioniță a lui TOADER, plugar din Hâroușeni, 1754, 2+1, jeler
Tudosie a lui ISTRATI, plugar din Ramunca, 1765, 2+5, jeler
Paraschiv LUPU, plugar din Ramunca, 1776, 2+5, jeler
Simeon ISTRATI, plugar din Have, 1777, 1+2, jeler
Toader TIMOFTEI, plugar din Cristești, 1774, 1+3, jeler
Ion ZAHARIE, plugar din Hâroușeni, 1764, 3+1, jeler
Dumitru ION, plugar din Zvoriște, 1777, 3+3, jeler

Precop ZAHARIE, plugar din Hâroușeni, 1778, 3+1, jeler
Apostol ISTRATI, plugar din Hâroușeni, 1777, 2+0, jeler
Toader RUSU, plugar din Soronșimie, 1777, 4+2, jeler
Ioniță MÂNDRILĂ, plugar din Rotopănești, 1778, 2+2, jeler
Vasile CĂRBUNE, plugar din Buzeni, 1777, 1+1, jeler
Nicolae FILIP, plugar din Dănileni, 1776, 2+5, jeler

Lucăcești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Ion SAMSON, supus prin câștig din Prislop 1776, 1+2, supus

Mănăstirea Humorului

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Egumenului

Vasile HOSA, plugar din Ilva Mare, 1763, 1+1, Reg.2 Rom.
Ștefan BUBURUZAN, plugar din St.Ioan, 1761, 3+2, Reg.2 Rom.
Filip UNGUREAN, plugar din Ilva Mare, 1760, 2+3, Reg.2 Rom.
Vasile BUBURUZAN, plugar din Ilva Mare, 1763, 1+0, Reg.2
Vasile BUBURUZAN, plugar din Bârgău, 1763, 2+7, supus
Parasca BUBURUZAN, plugar din Pipia, 1762, 2+3, jeler
Simeon GOMA, plugar din Borșa, 1758, 1+6, supus
Ion CRĂCIUN, plugar din Borșa, 1758, 4+4, supus
Lupu MOROȘAN, plugar din Borșa, 1758, 4+5, supus
Vasile MOROȘAN, plugar din Borșa, 1758, 1+1, supus

Măreței

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea mazelului **Hallban** și a lui **Ioniță Costin Timoftei URECHE**, plugar din Frișu, 1764, 6+4, iobag
Dumitru UNGUREAN, plugar din Frișu, 1764, 2+1, iobag
George UNGUREAN, plugar din Frișu, 1763, 2+2, iobag
Ion FERȚA, plugar din Budești, 1758, 1+1, supus

Măzănăești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Slatina

Tanasă COJOCARIU, plugar din Borșa, 1738, 1+4, supus
Bucur BORȘAN, plugar din Cernesti, 1762, 2+2, supus
Andrei MORARIU, plugar din Leșu, 1769, 1+1, Reg.2 Rom.
Filip NUȚU, plugar din Enciu, 1774, 3+1, jeler
Chirilă SALVAN, plugar din Bileag, 1777, 2+2, jeler
Anton DASCĂ, plugar din Mintiu, 1777, 1+3, jeler
Iacob HANN, plugar din Horodnița, 1776, 1+3, iobag
Ion BODNAR, plugar din Slatina, 1776, 3+2, iobag

Milișăuți

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

George IVAN, plugar din Iuda-Turda, 1778, 1+3
Filip SAVAN, plugar din Enciu-Someș, 1778, 1+1
Eremia VASILE, plugar din Năsăud-Bistrița, 1778, 1+5
Ursu RUSU, plugar din Năsăud-Bistrița, 1778, 1+3
Miron ȘTEFAN, plugar din Enciu-Someș, 1778, 1+2
Ioan ARDELEAN, plugar din Năsăud-Bistrița, 1778, 1+2
Florea NATU, plugar din Odorhei-Someș, 1778, 1+5
Vasile URSU, plugar din Năsăud-Bistrița, 1778, 1+3

Mitoc

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Dragomirna

Florea SOMEȘAN, pălmaș din Reghin, 1768, 3+2, jeler
Petru VAIPȘAN, cioban din Cutca, 1768, 2+2, jeler
Dumitru VAIPȘAN, plugar din Dipșa, 1775, 4+1, jeler
Toader UNGUREAN, plugar din Verebeș, 1772, 3+3, jeler
George MORARIU, plugar din Căila, 1774, 5+2, jeler
Alexandru ȘTEIU, plugar din Țigău, 1772, 3+3, iobag
Teodor SAVA, plugar din Blăjeni, 1776, 2+1, iobag

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Dumitru BORȘAN, plugar din Cupșeni-Năsăud, 1778, 1+1

Moldovița

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Moldovița

Ion UNGUREAN, plugar din Maier, 1738, 2+3, supus
Grigore GUNDRI, plugar din Ieud, 1738, 3+1, supus
Grigore MOROȘAN, plugar din Maramureș, 1772, 2+1, supus
Ștefan UNGUREAN, plugar din Căila, 1763, 3+2, supus

Molodia

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Grigore TANASĂ, plugar din Aldorf-Bistrița, 1778, 1+2
Dumitru VĂLEANU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+7
Horea OLARIU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+2
Axentie MOLDOVAN, plugar din Spermazău-Someș, 1778, 1+2
Ioan HALEȘ, plugar din Spermazău-Someș, 1778, 1+1
Nicolai PETRU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+3
Nicolai TUDOR, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+5
Nicolai DUMITRU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+3
Chirilă NIMIGEAN, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+2
Gavril ERILANU, plugar din Dragomirești-Someș, 1778, 1+2
Dosoftei MOLDOVANU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+1
Anton MOLDOVANU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+3
Constantin POLOIANU, plugar din Borileasa-Someș, 1778, 1+5
Dumitru ȘTIRBIȘ, plugar din Cean-Cluj, 1748-Moldova, 1778
Alexandru BOI, plugar din Posmuș-Cluj, 1762-Moldova, 1778
Oprea IACOB, plugar din Cerhat-Cluj, 1778, 1+5

Opați

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierilor Turculeț

Ștefan UNGUREAN, plugar din Olșed, 1753, 3+2, supus

Ostrița

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului Vasili Brăescu

Ioan ARDELEAN, plugar din Sighet, 1775, 2+1, iobag

Perlișeni

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Lupu BOGLUP, plugar din Baia Mare, 1774, 1+1, iobag

Pârtești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza

**ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea Mănăstirii Homorului

Simeon POP, rotar din Prislop, 1773, 1+2, iobag
Nicu POP, preot din Prislop, 1773, 4+1, iobag
Matei UNGUREAN, plugar din Prislop, 1773, 2+3, iobag
Alexie POP, plugar din Prislop, 1773, 2+0, iobag
Florea UNGUREAN, plugar din Nimigea, 1773, 2+2, liber
Toader SILVESTRU, plugar din Rușii Bârgăului, 1772, 2+3
Ion FAGU, plugar din St. Ioan, 1773, 1+2, liber
Tanasă CHIȘAN, plugar din Bistrița, 1772, 2+2, liber
Tudor CIMPOIAȘCU, plugar din Bistrița, 1748, 1+2, liber
Ioan POPA, preot din Dicea, 1748, 4+2, iobag
Anton PETRUȘ, plugar din Dumbrava, 1771, 2+3, liber
Ioan UNGUREAN, plugar din St. Ioan Ung., 1773, 2+3, liber
Simeon IEPURE, plugar din Berghea, 1748, 2+1, liber
Vasile BUDEANU, plugar din Ocnîța, 1772, 3+3, liber

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15
Decembrie 1778»**

Nicușor VĂSCAN, plugar din Guga-Someș, 1778, 1+1
Vasile ȘTEFANCA, plugar din Brudușca-Someș, 1778, 1+4
George BAIUS, plugar din Bistrița-Someș, 1778, 1+1
Mihail LUPAN, plugar din Bistrița-Someș, 1778, 1+0

Plosca

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea boierilor **Gafencu**
Mihail UNGUREAN, plugar din Ormeniș, 1753, 1+6, iobag

Pojorîta

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea Statului Austriac

Andrei Simion ȚANU, morar din Rebra Mare, 1764, 3+3, Reg.2
Cristian UNGUREANU, plugar din Rebra Mare, 1763, 2+1
George UNGUREANU, plugar din Țagul Mare, 1766, 4+3, iobag

Rădăuți

**«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»**

Proprietatea Episcopiei Rădăuți

Dimitrie ARDELEAN, plugar din Rodna, 1763, 3+1, Reg.2 Rom.
Alexie ARDELEAN, plugar din Rodna, 1748, 3+1, Reg.2 Rom.
Ioachim UNGUREANU, plugar din Rodna, 1772, 1+1, Reg.2
Mihai MOROȘAN, plugar din Bârgău, 1733, 4+3, supus
Grigoraș MOROȘAN, plugar din Bârgău, 1733, 3+4, supus
Toader URSU, pâlmaș din Cliciu, 1777, 1+0, supus

Reuseni

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea mazelului Ștefan Villian

Andrei UNGUREAN, pâlmaș din Ioaniș, 1774, 1+1, jeler
Ioan BOCA, pâlmaș din Șerbeni, 1772, 1+1, jeler
Vasile UNGUREAN, pâlmaș din Escu, 1777, 3+1, jeler
Ioan BILEGAN, pâlmaș din Bileag, 1776, 3+3, jeler
Ioan BĂDĂRĂU, pâlmaș din St.Andrei, 1772, 2+4, jeler
Teodor VEȘINAR, pâlmaș din Căila, 1772, 1+2, jeler
Ioan DEMERIN, pâlmaș din Ioaniș, 1778, 1+1, jeler
Vasile MOLDOVAN, pâlmaș din Ioaniș, 1778, 2+1, jeler
Grigore GALAȚAN, pâlmaș din Galați, 1778, 2+1, jeler
George MOLDOVAN, pâlmaș din Mănic, 1778, 2+1, jeler
Victor STUȚ, pâlmaș din Mănic, 1778, 2+1, jeler
Teodor MORARIU, pâlmaș din Mănic, 1778, 2+1, jeler
Vasile MORARIU, pâlmaș din Mănic, 1778, 1+1, jeler
Anton PUȘCAȘ, pâlmaș din Beiuș, 1773, 2+3, jeler
Ion ELȚA, pâlmaș din Ioaniș, 1773, 3+3, jeler
Vasile CHIRA, pâlmaș din Ioaniș, 1773, 4+4, jeler

Rogojești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea lui Ioniță Pitarul

Maței SABO, plugar din Budac, 1766, 1+0, iobag
Tudor VUIUIAN, plugar din Burzuc, 1776, 1+0, iobag

Sadova

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Istrate UNGUREAN, plugar din Râpa de Sus, 1758, 2+2, iobag
Michail UNGUREAN, plugar din Râpa de Sus, 1758, 1+2, iobag

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

George CHIRILĂ, plugar din Beclean-Someș, 1778, 1+1
Simeon MIHAI, plugar din Romuli-Strâmba-Bistrița, 1778, 1+2

Satu Mare

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Ilișești

Chiriac MOROȘAN, plugar din Bistra, 1738, 2+2, iobag

Sf. Onufrei

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea părintelui Anton

Tudor UNGUREAN, plugar din Bretea, 1769, 1+8, iobag
Nichifor UNGUREAN, plugar din Baia Mare, 1777, 3+1, iobag

Siret

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Statului Austriac

Ion FAZEKAȘ, plugar din Fazekaș, 1764, 1+1, iobag
Ion CĂLAȘI, plugar din Osoiu, 1770, 1+1, iobag

Solca

Proprietatea Mănăstirii Solca

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Timoftei RUSU, plugar din Borșa-Someș, 1778, 1+3
Ioan BERDAVAN, plugar din Șieu-Someș, 1778, 1+1

Soloneț

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Axentie ONIGĂ, plugar din Chintelnic-Someș, 1778, 1+5
Arsenie NATU, plugar din Chintelnic-Someș, 1778, 1+2
Martin GEORGE, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+3
Ion MARTON, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+1
Ion NEMȚAN, plugar din Bungard-Someș, 1778, 1+1

Straja

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Tudor CĂILA, plugar din Bârgău, 1728, 1+1, iobag
Chirilă ȘTIRBU, plugar din Bârgău, 1743, 3+2, iobag

Stroești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului Stamatî

George POP, preot din St. Ioan, 1774, 1+2, jeler
Butie POP, preot din Canciu, 1774, 1+1, jeler
George TURTUI, plugar din Rebra Mare, 1763, 5+3, jeler
Vasile MITRU, plugar din Leșu, 1743, 1+1, jeler
Marin BROASCĂ, plugar din Leșu, 1753, 1+3, Reg.2 Rom.

Stulpicani

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au

ășezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Simion CEANGĂ, plugar din Toplița, 1760, 3+3, iobag
Vasile CEANGĂ, plugar din Toplița, 1760, 3+3, iobag
Grigore CEANGĂ, plugar din Toplița, 1760, 2+1, iobag
Gavril CEANGĂ, plugar din Toplița, 1760, 1+0, iobag
Tudor DUMBRAVĂ, plugar din Sf. George, 1762, 3+2, Reg.2
Ion UNGUREAN, plugar din (nu se știe), 1753, 3+1, iobag
Matiaș UNGUREAN, plugar din Ilva Mare, 1763, 3+2, Reg.2
Vasile UNGUREAN, plugar din Leșu, 1768, 1+1, Reg.2 Rom.

Stupca

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au**ășezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierei Maria Balș

Ioan BONTA, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 3+1, Reg.2 Rom.
Ștefan BÂRGĂUAN, plugar din Bârgăul de Jos, 1777, 2+3, Reg.2
Simion ILIAȘ, dulgher din Bârgăul de Jos, 1772, 4+2, Reg.2 Rom.
Daniil CERCHEȘCU, plugar din Bârgăul de Jos, 1762, 4+2
Teodor DUREA, plugar din Năsăud, 1771, 2+2, Reg.2 Rom.
Teodor MARIUȚĂ, plugar din Blăjenii de Jos, 1762, 3+3, iobag
Grigore SAVA, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 1+1, supus
Vasile SERITON, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 2+1, supus
Andrei BONTA, plugar din Sîn-George, 1763, 2+2, Reg.2 Rom.
Isidor BONTA, plugar din Sîn-George, 1763, 3+3, Reg.2 Rom.
Ioniță BOJESCU, plugar din Bârgăul de Jos, 1773, 4+3, jeler
Jeremia BOGDAN, plugar din Rusu de Sus, 1773, 1+1, jeler

Teodor HURBAN, plugar din Bistrița Mică, 1773, 3+1, jeler
Ioan VACARIU, plugar din Noeni, 1772, 3+3, jeler
Vasile MORARIU, plugar din Nimigea, 1753, 3+3, jeler
Toma BĂRTOI, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 2+2, jeler
Ioan TOMA, plugar din Căila, 1773, 3+1, jeler
Lupu HOREA, dulgher din Bârgăul de Jos, 1772, 4+5, jeler
Carp CHIORU, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 3+3, jeler
Gavril MOROȘAN, plugar din Buduș, 1772, 2+2, Reg.2 Rom.
Teodor MORARIU, plugar din Leșu, 1772, 2+2, Reg.2 Rom.
Laurentie MOROȘAN, plugar din Poieni, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.
Neagoe MORARIU, plugar din Leșu, 1772, 2+1, supus
George TRITEANU, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 2+1, supus
Ioan TOBIE, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 1+3, supus
Grigore DOINA, plugar din Căila, 1772, 3+1, supus
Gavrilaș SERITON, plugar din Blăjenii de Jos, 1772, 2+2, supus
Iftimie ZAHARIA, plugar din Blăjenii de Jos, 1771, 1+2, supus
Teodor RODNEAN, plugar din Bistrița, 1768, 2+3, supus
Ion UNGUREAN, plugar din Bârlea, 1758, 2+2, supus
George PINTEANCU, plugar din Vinda, 1772, 1+1, supus
Dionisie BRĂTEȘAN, plugar din Sâmbău, 1773, 2+1, supus
Ion MOROȘAN, plugar din Moiseiu, 1774, 2+2, supus
Gavril OLARIU, plugar din Blajeni, 1773, 3+3, supus
Simion BOJINCĂ, plugar din Bârgăul de Jos, 1772, 3+3, supus
Eleches IANOȘ, plugar din Bârgăul de Jos, 1772, 3+2, supus
Nicolai ȘUTU, plugar din Chintelnic, 1772, 2+2, supus
Nichită COSMACON, plugar din Parva, 1777, 2+1, Reg.2 Rom.
Sava CHECHERA, plugar din Bârgăul de Jos, 1772, 2+3, liber
Vasile a lui TOADER, plugar din Ivanușca, 1770, 1+1, supus
Vartolomei JITARIU, plugar din Nimigea, 1776, 1+2, supus
Ioniță GIOSAN, vataman, plugar din Cilibica, 1768, 2+1, supus
Ioniță ROȘCA, plugar din Cilibica, 1769, 4+4, supus
Lupu RĂILEANU, plugar din Chiuchilești, 1768, 2+3, supus
Eremia ROȘCA, plugar din Cibilica, 1768, 2+1, supus
Ignatie BODNAR, plugar din Rădășeni, 1771, 2+2, supus
Toader DULUȚ, plugar din Fiscova, 1771, 3+3, supus

Ștefan LOCATI, plugar din Bahmuta, 1771, 5+3, supus
 Toader VICOVAN, plugar din Bahmuta, 1771, 3+3, supus
 Vasile CIUCĂLĂU, plugar din Ciuchilești, 1771, 4+3, supus
 Iacob REUȚ, plugar din Ciuchilești, 1771, 4+2, supus
 Grigore CROITOR, plugar din Bârnova, 1771, 1+2, supus
 Constantin CROITOR, plugar din Bârnova, 1771, 4+3, supus
 Simeon SCALU, plugar din Biuchilești, 1771, 2+4, supus
 Lupu MUNTEAN, plugar din Calchion, 1768, 3+1, supus

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15
 Decembrie 1778»

Tudor ERDAN, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+5
 Vasile IOSIP, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+5
 Grigore BLAGA, plugar din Berghea-Someș, 1778, 1+1
 Vasile MANCA, plugar din Brăiuț-Someș, 1778, 1+1

Suceava

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
 așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
 ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Oraș Imperial

Ion GRĂDINAR, pâlmaș din Șimeu-Sălaj, 1772, 2+2, supus
 Arnold UNGUREAN, pâlmaș din Rodna, 1768, 2+4, supus
 Simeon UNGUREAN, pâlmaș din Săcălușeni, 1774, 4+2, supus
 Ion GRĂDINARIU, pâlmaș din Șimeu-Sălaj, 1772, 3+3, supus
 Ion MOLDOVAN, pâlmaș din Dobrin, 1776, 1+0, supus
 Dumitru DELATINSKI, dulgher din Râbnic, 1770, 1+0, supus
 Paul SCHULER, potcovar din Bistrița, 1776, 3+1, supus
 Florea UNGUREAN, pâlmaș din Gabșani, 1775, 2+3, supus
 Petru UNGUREAN, pâlmaș din Săcălușeni, 1774, 1+1, supus
 Ion MOROȘAN, pâlmaș din Călinești, 1776, 1+1, supus

Grigore CÂRDEI, berar din Baia Mare, 1776, 1+1, supus

Tereblecea

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
 așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
 ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Alexe ZAHARIE, plugar din Rebra Mare, 1763, 4+1, supus
 Filip BĂLINEȘTI, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+1, supus
 Danilă DROV, plugar din Rebra Mare, 1763, 4+3, supus
 Vasile BĂLINEȘTI, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+3, supus
 Ștefan LUIANTI, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+1, supus
 Ion BODNARIU, plugar din Rebra Mare, 1763, 2+2, supus
 Ion RUSU, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+1, supus
 Grigore MURIAC, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+4, supus
 Iacob RUSU, plugar din Rebra Mare, 1763, 2+1, supus
 Ștefan ANDREI, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+2, supus
 Mihai ANUȚ, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+2, supus
 Nicolai LUPCA, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+3, supus
 Ion SPĂTARU, plugar din Rebra Mare, 1763, 4+1, supus
 Grigore CONSTANTIN, plugar din Rebra Mare, 1763, 2+1
 Andrei ONUȚ, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+1, supus
 Vasile ONUȚ, plugar din Rebra Mare, 1763, 6+4, supus
 Pintilei VUSA, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+1, supus
 Marian a MARIEI, plugar din Rebra Mare, 1754, 2+3, supus
 Petre a MARIEI, plugar din Rebra Mare, 1754, 2+3, supus
 Grigore RUSU, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+2, supus
 Vasile BOGAR, plugar din Rebra Mare, 1764, 2+1, supus
 Andrei VIUȚĂ, plugar din Rebra Mare, 1772, 1+0, supus
 Samuil ABA, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+4, supus
 Nistor ESPANARE, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+1, supus

Vasile CONSTANTIN, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+4, supus
Ioan CONSTANTIN, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+4, supus
Moisă ANOIȚĂ, plugar din Rebra Mare, 1763, 3+1, supus
Lupu DUMITRAN, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+2, supus
Nessu DUMITRAN, plugar din Rebra Mare, 1763, 1+2, supus
Catarina CHIFOR, plugar din Rebra Mare, 1763, 0+2, supus
Petru VULVUC, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+2, Reg.2 Rom.
Grigore BIRTUOAEI, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 4+4, Reg.2
Moisă MISUC, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 3+2, Reg.2 Rom.
Loidiuc STRUGARIU, plugar din Sf. Gheorghe, 1758, 2+3
Ion CREȚU, plugar din Sf. Gheorghe, 1771, 1+2, Reg.2 Rom.
Ioan SIMION, plugar din Sf. Gheorghe, 1773, 2+3, Reg.2 Rom.
Ștefan ȚIGAN, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+1, Reg.2 Rom.
Toader VĂLVUC, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+1, Reg.2
Irimie DUBĂU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+2, Reg.2 Rom.
Doroftei DUBĂU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+3, Reg.2
Simeon VRACIU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 3+1, Reg.2
Gavril LUPTOARĂ, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+1, Reg.2
Pintilei DUBĂU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 3+2, Reg.2 Rom.
Simeon UNGUREAN, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+1, Reg.2
George ANICA, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 4+2, Reg.2 Rom.
Dumitru IOAN, plugar din Rebra Mare, 1763, 2+4, Reg.2 Rom.
Nicoară LUCA, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+2, Reg.2 Rom.
Mihai GROSARIU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+7, Reg.2
Toader ABUSTĂ, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 4+2, Reg.2
Toma PATRAȘ, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 4+2, Reg.2 Rom.
Luca LAHERȚĂ, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+4, Reg.2
Nichifor RUSU, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+1, Reg.2 Rom.
Tanasă CONTRA, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 4+2, Reg.2
Lupu VULTUR, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 2+4, Reg.2 Rom.
Ion BÂRGĂUAN, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+1, Reg.2
Toader BÂRGĂUAN, plugar din Sf. Gheorghe, 1763, 1+1, Reg.2
Gavril RABI, plugar din Sf. Gheorghe, 1762, 2+3, Reg.2 Rom.
Filip GHERMAN, plugar din Telciu, 1763, 1+2, Reg.2 Rom.
Ioan GHERMAN, plugar din Telciu, 1765, 2+2, Reg.2 Rom.

Petru DOLECAN, plugar din Telciu, 1763, 1+1, Reg.2 Rom.
Chirilă SASU, plugar din Telciu, 1765, 1+2, Reg.2 Rom.
Vasile MOROȘAN, plugar din Leșu, 1772, 2+2, Reg.2 Rom.
Grigore BACIU, plugar din Leșu, 1766, 1+1, Reg.2 Rom.
Tanasă BACIU, plugar din Borșa, 1766, 3+2, Reg.2 Rom.
Axentie MEMICAN, plugar din Vica, 1766, 3+2, iobag
Petru OLARIU, plugar din Vica, 1775, 1+2, iobag
Ioan NIMIGEAN, plugar din Vica, 1775, 3+2, iobag
Tudor BULBUC, plugar din Baia Mare, 1760, 1+1, iobag
Ianuș IACOV, plugar din Sf. Gheorghe, 1773, 5+2, Reg.2 Rom.
Cozma NEGREANU, plugar din Baia Mare, 1773, 2+2, iobag
George GRECIU, plugar din Sf. Gheorghe 1771, 1+1, Reg.2
Uno NIMIGEAN, plugar din Nimigea, 1778, 2+1, iobag
Gavril BURSTEC, plugar din Nimigea, 1778, 3+1, iobag

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

David PERȚA, plugar din Mintiu-Someș, 1778, 1+5
Ion PROȚOV, plugar din Mintiu-Someș, 1778, 1+2
Gavril POTARĂ, plugar din Chiraleș-Someș, 1778, 1+6
Nicolai POPA, plugar din Ceaca-Someș, 1778, 1+4
Vasile EPURE, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+4

Todirești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domniile ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului **Dumitru Darie**
Petru URSU, plugar din Dicea, 1760, 6+2, liber
Constantin LUCA, plugar din Blăjeni, 1753, 1+3, liber

Miron FERMĂ, plugar din Bârgău, 1762, 2+2, liber
 Marin BULCĂ, plugar din Blăjeni, 1760, 2+2, liber
 Marcoli BULCĂ, plugar din Ilva Mică, 1760, 3+4, liber
 Iacob CIOBAN, plugar din Budac, 1760, 1+3, liber
 Mihai MOLDOVAN, plugar din Blăjeni, 1770, 3+4, liber
 Ioan MOLDOVAN, plugar din Blăjeni, 1770, 3+4, liber
 Miron NIMIGEAN, plugar din Nimigea, 1760, 1+1, liber
 Vasile NIMIGEAN, plugar din Nimigea, 1760, 1+3, liber
 Petru NIMIGEAN, plugar din Nimigea, 1760, 3+2, liber
 Gavril UNGUREAN, plugar din Dicea, 1760, 2+3, liber
 Kerkira UNGUREAN, plugar din Dicea, 1760, 5+3, liber
 Văd. Florea MOROȘAN, plugar din Sighet, 1770, 2+1, liber
 Traup BÂRGĂUAN, plugar din Bârgău, 1771, 1+2, iobag
 Filip BUDACU, plugar din Budacul Românesc, 1763, 1+3, liber
 Toader RÂPANU, plugar din Râpa, 1770, 1+2, liber
 Ilie RÂPAN, plugar din Râpa, 1770, 1+2, liber
 Ioan RÂPAN, plugar din Râpa, 1770, 1+1, liber
 Ignat MOROȘAN, plugar din Dragomirești, 1765, 3+2, liber
 Vasile MOROȘAN, plugar din Dragomirești, 1760, 2+2, liber
 Ioan FLORAC, plugar din Deșești, 1772, 5+1, liber
 Simeon FLORAC, plugar din Deșești, 1772, 1+1, liber
 Lupu FLORAC, plugar din Deșești, 1772, 2+3, liber
 Vasile FLORAC, plugar din Deșești, 1772, 1+1, liber
 Lupu GĂLĂȚEAN, plugar din Galați, 1760, 3+3, liber
 Ion GĂLĂȚEAN, plugar din Galați, 1760, 1+1, liber
 George TIMU, plugar din Deleni, 1760, 2+3, liber
 Chirilă GĂLĂȚEAN, plugar din Galați, 1760, 1+2, liber
 Daniil OLAR, plugar din Nimigea, 1760, 3+3, liber
 Ursu MOLDOVAN, plugar din Cincău, 1777, 3+2, iobag
 Grigore TARASIE, plugar din Beca, 1777, 3+1, iobag
 Ion MOLDOVAN, plugar din Beca, 1777, 7+3, iobag

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Precop COCA, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+4

Ilie COCA, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+1
 Savu MINTRONUT, plugar din Nimigea-Someș, 1778, 1+1

Tolva (Vorniceni)

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Timoftei GRIGORE, plugar din Mica-Someș, 1778, 1+4
 Ion OPREA, plugar din Mica-Someș, 1778, 1+4

Țibeni sau Istensegits

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domniile ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Solca

Dom. Sava MATIACH, plugar din Ciuc-Sepviz, 1771, 4+2
 Iosif NEYD, plugar din Treiscaune, 1766, 1+1, liber
 Filip IOSE, plugar din Ciuc-Sepviz, 1764, 3+2, liber
 Ion NEYD, plugar din Ciuc-Sepviz, 1772, 2+1, liber
 Matei LORENZ, plugar din Nădaș, 1770, 2+2, liber
 Mihai CLUTAR, plugar din Dănești, 1771, 1+3, liber
 George BARABAȘ, plugar din Dănești, 1772, 3+1, liber
 Lorenz CLUTAR, plugar din Dănești, 1771, 4+2, liber
 Anton FERENZ, plugar din Dănești, 1771, 3+2, liber
 Iosif SAFTA, plugar din Mădăraș, 1771, 2+1, liber
 Ion LORENZ, plugar din Mădăraș, 1764, 2+2, liber
 Matei MIHAI, cișmar din Vaidei, 1772, 1+1, liber
 Andraș BĂRBĂTUȘ, plugar din Dănești, 1772, 2+2, Reg.1 Săc.
 Ferenz BALG, plugar din Gricfalău, 1771, 3+1, liber
 Ianoș VARLIECH, plugar din Dănești, 1771, 1+1, liber

Anton IOSIF, plugar din Târnova, 1772, 2+3, liber
Ion ȘANZ, plugar din Sf. George, 1769, 2+1, liber
Ion LORENZ, plugar din Sf. George, 1773, 1+2, liber
Ferenz LASSLO, plugar din Sf. Mihai, 1772, 1+1, liber
Anton TOMAȘ, plugar din Vâlcele, 1772, 1+2, liber
Anton ȘEBESTIE, plugar din Mintiu, 1772, 1+2, liber
George BOCHE, plugar din Bârgău, 1772, 1+0, liber
Ștefan LAZKA, plugar din Gheorgheni, 1763, 2+1, liber
Ion THEYS, plugar din Vaidei, 1772, 2+2, liber
Albert THEYS, plugar din Micfalău, 1772, 2+2, liber
Ianoș BALOG, plugar din Bârgău, 1772, 3+1, Reg.1 Săc.
Petru LASSLO, plugar din Af. Mihai, 1771, 4+1, Reg.1 Săc.
Anton MATIAȘ, plugar din Bârgău, 1776, 6+1, Reg.1 Săc.
George FORGACI, plugar din Mădăraș, 1772, 1+3, Reg.1 Săc.
Anton LASSLO, plugar din Sf.Mihai, 1772, 2+2, Reg.1 Săc.
Michai FAVO, plugar din Mereni, 1767, 2+1, Reg.1 Săc.
Andrei IORFI, plugar din Oradea Mare, 1776, 2+1, Reg.1 Săc.
Mathe IOSE, plugar din Bârgău, 1761, 1+2, Reg.1 Săc.
Ianoș KIECH, plugar din Mădăraș, 1761, 2+2, Reg.1 Săc.
Bartalek KOITAR, plugar din Dănești, 1772, 1+2, Reg.1 Săc.
Mihai BARBAT, plugar din Ruseni, 1769, 2+1, Reg.1 Săc.
Anton SALO, plugar din Neustadt, 1769, 1+2, Reg.1 Săc.
Mihai SALO, plugar din Neustadt, 1769, 2+3, Reg.1 Săc.
Ferenz MATHEI, plugar din Comălău, 1772, 1+1, Reg.1 Săc.
Vasile ȘOFILAN, morar din Sighet, 1772, 1+1, Reg.1 Săc.
George SCHEUZ, plugar din Toplița, 1772, 1+4, supus
Ferenz BALLINEK, rotar din Toplița, 1772, 3+1, Reg.1 Săc.
Tomaș TOMACH, plugar din Sf.George, 1772, 1+0, Reg.1 Săc.
Matei LASSLO, cișmar din Comălău, 1772, 2+1, Reg.1 Săc.
Matei NOTANKO, cișmar din Bârgău, 1764, 1+0, Reg.1 Săc.
Anton TOMACH, plugar din Micfalău, 1764, 3+5, Reg.1 Săc.
Constantin MOLDO, plugar din Baia Mare, 1773, 5+2, supus
Ștefan VIGG, plugar din St.Emerich, 1772, 1+2, supus
Ion HORGOVA, plugar din Haghic, 1773, 1+1, supus
Vasile VIRSTE, morar din Baia Mare, 1772, 1+4, supus

Mihai EREMIE, plugar din Baia Mare, 1773, 3+1, supus

Udești

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea Mitropoliei Moldovei

Emil HORILCARIU, pâlmaș din Țigău, 1758, 3+3, jeler
Mihai LUȘCAN, pâlmaș din Țigău, 1758, 2+1, jeler
Nicolai DOCIȚA, pâlmaș din Buduș, 1758, 3+3, jeler
Lupu GRASMA, pâlmaș din Căila, 1758, 3+2, jeler
Vasile al LUPULUI, pâlmaș din Căila, 1758, 2+1, jeler
Simion RAȘCA, pâlmaș din Buduș, 1758, 2+2, jeler
Gavril ROȘU, pâlmaș din Budac, 1754, 1+1, jeler
Ioaniță HĂRȘA, pâlmaș din Budac, 1754, 2+4, jeler
Florea RUSU, pâlmaș din Budac, 1754, 2+1, jeler
Grigoraș DĂUȚ, pâlmaș din Budac, 1754, 2+3, jeler
Manole MORARIU, pâlmaș din Budac, 1754, 1+1, jeler
Manole PODARIU, pâlmaș din Dumbrava, 1754, 1+1, iobag
Petru VACARIU, pâlmaș din Șirling, 1754, 2+2, iobag
Vasile al GRIGHII, pâlmaș din Buduș, 1754, 3+1, iobag
Ieremie al GRINGHII, pâlmaș din Buduș, 1758, 3+1, iobag
Nicolai al POPII, plugar din Prislop, 1758, 1+1, iobag
Gavril GRECU, plugar din Trip, 1758, 2+2, iobag
Vasile CABRI, plugar din Buduș, 1763, 4+3, iobag
Grigore BERIȘUȚ, plugar din Buduș, 1763, 3+3, iobag
Nicolai al GRINGII, plugar din Buduș, 1760, 3+3, iobag
Platon HEUCA, plugar din Bileag, 1760, 3+2, iobag
Andrei BRETEAN, plugar din Bretea, 1760, 3+4, iobag
Grigoraș TIMOVAN, plugar din Țigău, 1760, 2+1, iobag
Ștefan CHIRLEȘAN, plugar din Chiraleș, 1760, 1+1, iobag
Petre CHIRLEȘAN, plugar din Chiraleș, 1760, 1+1, iobag

Ion TĂRNĂVEANU, plugar din Țigău, 1759, 5+1, iobag
Ion CABERA, plugar din Budateleac, 1763, 5+2, iobag
Teodor VACARIU, plugar din Arcalia, 1774, 1+1, iobag
Ioan HUSA, plugar din Buduș, 1766, 2+2, iobag
Lupul COJOCARIU, plugar din Galați, 1760, 2+3, iobag
Vasile VIȘINARIU, plugar din Buduș, 1764, 4+4, iobag
Teodor COJOCARIU, plugar din Galați, 1760, 3+2, iobag
Ilisei COJOCARIU, plugar din Galați, 1760, 2+2, iobag
Onofrei HLUFUC, plugar din Bileag, 1758, 3+1, iobag
Nicolai IMBRAS, plugar din Bistrița, 1763, 2+2, iobag
Vasile MARE, plugar din Bistrița, 1762, 3+2, iobag
Vasile GHIRIȘAN, plugar din Ghiriș, 1753, 2+3, iobag
Iacob GHIRIȘAN, plugar din Ghiriș, 1753, 2+3, iobag
Tanasă RUHGARC, plugar din Sita, 1760, 4+2, iobag
Ion CORDUȘAN, plugar din Corduș, 1759, 2+1, iobag
Ursu al POPII, plugar din Pomuli, 1772, 1+1, Reg.2 Rom.
Maței CORDUȘAN, plugar din Sita, 1763, 2+4, iobag
Alexa VORDIAN, plugar din Sita, 1763, 3+1, iobag
Iacob FICALANIȚ, plugar din Năsăud, 1756, 2+2, Reg.2 Rom.
Andrei al AXINIEI, plugar din Cristur, 1748, 1+2, iobag
Toader CIUCHI, plugar din Tur, 1769, 1+3, iobag
Precop PILIGHIS, plugar din Bileag, 1758, 2+3, iobag
Gregore PEGUS, plugar din Tușin, 1758, 4+2, iobag
Ion MARIAN, plugar din Șigău, 1758, 3+2, iobag
Alexa TOHADI, plugar din Tur, 1758, 4+2, iobag
Onuț ARGALEAN, plugar din Arcalia, 1768, 2+2, iobag
Tudor ARGALEAN, plugar din Chiraleș, 1763, 2+1, iobag
Pintilei BILEGAN, plugar din Bileag, 1763, 2+2, iobag
Iosif ILION, plugar din Bileag, 1763, 3+2, iobag
Cosma BILEGAN, plugar din Bileag, 1763, 2+1, iobag
Gregore BILEGAN, plugar din Bileag, 1763, 2+1, iobag
Lupul CHIRLEȘAN, plugar din Chiraleș, 1760, 4+1, iobag
Tudor OLARIU, plugar din Arcalia, 1768, 4+1, iobag
Vasile LUPUL, plugar din Bileag, 1776, 2+1, iobag
Nistor UNGUREAN, plugar din Arcalia, 1778, 2+1, iobag

Petru NEGRU, plugar din Căila, 1758, 2+1, iobag
Simion PETRU, plugar din Căila, 1758, 1+2, iobag
Ion ZABEA, plugar din Budac, 1758, 3+2, iobag
Filip LUȘCAN, plugar din Lușca, 1756, 1+2, iobag
Andrei MOȚU, plugar din Budateleac, 1758, 1+1, iobag
Nică al POPII, plugar din Zagra, 1774, 1+1, Reg.2 Rom.
Partenie ONIȚ, plugar din Salva, 1765, 1+2, iobag
Nichită MOROȘAN, plugar din Cicheiu, 1758, 1+1, iobag
Grigore LĂCĂTUȘ, plugar din Chiraleș, 1758, 1+1, iobag
Ion TĂRNOVAN, plugar din Dindileag, 1778, 4+2, iobag
Ion MOROȘAN, plugar din Vița, 1775, 3+3, iobag
Leon CHIRLEȘAN, plugar din Chiraleș, 1778, 3+2, iobag
Nistor BEGHEȘ, plugar din St.Iacob, 1778, 3+2, iobag
Tanasă UNGUREAN, plugar din Bileag, 1778, 2+1, iobag
Vasile IUDAN, plugar din Iuda Mare, 1778, 53+3, iobag
Andrei IUDAN, plugar din Iuda Mare, 1778, 1+1, iobag

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15 Decembrie 1778»

Marcu SOMEȘAN, plugar din Chiraleș-Turda, 1778, 1+3
Ioan SOMEȘAN, plugar din Chiraleș-Turda, 1778, 1+5
Vasile SOMEȘAN, plugar din Iuda-Turda, 1778, 1+5
Toador NEAMȚU, plugar din Budec-Someș, 1778, 1+2
Tomasia ..., plugar din Beclean-Turda, 1778, 0+1

Valea Sacă

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domniile ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Slatina
Matei COJOC, plugar din Podeț, 1776, 2+1, jeler

Constantin CHICĂ, pâlmaș din Bogdănești, 1778, 1+1, jeler
Axentie DORNUȘAR, pâlmaș din Bogdănești, 1778, 1+3, jeler
Ioniță DORNUȘAR, pâlmaș din Bogdănești, 1778, 1+3, jeler
Toader FEȘTILĂ, pâlmaș din Bogdănești, 1773, 1+2, jeler

Vama

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Moldovița

Filip UNGUREAN, plugar din Sf. George, 1759, 2+1, Reg.2 Rom.
Ioan BRÂNZILĂ, plugar din Posmuș, 1758, 3+2, supus
Nichifor UNGUREAN, plugar din Logig, 1757, 1+3, supus

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni din 15
Decembrie 1778»

Fillmon MOROȘAN, plugar din Budac-Someș, 1778, 1+0

Vicovu de Jos

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Simeon UNGUREAN, diacon din Mintiu, 1753, 3+3, iobag

Vicovu de Sus

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Putna

Nichită BORȘAN, plugar din Borșa, 1750, 2+7, iobag

Voroneț

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea Mănăstirii Voroneț

Marian MORARIU, morar din Berghia, 1763, 2+1, iobag
Ioan MORARIU, plugar din Sf. George, 1766, 1+1, Reg.2 Rom.
Matiaș UNGUREAN, plugar din Berghia, 1764, 1+1, supus
George UNGUREAN, plugar din Berghia, 1773, 4+2, supus
Nichita UNGUREAN, plugar din Berghia, 1763, 3+1, supus
Simeon UNGUREAN, cioban din Ardan, 1773, 2+3, supus
Iosif UNGUREAN, vâcar din Nușfalău, 1772, 1+0, supus
Ioan UNGUREAN, pâlmaș din Berghia, 1771, 2+3, supus

Zaharești

«CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au
așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza
ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778
de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta»

Proprietatea boierului **Lupu Kostaki**

Simeon BURCIU, plugar din Rodna, 1768, 2+1, Reg.2 Rom.
Ilie TURCĂ, plugar din Bungard, 1738, 3+3, jeler
Andrei BORȘAN, plugar din Ilva Mare, 1763, 2+4, jeler
Ilie POP, preot din Bârgău, 1776, 1+2, jeler
Pintilei TĂRNOVAN, pâlmaș din Logig, 1777, 4+1, jeler
Ioan NICĂ, pâlmaș din Chintelec, 1776, 1+1, jeler
Petru PUFRA, plugar din Rondola, 1774, 1+1, jeler
Ștefan MOLDOVAN, plugar din Șieuiț, 1746, 3+3, jeler
Vasile MOROȘAN, plugar din Borș, 1774, 1+1, jeler
George CHISTEA, pâlmaș din Rodna, 1777, 1+1, Reg.2 Rom.
Dănilă COCA, plugar din Maier, 1767, 2+1, Reg.2 Rom.
Vașcu RUSU, pâlmaș din Băița, 1776, 4+2, supus
Ioan PINTIC, pâlmaș din Pentic, 1777, 1+1, supus
Iacob BALAȘ, plugar din Toplița, 1762, 2+2, jeler
Ion POPA, preot din Zagra, 1777, 2+2, Reg.2 Rom.
Dumitru BÂRSA, plugar din Bârsău, 1776, 2+2, jeler
Ioan DASCĂL, diacon din Ticuș, 1777, 1+0, jeler
Simeon BORDEAN, pâlmaș din Rușii de Sus, 1778, 3+3, jeler
Petru CORDICAN, pâlmaș din Rușii de Sus, 1777, 1+1, jeler
Lupu GHIRLEȘAN, pâlmaș din Șarioara, 1778, 1+1, jeler
Mariauță SABU, pâlmaș din Ghinda, 1778, 1+1, jeler
Ursu MOLDOVAN, plugar din Chintelec, 1777, 1+1, supus
Vasile MOROȘAN, plugar din St. Martin, 1770, 4+3, supus
Toma CERGHIZAN, pâlmaș din Cerghid, 1771, 2+1, jeler
Ioan SUZ, pâlmaș din Leschia, 1770, 1+2, jeler
Octav MOLDOVAN, pâlmaș din Cosma, 1777, 2+4, jeler
Ioan BLAGA, pâlmaș din Băița, 1776, 1+0, jeler
Procopie MOLDOVAN, pâlmaș din Secula, 1776, 3+2, jeler
Ioan FILIP, pâlmaș din Serghid, 1774, 2+1,
Ion DIAC, plugar din Mocin-Cluj, 1778, 1+1
Lupu ARDELEAN, plugar din Ghiriș-Cluj, 1778, 1+1

Zeleneu

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea boierului **Ioniță Strișcă**

Ioniță MOROȘAN, morar din Balca, 1777, 1+0, iobag

Zureni

«**CONSIGNAȚIUNEA emigranților transilvăneni cari s'au așezat în districtul bucovinean, cum au fost constatați în baza ordinului Comandamentului General din Liov la 27 Ianuarie 1778 de către domnii ofițeri însărcinați anume cu aceasta**»

Proprietatea boierului **Vasili Brăescu**

Gavril ARDELEAN, plugar din Canciu, 1773, 2+0, iobag

„În umbră, în părăsire, în ignoranță, poporul!”

Bunăvoința ursitoarelor. «A sosi pe lume într-o țară liberă și civilizată este o mare favoare a soartei» (**Vasile Alecsandri**, Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, București, 1972, pg. VI).

«**Țeara Moldovei sub Fanarioți** deveni foarte săracă de oameni și așa și partea ei nordică, țeara de sus numită acum Bucovina» (**Isidor de ONCIUL**, Biserica Mirăuților, Cernăuți, 1892, pg.6).

«**Moldavia se făcu o arendă ce se vindea celui ce da mai mult...** E curios a observa că, oricând s-a făcut vreun bine în țară, s-a făcut numai prin străini:

Un **Albanez** (Iacob Despot, care a înființat o universitate românească la Cotnari - n.n.) păstrează naționalitatea.

Un **Grec** (Constantin Mavrocordat, care dezrobește vecinii - n.n.) dezrobește țara.

Un **Rus** (Generalul Kiselev - n.n.) pregătește civilizația.

Românul (nu știm pentru ce) n-are încredere în sine» (**Constantin Negruzzi**, Păcatele tinereților, București, 1872, pp. 277-279).

Traifului comod al călugărilor. Prin întăritura Divanului domnesc, din 16 iunie 1772, i se întărește mănăstirii Pătrăuți 30 de scutelnici, deci de plătitori de bir către stat, care sunt scutiți de astfel de obligații, urmând să presteze munci pentru «nevoile mănăstirii», adică să robotească «10 pentru mănăstire, 5 pentru Iustina, fiica Pășcăniții, 5 pentru Elisaveta, fiica Miclescului, 3 pentru Sofronie Cherchejoai și 3 pentru cele două fiice ale lui Durac și 2 pentru popa Afanasie din Pătrăuți».

Biserica din Pătrăuți, zidită de Ștefan cel mare, fusese părăsită

(«încât creșteau copaci pe ziduri») până în 12 mai 1711, când episcopul Calistru «a acoperit, împreună cu banul Dimitrie Macri, staroste de Cernăuți, pustia mănăstire din Pătrăuți, care de mult timp sta descoperită, a înpopulat-o din nou cu călugărițe și i-a înapoiat satele ei Pătrăuți și Mihoveni... Viața acestui episcop a fost foarte agitată, fiind el vecinic ocupat cu daraveri și afaceri de cumpărătură, arendă, bani și usură incompatibile cu starea episcopescă și înalta-i pozițiune socială» (**Dimitrie Dan**, Cronica Episcopiei de Rădăuți, pp.100 și 106).

Noi, împotriva noastră. Satul Bănila pe Ceremuș a fost, vreme de secole, un sat românesc, stăpânit de români. Numai că, pe vremea vremurilor, boierului nu-i puteai zice român, fără să-l jighești și să-ți riposteze: „Român îi Gheorghe, că e țaran, iar eu mi-s boier moldovan!”. Deci, în 26 martie 1774, stăpâneau în Bănila urmașii unor vechi familii răzeșesti (Rugină, Cocoranul, Țintă și Gafenco), care-și disputau cu înverșunare niște hotare. Divanul domnesc, aflat sub oblăduire rusească, hotărâște că lui Costaș de Bănila i se cuvine a opta parte din sat, iar lui Tarasie Cocoranul – tot atât. Cocoranul, neam boieresc încă din vremea lui Ștefan cel Mare, se grăbește să-și colonizeze moșia „străveche românească” (cum avea să spună Bogdan Duică) cu... cazaci.

În 5 februarie 1782, egumenul schitului Berejnița, construit de Isac Cocoranul, revendică a șaisprezecea parte din Bănila, partea lui Tănase Țintă. Dumitraș Gafenco revendică, în 25 aprilie 1783, jumătate de sat Bănila, moștenită de la bunicul său, Dumitraș Gafenco, fiul lui Ștefan Rugină. Gheorghe Lența, Iordachi Ciolpan și Toader Mălai declară că stăpânesc un sfert din Bănila. Toader Mălai și egumenul schitului Berejnița revendică o optime, iar Iacob conte Logoteti (ginerele lui Leon Imbault) – a douăsprezecea parte din sat, în vreme ce Constantin „care-și zice Cocoran”, dar este, în fond, „feciorul popii Gheorghe”, vrea și el o a douăsprezecea parte. Comisia cezaro-crăiască de inventariere și hotărnicire constată și consfințește această posesie românească asupra satului Bănila pe Ceremuș, apoi începe, picătură cu picătură, înstrăinarea. Astfel, în 14 februarie 1789, contele Iacob Logoteti arendează evreului Iosel Schwender a patra parte din Bănila (între timp a cumpărat, cu 400 lei, și partea lui Panaite Stroescul). În 8 aprilie 1797, Anița și Mihalachi

Răut vând soților Zoița și Ioniță Volcinschi 1/24 din Bănila. În 10 octombrie 1801, Iohann Turkul, fiul lui Elias, vinde fratelui său Anton von Turkul partea din Bănila pe care o moștenește. Precum se vede, urmașii Turculeților din vremurile voievodale nu mai sunt români nici măcar prin prenume, că doar ei nu-s țărani, ci boieri (mai nou, polonezi și nu „moldovani”). În 16 noiembrie 1852, ca urmare a aprobării împăratului, Comisia din Galiția vinde, prin licitație, partea de moșie din Bănila a Fondului Religionar lui Vasile Gafenco pentru 13 064 guldeni. În toți acești ani, proprietarii români și-au rentabilizat moșia prin repetate colonizări, iar Bănila pe Ceremuș a dobândit, încetul cu încetul, o altă compoziție etnică și o altă identitate. A cui e vina? Răspunsul onest nu ni-l va da niciodată istoria.

Moldova, în 1774. «În capul guvernului, un **Domn** ieșit din monstruoasă împreunare a suzeranității Turcești cu protectoratul Rusesc, un soi de pașă purtând chiveră moscălească, puternic, despotic, dispunând de profunda supunere a locuitorilor țării, înconjurat de o temere respectuoasă și însuși tremurând dinaintea unui firman din Constantinopol... El făcea și desfăcea Mitropoliți și Episcopi după cuviința sa; El numea funcționarii Statului, pe termen de trei ani, în care aceștia aveau tacit învoirea de a se îmbogăți prin orice mijloace; El da ultimul veto în materie de procese; El era cenzorul arbitrar a oricăror produceri intelectuale, a oricăror aspirări liberale...

Clasa I, poreclită grecește **Protipenda**, fiindcă era compusă din cinci cinuri înalte: Logofeți mari, Vornici, Hatmani, Postelnici și Agi, care singuri aveau dreptul de a purta bărbi. Ea forma o bogată oligarhie de câteva familii Greco-Române, ce-și atribuiseră de la sine calificarea de aristocrație, calificare nebazată nici pe fapte glorioase, nici pe moștenirea titlurilor ca la celelalte corpuri aristocrate din Europa Occidentală...

Clasa II, formată din ranguri secundare, precum: Spatari, Bani, Comiși, Paharnici etc., era mult mai numeroasă, însă, totodată, și mărginită în aspirațiile ambiției sale. Din corpul ei ieșeau diacii de Visterie (funcționarii Ministerului de Finanțe) cei mai iscușiți, cei mai cu bun condei, însă rareori, chiar după mulți ani de serviciu, un favorit al soartei parvenea a se furișa în **Protipenda** și, acolo, sârmanul era supus la

supliciu lui Tantal. Deși acum era boier cu barbă, deși tolerat în **ecpaeaoa** (patria) **privileghiată**, el făcea zimbre, privind cu jale la jilțurile Ministeriale, căci nu-i era permis să aspire decât la modestul scaun de șef de masă sau cel mult la scaunul de Director de Minister!

Clasa III, miluită cu **cinuri** (ranguri) de Slugeri, Șatrari, Medelniceri, Ftori-Vist, Ftori-Post etc., era mișină de **Cinovnici**, funcționari subalterni care umpleau cancelariile și mânjeau conțuri groase de hârtie vânăată cu *docladuri, oțnoșanii, anaforale* etc., scrise cu *slove* încălccate unele deasupra altora, căci, pe atuncea, literele latine erau tot așa de cunoscute în neamul latin al Românilor ca și hieroglifile Egiptene sau ca semnele alfabetului Chinez. **Clasa III** visa la splendorile boierilor **Clasei II**, neputând închipuirea ei să se ridice până la înălțimea olimpică a **Clasei I**, și izbutea, din când în când, a se agăța de poalele anteriilor boierești.

După boierime, veneau **breslele negustorilor** și a **meseriașilor**, lipsite de orice drept municipal, însă foarte exploatate de funcționarii Agici și Eforiei...

În fine, se perdea în umbră, în părăsire, în ignoranță, **poporul!**... Poporul șerbit boierescului, poporul pe capul căruia toți erau stăpâni, toți: vatavi, arendași, proprietari, slujitori, cenușeri, țârcovinici, revizori, sameși, ispravnici, judecători, Directori, Miniștri, Domn, Sultan și Împărat!... Poporul supus la **beilicuri**, supus la dare de flăcăi la oaste, supus la bătaie cu biciul, supus la supliciu lui fumul prin temnițe, expus la toate capriciile crude ale soartei, la toate mizeriile morale și fizice, plecat la toți, fie indigeni sau străini, sărăcit, înjosit, cuprins de groază din copilărie până la moarte și neapărat de lege nici măcar în contra crimelor!

Iar după **acel popor Român**, în fundul tabloului, rățăcea un neam de origine străină, căzut în robie, gol, nomad, batjocorit, disprețuit: **Țiganii numărați pe suflete**, proprietate monstruoasă a statului, a boierilor și chiar a sfintei Biserici, îngenunchiați sub biciul plumbuit al Nazirului, vânduți la meza ca vitele, despărțiți cu violență de părinții și copiii lor, schingiuiți crunt de unii proprietari ce se intitulau creștini cu frica lui Dumnezeu, puși în obezi, în zgarde de fier, cu coarne purtând zurgălăi!... **Țiganii**, asupra cărora puternicii zilei exercitau dreptul arbitrar

de viață și de moarte; **Țiganii** care reprezentau spectacolul înfrorător al sclaviei negre, precum **țăranii Români** reprezentau șerbirea albă!

Și, între clasele privilegiate și între acele dezmoștenite, un **cler ignorant, superstițios, îngrășat cu mana averilor mănăstirești, aplecat mai mult la plăcerile lumești decât la smerenia apostolească**; un cler care, în loc de a căta să **apropie turmele între ele** prin cuvinte de frăție, în loc de a exersa un sacerdoțiu sacru și mângâietor, conform **moralei lui Cristos**, prefăcuse sfântul potir în cupă de plăcere și talgerul de naforă în disc de parale.

Așadar, în vârful scării sociale, un **Domn** cu topuzul în mână și cu legea sub picioare; pe treptele acelei scări, o **boierime ghiftuită de privilegii**, bucurându-se de toate drepturile, până și de ilegalități, și scutită de orice îndatorire către țară; alături cu acea boierime, un **cler** ai cărui șefi (Vom detașa din acest tablou imaginea îngerească a Mitropolitului Veniamin, care a fost expresia cea mai pioasă și cea mai fidelă a morale creștinești) ai cărui șefi, veniți de la Fanar și din vizuinile muntelui Athos, se desfătau într-o viață de lux trândavă și scandaloasă; iar jos, în pulbere, o **gloată cu cerbicea** plecată sub toate sarcinile!

Sus - puterea egoistă, jos - șerbirea și mizeria fără protecție, și totul mișcându-se într-o atmosferă neguroasă de ignoranță, de superstiții, de pretenții, de lăcomie și de frică» (Vasile Alecsandri, Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, București, 1972, pp. VII-XII).

«**Mituirea**, departe de a fi considerată ca un delict sau ca un păcat - cum se zicea atunci, întrase adânc în obiceiuri, grație coruperei de moravuri ...

Schinguirea țăranilor și a țiganilor făcea parte din **obiceiurile zilnice** și era o prerogativă a proprietarilor atât de absolută, încât, dacă s-ar trezi din morminte toate nenorocitele victime care au pierit în schingiuiri aplicate lor fățiș, ne-am înspăimânta de acel nour de umbre sinistre ce au rămas nerăzbunate» (Vasile Alecsandri, Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, București, 1972, pp. XIII-XIV).

«**Desproprietărea răzeșilor** ajunsese o manie încurajată și ajută chiar de brațele puternice ale administrației și justiției (?). Multime

de procese se iscau din senin în contra acelor nenorociți moșneni, se aduceau în împlinire prin măsuri arbitrare, caliceau mii de familii pentru ca să îngrășe un vecin căftănit» (Vasile Alecsandri, Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, București, 1972, pp. XV-XVI).

«**Deschiderea cu plată** a frontierelor țării la năvălirea **Jidovilor** alungați din Rusia și din Austria devenise un izvor de bogăție nu numai pentru funcționarii subalterni de pe la hotare, dar și pentru alte personaje de pe treptele cele mai înalte ale societății: **Toleranța** acordată lor de a specula mizeria poporului, prin dezvoltarea fatală a patimei beției, era un al doilea izvor de înavuțire pentru autoritățile ținutale și periodica exploatare făcută asupra **lipitorilor străine** prin amenințări de izgonire, un al treilea izvor care producea sume colosale, oferite pe tablale de aur» (Vasile Alecsandri, Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi, București, 1972, pg. XV).

Ce și cât plăteau moldovenii, înainte de ocuparea Bucovinei. Plăteau **tributul**, care se repartiza prin împărțirea sumei numărului se sate și de familii, fără să se țină cont de venituri. Mai plăteau **goștină** sau zeciuiala oilor, **deseatină** sau zeciuiala porcilor și albinelor, **conița**, adică darea pe teren pentru pășunarea vitelor, **căldărit**, adică taxa pe cazane de rachiu, **camina**, adică darea pe măcelărit și băuturi (plătită de orașe, dar călugărilor). Țăranul mai era obligat să lucreze pentru stăpânul moșiei (cleric sau mirean) 12 zile pe an sau, în locul muncii, să livreze un stog de fân de aproximativ opt care pline. Această regulă «a fost încălcată mai ales pe moșiile călugărești, stăpânii de moșii neducând lipsa unor posibilități de a-i asupra sub diferite pretexte pe supușii lor, silindu-i prin procedee mai dure să presteze mai multă robotă sau diferite dări în bani» (cf. Spleny, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.150-170, 187-189, pp.79-85, 91-93).

Cauzele ignoranței. «Sub jugul unei nații ce disprețuia științele (Turcii - n.n.), România - ce primise creștinismul în veacul III - căzu sub influența misionarilor Grei ai Constantinopolului, care, folosindu-se de credulitatea domnilor vremilor, introduseră în Daco-Romania slovele

slavone și goniră literaturile strămoșești. Aceasta fu cea dintâi cauză a ignoranței în care se văzu România înfășurată, căci, maimuțărind pe Dumnezeu creator, care poruncise să se facă lumină, **călugării răspândiră întunericul**, strigând: **Fiat nox!**» (Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereților*, București, 1872, pp. 201-202).

„**Deznădejdea începuse a se vârfi în inima românilor.** Obiceiurile strămoșești și tradițiile naționale se pierdură. Limba necultivată și disprețuită rămăsese numai în gura poporului; nobilimea învăța grecește, limbajul curții. Boierul își uită demnitatea sa; se făcu unealta străinilor, cu care se încuscrea și pe care îi tămâia ca să le intre în favor. Fecioară până atunci, limba patriei se împetrișă, formând un gerg ce se întinse ca o pecingine; căci până și la bisericile de întâiul rang slujba se făcea grecește, iar la celelalte se mai lăsa strana a doua pentru limba națională» (Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereților*, București, 1872, pg. 278).

„Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă”

Iosif II, despre Bucovina anului 1773. «Totmai am vizitat Cicul și Giurgeul, cu toate pasurile lor de cătră Moldova și o parte din teritoriul reocupat (la 1769). Acesta este o adevărată pustietate, acoperit cu cei mai frumoși arbori, care putrezesc încă nefolosii. Dacă, în schimbul acestor părți de teritoriu, care, fiind nedestelenite și necolonizate, nu au nici o valoare, am obține, dându-le Moldovenilor, acel colț ce se mărginește cu Ardealul, Maramurașul și Pocuția, s-ar fi săvârșit ceva foarte de folos» (George Bogdan-Duică, *Bucovina. Notițe politice asupra situației*, Sibiu, 1895, pp.10-11).

«**Bucovina a fost ocupată** de Austria cătră sfârșitul anului 1774. Capitala țerii, Cernăuții, se aflau, la 31 August, în mâna maiorului Mieg,

Secretul și Suceava au fost ocupate imediat după aceea și, la 25 Octomvrie 1744, cordonul de ocupațiune era complet.

Călcând pe urmele proaspete ale armatelor rusești, care se retrăgeau după pacea dela Cuciuc-Cainardj (Iulie 1774) din principatele române, armata austriacă, pornită de pe marginile Galiției, mută pajurele împărătești spre Sud și Ost și puse stăpânire pe acest «drum», despre care diplomația austriacă susținea că monarchia are lipsă pentru comunicația dintre Ardeal și Galiția. Galiția fusese obținută doi ani înainte, la 1772" (George Bogdan-Duică, *Bucovina. Notițe politice asupra situației*, Sibiu, 1895, pg.10).

Stâlpul caznelor, la Episcopia din Rădăuți. Episcopul Rădăuților, Dositei Herescu, în ciuda «blândeții» pe care i-o atribuie Istoria, a fost un om «aspru și necruțătoriu față de preoții din dieceza sa cari nu-ș împliniau datorințele chemării lor sau deviau dela legile morale, pe care îi chema la Rădăuți, îi **lega de un stâlp aflătoriu în curtea Episcopiei și punea să-i bată cu curelele**» (Dimitrie Dan, «Cronica Episcopiei de Rădăuți», Viena, 1912, Editura Fondului Religionar Gr.Or. al Bucovinei în Cernăuți, pg.127).

«**Pe timpul împreunării cu Austria**, Bucovina avea numai 8 școale, anume 3 în Suceava și câte una în Putna, Cernăuț, Rădăuț și Cîmpulungul-moldovenesc, și 6 din acelea școli erau românești, una grecească și una latinească. Va să zică, pe la 1774, satele țării noastre erau cu totul lipsite de școale și întrânsele numai preoții și dascălii bisericești puteau să-i învețe carte pe cei ce doriau să știe ceva, măcar că și învățătorii aceia știau a citi numai cărțile bisericești și a scrie cu buchiile cele rusești, slovenind bunăoară cuvântul *baba* așa:

- Buche az ba, buche az ba = baba...

Generalul Spleny și Ezenberg, cari dela 1744 până la 1786, așadară prin 12 ani au cărmuit țara noastră militărește, și-au dat toată silința să lumineze mintea poporului nostru, înmulțindu-i școalele până la treizeci și două și așezând la dânsule numai învățători români ori de aceia ce știau bine limba românească» (**Deșteptarea**, Anul I, nr.1, 15 noiembrie 1907, pg.3).

Suceava, la 1775. «Orășelul Suceava este cel mai distins și mai populat, care a fost pe vremuri reședința Principelui Moldovei, cum depun mărturie ruinele multor biserici, case, pivnițe și diverse bolți subterane că fusese, odinioară, un oraș bine populat și datat negoțului. Printre bisericile dărmate se văd urme ale unor biserici catolice și protestante, ceea ce justifică suplimentar presupunerea unei foste populații numeroase a acestui oraș... Se găsește aici o cetate veche, care domină întreg orașul. La vizitarea acestei antichități, am găsit deasupra unei ferestre, săpată în piatră, stema ungară» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.53, pg.51).

În Suceava, oraș fără boieri, trăiau 5 mazili, 9 răzeși, 12 preoți și 50 familii țărănești.

Cernăuți, la 1775. «Cernăuții sunt o localitate destul de populată. Cele mai bune case de acolo aparțin evreilor; în întregul district nu există mai mult decât un orășel. Districtul cernăuțean și-a luat numele de la acest orășel, unde locuia și administratorul districtual, denumit, după moda poloneză (pentru a-i da mai multă prestanță în ochii polonezilor învecinați) staroste» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.54, pp.51-52).

În Cernăuți, trăiau 2 boieri, 4 mazili, 10 preoți, 48 familii de țărani, iar ca personal administrativ - 18 umblători, 18 arnăuți și 78 călărași.

Siret, la 1775. «Siretul este un orășel locuit doar de câțiva evrei și, altfel, numai de țărani, ceea ce lasă să se presupună existența unei populații trecute mai numeroase, în prezent însă trebuie considerat cel mult drept un târg» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.55, pg.52).

În Siret, trăiau 2 mazili, 5 preoți și 65 familii țărănești.

Vijnița, la 1775. «Vijnița este un orășel înființat nu demult în apropierea Pocuției, constând, în prezent, numai din câțiva evrei și țărani imigrați din Polonia» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.57, pg.52).

În Vijnița, trăiau 3 preoți și 62 familii țărănești.

Cele patru orășele bucovinene, înainte de ocupația austriacă. «Aceste patru orășele erau considerate proprietatea principelui, căci nu aparțineau nici unui particular, dar în afara tributului obișnuit erau de puțin folos principelui. Zeciuiala care i s-ar fi cuvenit altfel principelui era cedată clerului din mănăstiri, în parte, chiar locuitorilor *per donationes*, iar diferitele regalii ca, de pildă, taxele pe băuturi, carne și târguri, precum și alte taxe asemănătoare, erau atribuite diferiților demnitari ai țării în loc de salariu. De altfel, orășelele acestea nu se bucurau nici de privilegii speciale, nici de instituții magistrale altfel în uz. Evreii care locuiesc în ele și cei câțiva armeni practică un negoț mărunț, iar ceilalți creștini trebuie priviți drept grădinari și zilieri.

Aceste orășelele ca și, de altfel, toată țara duc o lipsă aproape totală de meseriași; chiar și cei mai necesari cizmari, croitori, fierari, rotari etc. fiind greu de găsit. Măcelăria și brutăria se practică după bunul plac al locuitorilor, de unde rezultă că în această țară se aude cu atât mai puțin de bresle ordonate. Fiecare dintre aceste orășele obișnuiește să aibă târgurile sale anuale și săptămânale, care însă nu au succes, în afara celor din Cernăuți și Suceava, unde obișnuiesc, totuși, să vină câțiva negustori din Iași, Botoșani și Roman...

În orășele, unde ne-am aștepta la servicii mai bune, se manifestă aceeași neglijență ca în toată țara. Nici o prevedere împotriva incendiilor, nici o taxă pe victualii, nici o măsură sau greutate controlată, nici o curățenie, nici o comunitate sau breaslă legată prin organizare și, în general, nimic ce ar înfrumuseța orașul sau i-ar promova ridicarea nu se poate constata la orășele» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.58, 59, 139, pp.52, 75).

Târgurile Bucovinei, Vama și Câmpulung. «În districtul Câmpulung, cele două localități, Vama și Câmpulung pot fi considerate drept târguri, fiindcă, pe lângă faptul că în ambele localități casele sunt clădite des și formează, oarecum, o piață, s-au și introdus un fel de târguri» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.60, pg.52).

În Câmpulung, trăiau un boier, 6 preoți și 360 familii țărănești, iar

în Vama - 4 preoți și 132 familii țărănești.

Românii, văzuți de noii lor stăpâni. «Geniul acestei națiuni are la bază un umor natural, dar înclinat mai mult spre șiretenie. Aceasta îi face să fie în ceea ce fac și în ceea ce omit să facă prefăcuți și ambigui, așa încât nu te prea poți încrede nici în faptele, nici în vorbele unui moldovean.

La primejdie, sunt neînfricați și aproape neiertători în jignire; în același timp, sunt ușuratici și înclinați spre schimbarea autorității din dragoste pentru libertate. Zgârcenia lor înăscută atrage după sine invidia, iar ~~aceasta~~ tendința de a se îmbogăți spre paguba celor din jur» (**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.70-71, pp.58-59).

«Statura Moldovenilor depășește media. Sunt nervoși, musculoși și obișnuți din copilărie cu călăria. Modul lor de viață este foarte modest fiindcă se hrănesc exclusiv cu lapte, brânză și mălai (mămăligă - n.n.)...

Lenevia este considerată de norod ca baza fericirii. Hărnicia lor se întinde numai până la acoperirea necesităților anuale, așa încât, dacă binecuvântarea Domnului este îndestulătoare într-un an pentru mai mulți ani, moldoveanul nu vrea să mai lucreze în anii care urmează, atâta timp cât îi ajung proviziile...

Acest popor leneș și neștiutor nu exercită nici o activitate în cultivarea pământului. Munca lor nu se desfășoară, cum am spus, decât până la satisfacerea nevoilor de neînlăturat ale vieții, toate celelalte daruri ale naturii se apreciază numai în stare brută și fără a le îmbunătăți, a le înmulți sau a le înfrumuseța» («**Spleny**, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.74, 76, 80, pp.59, 61).

«**Țăranii din Bucovina** sunt, mai întotdeauna, o populație leneșă, mincinoasă și obraznică față de stăpânii lor, obișnuită să-și împlinească micile lor munci fie în urma înjurăturilor, fie în urma bătăii. Casele sunt colibe mici și împrăștiate care pe unde, cele mai adeseori lipsite de grădină, de curte și de fântână. Agricultură este în cea mai proastă stare, deoarece țăranul obișnuiește să semene doar atât cât are nevoie până la începutul anului următor. Dar cauza acestui fel de comportare este îndoiala sa dacă va putea păstra în anul următor mica sa colibă, care,

după spusa lui, nu-l costă nimic, sau va trebui să se mute în altă parte. **Averea sa constă în dobitoacele sale**, pe care le ia cu sine la noul său domiciliu, după ce-și părăsește coliba. În Moldova, găsește oricând moșii, ceea ce este **urmarea unei guvernări zgârcite**, căci principele, atât timp cât se bucură de dreptul guvernării, nu face decât să stoarcă bani și acordă oricărui țăran, ba și unor sate întregi, învoirea de a se muta de la un loc la altul, cu singura condiție ca să i se achite, în oricare ocol s-ar afla, aceleași dări cuvenite. Din același motiv, țăranul nu mai este dator să muncească mai mult de 12 zile pentru stăpânul său și să-i livreze neînsemnata zeciuală a roadelor sale. Obrăznicia sa față de stăpân se datorează, pe de altă parte, faptului că, atunci când i se aduc muștrările îndreptățite într-o privință sau alta sau este contrazis, el se adresează, după vechiul obicei, principelui, de la care obține fără greutate învoirea de a se așeza, la lumina zilei, în alt loc» (**Vasile Balș**, Descrierea Bucovinei și a stării ei launtrice, 1780, al.34, pp.345-347).

«**Poporul moldovenesc** este, de altfel, sănătos și robust la corp; moldovenii sunt mai șireți și mai isteți decât rusniacii; caracterul lor principal și, în genere, al tuturor românilor este **o iubire puternică pentru neatârnare și libertate, o foarte mare adeziune la țeară, locul în care șed, familie, obiceiuri**, din care cauză rar emigrează; **nu suferă tonul de stăpân** al funcționarului, mai ales nu al celui din sânul lor; unul ca acesta trebuie să dovedească multă popularitate; din contra, în mod fin și cu vorbe bune, faci cu ei orice; în genere, cu o înțeleaptă conducere, ei sunt mai curând aduși la acest scop decât cu strictetea.

Legilor primite de ei și recunoscute de bune le rămân credincioși; și dacă românul este pedepsit pentru transgresiunile sale oricât de aspru, el se liniștește, zicând: **legea m-a bătut**; din contra, de-i rămâne și cea mai mică pedeapsă arbitrară, pe care a trebuit să o sufere de la domnul său ori de la un funcționar public, el își cugetă întotdeauna un «**ține minte!**» și se silește ca, la proxima ocazie, să se răzbune, căci relativ la prefăcătorie și la răzbunare nu stau cu mult înapoia italienilor.

Ospitalitatea nu le-a negat-o românilor nici cei mai mari dușmani ai lor... În casa sa, valahul (afară de boierii cei mari) este simplu, dar foarte curat; patul său e un prichici și mâncarea sa mai ales cucuruz,

pâne ori mămăligă; dar cu totul uscată nu o mănâncă niciodată; și cel mai sărac dintre ei are, totdeauna, ceva pe lângă ea: lapte, brânză, carne de berbec, pește etc.» (Ioan Budai-Deleanu, Scurte observații asupra Bucovinei, 1803, al.13, 14, pg.383).

Elitele moldovenești, văzute de noul stăpânitor. «Nobilul ca și clericul sunt dedați îndeosebi beției, ceea ce-i incită la bătăi spontane și la neascultare, așa încât moldoveanul, îmbătat cu vin sau rachiu, este în stare să se opună chiar militarilor. Hoția nu este la ei ceva neobișnuit, în general în toate acțiunile și reacțiunile lor sunt neșlefuiți și comparabili mai mult cu un popor barbar decât cu un popor pe jumătate civilizat...

Nobilii nu pun nici cel mai mic preț pe locuințele lor. Au case joase, mici și clădite în felul turcesc, în mijlocul pădurii « (Spleny, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.73, 139, pp.59, 75).

«Aceste soiuri de boieri (mari și mici, vechi și noi - n.n.) sunt foarte amestecate cu familii grecești, de când moldovenii și-au primit principiul din Constantinopol; în general, cei de azi abia pot fi priviți ca moldoveni veritabili; ei s-au schimbat cu totul, au primit obiceiuri turcești-grecești și lor nu li se potrivește deloc caracterul moldoveanului descris mai sus; căci ei au știut să împreune într-'nșii mândria turcească, șiretenia grecească și lăcomia jidovească, așa încât întrec pe toate aceste trei soiuri de oameni. În Bucovina nu mai sunt boieri de aceștia (mari - n.n.) și din al doilea soi (greci - n.n.) abia doi ori trei. Din soiul mijlociu, care se mai numesc **mazili**, sunt mai mulți în Bucovina imperială. Ultima clasă de nobili se numesc **răzeși**, care, pe ici și colo, sunt sate întregi; aceștia sunt dintre cei mai necivilizați; pe teritoriul lor, lat de 5 coți, ei sunt mai mândri decât aiurea un domn al unei provincii întregi; nimic nu-i mai firesc decât ca, zi de zi, să se ivească certuri pentru pământ și de altfel între dânșii; fiecare trece (încalcă - n.n.) în posesiunea celuilalt și asta-i un izvor vecinic de discordii; la acestea, ei nu apucă o cale blândă, ci se poartă cu violență și îndârjire și se despart, mai adeseori, cu capetele sparte» (Ioan Budai-Deleanu, Scurte observații asupra Bucovinei, 1803, al.21, pp.387-389).

Religia și clerul, în viziunea ocupanților Bucovinei. «În ceea

ce privește religia, ei aparțin cu toții (cu excepția câtorva străini și catolici ardeleni) religiei grecești neunite și, deși **nici popii nu au aproape nici o cunoștință despre deosebirile între religii, ei sunt atât de fanatici** în religia lor, încât abia dacă-i consideră pe ceilalți creștini, mai ales însă pe catolici, mai buni decât evreii și păgânii...

Tot acest cler este lipsit de orice știință și neștiința lor se extinde, adeseori, și asupra problemelor de credință. Nici modul lor de viață particulară nu poate fi chiar lăudat, dar, prin **ipocrizia unor posturi exagerat de severe**, știu să țină naivitatea norodului în cătușe strânse» (Spleny, Descrierea districtului Bucovinei, 1775, al.78, 147, pp.59, 77).

«Ca și clerul sunt și călugării foarte ignoranți și necunoscători în specialitatea lor; chiar și episcopul și arhimandritul, care sunt cele dintâi demnități în Bucovina, nu au nici o idee de o teologie sistematică. Cunoștințele lor se mărginesc la ritual sau ceremonial, cum le găsim prescrise în cărțile bisericești» (Ioan Budai-Deleanu, Scurte observații asupra Bucovinei, 1803, al.20, pg.387).

«Episcopii și mănăstirile posedă atâtea bunuri încât ar putea nu numai să trăiască din ele în belșug, dar să facă și economii. Cei dintâi au, în afara veniturilor proprii, și privilegiul că fiecare popă este dator să dea anual **in fixo** 4 florini; pe lângă aceasta, episcopii mai practică abuzul de a ciupi de la ei, sub **pretextul nevoii bisericii**, pe lângă cei 4 florini, o seamă de dări care (având în vedere că popii trăiesc de obicei doar din **Jura stolae**) cad numai în sarcina bietului țaran. Veniturile economice ale clerului constau, de altfel, preponderent din creșterea vitelor, din stupii de albine, din arende de evreilor, cărora se obișnuiește să li se arendeze toate zeciuielile și cârciumile, morile etc.» (Spleny, op.cit., pg.93)

Generalul, care întocmise un adevărat plan menit «să elibereze țara din starea ei de decădere, să-i deschidă accesul la cultura apuseană, să introducă o nouă ordine a lucrurilor și să alipească cu o mână îngăduitoare această parte nouă vechiului imperiu» (op.cit., pg.27), propune **înființarea unor moșii camerale**, prin dovedirea «legalității posesiunii diferitelor moșii», iar «multe dintre ele ar reveni fiscului. Aceasta s-ar întâmpla mai ales clerului, care a știut să-și atragă sub diferite pretexte, al carității, al pedepselor spirituale, al unor danii pentru slujbe

și liturghii, atât din partea principelui, cât și a unor particulari, numeroase moșii, îndeosebi la munte. După părerea mea, în cazul clerului mănăstiresc, toate veniturile pe care le-au obținut, după prima lor înființare, ar trebui să fie considerate drept fiscale.

Mănăstirile ar putea fi reduse, fără ezitare, **ad primum numerum foundationis** și să li se atribuie atâtea bunuri câte corespund propriilor lor nevoi, iar celelalte să devină bunuri fiscale; sau să se acorde mănăstirilor, după exemplul Rusiei, un statut integral de pensionari.

Acest procedeu aparent ceva mai dur **împotriva clerului mănăstiresc nu va face o impresie rea asupra norodului**, căci, **pe cât este de dedicat acesta popilor, pe atât urăște clerul mănăstiresc**. Cauza principală a acestei atitudini este rezultatul comportării permanent mai dure a acestuia din urmă față de supușii săi. Cu această ocazie, popii nu trebuie numai cruțați, ci trebuie să fie distinși prin tot felul de favoruri» (Splený, op.cit., pp.183-185).

Bucovina, la împreunarea cu Austria. „Adevărat este că starea culturală a poporului indigen din Bucovina era, la împreunarea cu Austria, foarte slabă și înapoiată. Moldova și, prin urmare, Bucovina n-a avut când, în secolii trecuți, a se îngriji de școli și învățătură, pentru că ea era - martor ne este istoria - obiectul necontenitei poftite de cucerire din partea diferiților vecini; ea trebuia să steie ne-necetat cu armele-n mâni și să-și apere hotarele și vatra sa de necontenitele năvăliri ale vecinilor - «**Marte dominante, silent Musae**».

Veni, apoi, epoca cea afurisită a Voivozilor fanarioți, un timp când poporul moldovan trebuia, cu anii încheiați, să robească zi și noapte, în zile de rând și în sărbători, spre a umple punga nesățioasă a domnitorilor străini, care o deșertau, în urmă, în aceea a vizirilor și sultanilor...

Iată de ce am zis că antecesorii noștri autochtoni, la venirea lor sub sceptrul Austriei, s-au aflat într-o stare culturală slabă și înapoiată. E adevărat și natural că populațiunea Bucovinei aștepta o soartă mai bună și mai fericită sub auspiciile imperiului austriac față de cum o avu sub Turci și Fanarioți, dar și în privința intelectuală renumele dignității imperiului austriac între statele Europei - de o parte, iar, de altă parte, umanitatea dinastiei domnitoare în acest imperiu, apoi și chipul pașnic

și amical, erau pentru poporul indigen din Bucovina cel mai fericit și mai sigur augur că el va fi ridicat din starea-i anterioară la una demnă și potrivită cu cea a celorlalte popoare de sub sceptrul habsburgic.

Astfel de dispoziții umane și binevoitoare față de poporațiunea indigenă din Bucovina le și arată și le manifestă Tronul austriac din primele timpuri ale anexării acestei țări și le arată și le manifestează și în ziua de astăzi. Deci, anexându-se, la anul 1786, Bucovina la Galiția, ea nu fu dată și lăsată în știrea guvernului galițian, ci, în ceea ce privește biserica și cultura intelectuală, școlile autochtonilor acestei țări primiră o directivă anumită și precisă în favorul acelei culturi, «**Planul**», adică «**Regulatio**» din 29 Iunie 1786.

În acest plan «**Regulatio**», care se află și astăzi, în mare parte, în vigoare și pe care avea și guvernul Galiției să-l respecte și să-l îndeplinească, se spune îndată de la început că «**Împăratul se îngrijește de binele comun și că, pentru educarea (poporului ortodocs bucovinean) este, între altele, mai întâi de trebuință înființarea de școli bine organizate ca, pe lângă cele două școli deja înființate, pentru limba moldovenească și nemțească, să se adauge încă alte șase școli districtuale sau capitale cu limbile mai sus amintite, apoi să se mai înființeze școli triviale, cu limba nemțească și moldovenească, în toate orașele și comunele parohiale**» (Iraclie Porumbescu, în **Revista Politică**, Anul II, nr. 10, 1 Octombrie 1887, pg. 3).

Rutenizarea Bucovinei. «Incontestabil este că Ruteni se aflau în Moldova. Pe moșiile mănăstirești ei fuseseră de mult aduși ca să muncească, ca să fie «vecini», adică iobagi.

Incontestabil este că și boierii moldoveni erau lacomi după forțe fizice colonizate pe moșiile lor și știm că ei trimiteau chiar emisari să aducă liftă străină, să fie muncitoare pe moșiile care, altfel, nu se puteau lucra. Acest lucru se făcea cu mult înainte de anexare și s-au făcut și mai apoi, ca de pildă la 1848, când țărani nu mai voiau să lucre moșiile boierilor. Boerul vechi puse, și în acest chip, câteva semințe din care au răsărit greutățile cu care azi luptă poporul.

Galițienii slavi cunoșteau de mult drumul spre Moldova. Locuitorii din munții cercului Stanislau mergeau, spune **Rohrer**, în Galiția-ostică,

în Ungaria, ba chiar și în Moldova să lucre, venind cu bani, deși puțini, iarăși acasă. Locuitorii din Babceze însă mergeau «uneori în Moldova», zice tot Rohrer...

Raportul lui Barco, din 12 Ianuarie 1774, spune că Rutenii, cărăuși din Răsboi și supuși împărătești, **au prins gust de Moldova**, simțind că aici e traiul mai ușor» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.123-125).

De lege moldovenească. «Se știe că poporul nostru nu știe să facă deosebire între lege sau religie și naționalitate. Ideea de naționalitate nu este dezvoltată, la dânsul este legea totul. Dacă-l întrebi **de ce lege este**, îți răspunde: **De legea moldovenească**. Ideea de lege greco-orientală sau ortodox-orientală nici nu o are. Afirmând că este **de legea moldovenească**, el afirmă prin aceasta, totodată, că este de naționalitate românească. Națiunea și legea formează la dânsul o unică idee și nu-și poate închipui că pot să fie și Români de altă lege decât a lui. Ce nu-i de legea lui este străin, nu este Român. El se ține de legea bisericii și știe că cine se ține de aceeași biserică este creștin bun ca și dânsul, este neam din neamul lui.

Legea noastră ortodox-orientală este naționalitatea românească a poporului nostru. Această credință dezvoltată prin secolii a conservat naționalitatea poporului nostru. Biserica a fost, așadar, scutul nostru național, unică legea bisericii noastre a ferit pe popor de desnaționalizare. Aceasta se vede și din împrejurarea că, ținând Rutenii de peste Prut la aceeași lege, deși propagată în limba ruteană, poporul nostru român din acele părți nu a putut face deosebire între Român și Rutean, căci legea era tot aceea, și, de aceea, și-au pierdut limba națională și, cu limba, naționalitatea românească» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 3, 15 Iunie 1886, pg. 2).

Cei care dau numele satului Ciocănești. În 31 iulie 1775, «Ion Ciocan ot Bistrița dela Ciocănești» și câmpulungeanul Damaschin Hurghiș își dispută, în fața înțelepților bătrâni din Câmpulung, muntele Botușul Mic. Damaschin are zapis vechi, iar Ciocan promite să aducă martori, dar nu o face nici după un an de zile. El rămâne, oricum, cel

care dă numele familiei sale satului întemeiat, practic, de bejenari din Bistrița.

Jurământul Bucovinei, la 1777. „Trecuse vreme de doi ani la mijloc de când Iosif II, împăratul Austriei, trimisese oștile sale să înfigă pajurile cu două capete pe pământul țării noastre scumpe... Băștinașii începură să mai răsufle o leacă și să se simtă mai siguri, căci legile și dreptățile nu mai atârnav de vârful sabiei ca pe vremea stăpânirii Turcului... Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă, deși nu puteau pricepe cum de au venit sub cârma împărăției austriece, căci nici învălmășeală de oști n-au văzut, nici sânge să curgă, ori măcar pârjol să se plimbe, ca alte dăți, pustiitor prin țară. Cei de la cârma împărăției nu erau mulțumiți numai cu cucerirea țării și, de aceea, încă din 23 Iulie 1777, hotărî consiliul de război al curții din Viena ca țara întregă să aducă, într-o anumită zi, omagiile sale dinastiei domnitoare, ca să vadă Moldovenii că ei nu sunt supușii unei stăpâniri vremelnice, ci sunt legați pe veci de norocul și nenorocul Austriei. Locul unde avea să se facă jurământul s-a ales în Cernăuți, pentru că aici era scaunul guvernatorului militar al țării, precum și cele mai multe gazde pentru numeroșii oaspeți ce aveau să sosească la Cernăuți, pe ziua de 12 Octombrie 1777” (**Ion Grămadă**, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pp.195-196).

„Este ziua de 12 Octomvrie 1777, zi în care boerimea, mănăstirile, clerul mirean, satele și orașele s-au adunat la Cernăuți pentru a depune jurământul de credință în mâinile lui Gavril Splenyi de Mihaldy, general al Maiestății Sale împăratului.

Ce frumos alai fu în ziua aceea!...

Episcopul Isaia Herescul ținu o cuvântare, în care explica și el însemnătatea jurământului, care a fost scris, în acea zi, de 29 boieri, 11 preoți, 103 mazili, 109 ruptași și 142 șliaști (boieri mărunți - n.n.). A doua zi, mazilii au dat chiar și o scrisoare de mulțumire.

Actul se împlinise. Și Românii bucovineni au fost, din ciasul acela, oameni cumiți și, mai presus de toate, cei mai fideli Austriaci” (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.12-13).

„La miezul nopții, Buga, clopotul cel mare (al Putnei), a început

să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare și mai tare...

Călugării, treziți din somn, se uitară în ograda mănăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se luminează de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborâră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în acea clipă, clopotul tăcu și în biserică era întuneric des. Candelile pe mormântul lui Vodă se stinseseră, deși avusese untdelemn îndestul.

A doua zi, Voevodul Moldovei era atât de mohorât și de stins, încât, pentru păstrarea memoriei lui, un călugăr ce știa zugrăvi a făcut copia ce există și astăzi.

Aprinde-se-vor candelile pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?" (Mihai Eminescu, *Novele*, pp. 156-157).

Dania vămeană a preotului din Calafindești. În 25 iunie 1778, preotul Vasile, din Calafindești, și jupâneasa Sanda dăruiesc mănăstirii Moldavița fânașurile Miculile și Solotrucu din Vama, zestrea Sandei, fiica lui Ion Hasnăș din Câmpulung Moldovenesc.

«Un proces de înaltă trădare în Bucovina dela 1780. Egumenul (mănăstirii Sf.Ilie) Macarie a fost victima a duor denunțianți, care erau tot preoți «schismatici» (ortodocși - n.n.)... Denunțianții se numiau Ștefan Kopitzki și Vasile Kamenski și erau amândoi venetici: cel dintâi - imigrant în Moldova pe timpul războiului ruso-turc (1768-1774), iar al doilea - din Ungaria, numit în acte un «vagabundus» fără căpătâi.

Acești doi venetici... s-au unit ca să-l piardă pe Macarie, ridicând asupra lui acuze de crime grave politice. Pâra fu redactată latinește de Kamenski, care știa limba aceasta. Macarie era învinuit că ar fi poruncit clerului său (la Sf.Ilie funcționa o școală primară de preoți, care se va transforma, ulterior, adică după mutare la Cernăuți, în facultate teologică - n.n.) să nu pomenească la slujba dumnezească pe Maria Tereza și pe împăratul Iosif și că ar fi dat ordin preoțimii să se roage «ca barbarii de Nemți», cari sug sângele țării, «să fie isgoniți cât de curând din Bucovina și ca aceasta să scape de sub stăpânirea lor».

Cu pâra aceasta a umblat, apoi, Kopitzki din sat în sat, în județul Sucevei, adunând iscăliturile preoților. Profitând de faptul că niciunul

dintre preoți nu știa latinește, el îi făcea să creadă că n-a spus alta în pâra decât că Macarie nu și-a făcut datoria de a da ordin ca să amintească în liturghie cele două maiestăți.

Dându-se curs acuzei, generalul Ezenberg ordonă arestarea lui Macarie și, astfel, într-o noapte întunecoasă și foarte furtunoasă din Septembrie 1779, Macarie fu arestat la Suceava și trimis sub escortă la Cernăuți. I s-a dat un cal, dar, pe drum, căzând calul peste un șanț, bietul egumen s-a vătămat rău...

În temnița din Cernăuți l-au ținut patru luni în capăt, până la începutul lui Februarie 1780, fără să i se ia nici un interogatoriu... În sfârșit, s-a hotărât să-l ducă la Lemberg. Pe un ger cumplit, a fost escortat de 14 soldați din cavalerie și un ofițer, cu săbiile scoase, împreună cu o prostituată a soldaților. L-au dus așa prin sate și orașe, în răsul și batjocura privitorilor...

Mitropolitul din Iași, cum a aflat despre arestarea lui Macarie, l-a desrădicat din demnitatea de vicar general, numind în locul lui pe un oarccare Meletie.

În sfârșit, s-a întrunit curtea care avea să-l judece, având caracterul unui tribunal militar... Ascultarea părășilor și a martorilor a durat până la sfârșitul lui Iulie! S-a dovedit nevinovăția lui Macarie... Macarie fu achitat de învinuirea de leză maiestate și de ațâțare la trădare, iar Kopitzki și Kamenski fură condamnați pentru calomnie. Kopitzki a trebuit să ceară iertare egumenului în public, apoi fu scos din țară, iar Kamenski fu pedepsit cu 25 bote și cu deportarea în Ungaria, de unde venise...

Macarie adresă, în Februarie 1781, o petiție către împăratul Iosif... cerând să fie declarat în public de preot cinstit... Împăratul îi împlini rugămintea, ordonând să i se dea satisfacție în public, înaintea țării întregi. În demnitatea de vicar și egumen însă n-a mai fost integrat (de către Mitropolia Moldovei - n.n.) ((Victor Morariu, în *Calendarul «Glasul Bucovinei»*, 1920, pp.40-43).

Ninsoare, de Înălțarea Domnului. În 1781, la Înălțarea Domnului, „fost-au un omăt, mărime lui de cinci palmaci, cât și cii di neamu slăvit l-au măsurat”, și care s-a topit abia după două zile și trei noști, dar fără a produce pagube (Ilie Corfus, *Însemnări de demult*, „Junimea”, 1975).

Blestem mitropolitan asupra fâlticenenilor. Conform datinii, țaranul român (vecin sau răzeș) putea ara și însămânța pe moșia oricui, cu condiția să-i plătească stăpânului pământului dările cuvenite. Datina aceasta funcționa defectuos doar în cazul proprietăților mănăstirești, pentru că egumenii iute se mâniau și se plângeau de împresurarea moșiei. Așa a procedat și Gavril, arhiepiscopul și mitropolitul Moldovei, care dă carte de blestem egumenului Venedict al Moldavei, în 17 iulie 1781, pentru a se hotărâni moșia Fulticeni, „care este a mânăstirii și o împresoară răzeșii”. Cei care știu din bătrâni semnele de hotar ale acestei moșii și nu vor spune adevărul, „părtinind vro parte sau lăcomind la împresurare cu nedreptate să fie blestemați”.

O cruce de aur, o pensie viageră și confiscarea averilor mănăstirești. «Episcopul Dositei, în urma preaiînaltei rezoluțiuni din 12 Decembrie 1781, își mută reședința episcopescă din Rădăuți la Cernăuți, unde a fost instalat în 30 Ianuarie / 10 Februarie 1782 ca **episcop al diecezei bucovinene** (deci, un fel de mitropolit - n.n.), la care ocaziune generalul Enzenberg îi predă **o mare cruce de aur ca dar împărătesc**, când a subscriș jurământului de fidelitate rostind o cuvântare... El primi, cu preaiînalta rezoluțiune din 4 Iulie 1783, titulatura de **«episcop al Bucovinei»** și **«episcop exempt al Bucovinei»**, de care titulatură el s-a folosit deja în 25 Februarie 1782 (deci, cu un an și jumătate înainte de a i se acorda - n.n.), în scrisoarea către comisiunea de delimitare și în 4 Martie 1782 în o orânduire emisă către mânăstiri. Episcopul Dositei se subscrie, în 5 Ianuarie 1783, **«arhiepiscop»**, în scrisoarea adresată lui Natan, starețul Sihăstriei Putnii, tot așa în cea din 6 Iulie 1783 prin care **dă ordin să se confiște averea schiturilor desființate»** (Dimitrie Dan, Cronica Episcopiei de Rădăuți, Viena, 1912, pp.126-127).

«Cum administrația moșiilor bisericești nu era din cele mai bune, episcopul Dosofteiu (Dositei) se lăsă ușor convins de Enzenberg că clerul și-ar putea îndeplini cu mai mult succes misiunea sa apostolică, dacă ar fi scutit de grijile lumești. Dosoftei consimți deci de a se dezbara de această grijă, **cedând Curții Imperiale moșiile episcopești în schimbul unei donațiuni anuale.** În scopul acesta, episcopul adresă, la 5 August

1782, către «Măria Sa General Comandiru ot Leow» o declarație în scris, cu restricția însă ca, la vremea «când s Sa împărătească și crăiască Mărire nu va mai dori să stăpânească aceste moșii, ca să le dea iarăș în stăpânire Episcopiei înapoi». Condițiunea aceasta nu găsi însă aprobarea prea înaltă, astfel că, la 29 Octomvrie 1782, episcopul primi răspunsul că, dat fiind că a Sa împărătească Mărire **n-are a face negustorie cu moșiile episcopiei**, nu-i trebuință, la vremea **când se vor da moșiile în stăpânirea Curții**, a se face pomenire pentru una ca aceasta, fără însă a se lăsa cu totul la desăvârșita vrere a Prea Înălțatei Împărătești Măririi.

Sub condițiunea aceasta, se puse episcopului în vedere **o leafă anuală de 6000 florini și un adaus personal de 2000 florini.**

Episcopul nu se învoi cu soluțiunea aceasta, ci acceptă următoarea formulă: **Episcopul cedă Curții Imperiale domeniul Coțmani**, cu cele șapte sate care se țineau de el, **în schimbul unei lefe anuale de 6000 florini**, rezervându-și însă până la moarte stăpânirea și administrarea domeniului rădăuțean și a moșiilor Haverna și Sulița Nouă din Moldova. În virtutea acestei înțelegeri, **Curtea Imperială lua în posesie domeniul Coțmani**, chiar la 1 Martie 1783, rămânând ca **domeniul Rădăuți și moșiile episcopești din Moldova să intre în posesiunea Curții numai după moartea episcopului Dosoftei**, care s-a întâmplat numai la 2 Februarie 1789. Astfel trecură moșiile episcopiei de Rădăuți în posesiunea Curții Imperiale din Viena» (Ion Nistor, Istoria fondului bisericesc din Bucovina, București, 1916, pg.21-22).

Niște țărani din Horodnic, Volovăț și Rădăuți, la 17 martie 1782. În ziua aceea de început de primăvară, niște țărani au fost chemați la hotărânicirea moșiei satului Rădăuți. Din Horodnicu de Sus, au venit «Toader, fost protopop, Ioniță Țigănescu, vornic, Grigori Prilipcean, Ioan Morar, Simeon Crisenco și Grigoraș Calancea, din satul Volovăț au fost chemați următorii oameni, și anume: Varlaam Maliș, vornic, Miron Vicoviță, Simeon Coca, Simeon Lupușteanul, Simeon Diaconul și alți bărbați», iar din Rădăuți - «Andrei Vataman, Grigoraș Bucului, protopopul Ștefan, Dumitrașco Hâncul, Lupul Ungurianul, Vasile Martinescul, Ioan Buleandra și alți barbați» (Dimitrie DAN, Cronica Episcopiei de Rădăuți, Viena, 1912, pp.235-236).

«**Hotarul Rădăuțului** (statornicit în 17 martie 1782) începe dela pârăul Posinul, dela vadul pietros, dela hotarul satului Frătăuți, proprietatea mănăstirii Putna, spre mează-zi, prin un câmp de șes, pe lângă hotarul Horodnicului, prin o mlaștină, apoi prin o pădure de frasini, lângă mărul cel roșiu, apoi tot prin mlaștină și șes, apoi prin drumul care duce la moara Horodnicului, unde am pus deasupra drumului, între drum și cursul pârăului, un stâlp mare de piatră, de aice prin apa pârăului morii și șes, apoi prin alt pârău, numit Valeaseacă, linie dreaptă prin un mic suiș și câmp, apoi prin drumul care duce, pe deasupra Osoiului, la sfârșitul Trojanului, de aice prin Trojan, până la hotarele cele vechi, apoi la piatra cea mare de hotar, aflătoare aice, apoi tot prin șesul Trojanului și cornul lui, mai sus de pârăul Rodița, apoi prin alt pârăuș, care se face dintr-un izvor de fântână, unde s-a pus pe mal o piatră, spre răsărit, pe drumul care duce dela mănăstirea Sucevița la Rădăuți, de aice tot pe șes, până la apa Suceviței, tot în hotar cu Horodnic, apoi tot prin șes până la ogoare, unde este o gârlă sacă, în care se scurge apa, unde iarăș s-a îngropat un stâlp de piatră, de aice, prin gârlă, spre mează-zi, la apa Suceviței, apoi tot prin șes până la drumul care duce la Suceavă. Mai sus de acest drum s-a așezat un stâlp de piatră. De aice, pe drum în jos, apa Suceviței formează hotarul, apoi prin drumul care vine dela Volovăț, mai sus de locul unde se revarsă Sucevița și sunt răchite, unde s-a pus o piatră de hotar. De aice, pe apa Sucevei în jos, pe șes, unde apa Sucevei se despărțește de drum, unde pe fânațe iarăș s-a pus o piatră de hotar, apoi pe șes tot în jos, prin câmpul șes, lângă drumul care duce dela Suceavă la Rădăuți. Și pe acest loc iarăș s-a pus o piatră de hotar și anume pe un loc unde apa de pe dealuri se scurge și se adună. De aice, linie dreaptă prin drumul coșcovit, prin trestiiș, până la hotarul Satului-mare, care moșie este a mănăstirii sfântului prorocu Ilie, unde hotarul merge în sus, lângă ogoarele satului Rădăuți și locurile Satului-mare, cum zice uricul lui Iancul Voevod din 7090 (1582) Fevruarie 24, apoi se întinde până la pârăul Horonțul, la un plop, prin pârăul Posinul, mai jos de un suiș, care suiș se cheamă astăzi «Dialul crucii», de aici spre mează-noapte, prin câmp și mlaștini cu trestii, până la un pârău care se numește Saha și se formează din apa Posinului, apoi pe pârăul Saha în sus până la vadul

pietros, de unde hotarul s-a început» (**Dimitrie DAN**, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena, 1912, pp.237-238).

Un gheșeft călugăresc cu... vâmeni. În 23 aprilie 1782, Venedict, arhimandritul și egumenul Moldaviței, vinde lui Anton, logofăt din Câmpulung, venitul satului Vama, „pe doi ani”, pentru 450 lei pe an. Venitul satului constă în câte 12 zile de lucru pe an de fiecare gospodar sau 2 lei, în 2 parale de stângen - dijma fânațului, câte 1 tort, câte un car cu lemne de gospodărie și a zecea parte din toate ce se află pe moșie, plus orânda cârciumii și jumătate din fânațul pe care îl făcea fân mănăstirea pentru mitocul ei de acolo.

Niște răzeși bucovineni, în mai 1782, participanți la hotărniciri de sate, sunt Michail și Nicolai Ianoș, Gavriil Draghinda, Iuoan Buțura și Andrei Mintici, toți din Ivancăuți, George Păunel și vechilul Ștefan Prodan din Valeva (cf. **Dimitrie DAN**, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena, 1912, pg.259).

Vifor în mai. În noaptea de 5 spre 6 mai 1782, miercuri spre joi, „toată noaptea au nins tare, cu vifor, și până la prânz și mult omăt au căzut, dară până sara l-au luat” (**Ilie Corfus**, *Însemnări de demult*, „Junimea”, 1975).

Evrei trași pe sfoară de un egumen. Inochentie, egumenul mănăstirii Voroneț, arendează evreilor Marco din Suceava și Solomon din Gura Humorului, în 17 iulie 1782, moșia Știulbicani (Stulpicani) cu cântunele din jur, afară de Bucșoaia, pe timp de un an, cu 40 lei împărătești și cu condiția „să vândă și două vase cu vin ale mănăstirii, cu câte 45 parale vadra, tot bani împărătești”, vinul vânzându-se, pe atunci, la Câmpulung, cu doar 20 parale vadra. Numai că prețul arenzii era la cheremul egumenului, care a chitit că nu strică să mai câștige alte 40 de parale, trăgându-i pe sfoară pe evrei, pentru nevoile mănăstirii și ale bunului Dumnezeu. Patriot și creștin desăvârșit mai era și egumenul Inochentie!

«**Bucovina, provincie autonomă austriacă.** Un decret aulic dela împăratul Iosif II, din 15 Mart 1783, deschiera, pentru întâiaș dată **Districtul** sau **Ținutul Bucovinii** ca «provință politică, fără nici o legătură cu vreuna din învecinatele țări ale împărăției». Prin «patentul împăratului Leopold II, din 29 Septemvre 1790, s-a despreunat Bucovina de Galiția și s-a declarat, din nou, «ca provincă de sine stătătoare». Prin «Constituțiunea Împerială din 4 Mart 1849, Bucovina era deschierată ca «țară de coroană ereditară», sub numele de Ducat». Odată cu «patentul împărătesc din 29 Septemvre 1850, s-a publicat un statut pentru autonomia ei și i s-a dat o guvernare proprie, mai întâi provisorie, iar definitiv din 10 Mai 1854 înainte». Prin «patentul împărătesc din 20 Octomvre 1860, din nou se recunoaște, însă numai în principiu, autonomia tuturor țărilor din monarhie, prin urmare și a Bucovinii». În «patentul din 26 Faur 1861, se publică însăși noua Constituțiune Împerială, cu câte un statut special pentru esercitarea autonomiei diferitelor țări și regate». Cu «diploma din 9 Decemvre 1862, se dă Bucovinii o marcă proprie provincială, recunoscându-i-se caracterul ei istoric românesc» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp. 216-217).

„**Câmpulungenii trăiesc din creșterea vitelor și... sunt o strajă a țării**”. Comisia cezaro-crăiască de delimitare a proprietăților în Bucovina face, în 14 iulie 1783, hotarnica „satelor înfrățite” și a munților din ocolul Câmpulungului, iar în finalul documentului precizează: „Este a se observa că în mijlocul acestor hotare se află cei opt munți dăruți de Grigore Ioan V.V. la anul 7269 mătușii sale Maria Jitniceroaia cu hrisovul alăturat sub No.734. Deoarece însă această proprietară voia să stoarcă dela Câmpulungeni deosebite dăjdii în contra obiceiurilor lor, ei s-au jeluit înaintea aceluiaș Grigori Ioan V.V. care dăruise acești munți și domnul a hotărât prin hrisovul din anul 7271/1763 alăturat sub No.737, că văile n-au fost dăruite ei numai munții și că locuitorii nu vor da Mariei Jitniceroaiei mai mult decât dau și mănăstirilor, adecă o mică dare pentru dărmatul copacilor învăliți cu un fel de mușchiu care este iarna de nevoie pentru hrana oilor și caprelor. Dar această Maria Jitniceroaie a știut să întoarcă trebile pe lângă nepotul ei Grigore Ioan Calimach în așa fel că acest principe în hrisovul alăturat sub No.739 a pus să se introducă și un

leu dela fiecare cap de familie și zeciuiala. Dar fiindcă Câmpulungenii nu voiau să plătească nici acest leu, Maria Jitniceroaia s-a socotit să folosească în altfel dania ei și s-a pus pe lângă fratele ei, Mitropolitul Moldovei, ca acesta să înrăurească asupra unor mănăstiri ca să schimbe cu ea, și așa mănăstirea Voronețului a schimbat satul său Vlădeni (Vlădeni - n.n.) din Moldova cu munții Mestecănișul, Petrișul și Muncelul străjii, iar mănăstirea Solca a schimbat satul Costești din Moldova cu munții Cucoșul, Găina, Porșescu și Botășul din Fundul Moldovei, iar muntele Fața Câmpulungului (Deia) și l-a păstrat Maria Jitniceroaia pentru vremi mai bune spre a mai face un schimb avantajos. Precum fiecare Domnitor al Moldovei era îndreptățit a scuti pe Câmpulungeni de dări pentru munți sau a le impune astfel de dări, așa stă și în voia suveranului actual a-i scuti pe Câmpulungeni de dări către proprietarii de acuma ai acestor munți, fiindcă Câmpulungenii trăiesc din creșterea vitelor și precum îi numește Domnitorul Calimach în hrisovul de sub No.739, sunt o strajă a țării, și în felul acesta s-ar nimici indirect efectul numitelor danii menite să îngreueze traiul și hrana acestor munteni, din care cauză Comisia aceasta a socotit să recomande acest procedeu, și aceasta cu atât mai mult, fiindcă acești locuitori își câștigă hrana lor cu primejdii și greutateți între acești codri neumblați și în aceste văi nepătrunse de razele soarelui. Și aceasta este și adevărata cauză că acești munți nu au fost îndeosebi măsurăți și hotărniciti.» Semnează: Metzger - asesor, Pitzelli - Rittmeister, Harsani - Lieut. Auditor, Ergellet - Gerichtsschreiber și Aaron - Dolmetsch.

Începuturile mineritului modern în Bucovina se datorează Inginerului Frantz von Kollowrat, care, în 16 august 1783, propune construirea și exploatarea minelor de cupru cu conținut de argint de la Fundu Moldovei și Pojorîta și a celor de fier de la Iacobeni. În baza studiului lui Frantz von Kollowrat. Consiliul Aulic de Război ordonă Administrației militare a Bucovinei, în 15 ianuarie 1785, să dea asistența necesară Corporației particulare de la minele de fier din Iacobeni, până când vor fi răscumpărate de stat, și să ia măsuri de așezare în Iacobeni a unor țigani spălători de aur (minerii tradiționali ai provinciei), pe care să-i lase să facă și produse din lemn.

Iarnă cu trei viscole. În 14 noiembrie 1783, începe „iarna ce’ mare, cu trii viscole, care au agiunsu omătul pân pin streșini, de nu putea iași oameni den casă și ulețile iar până în vârful zeplazilor, de nu iara cu puțință să iasă omu cu sloboda. Cari oameni câte de 50-60 de ani de bătrâni n-au mai fost ocupat o iarnă ca aciasta. Dar pagubă de bucate nu s-au făcutu, fiindcă se întâmplă îndestulări de fân. Oareșci pagubă la oi, de răpire furtuni” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Protestul egumenilor potrivnici confiscării averilor mănăstirești. „De vreme de împăratul Țarigradului au binevoit a da Chesaricesii Măririi această parte de țară (Bucovina - n.n.), lucru cunoscut iaste că pre înălțatul Chesar, voesce ca și la alte țeri a prea înălțimei sale, să așeze în Bucovina pravele și obiceiuri cu tot folosul stării fiecărui suflet, cu care așezământuri noi, partea duhovnicească, nu ne putem împăca și, fiindcă avem hotărâre cu milostivire de cătră înalte locuri ca, neputându-ne noi a ne statornici cu pravelele ce vedem că se așează în Bucovina, ni se dă voe să eșim din țara împăratului, cu voința și prin scirea cinstitei administrații.

Pentru care, cu toată smerenia și plecăciunea, rugăm prea cinstita administrație să mai putem trăi în mănăstirile noastre cu toată odihna și să ne hrănim cu cele de noi adunate, de astăzi, Fevruarie 25, calendar vechiu, până la viitoarea lună Mai, în 10, calendar vechiu, și atunci noi, toți Igumenii din Bucovina să avem fără sminteală a păzi zioa și hotărârea noastră a eși din țara împăratului cu toți călugării din toate mănăstirile.

Mai facem cu toată plecăciunea rugăminte ca, la eșirea noastră, să nu fim opriți a lua odoarele, veșmintelor sfintelor mănăstiri, cum și din cele mișcătoare: cai, boi, oi și din pâinea cea de noi adunată o samă, și așa, cu milostivire fiind eșirea noastră de cătră prea înălțate locuri, noi în toată vieața noastră vom fi îndatorați, după tagma credinții, a ruga preasfântului Dumnezeu ca să facă anii împăratului mulți și fericiți.

Cernăuți 25 Fevr. 1784, calendar vechiu,

Ioasaf igumen Putnii

Antonii igumen Homorului

Antioch igumen Sucevița

Inochentie igumen Voronețului

Ghenadie igumen Dragomirnei

Artemon igumen Solcăi”.

Datorită, pe deoparte, episcopului Dosoftei Herescul, care amâna luarea unei hotărâri, iar pe de altă parte datorită călugărilor... prin scrisoarea din 3 Martie 1784, contele Hadik, președintele consiliului aulic de război din Viena, scrie mitropolitului din Carloviț „cum că lucrul nu stă așa, că Majestatea Sa ar voi să confisce averile episcopești și mănăstiresci, ci numai să le ia în administrare și să amelioreze moșiile. Veniturile nu vor curge în visteria statului, ci într-o cassă religioasă și se vor întrebuița numai spre susținerea episcopului, a călugărilor, a preoților etc” (Mitropolia Bucovinei, Averile bisericesti din Bucovina, Cernăuți, 1939, pp.13-14).

Când egumenii protestează, episcopul face afaceri cu rachiu, cărciumi și terenuri. Românelui, care mereu și mereu trebuie să fie mândru de trecutul neamului său, beneficiază doar de episoade anume din lungul șir al întâmplărilor, pe care îl numim istorie. Lui i se va vorbi, desigur, despre patriotismul și despre sentimentul național și profund ortodox al egumenilor care au refuzat să se supună ocupantului austriac, deși caraghioșii aceia nu aveau nimic sfânt în ei, interesându-i doar ghiftuiala zilnică. Chiar și șeful lor suprem, episcopul Dositei Herescu, cel care a dat domeniile episcopiei Rădăuților statului austriac pentru o pensie viageră de 6.000 florini, tot cu afacerile lumești se ocupa. Astfel, în 14 aprilie 1784, Înalt Prea Sfințitul arendează meseriașului siretean Gheorghe Matei „două cărciume, una în satul Onufrei și alta la drumul Sucevei, lângă Băncești”. Gheorghe Matei mai arendează, tot pe patru ani, 15 fâlcă de iarbă în Băncești ca să-și facă fân. El primește învoire să-și clădească o velniță (cazan de țuică) pe cheltuiala sa, pe care o va păstra și după trecerea celor patru ani, cu condiția „să nu fie slobod a face horilcă în ea», fabricarea horilcei fiind, de vreo două veacuri, un privilegiu călugăresc. Pentru arenda crâșmelor, Gheorghe Matei va plăti câte 80 lei pe an.

Țăranii, animale de povară, redistribuite odată cu proprietățile. Protestul îmbuibaților egumeni, care-și uitaseră, de câteva

secole menirea lor, se înfățișează în toată hidoșenia cu ocazia hotărnicirilor de sate, ocazie în care oamenii și casele lor beneficiază de o indiferență cinică, aproape necreștinească. Obștile de odinioară ale Moldovei nu mai există și, odată cu ele, au dispărut demnitatea umană, demnitatea creștină și, implicit, identitatea națională. Țăranii, cei care produc miracolul numit limba română, nu valorează nimic în fața vremurilor. Astfel, chiar și Comisia numită de Auditoriul cezaro-crăiesc al districtului Suceava îi inventariază ca pe animalele de povară, atunci când hotărniceste, în 6-8 mai 1784 – de pildă, părțile de sat Băișești care aparțin mănăstirii Homor și, respectiv, mazălului Constantin Stroescu, reprezentat de Gheorghe Gore, drept comisar al său în comisie. Comisarii mănăstirii Humor sunt localnicii Ioniță Presăcar și Constantin Prăjescu. Se delimitează hotarul între cele două proprietăți, mănăstirească și mazălească: râul Moldova, Șomuzul Mic, moara mănăstirii aflată la stânga moșiei lui Stroescu, casele supușilor Ioniță Presăcar și Teodor Moldovan - în partea stângă, drumul din mijlocul satului, curtea lui Miron Gagea, supus din Băișești, curtea lui Lupu preot - amândouă casele căzând pe pământul lui Constantin Stroescu, Cordonul către Moldova.

Berbecii grecului. Un negustor, Manoli Grecul din Suceava, făcuse tovarășie cu câmpulungeanul Gavril Bălan ca să crească niște berbeci. În toamna anului 1784, câmpulungeanul moare, iar văduva lui refuză să-i mai dea grecului 7 berbeci și nici «nu vra să plătească negustorului berbecii», acestuia rămânându-i doar soluția judecătii în «K.K. Judecătoria ținutului Sucevii» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.152).

Iarnă timpurie. În 23 septembrie 1784, „s-au tâmplat ploi și, pe urmă, au și ninsu ca di doao degite ș-au ținut zile. Cari nime n-au apucatu încă a culegi viile pe multe locuri ș popușoi, un lucru care nu ținu minte să mai fi fostu altă dată la aciastă vreme” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Putna arendează sate unor lipovineni, punând piatră de temelie fenomenului de slavizare a zonei Siretului. În 16 octombrie 1784,

Bălcăuții, satul dăruit de Bogdan al II-lea lui Iurghici, credincios tovarăș de arme, încape pe mâna străinului, gloria creștină a neamului românesc cerând, cică, și astfel de sacrificii, care, ulterior, vor fi puse pe seama austriecilor, ei și nu lăcomia elitelor noastre fiind cauza tuturor relelor. Satul fusese cumpărat, cu 120 zloți tătărăști, de la Oană, fratele lui Alexa spătar, în 10 septembrie 1471, de către Ștefan cel Mare, care-l dăruie ctitoriei sale Putna. Hotarul satului închinat de Sfântul Voievod bunului Dumnezeu, dar ajuns la discreția păcătoșilor substituitori de Dumnezeu, cuprindea, în anul înstrăinării: Drumul Iancului Voevod, Balta rotundă, pârâul Bălcăuților, dealul Obcina, hotarul Calafindeștilor și Botoșeniței, Pădurea Lungă către Siret, hotarul Rudeștilor, târgul Siret, bucata din hotarul târgului Siret dăruită de Ștefan Petriceicu mănăstirii Sf. Onufrei, zăgazul domnesc, zăganul lui Lazăr, drumul către Suceava.

Chef cu calomnii și insulte. «În ziua de sfeti Nicolae (1784), aflându-se neguțitori din vatra Câmpulungului (Manole Grecul, Petre Paruș și Neculai neguțitor) și având chef la casele lor, și făcând preotul Șandru puțințe pricină cu neguțitorii și cu domnialui logofătul Anton, căzându-i preotul bele la casa dumisale, dară s-au sculat Botezoae și au eșit în mijlocul târgului și au început a face pe Petre Paruș căldăraru și pe femeia lui curvă; și acest Paruș cere, acmu, dovadă, cari mărturisăști Ioniță Șalău că au auzit-o cum au zis, făcând pe Paruș țigan căldăraru și pe fimee lui curvă logofătului. Eu, Ioniță vornicel, viind de acasă, am auzit pe Botezoae suduind și făcând curvă pe Parșoae. Eu, Ion Ursachi, glurat, m-am dus la Botezoae și am luat-o și am dus-o în casa ei ca să nu ocărăscă neguțitorii; ea iară au eșit dela casa ei în mijlocul târgului și apoi încă și mai tare ocăra; ea și făce pe Parșoae curvă» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.154).

Rea tocmeală la Câmpulung. «Au avut tocmeală Constantin sin Tappe cu Petre Cojocar (în primăvara anului 1785 - n.n.) precum zio să-l înveți meșterul cojocării și noaptea meșteșugul scripcii... din postul Crăciunului până la Paști; dară Petre Cojocar nu s-a ținut di tocma, ci au avut în casa lui pe Constantin și în păne și sare lui Constantin, și a lucrat

doo cojoci și în toată cheltuială, dară Petre nu s-a ținut de vorbă; au șezut trii săptămâni și s-au dusu... Judecătorii au socotit fiindu dacă nu s-au ținut Petre Cojocar di tocmală ci au avut Constantin, să n-aibă Petre Cojocar a-i da nimică Petri» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.157).

Pentru că a stat plugul 3 zile. Ioniță al lui Petre Chirili din Câmpulung s-a tocmit plugar, pentru anul 1785, la Gheorghe Piticar, dar n-a mai mers la țară ca să se achite de obligația contractuală. Și, pentru că «i-au șezut plugul» trei zile, Gheorghe Piticar se obligă ca el să-i plătească paguba lui Ioniță, dar, «neavând cu ce plăti», el se obligă să meargă «la plaiu un rând pentru Ghiorghi Piticar și ce oi agonisi dela plaiu să aib a duce la mâna lui Ghiorghi Piticar» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.158).

«**Moșiile mănăstirești le luă împăratul sub administrarea statului.** Proprietățile carile, pe timpul trecerii Bucovinei la Austria, se aflau în stăpânirea și administrațiunea mănăstirilor, **le stăpâniră și le administrară mănăstirile** și după aceea, încă câțiva ani, adecă **dela 2 Iunie 1777 până la 23 Aprilie 1785**; atunci, marele și nemuritorul nostru Împărat Iosif II **desființă 21 de'n mănăstirile Bucovinei** și lăsă numai trei și mai departe în ființă, adecă Putna, Dragomirna și Sucevița, tustrele numai pentru călugări, cu defigerea ca în fiecare să fie câte douăzeci și cinci de călugări; iar pentru călugărițe nu lăsă nici una. **Moșiile mănăstirești le luă împăratul sub administrarea statului**, după învoiala făcută cu Episcopul de pe atunci al Rădăuților, Dositei Herescul, și la 1786 formă de'n ele «**FUNDUL RELEGIUNARIU**» al bisericii dreptcredincioase răsăritene de'n Bucovina; ear la călugări le defipse lefe anumite, amăsurate după împrejurări.

Voind Împăratul Iosif II să câștige Fondului acestuia chiar de la început un capital însemnat pentru purtarea economiei moșiilor, puse de se vândură toate proprietățile mănăstirești bucovinene câte se aflau în Moldova, ba încă și unele de'n Bucovina» (Arune Pumnul, Privire răpede peste Moșiile mănăstirești..., Cernăuți, 1865, pp.17-18)

Regulamentul duhovnicesc. «Constituirea definitivă a fondului religios din Bucovina s-a făcut prin «Regulamentul duhovnicesc» de la 29 Aprilie 1786... Cu privire la fondul bisericesc el cuprinde următoarele dispozițiuni, care, cu mici modificări, au rămas în vigoare până în timpul de față (1921 - n.n.):

Sub denumirea de Fond religios se înțelege întreaga avere ce a fost închinată pentru întreținerea religiei.

Averea acestui fond religios se compune din bani gata și din imobile; la aceasta se socotește **întreaga avere mobilă și imobilă a mănăstirilor și bisericilor.**

Toate veniturile incurg în visteria fondului, din care se vor acoperi toate chelfuliile pentru fețele bisericești și pentru școale, iar ceea ce va întrece se va întrebuița numai pentru binele obștesc al clerului, al religiei și al omenirii.

Domnul țării, purtătorul de grijă pentru binele obștesc, este totodată și protectorul fondului religios. Administrarea, conservarea și întrebuițarea mijloacelor fondului, în folosul preoțimii și al școalei, precum este menirea lui, depinde în toate de înaltele dispozițiuni ale protectorului său.

Măsurile necesare în vederea bunei administrații a fondului religios s-au luat deja de către Majestatea Sa prin crearea unei visterii religioase și prin aplicarea de administratori domnești.

Chestiunile acestui fond religios sunt toate afaceri oficiale, iar apărarea drepturilor și intereselor fondului cade în sarcina dregătorilor statului. Drept aceea toate documentele, obligațiunile și dosarele, precum și orice fel de acte care pot servi ca document sau ating chestiunile fondului bisericesc au **caracter de acte publice**, stau sub supravegherea organelor oficiale și se vor păstra în visteria fondului» (Nistor, Istoria fondului bisericesc din Bucovina, Cernăuți, 1921, pp. 23-24).

„**Norodul ține morțiș la vechile sale datini și obiceiuri**”. După anexarea Bucovinei, episcopul Dositei Herescu, fin observator al sistemului economic european în care a fost înglobată străvechea provincie românească, trimite o epistolă pastorală enoriașilor, cerând reducerea numărului sărbătorilor religioase, în favoarea zilelor lucrătoare.

Epistola ajunge sub ochii împăratului, în 3 iunie 1786, însoțită de raportul contelui Carmelli asupra emigranților bucovineni în Moldova din perioada noiembrie 1785 – aprilie 1786. Opinia lui Iosif al II-lea despre pastorală reliefează simpatia pe care împăratul o nutrește față de români și față de păguboasele, dar romanticele lor tradiții:

„În ceea ce privește scrisoarea pastorală, ea pare să fie bine concepută, ca o povață a episcopului către turma sa. Ar trebui, însă, eliminat pasajul din pagina întâia, în care episcopul stăruie pentru stărpirea vechilor deprinderi și a relelor obiceiuri din sufletele păstorilor săi. Aceasta pentru că norodul ține morțiș la vechile sale datini și obiceiuri. Din pricina aceasta, ar fi prea bătător la ochi dacă, într-o publicație oficială, i s-ar da de înțeles că există intenția de a se atinge de datinile și obiceiurile sale, la care norodul ține încă cu sfințenie și din care unele el le consideră ca părți esențiale a credinței sale. Prin aceasta, însuși episcopul, cu pastorală sa, ar putea cădea în suspiciune că umblă să introducă reforme odioase în ceea ce privește datinele și obiceiurile odioase.

Purtarea imorală, care repugnă unui creștin înțelegător și poate atinge însăși mântuirea sa, va trebui să fie atinsă numai în termeni generali. Pildele, însă, ce urmează pentru întărirea celor spuse în specie pot fi menținute în întregime.

Nu găsesc că este bine ca, la pagina a 7-a, să se insiste asupra mizeriei și lipsurilor de hrană, de care suferă țara, cu toate că se insistă, cu bună intențiune, a le prezenta ca o pedeapsă dumnezeiască pentru păcatele oamenilor, pentru că ideea aceasta nu stă în directă legătură cu cele arătate la pagina precedentă. În loc de a stăruie asupra mizeriei actuale, va fi mai bine de a le pune la inimă că, față de stăruința îndărătnică a unui popor la cele ce sunt împotriva lui Dumnezeu și a religiei, vine totdeauna pedeapsa. În cazul acesta, o țară întreagă poate fi încercată de Dumnezeu cu necazuri și suferinți, care nu pot fi înlăturate decât prin ascultarea poruncilor dumnezeiești și prin o viață morală și adevărat creștinească. Pentru toate acestea, trebuie să se aducă pilde din Sfânta Scriptură” („Codrul Cosminului”, 1933-1934, pp. 488-490).

Obiceiuri păguboase, interzise, în 1786, prin „Orânduiala de pădure pentru Bucovina”. Până la intrarea în vigoare a primului cod

silvic pe pământ românesc, existau o sumedenie de obiceiuri păguboase, care, fiind interzise de „Orânduială”, beneficiază, practic de o inedită trecere în revistă:

„Pășunarea, acolo, în țară, zăbovește până târziu în toamnă și păstorii nu pot fără foc pentru frigul ce cade...

Podanii carii trăesc în mijlocul pădurilor, în laturi dela oameni, obicinuesc, pentru ca să-ș lărgească pământurile sau lazurile lor, a aprinde pădurile ce sunt pe aproape, de unde asemenea se stârnesc mari arsuri la vreme tari vânturoase și în vreme de uscăciune...

Asemenea, este un obicei acolo, care nu mai puțin păgubește pădurile, cu făcutul gardurilor și a răzloagelor la grădini, la țarini și la fânață, la care ei pun alături câte doi pari, din mari despicățuri făcuți, și câte doao leături de cadru nelucrate – pe multe locuri pun cel mai tare și cel mai bun lemn de părete. Deci ei doboară la pământ, cu tăiatul pentru îngrădituri, cel mai frumos și mai bun lemn de laturi și de căpriori și dintr-aciasta fac pari și popreale și, ceea ce iaste mai rău, că peste iarnă ei ard gardurile și, de primăvară, de iznoavă iarăș le pun...

Mai pretutindene este acel stricăcios obiceiiu că podanii, pentru ca să-ș lățească țarina și fânațul, care merg alături cu pădurea, până și în mijlocul pădurii, pentru ca să poată avea mai mult lemn căzut, jupesc din răutate copaci întregi stătători împregiur și ciocâtesc, din cari pricină lemnul se usucă și cade în vreme de vânturi tari.

Osăbitu de aciasta este și acel stracăcios obiceiiu, mai ales la munți, de darmă, în vreme de iarnă, pentru oi și capre, bradu' și molidvu' și le aruncă de hrană” (Cezar Straton, în „Lumea Carpatică”, nr. 1, 2001, pp. 8-10).

O noapte înfricoșată. În 8 septembrie 1786, „sara, la 7 ceasuri, s-au arătat pe ceri, despre amiază, pe supt nor, ca și soarele și s-au luminat pe tot locul ca de foc... Și, după contenirea acestei lumini, s-au făcut un tuncet ca urletul de pământ spre miazănoapte” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Eclipsă parțială de soare. În 24 mai 1788, „întru al 5 cias din zi, s-au știrbit soarele foarte mult, că, măcar deși lumina nu bine, am căutat

în soare drept și am văzut ca o lună ca de 5 sau 6 zile, mult mai puțin de jumătate, însă verde foarte” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Cât creștinism mai încapă în povestea aceasta? În 24 decembrie 1791, egumenul mănăstirii Ilișești, Meletie, era bolnav și, probabil, se ruga de sârg lui Dumnezeu să-i pregătească scară de lumină spre viața veșnică. Fiind bolnav, Meletie îl trimite pe Sava ieromonah în Comisia cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, ca să susțină că mănăstirea Ilișești este în drept să stăpânească trei sferturi din satul Bălăceana și să se jeluiască împotriva lui Simion Tăutul care, cu un an înainte de venirea rușilor, a împresura 40-50 de fălci de moșie din Bălăceana, pe care le stăpânește și acum.

Satul Bălăceana fusese, ca mai toate satele din Moldova, unul răzășesc, primul dintre răzeși care ieșise din indiviziune, devenind boier, fiind pârălabul Petru, ai cărui urmași vând, în 12 iunie 1624, cu 80 de taleri, partea lor de sat lui Stratulat Dobrenchi, care devine, astfel „ot Bălăceani”, cumpărând și partea lui Miron, nepotul Candachei (fata pârălabului Petru), cu 30 taleri, în 2 august 1629. În 1640, nepoatele lui Toader vistiernicul, Mărica, Ghervasia, Teodosia și Rada - fetele Chindiei, precum și Teta, femeia lui Drăghici, fata Cărcănei, vând aceluiași Străutul Dobrenchi, pentru 200 taleri de argint, „a lor dreaptă ocină și moșie dentra lor ocine dreptu ce au avut moșul lor Toader vistearnicul dela Ștefan Vodă cel Bătrân, den giământate de satu den Bălăceani partea den sus dinspre Ilișeaști cu loc de masă și de heleșteu și cu pomăt și cu lazuri”. Urmașii lui Stratulat Dobrenchi, Toader și Gahița (fata lui Cărstea și, deci, nepoata lui Dobrenchi), vând tot ce au lui Toader Calmășul ot Cămpulung, fost pârălab de Hotin și străbunul viitorilor voievozi Callimah. Toader Calmășul, la rândul lui, în 22 mai 1716, vinde oameni, case și țarine lui Ionașco Isăcescul, pentru 60 lei, care, ctitorind mănăstirea Ilișeștilor, o înzestrează, apoi, cu toate moșiile sale. Gest creștinesc, fără îndoială, dacă nu luăm în calcul și oamenii. Dar, dacă Iisus a spus că, în fața bunului Dumnezeu, toți oamenii sunt egali, cât creștinism mai încapă în povestea aceasta?

Gutter vrea să cumpere Mirăuții. 1792. Un «anume Gutter» a vrut să cumpere ruinata biserică a Mirăuților, ca material de construcție, ca «să-și facă casă din el. În orașul Sucevei, târgoveții s-au sculat cu mic și mare împotriva acestui act și ziseră că târgoveții clocotesc din pricina aceasta și niciodată nu vor îngădui ca din pietrele bisericii ruinate să clădiască un Neamț». Într-o plângere către autorități, sucevenii se plâng împotriva comisarului crăiesc Georgevici, căruia i s-au plâns că se dărâmă o biserică și care «li-au dat la toți scaunul și câte 50 de bețe la c...», iar pe doi dintre ei «cu furcile în grumazi la părete a-i pune i-au îngrozit» (Isidor de Onciul, Biserica Mirăuților, Cernăuți, 1892, pp.8-15).

Fluctuațiile moșiilor sau vânzarea românilor de către elite. «Marele visternic Iordachi Cantacuzen schimbă, la 1784, cu guvernul austriac, moșiile sale **Țișeuți** și **Ipoțești** din Bucovina, primind în schimb altc în Moldova (Haverna și Nowoselița); boerul Toma Carp vinde, la 1783, moșia sa **Teodorești** (Todirești) negustorului armean Nicolae Kapri, ai cărui urmași sunt de Kapri; la 1785, Bogdanovici, negustor din Stanislau (în Galiția) cumpără **Orășenii**...

În prefectura **Vijniței**, ținut în care Românii și-au pierdut total limba lor, găsim: marea moșie **Lucaveț**, cu **Berhometul pe Siret**, care la 1781-84 era a lui Vasilco, Păunel, Tăutul, Persul, Săul și a șetrariului **Cărstea**; azi, la 1894, se susține numai fidelcomisul Vasilco și cu el **alături** găsim părtași la teritoriul tabular pe doi Bohoseiwicz, Rey, Frankel, Polon și Jidov. Odată suna poetic Păunel, azi sună Izig Frankel (**nota noastră**: în aceste fragmente se manifestă, tipologic, tendința **seculară** a românilor de a muta povara responsabilității pe umerii altora. **Păunel**, care a vândut moșia și iobagii, rămâne curat ca lacrima, iar evreul **care a cumpărat poartă toată vina. Vânzătorul român de neam și moșie merită**, și peste vremuri, **toată gloria**, gloria clădită pe calvarul **obșocanului** pe care ai lui l-au adus la statutul de robie albă, pentru a-l vinde el, mai târziu, unui străin. **Povestea înrobirii obștilor și moșiilor se numește istorie**).

Ce contrast! **Bănila rusească** era odată a lui Gafenco, Lența, Colpan, Malai, Cocoran și Logoteti; azi proprietari sunt Bohosiewicz (care nu cumpărat pe bani buni pământuri și oameni, bani cu care au trăit

de pomană «nobilii» bucovineni ai Austriei, noii «cav. de» Gafenco, Lența, Ciolpan, Malai, Cocoran și Logoteti - **nota noastră**).

Câmpulungul rusesc, pământ a cărui întindere boierii Sturza, Paladi, Giurgiuvan, Darie, Malai, Potlog, Lăpădat, Volcinschi nu o măsurau. **ci-și numărau numai vecinii supuși**, este azi al unei societăți industriale, odată Goetz. **Ispasul** a devenit al contesei Cigala; **Carapciul pe Ceremuș** al lui Krzysztofowicz; **Milie**, odată a lui Sturza, Paladi, Flondor, e azi în parte a Bohosiewicz și Nevecerel, iar Flondoreniile se susțin. **Putila** lui Cantacuzino, Sturza, Paladi, Turcul, Flondor este azi a unei societăți industriale și a lui Chaim Scharf și Budowski. Polonul și Jidovul se țin iarăși de brâu (după ce au plătit nevreducului «elitist» Român sau Grec naturalizat Român)! **Vijnița** lui Sturza, Paladi, Giurgiuvan, Cantacuzen este azi a contelui Wrszowec-Rey. **Vilaucea** lui Teutul, Păunel, Onciul, Țintă are azi domni pe Hersch Weissglas și Ilczuk Linecki. **Vascăuțul pe Ceremuș**, odată al lui N.Ruset, este azi al lui Roman Freitag.

Din prefectura **Coțmanului**, însemnăm o parte din schimbări... Din corpul vechi al **Babinului**, cu **Stefaniuca**, găsim părți trecute la Moses Karmelin, Eugenia Zierhoffer, Witold Wolanski. **Boianciucul** e al lui Sahnovitz și Sokol. Din **Cincău** a luat o parte Samuel Daukner. **Doroșeuțul** a trecut la Iacob Goldenberg; **Dubowetsul** al lui Iancu Sturza este azi al baronului Szymonowicz. **Ivancăuțul**, moșie de răzeși români, este azi a lui Iurnitschek. **Culeuțul** a devenit al Rosaliei Pasakas. **Cuciurmicul**, la 1781-84, al lui D.Sturza, T.Coșan și Șt.Săvescul, este azi al lui Iacobowicz și Latainer. În **Cadobești**, moșie a lui Th.Balș, rezidă azi, pe lângă Tabora, și doi Lukasiwicz. **Lujenii** s-au armenit. **Mitcheul** lui G.Ruset îl au azi trei Bzowey. **Mosariuca** lui Potlog și Giurgiuvan a primit domn pe Wojnowicz, Lukasiwicz și Steinholtz, pe lângă Ioan Grecul. Hersch Weissberger, Sobel Reiner, Hermann Graubart și Julius Weissberger răsufală pe unde călcau ca stăpâni moldovenii Tăutul, Gicescul, Șpan și Țopa (toți ucrainizați de bună voie, deveniți Teutul sau Zopa, după cum aflăm din «Rutenisarea Bucovinei», de I.Nistor, București, 1904 - **nota noastră**). Bohdanowicz, polonul din Osoclip (Oszechlib) nu are desigur de moș pe vel-visternicul Iordaki Cantacuzino (grec naturalizat român - n.n.). Scumpii Iacob Goldberg și Wolf

Tennenblatt vor ști, desigur, că, la anul 1784, biv vel logofătul I.Cantacuzino era boer în **Revacouț**. Numele lui Donici și Strișca a dispărut din **Toutry**. **Vitiliuca** hatmanului Iordachi Ghica este azi al lui Lazar Pasakas. **Cliveștii** fondului religionar sunt ai familiei Goldner, ce se zic Sara, Salamon, Orias etc. **Stăucenii** aceluiși fond au devenit rezidența politicianului ultra-modern Khochanowski. Și celelalte, și celelalte ale lumii turburi valuri...» (**George BOGDAN-DUICĂ**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.54-58).

Cam așa se scrie istoria, adică plângând pe umărul nevreducilor descendenți ai unor vechi neamuri boierești, descendenți care au vândut oameni și sate, apoi au plecat să-și toace banii prin mari capitale europene. Țăranul, «talpa țării» - cum i se spune doar în anumite clipe ale istoriei, nu contează. Și tocmai el, veșnic asupritul și veșnic vândutul, va duce mai departe, prin veacuri, graiul străbunilor, înfăptuind un miracol istoric pe care numai istoria nu îl va cinsti niciodată.

Alte vânzări ale românilor de către elite. «La **Storojineț** găsim pe dr. Iosif Rott (apărătorul benevol al arborosenilor, în 1877-1878) și I.Tittinger, vârați în o parte a vechiului corp tabular al **Broscauțului**. La **Hlinița** s-a vârat și Leon Nadler, pe lângă Al.Flondor. La **Igești**, o parte este azi a lui Feibisch Hubner. Aron Krassel, Wartanowicz, Sahnowicz și Kraigher au părți din **Comarești**. Lodynski și Brodowski din **Petrăuț** desigur nu se trag dela Turcul (veșnic trădător al moldovenilor în favoarea polonilor - n.n.), dela 1784. Din **Panca** are Moses Bobriker o parte și un alt Ovreu are o parte din **Ropce**. **Stăneștii pe Ceremuș** sunt în mâni polone. Ohrenstein este un israelit într-o parte din **Storojineții-de-sus**. **Voloka** lui Petrino (tatăl greco-armeanului care i-a adus atâta nefericire lui Eminescu) este a lui Roman Freitag. În **Jadova** găsim pe Kapri, contele Karnicki, David Krausz, Marcel Frankel, Sloim Iwanier și Leib Engel - un cuib întreg - pe lângă **Gojănești**...

În fine, prefectura **Cerbăuțului**, încă a văzut **Români retrăgându-se din locul de baștină**. Chiar și vestita Cernauca (Intemeiată de cneazul maramureșan Cernauca, înainte de Descălecat - n.n.), asilul cald, splendid și înălțător dela 1848, este azi a unui **Rosenstock**, adecă Trandafir... La **Lucavăț** s-a vârat, pe lângă un român

sau filo-român, și Mechel Schlosser. **Lehucenii Teutului** s-au jidovit ca și o parte din **Mihalcea** și **Țurenii** întregi. **Gogolina** s-ar fi putut întoarce la noi, în zilele trecute, când fusese de vânzare» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.59-61).

Hacquet, despre Huțuli, la 1790. «Hacquet vorbise cu «căpitanul sau judele» locului (Putila), care avea «un mic harem la casa sa» și el povestește:

«Acest om, care, ca și ceilalți compatrioți nu avea o fisionomie prea cinstită, a fost, totuși, destul de sincer să ne zică într-o convorbire:
- Înainte vreme, noi, cei din munții aceștia, eram ucigași și tâlhari, dar acum ne-am deprins la muncă și ne-am făcut mai buni.

Iar când el zice aceasta, eu am gândit: ar fi de dorit să fie adevărat ce zici, pentru că aproape jumătate de locuitori au rămas încă credincioși vechiului lor fel de viață» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.147-148).

În dauna unui zăpis falsificat. În 22 noiembrie 1793, se face hotărnică imășului sătesc din Ciocănești, în dauna unui zăpis falsificat al lui Toader Ujică. Hotarul: «De supt băta Oiții drept la vale în picior unde s-au pus piatră de hotar; și pogoară drept în păraul cel din mijloc a Furciturilor; și apucă păraul în vale până ce dă în păraul Colacului; și trece peste păraul Colacului și apucă săhla în gios până în capul dealului și drept în păraul Brezi; și păraul Brezi la dealu până în mijlocul muntelui Mestecănișului în vârvu; și din vârvu drept în gura plaiului Colacului iară movilă; și iară suie la băta Oiții de unde s-au început». Martori: vornicul de Ciocănești Ghiorghe Rus, Vasile Oane, Nistor și Precop Lupăescu, Vasile Purcelescul.

Cutremur, în trei rânduri. În 27 noiembrie 1793, un cutremur de pământ s-a produs în trei rânduri, „duminică sara, la trii ciasuri den noapti... (apoi) la al 7 cias iar au dat, cum și dinspre zioă, fiind cutremur în trei rânduri” (**Ilie Corfus**, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Dușmanii de săteni. În 24 mai 1794, Chiril, arhimandritul

mănăstirii Slatina, se plânge împotriva sătenilor din Rădășeni, Mălini și Găinești, care „cu obrăznicie și puteri” cuprind fânațele mănăstirii pentru pășune și făcutul fânului pentru trebuințele lor. Deosebit de aceasta, ei nu vor să lucreze 12 zile de boeresc pe an și nici să dea câte 2 lei adetul pe casă, rămânând mănăstirea lipsă de venitul acestor moșii. Sătenii țin turme de oi pe locul mănăstirii, care nu are unde să-și pășuneze vitele, și nu plătesc nimic, încât au rămas ei stăpâni peste moșiile mănăstirești. Egumenul Slatinei, cu multă dragoste creștinească de aproapele nostru, roagă pe Vodă să poruncească ispravnicilor să-i oblige pe acești locuitori să respecte obligațiile față de mănăstire.

„**Au fostu săcită mari și n-au ploomu** nici primăvara toată, nici vara până iuli în 25, veleat 1794. Iar di aici s-au pornit ploili și au ploom toamna toată și s-au făcut zăruf mari în ziua Sfântului Andrei până la Sfântul Neculae. Și apoi a început a nigi unu omātu ca de o palmă de mari și a fostu unu viscol după Crăciun și alt înainte marilui Vasili. Și au fostu forti groznicu vifor” (**Ilie Corfus**, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Cât costa o înmormântare cu praznic în 25 martie 1795, aflăm din «izvodul de cheltueală ce s-au dat la comăndu moșului Grămadă pe anume să se știe:

- 3 lei 12 părăle am dat preuților la masle;
- 1 leu am dat pe o ocă de miere, nemțascu;
- 1 leu am dat pe o jumătate ocă unt de lemn;
- 14 părăle am dat pe tămăie;
- 14 părăle am dat pe o steclă și o cană;
- 12 părăle am dat pe trii cofe nemțăști;
- 6 lei 12 părăle am dat preoților la prohod și la stâlpi;
- 5 părăle am dat oamenilor ce au făcut sălaşu;
- 35 părăle am dat pe poame Petrii Palaghioiului;
- 1 leu 25 părăle am dat pe jumătate ocă ceară, turcești;
- 20 părăle am dat pe jumătate ocă de orez;
- 12 părăle chiperi;
- 20 părăle tij am dat pe ceapă;

1 leu tij am mai dat preuților la maslele de pe urmă;
 18 părăle tij am mai dat preutului Grigore;
 24 părăle am dat pe 2 ocă vin dela cărșmă;
 24 părăle pe 2 ocă oțăt Marișchii întâi;
 12 părăle tij pe ocă oțăt în sărbătorile paștilor;
 4 părăle am pus la sălaș;
 6 părăle am dat la poartă și la părău.

Vinu ce s-au dat întâi la moartea moșului:

7 vedre 7 ocă am dat la comădu moșului;
 2 vedre 8 ocă tij am mai dat Aprilie 3: 1795;
 1 vadră 4 ocă tij am mai adus la femei care au ajutat când era

mort;

3 ocă și jumătate am mai adus la femei care au agiutat.

Izvod de cheltuele ce s-au dat la masa ce de a doora pe anume să să știe:

1 leu nemțascu pe 2 ocă unt sleit;
 1 leu 7 părăle pe 2 ocă unt nesleit și jumătate;
 2 lei 2 părăle pe găini;
 28 părăle pe oao;
 5 părăle pe tarhon;
 14 lei 25 părăle pe 4 ocă și jumătate ceară, bani turcești;
 1 leu nemțasc pe chiperi;
 3 lei turcești pe orez;
 24 părăle pe 2 ocă oțăt;
 30 părăle pe 3 leturghii;
 1 leu 20 părăle pe cofiță, bani turcești;
 2 părăle pe strafide;
 20 părăle pe jumătate ocă horilcă.

Vinu ce s-au dat pe urmă:

4 vedre am adus acasă de am dat pe la oameni care au ajutat;
 5 ocă, în doao rânduri, ce am dat în pivniță;
 15 vedre 4 ocă am dat la masă...

Soma peste tot: 87 lei 27 părăle» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.31-32).

Cam scump pentru o înmormântare, când, în aceeași vreme, la

Câmpulung, o casă bună costa maximum 50 lei, iar o delniță de moșie doar 38 lei.

Viscol și piatră cu „foarte omor multu de dobitoace”. „La leat 1797, au dat vifor foarte iute, martie 10 zile, cât au fostu foarte, foarte omor multu de dobitoace în partea câmpului. Că au ținut trii zile și trii nopți vântu cu zăpadă den munte. Iar la câmpu au bătut crivățu cel glumeț și au omorât oi, cai, boi de la plugari, unde i-au apucat peste câmpu, și oameni, și ciobani, și herghelegii... Cari vifor ca acela nu s-a mai pomenit”.

În vara aceluiași an, „s-au întărit despre apusu și au început a bate piatra... Și au ucisu tot și au prăpădit. Că era piatra tot ca un ou de găină. Și pomii i-au prăpădit cu tot. Că era vijălie și potop foarte tare, cât să spărieseră oamenii că or să pie cu toți” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

O adevărată serie de cutremure mari începe în 15 martie 1798, „cât să spăriese creștinii”. Primul cutremur, cel din 15 martie, „în duminica a cincia a sfântului post. Iar când au fost miercuri, a triia zi, în revărsatul zorilor, iar s-au clătinat mai încetinel. Apoi, în zioa de Paști, ca la șase ceasuri din zi, iar s-au cutremurat” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Făloase neamuri câmpulungene. În 23 august 1800, bătrânii câmpulungeni răspund mitropolitului Kievului, Gavriil Banulescu că au aflat «pentru acele trii neamuri ce sânt întrebate prin cinstită scrisoare... au fost și sânt neamuri vechi din patria aceasta, în care Măriea sa Ion Vodă Calmășul și pre osfinția sa Kiriu Kir răpăusatul Gavriil, Mitropolit al Moldovii, frate Mării sale Ioan, tot de aice au fost, din neamul acela mai sus numit... după cum au eșit și de la noi o samă din Bănulești și din Erhănești la țara Ardealului și din Calmășești la țara leșască de întâmplare vremilor; deci o samă s-au mai înturnat înapoi, iară o samă au rămas până astăzi duși în părțile acele» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.282-283).

„**Au căzut biserici multe și case, crăpa pământul și au ieșit apă și păcură**”, în 14 octombrie 1802, în timpul cutremurului care a distrus, la București, Turnul Colții, „iar la Succava au crăpat turla la Biserica Arminească (Turnul Roșu), care au fost nădită” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Colonizări cu slovaci. „Era în primăvara anului 1803, când arendașul Kriegshaber din Crasna aduce, pentru fabrica de sticlă din Huta Veche, câteva sute de slovaci din comitatul Trencin pentru a-i ocupa la exploatarea sale. Coloniștii slovaci nu formară o comună separată, ci găsiră adăpost între sătenii români din Crasna. Cei mai mulți dintre ei sălășluiră, apoi, în Huta Nouă, județul Storojineț, unde, pe la 1840, trăiau încă 51 familii slovace, care cu toții erau muncitori la pădure.

Un alt grup de coloniști slovaci se așează, în vara anului 1803, în Tereblecea, județul Rădăuți, grup compus din 11 familii și care număra 67 suflete. În 1814, sosiră, la Tereblecea, alte 14 familii slovace. În 1817, numărul familiilor se reduce la 18, iar celelalte se împrăștiară prin satele vecine... În 1844, Slovacia constituiau a patra parte din locuitorii comunei Tereblecea.

Un al treilea grup de coloniști slovaci, compus din 10 familii cu 60 suflete, se așează, în 1803, la Liuzii Homorului, județul Suceava. Grupuri mai mici se așezară la Hliboca-Adâncata, județul Storojineț, și în suburbiile Clocucica și Caliceanca din Cernăuți...

Coloniștii slovaci din Hliboca primară, în 1834, loturi de colonizare la Solonețul Nou și se așezară definitiv acolo, în număr de 30 de familii... În anul 1842, primară, în sfârșit, și slovacia din Crasna și Tereblecea, vreo 70 de familii la un loc, loturi de colonizare în Poiana Micului, unde, la 1890, trăiau 622 suflete. Unii dintre coloniștii slovaci găsiră, mai apoi, adăpost în Bănila pe Siret, iar alții emigrară în America, ca și mulți din conașionalii lor de acasă, din Slovacia” (Ion I. Nistor, în „Codrul Cosminului”, nr.VI, 1929-1930, pp.261 urm.).

O dragoste imposibilă. În primăvara anului 1804, Ion Lehaci din Fundu Moldovei s-a îndrăgostit de Măriuța, nepoata lui Toader Țimpău (cuscrul lui Vasile Lehaci, tatăl lui Ion), și au hotărât să plece în lume.

Numai că dragostea aceea a lui «Ion Legaci sin (fiu -n.n.) lui Vasile Lehaci cu ace fată și fiindu neamu au cuscrie mari, și nu să cadi», protopopul Vasile Clipici, «au luat gloabă doi boi mari dila Vasile Lehaci, tata ficiorului» pentru greșeala tânărului (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.316).

Ca să vezi: tinerii cu dragostea, protopopul cu boii și... Dumnezeu cu mila!

Povestea descoperirii și valorificării izvoarelor minerale din ținutul Dornelor începe în 7 iulie 1807, când Franz Schubert, inspectorul Domeniilor Bucovinene, raportează Administrației cezaro-crăiești unite a domeniilor și salinelor din Lemberg despre constatările făcute cu ocazia vizitării izvoarelor minerale de la Dorna Candreni (vizitate la începutul lui iunie), izvoare recent descoperite de către medicul districtual Pluschk. Arătând starea nesatisfăcătoare a drumurilor și clima aspră, Schubert propune amenajările strict necesare pentru utilizarea izvoarelor, urmând să se construiască pe lângă izvoarele de la Dorna Candreni o baie și un hotel, iar pe lângă izvoarele de la Poiana Negri - o clădire cu camere de baie și de dormit. Un meșter și câțiva săteni pot înălța construcțiile într-o singură vară, urmând ca, odată cu sporirea renumelui apelor minerale în întreaga Bucovină, în Transilvania, în Moldova și în Galiția, să se construiască altceva. În același an 1807, în 8 octombrie, contele Karl von Zichy, din partea Camerei Aulice, se împotrivesc amenajării unei stațiuni balneare la Dorna Candreni și la Vatra Dornei, dar cere să se aprobe o investiție de 200 guldeni pentru curățirea și podirea cu scândură a izvoarelor, astfel încât aceste ape medicinale să devină băubile. În 11 ianuarie 1812, Johann von Platzer, șeful Administrației Bucovinei, înaintează Guvernului imperial al Galiției din Lemberg raportul său în problema construirii unui stabiliment balnear la Vatra Dornei și a unui drum până la izvoarele minerale de pe valea pârâului Negrișoara. Von Platzer solicită aprobarea acestor construcții ca fiind strict necesare pentru a permite accesul vizitatorilor la aceste izvoare minerale. Foarte curând după aceea, adică în 12 februarie 1812, Guvernul Galiției ordonă Administrațiilor moșiilor statului și Administrației Bucovinei să ia măsuri pentru valorificarea izvoarelor cu ape medicinale descoperite de Pluschk,

în jos de Vatra Dornei, pe o pajiște a dirigintelui de poștă, pajiște situată lângă drumul imperial și lângă Dorna Candreni, la jumătate de milă de pârâul Negrișoara. Pentru amenajarea acestui ultim izvor, aflat în pustietatea pădurii, se va construi „încă din acest an” o casă țărănească din lemn pentru paznicul izvoarelor, cu o cameră pentru oaspeți, unde să se adăpostească vizitatorii în caz de vreme rea. Acoperirea cheltuielilor se va face prin perceperea unei taxe de 1 kruzer pe fiecare sticlă cu apă. Se va amenaja drumul de la Dorna Candreni până la izvoarele din pădure astfel încât el să fie folosit și de căruțașii care vor căra apa de acolo. În privința construirii unei stațiuni balneare la Vatra Dornei, inginerul ținutal din Cernăuți, Marin, va întocmi planul și antecalculația cheltuielilor pentru o baie cu camere de locuit, cu grajd, remiză pentru trăsuri și o ospătărie, plan pe care îl va înainta forurilor superioare. În 6 mai 1812, pe lângă alte precizări ale Administrației Bucovinei, se insistă ca „schimbul de terenuri pentru stabilimentul balnear să se negocieze cu proprietarii de către inspectorul ținutal și Administrația camerală astfel încât să se ajungă la înțelegerea cea mai convenabilă”.

„O planetă noao s-au ivit spre apus, cu coadă în sus... cu raze multe de o parte, adică era cu coadă, fiind un semn minunat”, în 15 septembrie 1807 (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Pictorul Franz Iaschke, în Bucovina. Născut la Rosenthal, în Silezia prusiană, în anul 1775, pictorul Franz Iaschke vine în Bucovina, ca însoțitor al arhiducelui Ludovic, în 1808, apoi, în 1810, ca însoțitor al arhiducelui Rainer. A realizat 9 acuarele cu imagini din Bucovina, care au fost incluse într-un album cu acuarele din țările estice ale imperiului.

Acuarelele cu tematică bucovineană au fost dăruite arhiducelui Frederic, care le-a vândut cernăuțeanului A. Zaloziecki. În numărul VIII al revistei „Codrul Cosminului”, 1933-1934, Eugen I. Păunel reproduce câteva gravuri după album, printre care „Pentelei Ungurean din Iacobeni, un moșneag de 105 ani”, „Ruinele Cetății Suceava”, „Țărănci din Iacobeni”, „Stâlpul lui Vodă din Vama”, „Mănăstirea Sucevița”, „Târgoveț din Siret”.

„Cu vremi bune și de ticnă”

Povestea Mariei Botezoae, spusă și consemnată, la Câmpulung, în 15 ianuarie 1809. «Murind Nicolai Botezatul, soțul meu, am rămas cu trii ficiori și o copilă, anumi Lupul, Ștefan, Niculai și o copilă Iliana. Și am trăit văduvă în casă, și copilul Niculiță au murit. Și lupul și Ștefan i-am crescut și i-am ținut cu mini până m-am măritat cu al doilea soț, Tanasie. Și după aceasta tot i-am ținut, dinpreună cu soțul meu cel de-al doile, până în cinci ani; și, având bărbatul meu acesta di al doile un neam la Galați, adică uncheș, anumie Partenie, igumen, care au fost la mănăstire Mavromol igumen, în Galați, au cerut copiii miei prin soțul meu, Atanasie, ca să-i dăm igumenului ca pre niște fii sufletești spre învățatura și folosul lor, că acel igumen n-au avut pi alții niam, fără numai pi Tănasie, fiind nepot, și întracista chip s-au dat copiii, ca după moartea igumenului să fie clironomi. Și, după ce s-au dat igumenului la Galați, i-au ținut igumenul 3 ani la învățatură la carti și, după 3 ani, s-au tâmplat ciumă la Galați și au murit copiii di ciumă la Galați, dinpreună cu igumenul. Și au rămas numai Iliana din Nicolai Botezat cu noi, în casa noastră, ci am fost cumpărat-o di la un Romaga cu 11 lei cumpărătura. Și am tras-o pi locul undi stă și am mai cheltuit ca 6 lei până am așezat-o pi loc, care casă să cunoaști până undi au fost, după cum iasti mărturie locul hornului a căsuții cari am fost făcut-o cu soțul meu, Nicolai.

Și alta nimică n-au rămas, fără di cât datorii de 200 lei, care le-am plătit la Ioneț Brașovan, dipi niște coaste, și la logofătul Anton, dipi niști mieri, și la alții, la un jidov, dipi niști său și tabac. Și cât n-am putut plăti ningură, am plătit cu al doile soț. Și din lucruri ci au rămas prin casă ar fi agiuns prețul lor ca 15 lei, așternut, oală sau cofă, sau alte mărunțișuri, cari ar fi făcute cu Nicolai. Și ci mi-ar fi rămas o bucățică di loc la Botoșani este di la părinții miei, iar nu dipi Nicolai Botezatul; și au mai fost un locșor la mahala, cumpărat de amândoi cu 5 lei pol și s-o prăpădit din pricina lui Nicolai.

Dar pentru casa din Câmpulung, fiind adaosă cu alt bărbat, Tanasie, s-au prifăcut și am cheltuit 50 de lei la meșteri, la Ioneț lacatășul și Lupul, și la Chiruțu Mehridan meșteri, la cari pot mărturisi vecinii sau alți numiți: Isac jidovul și Măriuța, soțul lui Ioniță Lacatășul, cari au fost bărbatul ei meșter. Și pentru locul care este casa am plătit, cu bărbatul meu, Tanasie, 30 lei, precum arată hotarnica cinstitei K.K. comisii.

Și, după aceasta, mai pe urmă, luând giniri-meu pi Anița, au cheltuit cu pivnița și casa, pi pivniță 50 lei - cu meșterii, și este dată di mine și di soțul meu, Anastasie, Aniții, fiind că și di noi iasti făcută și cât pentru zestre Ilenii, că să v-ar fi dat Aniții, ci și acele dila tatăl său, Atanasie; iară că arată că Iliana au fost ca o roabă și au hrănit sau ținut pe muma-sa sau pi copiii mai mici, rău și fără cale vorbești, fiind că Iliana, când au rămas di tatăl său, au fost numai di un an și eu am crescut-o cu bărbatul meu, Atanasie; iară nu din averea lui Nicolai Botezatul, până au fost mari și până am fost sănătoasă, eu li-am chivernisit, dar nu Iliana pi mine, nici pi celilalte fete, după cum au fost și neascultătoare, că până am fost sănătoasă au șezut pi lângă mine, fiind că au avut nădejde că oi pute-o ține, dar cât m-am bolnăvit, ea îndată s-au dus dela mini, așe întâi au fugit dila mine în Sociavă și am adus-o odată, și au șezut giuătate di an, și iar s-au dus, fiindcă n-au putut suferi neputința me, dar nu iaste că din bătăile mele sau a fetilor mamii ei s-au dus, ci din neascultarea sa, care și mulți pot mărturisi din vecini și care au șezut în casă, care, di să v-ar ceri, să vor aduce pi față; și cât că arăta că au luat-o, dila casă streină, adivărat că fără din voea me au luat-o și fără voe casii acei cinstite, fiind că ace persoană cinstită, anume Dimitri Grecul fon Popovici, ar fi putut-o mărita după alt bărbat, însă cu cinste, dar nu după cum au furat-o. Totuș, că i s-o dat parte ei ca di la o fomei săracă și încă au mai rămas o bucățică de loc, mai sus numită, și dintr-a aceeaș aș fi făcut parte, di n-aș fi căzut la zăcare, și din casa care este a mea, răsplătită di mini și soțul meu, Atanasie, pentru datoria ci au rămas după Nicolai Botezatul. Și, acum, de 12 ani sănt zăcută și oloagă, atată cât și din pat nu mă pot pogoră și altă putere de cheltueală n-am avut, fără am avut milă dela giniri-meu și di fata me Smaranda, că m-au spălat și m-o rădicat, cum și di acu, câti zili voi mai ave nu știu, Dumnezeu știe, care iasti, aceasta în vedere tuturor oamenilor; și așa m-am socotit ca casa vechi, cum și locul

mai sus numit, m-am îndatorit a-l da giniri-meu, o parti Smarandi - pentru că au ostenit și o trudit, și eu așe socotesc că nu sănt plătită pintru cheltueala giniri-meu și osteneala fetii mele, Smarandii, nici a cince parte până acmu» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.342-344).

Oameni, deșertăciuni, praf și pulbere, Dumnezeu să-i ierte și să le ierte egoistele risipiri prin vremuri!

Vrăjmășia inimii de frate. În 10 mai 1809, Vasile Lateș, din Sadova, îl pârâște K.K. Scaunului din Câmpulung pe fratele său Petre, care nu-i lasă uliță la casă. Petre, «în tărâcia sa să razimă vrăjmășește, după cum și bătut am umblat de Petre, di trii ori, și nu l-am arătat la cinstitul scaun», îl aduce la disperare pe Vasile Lateș, care se teme «să nu se întâmple o ticăloșie din spurcată inima frățâne-meu» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.346).

Un ieromonah cămătar. Ieromonahul Toader Grămadă îi împrumută pojorâteanului Ioniță Bedrule 100 lei «bani împărătești», în 6 mai 1811, pentru o lună de zile, solicitând camătă la împrumutul pe termen scurt «on berbeci bun și cu lăna lui» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.352-354).

Halal creștinism, prea cucernice părinte!

La Fundu Moldovei, neamțul plătește... Feșterul Ion Tarasievici din Fundu Moldovei cumpără o casă și zvorîștea ei, cu 160 lei, de la Toader Ruscan. Fiind mutat, apoi, la Sadova, feșterul vinde casa și zvorîștea învățătorului neamț Michaeli Bratner, pentru 320 lei și... „4 oka vini”. În 11 mai 1811, Vasile Huhu, nepotul lui Toader Ruscan și, deci primul îndreptățit la cumpărătură, nu ratează ocazia de a-i lua lui Bratner 90 lei ca să renunțe la dreptul său străvechi și să-l lase „să stăpânească cu paci măria sa acel loc”.

„La anul 1812 au ieșit o stea mare, cu multe raze, de cătră ameazi de noapte; răsărea și mergea la răsărit, cătră muscali, apoi s-au întorsu și au mers la apus și i s-au stricat razele. Steao patru ani au umblat în bătaia franțezului cu muscalu, cu neamțu” (Ilie Corfus, Însemnări de demult,

„Junimea”, 1975).

Ce promite socrul la paharul dulce... 12 mai 1816. Petre Grămadă din Câmpulung se însoară, iar taică-său, diaconul Constantin Grămadă, «când au dat banii, după cum iaste obiceiul nostru la păhar, au rostit diaconul, împreună cu soțul său Marie, că casăle acele ce au făcut di sus le dau feciorului său Petre, dinpreună cu svoriștele cu tot, și din vite, și din moșii din câmpu parte dreaptă ca la fiește care fecior, deosăbit de alte mărunțișuri din casă» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.365).

Povestea calului pribeag. Frătăuțeanul Ioan Aistrătoaie avea un cal, care, pe neașteptate, a fugit din grajd pentru a rătăci aiurea. În cele din urmă, calul pribeag a fost prins de administratorul orașului Siret, care s-a grăbit să-l vândă pe bani buni. Stăpânul calului, pornind în căutarea dreptății (care, uneori, se poate întrupa chiar și într-un cal bun), obține mărturie, în 16 iulie 1816, de la Dumitru Ciotău, Ilie Ivanciuc și Ioan Luchian, toți din Frătăuții Vechi, cum că Ioan Aistrătoaie că este proprietarul calului pribeag, vândut de administratorul de Siret vornicului de Bălcăuți pentru 82 lei.

S-au furat patru boi din Adîncata. În 27 februarie 1818, Grigore, arhimandritul mănăstirii Burdujeni, scrie Judecătoriei târgului Siret că, la 7 februarie 1818, s-au furat patru boi din satul Adîncata, acum aflați în pripas prin târgul Sucevei; după mărturia sătenilor, doi boi aparțineau lui Irimie Țurcan, iar doi - lui Tănase Albu, ambii săteni săraci și nevoiași.

Adîncata, numită, în vechime, Bulbocanca, era moșia mănăstirii Burdujeni cel mai târziu din 12 octombrie 1777, când, după refuzul celor 11 000 de udeșteni, conduși de părintele Andrei, de a depune jurământul de credință față de Împăratul Austriei, vechii udeșteni (uideșteni) s-au risipit prin satele «de peste apă», inclusiv în Adîncata.

După o iarnă „cu vremi bune și de ticnă”. „Iarna acestui an, noemvrie, dechemvrie, ghenarie, februarie, martie, au fost goală, cu vremi bune și de ticnă, cum și aprilie. Dar mai al anului 1818 prea făr de ticnă

și pricinuitoare de mari pagube... acum, am văzut vreme peste toată rânduiala... ploi cu răcele groaznice, pe la 28 i 29 a lui maiu, noaptea sânin și zioa ninsoare cu răcele deplin, stricând mai toate semănăturile și poamili” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Zestrea unui mire câmpulungean. Toader, feciorul lui Constantin Sabie, urma să se însoare cu frumoasa copilă a lui Vasile Dima. Viitorii cuscri, punând la cale căsătoria, s-au «așezat între ei, în 21 ianuarie 1819, socrul mare urmând să-și înzestreze feciorul cu «un car cu 4 boi și 4 epe bătrâne cu mănzii lor, 30 oi cu mei și un cal negru, ce am de călărie, și casă să-i agiutăm a face cu ceilalți feciori ai mei, și din moșii, câte se află, să aib a-i da a cince parte» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.361).

„La leat 1819, s-au arătat două stele cu coadă, una, sara, scapătă la apusul mezenopții și alta, dimineața, răsare de la răsăritu’ mezenopții, însă coada îi merge spre apus” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Enoriașii din Cacica. În 15 august 1820, Andreas Aloys, conte de Ankwicz, arhiepiscop de Lemberg, raportează împăratului Franz I că în parohia catolică din Cacica, și în cele 14 sate apărținătoare, sunt 440 enoriași.

La Arbore, n-a putut umbla la școală din pricina lucrului. În satele Bucovinei, nevoia unei instrucții serioase, în dauna preocupărilor tradiționale, se simte din ce în ce mai acut. Din pricina asta, în 8 octombrie 1820, Filaret Bendevschi, paroh în Arbore, scrie lui Lavrentie Chirilescu, eclesiastul mănăstirii Putna, că-i trimite nepoata pentru instruire, pentru că la Arbore n-a putut umbla la școală din pricina lucrului. Bendevschi urmează să plece în Moldova cu treburi de comerț, iar la întoarcere va aduce 80 vedre cu vin pentru soborul mănăstirii. Din scrierile lui Iraclie Porumbescu putem afla că astfel de danii... lichide permiteau niște chefuri călugărești, în prezența lăutarilor din Solca, demne de toată admirația.

Dispută între răzeși: diaconul Ciupercă contra țiganul Vrabie.

Țiganul Vasile Vrabie a cumpărat o bucată de teren în Câmpulung și a devenit răzeș, vecin al altui răzeș, și anume al diaconului Miron Ciupercă, cel care-și va zice, curând și cu fason, Ciupercovici. «Fiind acestie amândoi răzeși de nește părțicele de moșii» în gura Prihodiștii, intră în conflict de hotar, în 19 august 1821. Adică, deși «nu ave țiganul a să sui pe moșie și cumpăratură părintelui, și totuș îndrăzne cu obrăsnicie a să sui». Tocmai de aceea, delegația K.K. Scaunului din Câmpulung a pus «anume semne», hotărându-i țiganului răzeș să dea părintelui ceea ce a apucat pe nedrept, adică «fânul, căpiță, polog și earba... și inul ce au cules» punându-i în vedere ca «mai mult să nu îndrăznească de-a mai face supărare și năvălire în moșie sfinții sale cu așa rău și fără de cale cu acest chip în veci de veci» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.376-377).

„La anul 1821, tot postul Crăciunului, au arat oamenii. Și în zioa și a doa zi de Crăciun așa de cald ca vară au fost, că fetele dela țară au giucat, afară, desculță, în cămeșe” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Abuzul administratorului silvic Reczusky. În 31 decembrie 1821, Administrația Bucovinei răspunde la plângerea localnicilor Simion și Teodor Pomohaci, Grigorie Chirilă, Ioniță și Simion Țimpău, Teodor Șelvar și Chifor Gregorian. Răzeșii defrișaseră, în urmă cu vreo 50 de ani, Plaiul Mustici până la Gârbe (în dreptul satului Breaza) și au stăpânit în pace aceste lazuri până când Reczusky, administrator silvic cameral, i-a alungat de aici pe motiv că n-au avut aprobarea necesară pentru lăzuire. Terenul a fost, apoi, arendat negustorului câmpulungean Roczinsky drept pășune pentru oi în timpul verii. La jalba răzeșilor din Fundu Moldovei, Administrația Bucovinei a trimis, în cercetare la fața locului, pe comisarul ținutul Buruian și, după finalizarea cercetărilor, a hotărât să lase jeluitorilor acele lazuri, interzicând domeniului silvic cameral să-i mai tulbure în posesie.

O pensie de întreținere, la 1824. Nastasia Hojda, văduva lui Nistor Ursachi, avea de crescut doi copii. Frații răposatului, Ion și Gheorghe

Ursachi, se învoiesc cu văduva, în 15 martie 1824, ca să-i dea «pentru ținerea copiilor acelor făcuți cu Nistor Ursachi... o vacă cu vițal, și 2 merță di păpușoiu, și o părechi di poclăzi, și on cojoc, și on cheptar» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.383-384).

Mită de la preotul din Călineștii lui Cuparencu. În 14 martie 1825, Nicolae Săvescul, parohul din satul Călineștii lui Cuparencu, scrie ecleziarhului Putnei Lavrentie Chirilescu cum că-i trimite «12 corețe și 2 dimerlii de secară curată, (dar) să-i plătească numai pentru 10 corețe 35 lei», așa cum s-au tocmit, două corețe și 2 dimerlii fiind destinate consolidării bunăvoinței ecleziarhului, deci, cum s-ar spune astăzi, curată mită (DIR).

Păguboasa afacere a administratorului parohial. Ioan Zugrav, administrator parohial din Iacobeni, vinde Direcției minelor și topitoriilor din Iacobeni casa parohială, acareturile și un loc de 30 de prăjini, pentru 149 lei 32 creițari. Zugrav a cumpărat casa, cu 400 lei, de la Dumitru Ecoban. Locuitorii comunei, care au întâietate la cumpărare conform tradiției, răscumpără casa parohială, în 8 ianuarie 1825, de la directorul Direcției minelor și topitoriilor, Johann Meneș, dar administratorul rămâne cu banii nemeritați în buzunar.

Un felvalter moldovean apreciat de brezeni. În 7 august 1826, după opt ani de slujbă credincioasă la împărăție ca felvalter la Breaza (sat înființat în 1818 cu coloniști din Câmpulungul Rusesc și cu români câmpulungeni), moldoveanul Toader Conta primește din mâna vornicului Mihalachi Macovei (cel care va rata ocazia, în 1842, de a deveni socrul lui Iraclie Porumbescu) o mărturie în care se spune: «Acest om mai sus numit au slujit opt ani de zile cu dreptate și orândueală bună și cuviincioasă cum să cade. Și mai bună credințare poftim pe toți deregatoari satului său pentru ca să nu fie supărat» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.393-394).

Când mergeau munteni la țară... În 17 septembrie 1827, moldoveanul Toader Coca obține carte de drum pentru a «mergi la seliște

la Știrbăț cu 3 cară, 2 cară câte în 4 boi și 1 car cu 2 boi, la culesul păpușoiului și cu lucrătorii lui, 15 oameni și 2 femei» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pg.395).

Averea unui gospodar bucovinean de mijloc. În 25 mai 1832, un gospodar de mijloc din Fundu Moldovei, Axinte Țimpău avea următoarea avere: «casa și loc de casă 40 di prăjini, și dela casă pesti vale Podireul 15 fâlci, și la părăul Păltinișului 9 fâlci di cosit, și la Opcina Ursului 10 fâlci di pășunat, cari să faci pesti tot 34 di fâlci și 40 di prăjini di moșie, și vite 4 boi și 5 vaci cu viții, 2 vaci sterpe, și o iapă, și 20 di oi, și femea și 3 copii; și femeea îi bolnavă» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.399).

Țăranii bucovineni, la 1832 (conform monografiei lui Asboth). «Supușii se împart, în șes, în două clase: în **cei obligați să facă robotă**, care se numesc în general naționaliști (în sensul de «băștinași», adică români) și în coloniștii germani, care nu fac robotă și nu plătesc nici dijmă...

Acest șes se alcătuiă din 17 sate și un târg. Târgul era Rădăuțul și satele erau Satulmare, Mileșeuț, Badeuț, Burla, Voloveț, Horodnicul-de-sus și de jos, Voitinel, Vicovul-de-sus și de jos, Putna, Carlsberg (lângă Putna), Straja, Bilca, Frătăuțul-nou și cel vechi și Andrasfalva (Dornești).

Locuitorii erau 24.637. La un loc ei făceau, după o socoteală dela 1832, pe an, 16.698 zile de lucru cu vitele și 22.544 de zile de lucru cu mânilor, mai plătind 3191 florini 33 creițari ca taxe pentru pădure și relațiunea de robot.

Cea mai mare parte, imensa, a câmpurilor și livezilor acestui teritoriu se lucra numai cu zilele de robot. Prețul acestor zile de lucru este evaluat de Asboth la suma de 20,055 fl 56 cr. Care va să zică, prețul muncii ce venia de pe fiecare suflet - aproape un florin, cam patru florini și ceva de familie și după valoarea acestuia pe an!» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.36-37).

Huțulii, la 1832. «În munții arândați se află 376 de familii care se deosebesc atât prin limbă (un dialect propriu rusniac), cât și în privința

îmbrăcăminte și felului de a trăi de toți supușii acestei moșii (a Rădăuților) și se numesc Huțuli.

Deosebirea între Huțuli și Ruteni este și fisionomică. Ruteanul dela șes are o statură mijlocie, e blond, cu ochi albaștri, nu-i frumos la față și-i nătâng; Huțulul este înalt, svelt, sprinten, brunet, tare și bun călăreț pe micii cai huțuli, care pasc iarna de sub zăpadă; cu o vorbă, sunt un neam interesant, deși inferior» (conform Asboth).

Fiker îi clasează natural la populația slavă, zicând: «Rutenii din munți se țin de neamul Huțulilor».

Historicul polon Szuijski zice despre Huțulii Galiției: «Din multe părți li s-a atribuit Huțulilor o **origine daco-romană**: Diymbronia, Baltagul, Rotundul se numesc unele înălțimi din teritoriul lor și spiritele pădurilor le numesc **silvaticzi**» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.145-146).

Gloanțe împotriva ciumei și holerei. În 1834, în Moldova se ivise ciuma și holera. Pentru a opri extinderea molimelor respective și în Bucovina, în 2 septembrie 1834, «a sa împărătească Mărire au hotărât că, de acu înainte, catanile de pe graniță, fie cordunul pe treapta întâi, al doile sau al triile închis, **asupra aceluia ce vre să treacă** de această parte și, după poronca catani nu s-ar întoarce înapoi, **să împușci**. Însă acei care, la al triile treaptă a închidirii cordunului, măcar pe furiș de astă parte ar trece, **tot de praf și de plumb să moară**» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.404-405).

Profesorul împăratului devine episcop al Bucovinei, în 8 Mai 1835. «Profesorul Hacman, fost student la Viena, după ce făcuse studii în nemțește în provincia lui natală... avusese marea onoare de a da câteva noțiuni de limba română celui care era să fie, mai târziu, împăratul Ferdinand». Eugeniu Hacman «nu era decât un simplu funcționar austriac, preocupat, ca și colegii lui laici și militari, de salariul și de titlurile sale. Cum a fost la începutul administrației sale, așa a rămas și la bătrânețe» (N. Iorga, Românismul în trecutul Bucovinei, București 1938, pg.71).

La bătrânețe (în 1864, de pildă), mitropolitul Hacman avea un salariu anual de 15.000 florini, adică de 150 de ori mai mare decât suma

alocată, tot anual, pentru reparații la Putna, Sucevița sau Dragomirna.

«Hacman, cu tot ceia ce a făcut și, mai ales, cu ce a împiedicat, nu este o excepție condamabilă; e doar tipul deplorabil al acestei generații care, smulșă de școala confesională catolică din mediul țăranesc, de ignoranță și de mizerie, era condusă, prin gimasiu, fabrică de funcționari oarecare, la splendorile atrăgătoare ale Vienei, care o forma definitiv» (N.Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938, pg.73).

Un forjor neamț se stabilește la Iacobeni, încă din 5 iunie 1836. În acea zi, Niculai Groza, din Iacobeni, și Ion Iacoban, din Ciocănești, vând lui Filip Henris, «hāmurai» (lucrător la forjă) din Iacobeni, o bucată de moșie din Poiana Iacobenilor, loc în care meseriașul austriac își va construi o casă.

Un supus cameral care nu mai vrea să trăiască „pe pământ și în casă românească”. Constantin Vovanc, supus cameral din Breaza, se plânge administrației cezaro-crăiești din Câmpulung, în 22 decembrie 1836, că, deși este căsătorit, cu 4 copii, și plătește impozitul imperial și celelalte taxe, nu are nici un picior de pământ, ci trăiește „pe pământ și în casă românească” și, de aceea, roagă să fie dotat cu o bucată de pământ pentru casă. Cererea este semnată și de vornicul Nichita Macovei, așa că, pe 2 ianuarie 1837, Hubrich administrator o avizează favorabil.

Furt de straie la Sadova. Hoțul, Gavril alui Dumitru a Petrii, era slugă la Toader Coca în anul 1838. În anul următor, aflând un nou loc de «slugă la preutul Ioan Hurjui din Vamă», a plecat «furând niște strae acel băctan Gavril. Cu ocazia cercetării, «cele strae ci au fost luati toate s-au găsit, numai o manta lae nu s-au găsit», dar băietanul s-a juruit, în 14 februarie 1839, preotului Hurjui «că va plăti mantaoa lui Toader Coca» (T.V. Stefanelli, *Documente*, București, 1915, pg.414).

„Fost-au în anul 1841, în 25 ghenar, fulgere și tunete, călduri mari și ploi”, iar în iarna următoare „s-au pus omătul de un stângen domnesc și au ținut iarnă groaznică, cu ger și furtuni, până la luna februarie 18, când s-au încălzit”, zăpada scăzând „până la 4 palme

domnești”, Apoi, în 11 aprilie 1842, s-a așezat „zăpadă bună de sanie”, iar la 1 mai „au nins și au dat brumă” (Ilie Corfus, *Însemnări de demult*, „Junimea”, 1975).

Omul căruia i s-a îngropat umbra sau casa țaranului român din Bucovina. Când își construia o casă nouă, românul bucovinean, tributar „credinței din bătrâni” că „fiecare casă nouă cere jertfa unui suflet”, săvârșea un sacrificiu simbolic. „Nefăcându-se acesta, se crede că trebuie să moară stăpânul casei. De aceea, în cornul temeliei de către răsărit, zidesc meșterii e viu un cocoș negru, punându-i mâncare și apă pe trei zile. În ținutul Humorului, se pune în temelie numai un cap de cocoș negru. La clădiri monumentale, precum bisericile și mănăstirile, există iarăși credința că numai atunci poate să fie dusă la bun sfârșit clădirea, dacă se aduce o jertfă mai mare. La atari clădiri, măsurau meșterii pe furiș umbra unui om cu un stângen sau cu o ață și o îngropau, apoi, în temelie, iar omul căruia i s-a îngropat umbra trebuia să moară.

După terminarea temeliei, se începe cu clădirea pereților (care se compun din 10-12 bârne cioplite și încheiate la cornuri cu cheutori), care se fac din lemn de brad, molid sau stejar... Bârnelor cele mai de sus ale pereților, care, de obicei, sunt la multe case prelungite peste cornul casei și care au menirea de a ține grinzile, se numesc „clește”. Pe capătul grinzilor, iarăși se așază cununile sau costoroavele, de care se întăresc căpriorii... Când se pun cei dintâi căpriori legători, dinspre răsărit, se punc, din partea stăpânului casei, în vârful acestora, un pomișor verde sau un brădănaș împodobit cu flori și năfrâmi înflorite... Acest pomișor încoronează, pe de o parte, opera meșterilor, iar pe de altă parte, se pune acest pomișor contra deochiului, așa ca privirile celor trecători să fie involuntar ațintite mai mult spre pomișorul împodobit și nu asupra casei sau a meșterilor... Mai toate casele țărănești sunt acoperite cu dranițe...

Pe partea din față a acoperișului, se află unul până la trei fumare bine orânduite. La multe case se află numai două fumare, iar ceva mai sus, peste acestea, un foișor, frumos împetrișat în vârf cu un bold crestat...

Atât sus, la munte, cât și jos, la țară, vedem casa țărănească situată cu fața spre miazăzi. Ea este, de obicei, împărțită, prin tindă, în două

încăperi neegale. Casa cea mare, dinspre răsărit, se întrebuintează numai la diferite ocazii festive. Casa cea mică sau căsuța servește ca încăpere de locuit...

Casele țărănești se împart, după vechimea lor, în case cu prispă, case cu foișor și case cu gang. Există case cu prispă numai înainte și la acea latură unde o cere trebuința, case cu prispa în trei părți, înainte și pe lături, și case cu prispa împrejurul casei. Există și case țărănești fără prispă” (Ion Ștefureac, în „Junimea literară”, anul VI, martie-aprilie 1907, pp. 74-79).

Feșterul Cocenske mare bagiocură face și, pentru că nu mai pot îndura, în 29 iulie 1842, muntenii din Fundu Moldovei înaintează jalobă K.K. stăpânirii Câmpulungului, plângându-se că feșterul «ne bagiocurește cu băta cu tărie și cu însuș mânele sale fără de nece o vină, cătându-ne noi dreptățile noastre, care am avut noi și părinții noastre, și întru alte și pentru bunătățile noastre, pentru aceasta mai gios vom arăta care și pentru ce s-au bagiocurit...

Eu, Gheorghe Cojocari, poroncindu-m săm tai gardu, eu am zis că nu l-oi tăe, că am avut leavadă de părinții mei, și mau bătut.

Eu, Toader Țăran, mi-au țarcăluit earba, care alta n-am și mi-au tăet târlele.

Eu, Vasăle Tonegar, mi-au luoat earba cu totul.

Eu, Dumitru Lițu, am dat calul și l-au purtat unde eu (i-au) trebuit și m-am dus să-l eu (iau) și m-au bătut de ce nu vând calu.

Eu, Ioniță a Petre, mi-au luoat un stog de fîn de lângă casă.

Eu, Nechita Oșan, fiind strajă, m-au bătut și nu știu pentru ce.

Eu, Petre Chiruță, fiind de straje, m-au bătut.

Eu, Toader Pomuhaci, m-au bătut pentru că am casa făcută den feșterea celor alți feșteri.

Eu, Lupu Căzac, em (i-am) dus un mel să-l cinstesc, el m-au bătut».

Sătenii amenință în finalul jalobei lor: «De nu vom avea o dreptate dela cinstita stăpânire, apoi noi ișim afară din sat» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.418-419).

Andreas Figura are în arendă moșii în Cîrlibaba ca și în celelalte localități din bazinul Dornelor, din data de 1 mai a anului 1840, în baza

protocolului încheiat cu Administrația provizorie din Dorna și reconfirmat în 16 februarie 1844.

Prima dragoste a lui Iraclie Porumbescu a fost fata primarului brezean Mihalachi Macovei, cel care-l cununase pe unchiul lui Iraclie Porumbescu, Ioan Golembiovschi, venit în Breaza din Sucevița. În august 1841, Ioan Golembiovschi își termină casa, pe care a înălțat-o pe pâraul Făghețel, și încrustează pe grindă: „Făcut această casă cinstită gospodari Icon Golembiovschi cu soția sa Maria, 1841, luna august”.

În 13 septembrie 1841, Iraclie Porumbescu, însoțit de tatăl său, Tănase, vine la Breaza, la unchiul Ioan Golembiovschi, și merg, împreună, s-o pețească pe frumoasa blondă Măriuța, fata vornicului Mihalachi Macovei și a Aniței. Logodna se pune la cale pe loc, dar este ruptă, în 26 decembrie 1841, de către Iraclie Porumbescu, care întoarce calul pe care îl primise în dar de la ipoteticul său socru și renunță la o uriașă zestre, supărat fiind de renumele de mare iubăreață al Măriuței.

Peste câțiva ani, adică în 1 martie 1846, fosta mare dragoste a lui Iraclie Porumbescu, Măriuța Macovei, se căsătorește cu Vasile Cosinschi, viitor vornic al Brezei. Mihalachi Macovei desemnează pe tinerii soți ca succesori ai săi și, fiind în etate, le dăruiește gospodăria sa, adică: 50 fâlci de fâneată, 6 boi de tracțiune, 10 vaci, 2 cai și 100 de oi. Martori: Mihail Tăutul, Carl Fischoller, George Cosinschi și primarul Tanasi Voloșeniuc. În ziua următoare, socrul fostei iubite a lui Iraclie Porumbescu, George Cosinschi, dăruiește noii familii casa lui din Câmpulung cu o falcie de grădină în jurul casei, 5 prăjini de fâneată la Priluca, 5 boi, 3 vaci, un cal și 30 oi. În această înzestrare nu se vor amesteca celelalte rude, deoarece ceilalți doi copii ai săi, Ștefan Cosinschi și Maria (căsătorită cu Ion Grămadă) și-au primit partea lor mai înainte. Vasile Cosinschi și Măriuța nu au avut copii, așa că l-au înfiat pe Artemie, fiul Mariei Grămadă, sora lui Vasile Cosinschi, punând bazele unei adevărate „dinastii” de primari brezeni, care se continuă, astăzi, cu primarul Ștefan Grămadă, singurul din Bucovina reales legislatură de legislatură.

Bosancii, pe mâna moștenitorilor lui Iacob Gerlaczek. În 8 martie 1842, Anicki, mandatar și judecător de poliție, face cunoscut

moștenitorului Johann Gerlaczek din Chilișeni că, în urma morții lui Iacob Gerlaczek, domeniul Bosanci a fost împărțit în două, jumătate revenind fraților săi, jumătate - tutearei Therese Gerlaczek.

Escrocul Ioan Popovici din Viena le scrie muntenilor din întregul ținut grăniceresc de odinioară al Câmpulungului, cerându-le bani pentru a le rezolva favorabil problema proceselor cu Fiscul, care le încameramase unele moșii. Scrisoarea e o mostră de demagogie de primă mână: «Astăzi au răsărit peste voi soarele dreptății, adevă milă împărătiescă. Recursurile ce le v-am trimis prin rețepis, sânt încredințat că le-ați primit la 4 Ghenarie 1843, cu mare milă și mângăere, eri, la 27 Ghenarie, au venit dela Înălțime Sa asegnirt la căntelarie de Curte, împreună cu Handbilet și pe mine m-au numit chiar sângur Înălțime Sa voă befolmehtigter (împuternicit - n.n.); pe hotărârile dela Kraizamt ce mi le-ați trimis, de nou am făcut Recurs, adică Nahtrag (supliment - n.n.) lângă recursurile ce li-ați dat când au fost Deputații la Viena» (T.V. Stefanelli, Documente, București, 1915, pp.419-421).

Și așa mai departe, samsarul acesta, asemeni multora, izbutind să stoarcă de la munteni fabuloase sume de bani pentru a-și asigura un huzur vienez îndelungat.

Rădăuți, în septembrie 1845 «Rădăuțul era încă mai de tot românesc... Pe lângă Jidani, în număr foarte mare - ca neguțători, se mai aflau puțini Nemți și câțiva Poloni ca funcționari sau ca meseriași; negoțul era în mâna Jidovilor și a Armenilor; numai un singur dughenar era Neamț.

Când venea Vinerea, ziua de târg săptămânal, se strâneau de prin împrejur o mulțime de oameni de împleau ticsit piața cea frumoasă și spațioasă din mijlocul orașului. Tot negoțul se făcea numai prin intermediul limbii românești; chiar în zilele de rând nu auzeai vorbindu-se decât românește. Înșiși străinilor li plăcea a vorbi românește ca să se deprindă mai bine într-un grai de care aveau mare trebuință pentru îndestularea trebuințelor zilnice; mai ales Nemții și Jidanii făceau aceasta» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 92).

Se construiește drumul Iacobi-Cîrlibaba, iar constructorul, Maftai Tonigar din Fundu Moldovei, este amendat pe nedrept, pentru doborârea a 200 de arbori, cu 15 florini și 40 crețari, deci se plânge Administrației Bucovinei, în 15 martie 1847.

„Țăranului emancipat nu-i mai pasă de nevoile boierului”

Invazia lăcustelor, secetă, foamete și holeră, la 1848. „Pe cer, se iviră semne: stele cu coadă și pânze de foc, ce fluturau, noaptea, dinspre asfințit...

Deodată cu vânturile cele calde, ce băteau din jos, veniră roiuri mari de lăcuste. În ziua când s-au ivit, era o arșiță grozavă, de nu puteai merge desculț pe drum, căci te frigea colbul. Iată, însă, că, fără de veste, se întunecă soarele de-a binelea, iar oamenii auzeau prin văzduh pârâiri ca de trestie uscată, când o calci cu piciorul; pe sus treceau nouri grei de lăcuste înspre văile Siretului, ale Prutului și ale Nistrului, unde au ros alături cu pământul cele din urmă rămășițe de roade. Pe țărinile Sucevii nu s-au lăsat, căci zburau prea sus, numai cele obosite de îndelungata cale peste țări și ape căzură la pământ. Oamenii le luau în mână, privindu-le cu mirare, căci pe aripile lor aveau niște semne ciudate. Toți ziceau că-s slove; unii mai fricoși și bisericoși credeau că sunt slove trimise din cer ca să-i pocăiască pe oameni...

Din pricina secetei (care dura din 1847 - n.n.) și a lăcustelor, izbucni o foamete cumplită. Mai ales în nordul Bucovinei oamenii mîncău, acum, de luni întregi, mămligă cu jir măcinat și amestecată cu rugumătură de ferăstrău. De băut, beau apă fiartă cu ciocani de păpuși. Zile întregi, rătăceau pe câmpii, după măcriș, și prin păduri, după jir...

Pe lângă toate aceste nenorociri, mai veni și holeră să nimicească ce a mai rămas pe urma foametei” (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Sucoava, 2002, pp. 225-239).

Horodnicul de Jos, la 1848. «Satul Horodnicul de Jos era așezat în vale, lângă păraul Pozănul, și pe coasta miazăziuală a unui colnic lungăreț. Din vatra satului, cercul de vedere, adică discul pământului (orizontul) îmi părea foarte restrâns, îngust. Când mă suiam însă pe gruiul (vârful) colnicului, unde era pusă o ciuhă (bornă) de cătră ingineri, când au fost măsurat moșiile oamenilor, mi se mai lărgea încâtva cercul de vedere, dar tot credeam că acolo unde se împreună cerul cu pământul este marginea lumii» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuți 1899, pg. 95)

Pribegia revoluționarilor moldoveni în Bucovina. „În Bucovina, se dăduse poruncă, pe la toate cerdacurile din țară, ca să lase granița deschisă pentru toți boierii fugari din țara Moldovei. Neconținut, soseau în Suceava, peste graniță, bejenari în chervane grele, brașovenști, ferecate cu lanțuri și înconjurate de feciori călări și înarmați până în dinți. Stăteau o zi-două în Suceava, se închinau la moaștele Sfântului Ioan, se îngrijeau cu de-ale gurii și, apoi, carele greoaie plecau, scârțâind, spre Cernăuți, unde casele marelui vornic Doxachi Hurmuzachi îi găzduiau mai pe toți boierii fără țară. Acolo petreceau Vasile Alecsandri cu fratele său Iancu, apoi Domnitorul de mai târziu Alexandru Cuza, Costache Negri, dimpreună cu două surori ale sale, care erau călugărițe, Kogălniceanu, principele Moruzi, George Sion, cântărețul limbii românești, și alții. În tovărășia acestora mai veni și Aron Pumnul, luminătorul Românilor bucovineni, care, rupt de oboseală și slăbit în urma bolii de holeră, de care suferise, numai cu greutatea putu trece granița dinspre Moldova, intrând, în puterea nopții, în Cernăuți. Și George Bariț, liberat de familia Hurmuzachi din ghearele zbirilor lui Barco, află refugiu în „sânul lui Avram”, după cum numeau surghiuniții casa bătrânului și bunului Doxachi.

În toate diminețile, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, îmbrăcat în antiriu și cu giubea, cu fes pe cap și încins cu un șal de mătase, încăleca pe un cal focos, ce juca sub călăreț, și colinda pe la conacurile boierilor pribegi, chemându-i, la cafeaua de dimineață, cu cuvintele poetului Alecsandri:

- Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare,
N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător?...

De altfel, nu le mergea rău pribegilor, ci dimpotrivă, după cum ne povestește Iraclie Porumbescu, surghiuniții petreceau foarte bine la Cernăuți, numai în banchete și petreceri, de s-au fost speriat Cernăuțenii de galantonia boierilor valahi” (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pp. 225-239).

Un memoriu bucovinean de la 1848. Țăranii „erau siliți să plătească din propriul buzunar și fără despăgubire speșele jurisdicției patrimoniale, leafa funcționarilor capabili, juzi polițieniști și mandatar, perceptori, pentru care erau solidari chizeși, clădirea ceardacurilor pe graniți, clădirea de aresturi potrivite, susținerea adeseori foarte prelungită a criminalilor externi, speșele de recrutare și înmiitele contribuții de concurență, de care nu se puteau scuti; guvernul li-a pus în gât sarcinile de patronat și pentru clădirea bisericilor și a caselor parohiale și dotarea preoților cu 44 jugăre de pământ dominical; ei au fost îndatorați, ba ținuți cu stricteță (actul cercual din 12 Aprilie 1786 și ordinul guvernului din 20 Septemvrie 1805) să spriginească pe supuși cu pâne și bucate, în sfârșit și cu împrumuturi (ord.guv. din 3 Noemvrie 1813), adică să-i hrănească și să plătească pentru ei imposit, fără ca autoritățile să se mai îngrijească de înapoarea acestor sprijoane în natură sau prin lucru; ba, adeseori, lucrul era privit ca apăsare; iar impositurile dominicale și urbariale, ridicate până la imposibil, le încasau cu stricteță prin secuestrări costisitoare și simțite, vânzări la licitație a productelor, a vitelor și a altor lucruri, adeseori prin vânzarea moșiei întregi; și astfel trebuia ca clasa proprietarilor să cază, cu toată cumpătarea posibilă, pradă sărăciei” (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.38-39).

Și coloniștii germani cer pământ. Colonizați în Frătăuții Vechi, în urmă cu aproape 60 de ani, Johann Rein, Konrad Karp, Christian Gakle, Philip Engel - primar, în numele coloniștilor germani din localitate, cer, printr-o petiție din 11 iunie 1848, Dietei din Viena pământ din domeniul cameral pentru fiii lor, deoarece situația pământurilor nu a mai

suferit nici o schimbare de circa 60 de ani.

Emanciparea clăcașilor. «În 22 Iulie 1848, fu deschisă, la Viena, prima cameră constituantă austriacă prin arhiducele Ion. Una din primele ei lucrări fu **emanciparea țăranilor**, desrăricarea (desființarea) clăcii (7 Septemvre)» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 153).

«În 1848, ca urmare a legii din 31 august a împrumutării țăranilor, ia de la Fondul bisericesc 80.500 hectare, țăranii fiind datori să plătească proprietarului «o sumă de desdăunare, care trecu ca ipotecă asupra proprietății» lor. Atunci, în 1848, începe o adevărată bătălie românească pentru recuperarea Fondului, care să servească numai românilor, dar bătălia aceasta, începută frumos de Hurmuzachi, sfârșește într-o păguboasă încăierare cler monahal - societate civilă. «Lupta contra administrației fondului, începută la Viena, fu continuată cu aceeași îndârjire și la Cernăuți, cu deosebirea numai că **între clerici și mireni nu domnea înțelegerea deplină** asupra rezolvării acestei chestiuni. **Clerul**, cu Episcopul Eugenie (Hacman) în frunte, **cerea**, în faimoasele sale «Dorinți», **trecerea administrației fondului în sama clerului**. **Mirenii**, însă, reprezentau punctul de vedere că în biserica ortodoxă administrarea averii bisericești se face în comunitatea bisericească și **cereau ca administrarea Fondului să se facă de organele canonice, adică de clerici și mireni**» (Nistor, Istoria fondului bisericesc din Bucovina, pg.45).

Petiția românilor și germanilor humoreni. Humoreni Joseph Hanu - primar, Martin Schmezer și Mathias Schusser - membri ai comitetului electoral, George Tăbăcar, Dumitru Dașcovici - primar, Ignatz Volmund, Ioniță Balan, Bogdan Găină și alți 36 de locuitori români și germani, în numele comunei Gura Humorului, Gabriel Pașcan - primar, Mendel Zachmann - primar, și alți locuitori în numele satului Ilișești, Simion Lucaș - elector, Gheorghe Grosar și Many Hazd în numele comunei Brașca semnează și înaintează împăratului Ferdinand, în 30 iulie 1848, petiția prin care cer:

„1. Bucovina să fie declarată, printr-o lege, drept provincie de

sine stătătoare a imperiului austriac și să fie administrată separat.

2. Să fie acordată judecătorilor comunale, în baza constituției comunale, o rază de acțiune lărgită privitoare la urmărirea judiciară a datoriiilor reclamate.

3. Dispozițiile judecătorești generale de până acum să fie supuse unei revizuirii privitoare la o scurtare a procedurii.

4. Clerul, indiferent de confesiune, să fie salariat adecvat.

5. Deoarece traficul comercial între Moldova și Bucovina a fost împiedicat de cordoanele sanitare și carantinele apăsătoare pentru combaterea pestei orientale, multe persoane fiind împușcate în timp ce fugeau peste cordonul militar în Moldova, iar comunele bucovinene din zona de graniță au fost obligate să construiască stabilimente de carantină, ceardacuri, bucătării de vară, colibe de pază, drumuri de graniță, poduri și șanțuri, obligații care se ridică anual la 140 florini, monedă convențională, de fiecare cerdac, petiționarii cer în numele întregii provincii ca:

a. În cazul apariției epidemiei în Turcia orientală sau europeană, la granița Moldovei sau Munteniei, să se intre în tratative cu regimurile respective pentru a se obține cea mai bună soluție în folosul comerțului și al traficului de persoane.

b. Sarcina întreținerii gratuite a cerdacurilor de graniță să fie ridicată și să fie repartizată pe toate provinciile imperiale.

c. Stabilimentele de carantină să fie ridicate ca fiind de prisos și apăsătoare.

d. Cordonul de graniță privitor la protecția vamală să fie mai aspru, în avantajul comerțului și meseriilor, eliminându-se arbitrarul din activitatea funcționarilor vamali.

e. Să fie ridicate măsurile arbitrare de până acum referitoare la folosirea terenurilor pentru construcția de case în imediata vecinătate a graniței.

f. Să fie desființate munca și furnizarea materialelor de domenii pentru construirea cerdacurilor de graniță și rambursarea cheltuielilor.

g. Proprietarii să dea terenuri pentru drumuri de graniță, de patrulare, clădiri și grădini de legume și să fie răsplățiți.

6. Să fie desființată robota și toate prestațiile după numele avut întotdeauna către stăpâni de pământ printr-o despăgubire ieftină și supusul să fie recunoscut ca proprietar de pământ liber.

7. Să fie scăzute prețurile ridicate de desfacere a sării și să se pună în vânzare un produs mai bun, care să limiteze contrabanda cu sare din Moldova, cu toate urmările ei.

8. Deoarece dispozițiile în vigoare referitoare la cei care încălcă cordonul peștei sunt foarte aspre și durează foarte mult, se cere o scurtare a procedurii care să poată fi preluată de autorități.

9. Pentru că bunăstarea supușilor de la țară s-a aflat sub influența nefastă a evreilor, se cere să nu li se acorde dreptul de a se așeza la țară și de a arenda monopolurile statului.

10. Întreținerea militarilor, a garnizoanelor și a căzărnilor să fie făcută de întreaga provincie.

11. Să fie cedată fiecărei judecătoria comunale sau consiliului comunal întocmirea certificatelor de proprietate asupra animalelor, de vânzare, de căsătorie.

12. Așezarea străinilor să depindă de aprobarea consiliului comunal deoarece, prin abuzul stăpânilor de pământ, pășunile s-au micșorat, ceea ce a dus la decăderea bunăstării comunelor ca urmare a scăderii efectivelor de animale.

13. Să fie înființate cărți funciare peste tot.

14. Să se permită cercetarea de către deputații Bucovinei din parlament a actului de ocupare a Bucovinei, pentru a se putea înțelege dreptul înființării de mori, disputat de stăpânii de pământuri și supuși - astfel încât supușii și comunele să nu fie excluși de la acest drept.

15. Bucovina, ca oricare altă provincie a imperiului, să contribuie la nevoile generale ale statului numai în raport de bogăția națională, după o împărțire dreaptă.

16. Supușii doresc ca drepturile de servitute proporționate cunoscute să rămână netulburate.

17. Să fie revizuită și modificată legea care interzice fărâmițarea proprietăților funciare”.

Țăranului emancipat nu-i mai pasă de nevoile boierului. Țăranul, la 1848, «nu avea conștiința că munca lui, acum deplin liberă,

poate să-i aducă un folos real; el a refuzat lucrul, deși i s-a oferit plată...

Precum nu i-a prea păsut boerului de țeran, așa nu i-a păsut, la nevoie, acestuia de boer; refusându-și dragostea, refusându-și ajutorul, și-au făcut unii altora mari pagube» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.51-52).

«**Nobilii români apasă mult pe țăranii lor**». Rieger, un deputat bucovinean care l-a întâmpinat pe împărat la Olmutz, mărturisește că «el a auzit dela martori oculari că anume **nobilii români apasă mult pe țăranii lor, chiar mai mult decât Ovreii**» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.177).

Oameni necăjiți de boeresc și dăjdii. Deputatul în parlamentul din Viena Miron Ciupercovici îi scrie lui Simion Stanciu din Bosanci, în 30 iulie 1848, informându-l că s-a dat Constituția din 22 iulie 1848, că deputații au cerut desființarea boerescului și a altor dăjdii, că în curând se va da o lege specială care, în locul boerescului, va prevedea ceva bănește, iar robotă nu se va mai face. Ciupercovici (de fapt, Ciupercă din Fundu Moldovei) cere lui Stanciu să dea de știre și altor sate despre acestea și să trimită jalbă la Viena dacă sunt oameni necăjiți de boeresc și dăjdii. Îl mai anunță pe bosâncean că deputații au cerut autonomia Bucovinei și că sunt nemulțumiți că deputatul Sucevei, Ion Dolenciuc din Dărmănești, nu susține interesele bucovinenilor.

Dincolo de entuziasm, stă, întotdeauna, cenușia realitate, o realitate care demonstrează că nu țăranul ucrainean Ivan Dolenciuc păgubea „interesele bucovinenilor”, ci alții, adică ai noștri stăpânitori. Pentru că, în Bosanci, oamenii aveau să fie „necăjiți de boieresc și de dăjdii” din pricina scumpetei traiului parizian. Ce aveau în comun bosâncenii cu Parisul? Pe Smaranda Sturza, născută principesa Vogoride, care, în 18 februarie 1856, solicită, de la Paris, intabularea moșiilor ei Bosance și Nemerceni, Strâmbu și Roșia, toate din Bosancii de astăzi, moșii care îi susțineau viața de vis în Cetatea Lumină a Europei.

Suceava anilor 1848 și 1849. „În Suceava, era poștăriță Popovicioaia, o văduvă bogată și frumoasă, care avea poștă lângă biserica

unită, două hanuri, alături, și grajduri pentru vreo treizeci de cai, frumoși și grași cum e linul.

Birjari cu trăsuri arcuite nu se aflau în Suceava, tot așa în toată țara Cordonului...

Orașul Suceava nu era așa ticsit cu Jidovi... ei locuiau separați de ceilalți târgoveți, în cartierul lor, numit „Ghetto”, unde mișunau ca viermii. La sărbători, bărbații îmbrăcau caftane lungi, iarmurcă de mătase și pălărie de catifea, iar în picioare – pantaloni strâmți, până la genunchi, și colțuni albi. Fetele purtau cordele cusute cu fir de aur și de argint, cațaveică cu blană, iar pe cap, de la tâmple-n sus, aveau niște coroane de argint, groase de un deget și lungi de-o șchioapă; grosimea și lungimea lor atârna de la avuția celei ce o purta. Astfel îmbrăcați, ieșeau, în sabăș sau în alte zile de sărbători, să se plimbe pe stradă. Semnele până unde aveau dreptul să se plimbe erau niște sârme de-a curmezișul străzii, ca la stâlpii de telegraf. Și acum se mai văd în Suceava semnele acelea, și anume pe ulițele ce duc spre satul Bosanci, spre mahalaua Arenilor, spre mănăstirea armenescă Zamca și spre gara Ițcani.

În partea târgului dinspre asfințit și miezul nopții, era cartierul Armenilor pașnici, care aveau casa cu cerdac dinainte și fete oacheșe și frumoase; ei erau negustori chiaburi și isteți, mai ales băcani, cu prăvălii în vatra târgului. Unii țineau și hanuri, precum și cofetării, întocmite după gustul vremilor acelea, unde vindeau înghețată, șerbeturi și plăcinte turcești, rahat, alviță, dulceață și alte bunătăți... Se îmbrăcau cu giubea și anterior și se încălțau cu târlici...

Românii erau meșteșugari, împărțiți în bresle, bogați și ei, cu locuința în vatra târgului... Portul lor era asemănător cu al Armenilor, afară de ișlice. În mahalaua Cutului, de lângă Areni, erau și lucrători de pământ, iobagi ca și țărani. Deoparte, cam pe lângă biserica vechii mitropolii, unde se păstrează moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, erau împrăștiate și vreo douăzeci de fumuri țigănești, în care trăiau fierarii și lăutarii târgului.

Nemți erau puțini și mai toți funcționari.

Paza orașului era încredințată desetnicilor (polițiștilor), înarmați cu săbii și suliți, iar la țară țineau ordine în public vatamanii (jandarmii călări). Pentru ținutul Sucevei, se alegeau numai doi vatamani; pe la

anul 1848, erau rânduți fioroșii Budean și Tot, care era neamț; aceștia cutreierau călări, zi și noapte, prin toată împrejurimea Sucevii, ca să pedepsească cu bătaie pe clăcașii ce nu ieșeau la robotă (boieresc) și să bage hoții în fiare...

În Suceava, oamenii trăiau în pace și se-nvoiau bine unii cu alții” (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pp. 225-226).

«Elementul german, ca cel mai cult și, de regulă, cel mai just, posedă toate simpatiile noastre și se bucură de deplina noastră stimă și, oricât a stricat naționalei noastre dezvoltări sub sistemul antemartială, totuși n-a străbătut în viața poporului român pe căi furișe și frauduloase» (Bucovina, Nr.35/1849, Alecu Hurmuzachi - «Rătăcirii naționale»).

«Moscalii în Cernăuț. În primăvara anului 1849, a sosit în Cernăuț și oastea moscălească așteptată; n-a petrecut însă mult pe aici, ci a plecat mai departe... Cât timp au stat acolo, făceau multe coțcări și înșelături când cumpărau câte ceva de mâncat sau de băut» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 98).

„Moscalii în Suceava. Orașul era bușit de lume străină, căci, a treia zi, era iar maroc și sărbătoare, anume Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, care-i patronul țării, și, de aceea, se adunase mulțime de peregrini din țări depărtate. Tocmai de la Zolkiew, din Galiția, veniră, pe jos și în trăsuri, Rusniaci cu picioarele însângerate de cale; printre aceștia, se amestecau țărani din Maramureș, cu sărici mițoase, Huțanii unsuroși, ai căror cioareci păreau însângerați, Lipoveni voinici, în ciudatul lor port de pe atunci, cu pălării înalte cât o cofă și curmate pe la mijloc, Jidovi și reți și iuți cum e prâsnelul...

Dimineața de 13 Iunie a anului 1849 era frumoasă și senină. Orășenii și străinii se suiră pe ruinele cetății ca să poată zări mai degrabă cele dintâi șiraguri de Muscali, alții, însă, merseră lângă marelui pod de peste apa Sucevei ca să-i vadă mai degrabă...

În zori de zi, se înalță departe, pe drumul împărătesc ce vine prin Milișăuți la Suceava, un nor de colb. Lumea strigă:

- Muscalii! Muscalii!

Lângă Ițcani, se desluși șiragul nesfârșit de Cazaci și de care de transport, ce se apropiiau încet...

Cazacii, cu chivere înalte, erau îmbrăcați în tunici albastre-întunecate și înarmați cu sulii lungi și cu carabine. Veneau câte opt în rând, călări pe cai sirepi și frumoși cum numai în stepele Donului și ale Volgăi pot crește. Fiecare regiment avea cai numai de o culoare...

Cum intrară în oraș, începură să cânte cântece de război... Pe Tătărași, au întins corturi lângă corturi, de ajungea tabăra lor până în marginea satelor Ipotești și Lisaura. Îndată se ridicară fumuri din tabără, oamenii mișunau încoace și încolo, ducând cai la adăpat, de gândeai că vor sorbe toate pâraiele de pe lângă Suceava.

Prima ispravă ce-au făcut-o a fost când s-au slobozit câțiva cazaci prin lunca Sucevei, unde păștea o cireadă de vite, din care au furat vreo zece: le mânau, călări, la deal, fluturând din săbii. Le-au jupuit de piele și le-au scos măruntaiele, apoi întregi le-au răsturnat în uriașele cazane ce clocoteau și ale căror gropi se mai zăresc și acum pe Tătărași...

A doua zi, după amiază, oștirea muscălească plecă mai departe, ca să se întâlnească, la Umor, cu cealaltă, care apucase calea peste Vicov" (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pp. 225-239).

Deputatul-țaran Timiș din Ciudei. Comisia circumscripției electorale Cernăuți raportează, în 20 iunie 1849, că a fost ales deputat, cu 66 voturi din 90, George Timiș. «Timiș este de 55 de ani și posedă numai limba moldovenească, fără însă să știe să scrie în această limbă. El trece drept supus turbulent al domeniului Fondul Bisericesc Ciudin», scrie George Isăcescul, căpitan ținutal, în raport, dar proaspătul deputat încasează 302 florini și pleacă la Viena, scăpând de statutul de „supus turbulent”..

Boierul Popovici „i-au mâncat și i-au muncit ca pe niște robi”. În 10 august 1849, deputații satului Stupca (adică un fel de consilieri locali) Petre Ciobanu și Andrei Jaucă, împreună cu locuitorii din Stupca, trimit jalbă împăratului, jalbă în care arată că în Stupca sunt peste 40 de țărani fără pământ și nu au cu ce se hrăni; că Manolache Popovici le-a luat câte două și trei fălci de pământ; că tot Popovici le-a luat aproape tot

imașul sătesc, iar pe cel care a rămas a așezat o laie de țigani, în 40 bordeie, luându-le sătenilor și o bucată de pământ în țarină, cu consecința că le mor stupcânenilor vitele de foame; că țărani sunt oprii să ia lemne din pădure pentru foc și alte trebuințe. Se mai jeluiesc deputații sătești că n-au putut obține nimic pentru sat, „ci numai închisori câte o săptămână și câte 25 bețe în mai multe rânduri au primit de la stăpân, iar deputatul trimis de sat la Cernăuți cu scrisorile sătești, trecând prin Stroiești, a fost prins de Nicolai Popovici (stăpânul satului), care l-a maltratat, i-a luat scrisorile și la trimis iar la Stupca, luându-l apoi la temniță împreună cu alți 46 de țărani”. Pentru aceste greutăți menționate, pricinuite de cosângeni de-ai lor, boierii români, țărani români din Stupca cer împăratului austriac să le facă dreptate și să nu mai fie lăsați pe mâna boierilor români „care i-au mâncat și i-au muncit ca pe niște robi”.

An bun pentru ținutul Sucevii. „La anul 1850, au fost iarnă mare, adică au picat omăt mare, di la zăci noimvrie (1849), ținând până în 15 aprilie (1850) tot frig. Fân au fost mult, pânea asămîne s-au făcut în ținutul Sucevii” (Ilie Corfus, Însemnări de demult, „Junimea”, 1975).

Raportul Camerei de comerț din Cernăuți pe anul 1850. «Livezile sunt, în general, încă în starea lor primordială naturală, pentru a cărei îmbunătățire nu s-a făcut chiar nimic; mânzii, continuă raportul, nu văd grajdul nici la patru ani, tocmai ce zicea și Ezenberg; Românii și Rutenii nu prețuiesc producțiunea de lapte, nu produc viței pentru târg, nu cunosc nici instituția fericită a văcarului satului și, în locul lui, o mulțime de forțe tinere, copii, flăcăi și fete, își pierd vremea cu păscutul vitelor, porcilor, oilor și găștelor; copiii familiilor sunt, astfel, toți ocupați și, prin urmare, nici la școală ori la meserii nu pot (merge), căci nu au vreme să meargă» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pg.29).

Theil, batjocoritorul limbii române. «În școala «normală» (primară) din Suceava, acea «Normal-Hauptschule», directorul Franz Theil, povestesc bătrânii noștri, batjocorea limba românească și oprea olovii români să vorbească între ei românește. Theil apare însă mai puțin

vinovat, dacă ne dăm seama că el nu făcea decât să execute ordinele care îi veneau de la consistoriul romano-catolic din Leov, stăpânul școlilor primare din Bucovina (42 la număr - n.n.) până la 1851, când ele trec sub administrația consistoriului ortodox-oriental din Cernăuți» (**Junimea literară** Nr. 4-5, aprilie-mai 1923, pg. 77).

Ninsori și viscol, începând cu Săptămâna Patimilor. „La 28 martie, în vineri Săptămâna Patimilor, în anul 1852, pornind a ninge și a viscoli, au ținut opștii până la aprilie în 8 zile, marți, cari și di atunci au întărit mai tari a ninge și a viscoli, di nu pute norodul umbra di furtună și di viscol, fiind troiani până la mijlocul oaminilor, țâind asămine până la 12, adică sâmbătă a lunii aprilie, o asăminea prăpaștia, care apoi au stătut, fiind apoi moloșag și fulguia di ninsoare” (**Ilie Corfus**, *Însemnări de demult*, „Junimea”, 1975).

„**În zioa Sfântului Vasilie au fost desăvârșit și cald ca vara**”. Abia în 5 ianuarie 1853 „au început a ninge și au ninsu” până în 20 ianuarie. În prima zi a lunii februarie, „au tunat și au plouat”, iar în 7 februarie „au fulgerat, au tunat și au plouat cu piatră” (**Ilie Corfus**, *Însemnări de demult*, „Junimea”, 1975).

Sfântul Ioan cel Nou îl vindecă de friguri pe I.G. Sbiera. În 1853, bolnav de friguri, în locul unui vis chinuit de fierbințeală, copilul Sbiera visă „un Sfânt, îmbrăcat în veșminte albinete de liturghie, castaniu la față, cu o coroană de aur pe cap, încălecat pe un cal alb sireap, cu un frâu de aur în gură. Venea alergând prin văzduh spre mine, cam de la răsărit spre miazăzi, se roti în fața mea, se opri și, uitându-se la mine, își ridică mâna dreaptă și-mi zise cu o voce blândă, dar apăsată:

- Scoală-te, fiule, mergi într-acolo (îmi făcu un semn cu mâna dreaptă spre Suceava) și te vei însănătoși!

Mai făcu încă o rotitură pe calu-i sireap și apoi plecă, tot prin văzduh, dincotro a venit, în direcția în care îmi arătase să mă duc.

Mă trezii asudat, mă sculai repede, plin de uimire, și, aruncând ochii prin oglindă, zării pe tata și pe frate-meu. Le împărtășii visul. Se mirară și ei, iar tata zise îndată:

- Acesta trebuie să fie Sfântul Ioan de la Suceava. Să mergeți, dară, amândoi într-acolo, chiar mâine dimineață, cu căruța. Eu vă voi căuta un om care știe drumul într-acolo, căci eu nu mă pot îndepărta de-acasă!...

A doua zi, am plecat. La rugăciunea de seară, am fost la Sfânt, în biserică. M-am uimit găsind pe Sfântul din raclă semănând aievea cu Sfântul de pe calul cel alb! Mi s-a sfințit apă lângă sicriu; am băut din ea și m-am spălat pe față.

În ziua următoare, nu mă mai scuturam frigurile. Petrecui vreo trei-patru zile pe la niște neamuri din loc și de pe împrejur. Frigurile mă părăsiră detot” (**I.G. Sbiera**, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, pp. 100-101).

Preoți români care nu mai vorbesc românește. «Întreprinsei, împreună cu bunii mei amici Partenie Popescul și Artemie Ieremievici-Berariu, în feeriile de vară din anul 1856, o călătorie prin ținutul Sucevei și al Cîmpulungului Românesc. Îmblarăm dela preut la preut. Mare ni fu mirarea când aflarăm că pretutindenea se vorbea, în familie, mai mult nemțişte și, ici coala, chiar rusește. Începurăm a vorbi cu căldură și însuflețire pentru românism, pentru o cultură curat națională a copiilor și pentru necesitatea imperioasă de a se folosi, în familie, numai graiul propriu. Ne ascultau, oriunde, căsenii cu plăcere; aprobau din inimă ideile noastre; preuții se bucurau de avântul ce îl căpătase, acum, cultura națională; ne fericiau de posibilitatea ce ni se deschise de a studia limba și literatura românească la gimnasiu și mărturiseau, cu jele, că ei, afară de a citi și a scrie, afară de cântări bisericești, nimică alta n-au fost învățat românește» (**I.G. Sbiera**, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, pp. 107-108).

Înființarea primei biblioteci românești, la Cernăuți. «Dorita bibliotecă s-a înființat, sub administrarea mea, în anul 1857, cu un număr mic de cărți, parte cumpărate pe niște bani adunați de pe la studenți, parte dăruite de câtră unii binevoitori... În anul 1871, tot cu această destinație, o dăruie Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina» (**I.G. Sbiera**, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, pg. 107).

Sucevenii „cetățeni de viță veche”. „Bărbații purtau zobonul, o haină lungă colorată, în forma stiharului preotesc, peste care încingeau un brâu vărgat, galbeni cu albastru. Peste zobon, îmbrăcau anteriorul, o haină dintr-un material mai gros și lungă până la glezne... Tinerii purtau, în loc de anterior, o cațaveică, adică o scurtă, iarna blănită cu vulpe, strânsă în talie și având drept încheietori brandenburguri (fireturi) sau paftale. Pantalonii erau largi, numiți șalvari... Încălțăminte o formau sau cizmele, de cele mai multe ori din piele de iuft, sau papucii gurguieți (cu gurghiul, cu vârful încârligat în sus). Peste întreaga îmbrăcăminte purtau giubeaua, o manta lungă până la pământ, îmblănită cu vulpe. Se acopereau cu fes sau fes grecesc (potcap vărgat, de mătăasă), pălărie sau căciulă...

Ultimii care purtau astfel de costume (și anul morții): Gheorghe Simionovici (1886), Vasile Popovici (1870), Costea Polonic (1882), Dumitru Muntean (1882), Vasile Adragonesi (1886), **Grigore Vindereu** (1888)... și taraful său, Andrei Ursache (1891), Mihai Lucaciuc (1891), Grigore Cozma (1900), Gavril Ghițescu (1905), Lazăr Luța (1911 – bunicul eroului Lascăr Luția).

Cetățenii se titulau „jupân” sau „chir”, iar soțiile lor cu titulatura de „jupâneasă”...

Acești cetățeni formau elita Românilor suceveni, predominau comerțul, erau bine situați material, având proprietăți în centrul orașului, iar până spre anul 1875 purtau grijă de treburile comunității orașului și de Biserici; aveau cunoștință de carte, mai ales religioasă, țineau de datorința lor a cerceta regulat Sf.Biserică și cântau la strană, alături de cantorul bisericesc, până adânc în secolul trecut (al XIX-lea – n.n.) și în limba grecească, încă nepărăsită în orașe și la catedrale, ba chiar și la satele de cantorii bătrâni” (**George Mihuță**, *Însoțirea orașenilor români din Suceava 1890-1933*, Suceava, 1935, pp.59-61).

„Poporul de jos” al Sucevei, adică țăranii din Cut, Hărbărie și Șeptilici (partea nordică a Sucevei) „erau proprietari de pământ, mai ales în Bulai, unde strămoșii lor au lucrat „boerescul” (până în 7 septembrie 1848) și unde au fost împrumătăriți părinții lor...

Atât agricultorii români din Cut, cât și cei din Hărbărie și Șeptilici

purtau costum național românesc și abia fiii și nepoții lor, făcându-se meseriași, au schimbat acest port cu cel european.

Înșir, aici, reprezentanții unor familii (cu data morții), care au păstrat portul național până destul de târziu:

În Hărbărie: Grigore Pop (1888), Gheorghe Giosan (1890), Toader Giosan (1879), Ioan Giosan (1900), Toader Cureș (1882), Gheorghe Anton (1905) și alții.

În Șeptilici: Petru Dornean (1880), Pavel Dornean (1890) și alții.

În Cut: familia Cosovan, cu Alecsa (1885), Ioan (1863) și Niculai (1888), Mihai Cosovan (1890), Simion Cosovan (1888), Vasile Grămadă (1858), Toader Grămadă (1881), Grigori Catrici (1860), Vasile Făluță (1879), Petru Gherman (1880), Toader Cioban (1902), Toader Lefnic (1863), Mihai Doroftei (1885), fiul acestuia, Nicolae Doroftei (1905) și alții” (**George Mihuță**, *Însoțirea orașenilor români din Suceava 1890-1933*, Suceava, 1935, pp.62-63).

Epoca Porumbestilor

Prima pomenire a «frățiorului Ciprianell»: «Scrisoarea de față ne vorbește despre unul dintre cei nouă copii ai preotului și scriitorului **Iraclie Porumbescu**, care, din Martie 1857, până în Aprilie 1859, a păstorit enoria Boianului. Copilul, Emilian, un «puiul mamei» prea alintat, poate locuia în gazdă la Aron Pumnul, întocmai așa cum, în aceeași vreme (1857/58), locuiau și frații **Șerban, Nicolai, Gheorghe și Ilie Eminovici la același Pumnul**» (**Leonida Bodnărescul**).

În această scrisoare, se pomenește, pentru prima oară, numele... **«frățiorului Ciprianell».**

Cernăuți 28 Octomvre c(alendar) n(ou) 1858

Frate Porumbescu!

Am primit scrisoarea cu data de eri, ce mi-ai trimes'o, și mi-am

dat nevoință să o înțieleg, cât a fost cu putință.

Tu mă poștești, frate, ca dacă ași presâmți, după o observăciune întreprinsă, că tânjirea lui Emiliann i-ar putea aduce ceva stricăciune sănătății fizice sau inimale, să ți-o spun aceasta, și să-ți arăt măsurile carile să le pui la cale. Eu îmi știu datoria mea, frate! și mi-ar părea rău dacă ai cugeta că eu nu mă interesez de o măsură cu tine despre bunăstarea lui în toată privința: deci ași fi văzut lucrul așa de perichiosși amerințiațiv în vreo privință, cât să fie de neapărată trebuință întervenirea voastră, și ași fi făcut cunoscut îndată, fără ca să mă fii poftit tu despre aceasta anume.

Emiliann a tânjit după părinți-și, și când a venit întâi la noi, și a doua oară după ră'ntoarcere, și încă după ră'ntoarcere cu mult mai tare decât întâi; însă nicidecum și nici pe departe așa de nalt, precum se vede din scrisoare-ți că îți închipuești tu, ca adecă să fie în perichiu de a i se ataca sănătatea fizică sau inimală. De asemenea tânjire, cred, că nu trebuie să ne prindă mirare, căci ea este o urmare psihologică a schimbăciunii împregiurărilor lui. El, mai înainte de ce a venit la noi, s-a aflat în brațele părinților, carii l-au iubit cu toată puterea inimei lor celei sâmtitive părintești, poate, câteodată, și peste măsură, și toată această iubire înfocată i-au arătat-o pe față. El a făcut ce a voit și ce i-a dictat strămurul sâmtival copilăresc, de a voit s-a jucat, de a voit a șezut, a alergat, a mâncat, căci etatea lui nu cerea vreo ocupăciune serioasă regulăriă. Acum i s-au schimbat împregiurările - a venit de la Boiann la Cernăuți: toate obieptele câte l'încongiură îi sunt noi, asemenea și ocupăciunea este alta, nu numai jocul și alergarea. Fie persoanele ce l'încongiură oricât de bune: ele, totuși, nu sunt tătuca și mămuca lui, căci el încă nu este dedat nici cu vorbele, nici cu limba, nici cu purtarea lor așa ca cu a părinților săi, apoi este lege firească că părinții nu se pot suplini prin alte persoane. Prin schimbăciunea împregiurărilor, a trebuit neapărat să i se schimbe și starea inimei lui. În loc de mămuca și tătuca, era Pumnul și Pumna, către carii el nu putea avea acea atragere, alipire și încredere, care o are prefăcută în toată ființa sa cătră părinții săi; în loc de jucării și de petrecerea cea cu totul fără grije, a venit acum prelegințiile cele micuțe copilărești de 2-3 șire, carile sunt uricioase pentru că îl atrag de la jucării, dar cătră carile trebuie să i se însufle amoare precumpănițivă peste aplecarea firească

spre jucării; în locul frățiorului Ciprianell, este acum Nacu, Văsilică, Teon, băiețelul, Aghiliția, tot persoane străine, pân'atunci, și apoi la fiecare din aceștia alte vorbe, alte mișcări, altă limbă; ba, ce e mai mult, și casa, și ușile, și ograda, și grădina, toate deosebite de cele cunoscute lui. Deci, din toate acestea se vede luminat că în starea inimei lui a trebuit neapăravăr să urmeze o schimbăciune răspunziățivă schimbăciunii împregiurărilor. Dar pre drumul acesta trebuie să meargă fiecarele, carele vrea să pășească către ajungăciunea meniciunii sale, care este cultura; desvoltăciunea, învățatura și deplinăciunea sufletească morală.

Deci, de astfel de tânjire să nu se îngrijească nime, pentru că ea este firească și, dacă se face pe-ncetul trecerea dintr-o stare într'alta, atunci nu poate fi nicicum stricăcioasă, ba încă din contra, folositivă, căci începe copilul a se deprinde cu împregiurări feliurite. Apoi, un fel de tânjire trebuie să sufere copiii și acasă, la părinți, dacă îi vor lua de la jucării și-i vor pune la învățatură. De aici se poate vedea și aceea de ce a tânjit Emiliann a doua oară mai tare decât întâi, adică pentru că, nefiindul vindecată deplin astă rană, s-a dus acasă și i s-a desfăcut rana de nou: apoi e știut că toată boala recidivă (rănoită), până nu s-a vindecata bine, este mai rea decât întâia.

De tânjirea lui Emiliann să aibi cu atâta mai puțină îngrigire cu cât aceea a dispărut de nou mai cu totul și va și dispărea cu totul, dacă nu i se va mai da ocăjiune să se tot rămoească.

Tu-mi scrii una despre Emiliann, și eu știu alta. Tu zici ca să i se dea un cerc mai larg de lucrățivătate liberă, și să i se treacă cu vederea mburdăciunile. Eu, din contra, am obsărvat, până acum, mai mult lipsa decât iviciunea acestora, și în astă privință nici că a cerut trebuința să zic mîlcar un cuvânt cătră dânsul, ci numai în privința ne'nvățăciunii prelegințiilor.

Eu încă sunt de acea credință, ca copiilor să li se erte și încuviințieze toată vioetatea, ba încă unde lipsește să se producă prin măsuri corăspunziățive, și să nu se rășină fără numai în cât ar putea fi stricăcioase sănătății, iar în cât ar fi necuviincioase să li se dea numai direpciunea bună, fără să se micșiuereze cât de puțin din întinzătate. Acesta îmi este îndreptariul, carele l-am urmat și-l urmez în eđucăciunea copiilor încredințați îngrigirii mele.

Referențiile între părinții și gazdele copiilor sunt foarte feliurite, din a căror consunanția sau neconsunanția apoi se ușurează sau se îngreuează privegheciunea asupra copiilor și educăciunea lor. În privința aceasta, ași avea să-ți spun multe, carile nu vreau să ți le scriu - ți le voi spune la întâlnire.

Un lucru mi se pare curios. Tu ai fost, luni, la noi și n-ai zis nici un cuvânt în privința lui Emiliann, și apoi îmi scrii, peste două zile, scrisoare în astă privință. Lucrul acesta mi se pare că se poate lămuri cu mult mai bine prin graiul viu, decât prin scrisoare. Scrisoarea se întrebuițează numai unde sunt oamenii depărtați cu zecile de mile și se întâlnesc numai cu anii unul cu altul.

Dorindu-ți tot binele din inimă curată, sărutând mânele cucoanei și înfițișându-vă cumplemintele cele mai reverincioase din partea soției asemenea și din a lui Iliescul, și sărutare de mână din partea lui Emiliann, am onoare a mă însemna

Al tău

amic adevărat

A. Pumnulu

(*Junimea literară*, Anul XII, 1923, Nr. 10-11, pp. 308-312).

O rezoluție imperială favorabilă învățământului românesc. Rezoluția imperială din 20 iulie 1859 reactualiza «decretul său din 9 Decembrie 1854 în sensul ca, pretutindena, limba de propunere (predare) în școlile secundare să nu fie, ca în trecut, cea nemțască, ci **limba majorității poporăciunii din acel ținut unde se află școala, începură României din nou a stărui pentru înființarea de școli secundare naționale.** Aveau, acum, destule școli primare confesionale și naționale, prin urmare și speranța sigură că se vor găsi destui copii pentru împoporarea celor secundare. Cerură, dară, din nou înființarea unui gimnasiu în Suceava. De astă dată, găsiră pretutindeni bunăvoință, ba chiar grăbirea. Se încuviințară, din fondul religios, mai multe stipendii pentru tinerii dreptcredincioși răsăriteni cari ar voi să se califice, prin studii universitare, pentru profesură, dar autoritățile școlare nu așteptară finirea studiilor și calificarea tinerilor... ci se grăbiră de **deschiseseră, în Septembrie 1860, prima clasă a Gimnaziului sucevean, cu profesori**

străini și cu limba nemțască ca limbă de propunere, rămânând ca învățământul să se propună românește atunci când vor fi profesori români calificați și cărți didactice aprobate» (**I.G. Sbiera**, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, pg. 185).

Ceea ce, spre binele românilor, s-a și întâmplat, numai că elitele românești în devenire (preoții, de pildă) au preferat, mereu după aceea, să-și înscrie progeniturile la clasele cu limba de predare germană. Ceea ce veți observa din cotidianul sfârșitului de secol.

Câmpulungenii, în judecată cu împăratul. «Pământurile muntoase din acel ocol de hotar nu erau nici mănăstirești și nici boierești, ci supuse direct Domnului țării. Locuitorii români din acest ocol străjuiau plaiurile spre Ardeal și, pentru acest însemnat serviciu de strajă, ei se bucurau de anumite drepturi și libertăți. La ocuparea Bucovinei, **drepturile Domnului Moldovei trecură asupra Împăratului Austriei** (așa cum, în sens opus, se vor petrece lucrurile în 1918, când **drepturile Împăratului Austriei trecură asupra Regelui României** - n.n.). În consecință, **Fiscul sau Camara** considera pământurile din acest ocol drept **domenii camarale.** În potrița concepțiunii acesteia de drept se ridicară muntenii din acel ocol, judecându-se zeci de ani cu Camara pentru dreptul lor de proprietate asupra pământurilor locuite de ei. Prin mijlocirea lui Eudoxiu Hurmuzachi s-a ajuns, pe la 1860, la o învoială cu Camara, **hotărnicindu-se posesiunile muntenilor de cele ale statului.** Astfel ajunse statul în posesiunea vastelor domenii păduroase din vechiul ocol câmpulungean», pe care, «după războiul nenorocit dela 1866», Austria, strâmtorată financiar, vându Fondului religios **«vastul domeniu muntos din ocolul Câmpulungului și Dornei, cu 2.900.000 coroane»** (**Nistor**, *Istoria fondului bisericesc din Bucovina*, pp.49-50).

Legitimarea unei chestiuni rutene. În «1860, când împăratul **Francisc Iosif I**, la stăruința deputaților români bucovineni și bănățeni **dela Consiliul Imperial**, convocat la Viena prin rezoluțiunea sa din 27 **Septembrie 1860**, a convocat și la Carloveț un sinod bisericesc, compus **din toți episcopii dreptcredincioși răsăriteni din împărăție** spre a se consulta împreună asupra reorganizării bisericești conform cu spiritul

timpului... episcopul Eugeniu Hacman n-a voit să se consulte cu lumeni (laici) în privința reformelor de introdus în organismul eparhiei bucovinene și în referințele (rapoartele) ei cu celelalte eparhii și cu statul, precum o făcuse episcopul Șaguna din Ardeal, ci s-a sfătuit, mai întâi, numai cu consistoriul său de patru persoane și încă cu alți cinci preuți convocați de el. Printr-o comisiune de trei, aleasă dintre aceștia, s-au formulat, cu întemeiere, mai multe dorinți în privința aceasta. Între acestea, a fost una pentru rădicarea Episcopiei din Bucovina la treapta de Mitropolie neatârmată și crearea unui sau a doi episcopi titulari pe lângă mitropolit. Ideea **înființării unei singure mitropolii pentru toți Români din împărăție**, apărută altădată cu căldură de episcopul Eugeniu Hacman, **fu acuma părăsită** spre uimirea multora. Ca să deie acestor dorinți, pentru sinodul din Carloveț și pentru guvernul central din Viena, o autoritate mai impunătoare, episcopul Eugeniu a voit să se asigure și de consimțământul clerului său diecezan. Spre acest scop, a chemat în ziua de 17/20 Faur 1861, pe lângă cei nouă membri din «Consistoriul Înmulțit», încă alți 44 de preuți din întreaga diecesă și le-a supus spre desbatere și aprobare dorințele formulate și întemeiate... Aici se zice separat: «Noi, Bucovinenii, **nu suntem cu toții Români, ci o parte a religionarilor noștri sunt Ruteni**. De am voi a alege între Carloveț și Alba-Juliea, nu ne-am putea învoi între noi. Unii s-ar trage încolo, alții încoace; așadară, ceea ce ar conveni unora ar fi de supărare pentru ceilalți. Până acum, viețuim noi, în Bucovina, frățeste și în concordia cea mai prietenoasă unii cu alții; noi dorim cu toții ca această bună învoire și de acum înainte să fie. Pentru aceasta să fim iertați dacă dorim și voim a delătura toate cele ce ar turbura împăcarea și concordia acestor **două elemente naționale** și ar cășuna daune pentru biserica ortodocsă din Bucovina» (**Dorințele clerului**, Cernăuți 1861, pg.17).

Stilisarea acestui temei, făcută cam în doi peri, vădește în mod neîndoios că, pe atunci, se făcea prin confesionalii dreptcredincioși răsăriteni o mare agitare în sensul punerii la ordinea zilei a unei **chestiuni naționale rutenești** în Bucovina, și anume chiar în biserica ei strămoșească și originară... Cred că furișarea **chestiunii naționale rutenești**, mai întâi în biserica dreptcredincioasă răsăriteană din Bucovina și apoi arborarea ei în toată țara, n-a avut motive curate, cel puțin nu de

«împăcare și de concordie», și-mi păstrez convingerea că aceia cari o mai susțin și o apără și în ziua de astăzi nu vădesc nici prudență, nici prevedere, ci că, adeseori, de bună credință fiind, nu lucră decât în interesul acelora cărora biserica dreptcredincioasă răsăriteană și naționalitatea română și ruteană le sunt numai gozuri în ochi și piedici puternice întru urmărirea scopurilor lor» (**I.G. Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp. 163-166).

De fapt, ce se întâmplase? Hacman, care știa că nu poate concura cu succes împotriva lui Șaguna pentru a deveni Mitropolit al tuturor românilor din imperiu, a preferat, împreună cu consistoriul său, sacrificarea intereselor românești în favoarea țelului lumesc de mărire, ceea ce s-a și realizat, devenind mitropolit al... românilor și rutenilor, secondat de episcopi la fel de insensibili față de interesul național.

Petrecerile românilor, înainte de 1860. «Români bucovineni nu aveau alte petreceri naționale (deci, specific românești - nota noastră) decât nunțile, cumătriile, colocăriile, hramurile sau rugile, zilele onomastice, vergelurile și horele sătești.

Vergelurile (dela verigă, verigel, vergel) erau niște strânsuri de flăcăi și fete mari, făcute toamna și pe la începutul cășlegilor de iarnă, în case private, cu scopul de a deprinde tinerii în danțuri, în cântatul colindelor și în urări la nunți. La unele din aceste vergeluri, aduceau participanții mâncare și băuturi.

Horele sătești erau curate strânsuri de joc, făcute de cătră tineret, mai ales vara și toamna, înaintea bisericii, la fântâna publică din sat, la crâșmă și, mai rareori, la vreo casă privată. La acestea, veniau și bătrâni, dar mai mult ca privighetori ai copiilor decât spre a petrece ei înșiși.

Hramurile sau rugăciunile erau, la poporul de jos, curate ospețe în amintirea familianților răposați; la clasele mai superioare, însă, se introduce și petrecerea cu musică și jocuri.

Curate petreceri familiare, împreunate numai cu ospețe, erau **cumătriile și colocăriile** (finii dăruiau nașilor colacii - nota noastră). La **serbarea zilelor onomastice** și la **nunți** întâmpinai de toate: ospăț, musică, cântece și jocuri» (**I.G. Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 194).

Noi, românii bucovineni, la 1861. « Noi plătim biruri grele, adausuri, aruncături, împrumuturi, fără ca să ni deie cineva socoteală că cum și înspre ce scop anumit se întrebuițează ele.

Noi facem poștăritul cu care și căruțe; noi mergem la cordun; noi încortelăm cătane și grijim pentru dânsele, fără ca să ni spună cineva pentru ce mai pică atâtea greutateți asupra noastră.

Noi facem poduri și lucrăm drumuri, și tot plătim rohăteile.

Noi plătim vornicului de sat, fără ca să ni alegem chiar pe acela pe carele îl vrea tot satul.

Noi facem părintelui din sat zile de lucru; dăm bani și dascălului și, când vine la botez, nuntă, înmormântare, iarăși caută să-i îndestulezi și, când ai lipsă de dâșșii și s-ar cuveni să ți-i alegi singur, atunci ți-i impune altul (consistoriul) cu sila!

La câte și mai multe dăm, și dăm din punga și cu brațul, și când am cere și noi vrun bine ca să avem câte o școluță bună în sat, cu niște învățători de treabă, sau vreo biserică mai frumușică pe din afară și mai împodobită în lăuntru, ca să nu ni fie rușine de dansa, atunci ți se răspunde din partea stăpânilor:

- Așteaptă până ce ni va plăcea nouă sau, de nu, faceți-vă singuri! Așadar, tot la punga ta pretinde.

Pe lângă aceasta, mai arunci banii săracilor și la spitale! Și cine dintre ai noștri se folosește de dânsele?

O mulțime de diregători și judecători străini sunt în țară și, când merge un biet om necăjit la dâșșii cu vrun rugământ sau plânsoare ca să-și afle dreptatea, iată că nu te poți înțelege cu dâșșii la vorbă, căci ei nu-ți pricep limba! Cheltuiești de vro trei-patru ori mai mult cu procesul decât face ceea ce câștigi și, după două-trei luni sau ani de zile, ieși la capăt cu aceea că ți-ai pierdut dreptatea!» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 136).

«**Viața parlamentară s-a inaugurat în Bucovina în 6 April 1861**, cu limba românească ca limbă a țării, a caracterului ei istoric, și cu limba nemțască ca limbă oficială și diplomatică în tot imperiul. În îmbele aceste două limbi s-au și redactat și publicat protocoalele ședințelor din sesiunea

din 1861...

Când s-a constituit Comitetul Țării (Dietal), membrii lui, **deși în majoritate români**, au început să vorbească întru sine **numai nemțește și introduseră**, astfel, prin simpla întrebuițare, limba nemțască ca limbă oficială în organul autonom al țării. De ce? Fiindcă **toți Românii din Comitetul Țării**, și chiar din camera legislativă, afară de unul singur, țaran cu puțină cunoștință de carte, **știau vorbi nemțește mai bine decât românește**, căci studiile și le făcuseră prin școli unde toată învățătura se preda numai în graiul nemțesc (în realitate, ca și în cazul lui Coco Vasilco, este vorba doar de parvenitism - nota noastră)...

De această neputință momentană a deputaților români s-au folosit, cu prisosință, adversarii autonomiei țării și ai desvoltării naționale a **Românilor**, atât în camera legislativă, cât și în afară de ea» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 217).

Născocirea... portului popular studentesc. În 1860, la Viena, **studentul I.G.Sbiera s-a hotărât să-și facă un «port românesc**, ca să vadă și să înțeleagă oricine cum am să vorbesc și în ce direcție am să lucru. După modelul pieptarului, cojocului, sumanului, bernevecilor (ițarilor), ciubotei, cușmei și pălăriei românești din Bucovina, mi-am dat la făcut, în Viena, un port întreg. Am înduplecat chiar și pe Iancu cavalier de Zota, **carele venise atunci la studii juridice la Viena**, ca să-și facă și el un atare îmbrăcământ.... Portul nostru fu îmbrățișat de unii tineri și chiar de vreo **trei-patru boieri din familiile Costin, Popovici și Vasilco**, dară nu se putu generaliza, nici susține timp îndelungat; dete însă unor copile îndemnului de a se îmbrăca și ele în port național» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 140).

Costumul popular studentesc, născocit la Viena, dar receptat în **Bucovina ca semn de noblețe contribuie la crearea, în lumea satelor, a costumelor studentești**, bogat ornamentate din care derivă multe din costumele satului românesc contemporan.

Înlocuirea guvernatorului Bucovinei. În martie 1861, **guvernatorul provizoriu al Bucovinei, armeanul (și ce români au fost armenii din neamul Miculi!) Iacob cavalier de Miculi cu Venceslav cava-**

ler de Martina. Sbiera și Zota, îmbrăcați în costume populare studențești, se prezintă noului guvernator, care, aflând că sunt studenți i-a «îndemnat să finim cât mai degrabă studiile și să ne întoarcem în țară, căci mult i-ar plăcea să intrăm sub el în serviciul statului» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 142). De unde se vede oamenii de valoare nu era marginalizați în Bucovina vremii, cu atât mai mult cu cât provincia avea nevoie de o intelectualitate care să-și scoată neamul din negura în care-l cam uitase istoria.

Cazinoul, baza primei societăți literare românești din Cernăuți.

«Esista, pe la 1861, în Cernăuț, un casin, în care erau înscrși bărbați din toate păturile soțiale, din oraș și chiar de pe la țară, fără privire la naționalitatea lor, prin urmare și mulți Români. Se adunau acoloa, în fiecare sară, un număr destul de mare; conversau împreună, citeau gazete, jucau biliard, cărți etc... Nu-mi plăcea privind cum floarea Românilor face întru toate cauză comună cu străinii... Mi-am zis, dară, că este de neapărată trebuință existența pentru Români îndeosebi a unui centru de instruire și conversare...

Spre a-mi fructifica ideile, am elaborat un proiect de statute pentru înființarea unei «**Reuniuni românești de lectură în Cernăuț**». Alesei într-adins acest nume nepretențios, modest de tot, una - fiindcă nu știam cum va fi îmbrățișat de către compatrioți cu vază și meritoși scopul urmărit de mine, și alta - fiindcă nu voiam nici să deștept pe adversarii mișcării naționaliste românești (deci, ai unei vieți culturale naționale - nota noastră), nici pripusuri neîntemeiate, nici să provoc greutăți și piedici. Apoi m-am pus în coînțelegere cu câțiva tineri ca Orest Reni de Hîrșeni, Leon Popescul, baronul Niculai Vasilco și Leon Ciupercovici; am deliberat împreună asupra statutelor și li-am mijlocit aprobarea guvernului... Am invitat pe ingeniosul Alesandru Hurmuzachi ca, în numele nostru, să inaugureze această Reuniune într-a 19 April / 9 Mai 1862... În primul comitet dirigent s-au ales ca membri ordinar: Mihai Zota - președinte, Alesandru Hurmuzachi - vicepreședinte, Ion Calinciuc, Aron Pumnul, Alesandru Costin și Leon Ciupercovici - membri, și ca membri substituți: Orest Reni, Ion Sbiera, Leon Popescul și baron Niculai Vasilco» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp. 171-173).

Prima excursiune maială (în luna mai) «s-a făcut în anul 1862, aranjată de studenții gimnasiaști români din Cernăuți, mai întâi numai pentru sine, mai apoi însă și pentru publicul român din oraș și din împrejurime. La aceste excursiuni erau cântările și declamările patriotice și naționale lucrul principal; jocurile, când se puteau, și gustările de întărire veniau în linia a doua și a treia» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 195).

Hora din pădurea Horecii. «La una din obișnuitele excursiuni maiale cu școlerii gimnasiaști în pădurea Horecii... erau de față preuți, funcționari, neguțători, câteva familii boierești ca Hurmuzachi, Petrino, Stârcea, Costin și, pe împrejur, țărani și țărance... Au prins să joace la sunetul melodiilor furnicătoare, esecutate de niște lăutari iscusiți... Frații Hurmuzachi, Giorgi și Alecu, învitară la joc niște doamne din clasa mijlocie și-mi spuseră, în taină, ca să invităm la joc și pre boierețele prezente, și să luăm și țărani, și țărance; și așa s-a încins o horă adevărat românească, de înfrățire... În însuflețirea mea, îmi părea că văd în juru-mi toate păturile soțiale unite între ele spre cooperare comună, armonică, pentru prosperarea întregului corp național, numit popor» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 196).

Diploma imperială din 1862, referitoare la stema Ducatului Bucovinei: «Noi Francisc Iosif I, din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei, regele Ungariei și al Boemiei, regele Lombardiei și al Veneției, al Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și al Iliriei, arhiducele Austriei, marele duce al Cracoviei, ducele Loteringiei, Salsburgului, Stiriei, Carintiei, Carnioliei și al Bucovinei, marele principe al Ardealului, marchionul Moraviei, comitele principesc al Baburgului și al Tirolului, marele voivod al Sârbiei ș.c. ș.c.l., am înțeles cu plăcere că dieta credinciosului ducat al Bucovinei a înnoit preumilta sa rugare, subșternute din partea comisunii de încredere încă dela anul 1849, pentru încuviințarea unui însemn propriu de țară.

Cu parte din Dacia veche, țara aceasta, sub guvernul domnilor Moldovei, se adnumera la așa numita «țara de sus», mai târziu se însemna

cu numile **Arboroasa, Plonina** și, pe urmă, **Bucovina**, după făgetul dintre Cernăuți și Vijniți.

Pe când, **înainte de Ștefan cel Mare**, o mică parte a țării de dincolo de Prut se ținea de Galiția, iar o samă din munții ei de Ardeal, marginile Moldovei, prin urmare și ale Bucovinei, prin învingerile eluptate de principele numit în contra Polonilor și Ungurilor, se dețermuriră prin hotare proprie, și adecă cătră apus și mează-noapte cu **Nistrul, părâiele Serafinești, Colăcinul și râul Ceremuș**, apoi cătră mează-zi cu isvoarele acestui din urmă, ale Sucevei, ale Bistriței și ale Troțușului, **până la Milcov**.

Țara aceasta, locuită la început de Daci, apoi împoporată de coloniele lui Traian, pe timpul năvălirii popoarelor fu cercetată de Goți, Gepizi, Huni, Avari, Unguri, Tătari și alte seminții, care lăsară după sine numai urme de grozăvii și pustiiri.

În atari împregiurări grele, ce ținură mai bine de o mie de ani, **poporul pământean fu oprit în calea sa cătră trepte mai înalte de cultură** și trebuia să fie mulțemit a-și scuti viața, datinile și limba, fugind în întunericul pădurilor, după ce cu armele în mână nu mai putu lupta în contra barbarilor năvălitori.

Numai după ce, în urma împreunării într-un singur stat a singuritelor ținuturi foste, de-abia legate prin **Principele Dragoș**, puterea poporăciunii prin apărarea de popoarele vecine crescu în câtva, **ajunse statul acesta sub eroul Ștefan cel Mare faima măreață** prin învingerile lui cele strălucite asupra neamicilor creștinătății și ai civilizațiunii, de cari vorbesc, până-n ziua de astăzi, numeroasele biserici și mănăstiri: Putna, Volovăț, Rădăuții, Suceava, Solca, Moldovița, Sucevița, Dragomirna, Prisaca și mai multe altele.

Din momântul acela în care Bucovina, prin trătutul din 7 Mai 1775, fu unită cu coroana Noastră, **începu a răspira țara sub bine-cuvântările unui regim blând de dușmăniile ce o turburaseră pân'atunci necurmat și a se bucura de o treaptă de cultură mai înaltă**. Se clădiră drumuri ce înlesniră comerțul; agricultura și industria luară sbor; în toate părțile se'nființară școale și așa se puse temeliea unui viitor mai bun, spre care caută Bucovina cu încredere veselă.

După ce se uni țara cu sceptrul Nostru, se puse mai întâi sub

administrațiunea militară; apoi, la anul 1788, se uni cu Galiția; 1790 fu prochiemată în provincă autonomă, cu tribunale locale proprii; 1804 se prevăzu și cu un «Forum nobilium»; 1807 iar făcu un cerc al Galiției și remase în calitatea aceasta subordonată guvernului galițian până la anul 1848.

Resultând, însă, din experiința câștigată că **diferința limbei, a datinilor și a obiceiurilor nu produc dorința de contopire cu Galiția**, de aceea, la anul 1848, Ne-am îndurat a **rădica Bucovina la rang de ducat** și i-am dăruit autonomia administrativă, care, după ce cercarea făcută la 1860 de a o uni cu Galiția nu reușise, curând dup'aceea se restăveri cu statornicie prin legea fundamentală de stat din 26 Faur 1861; această **restituire a autonomiei credinciosului Nostru ducat al Bucovinei**, prin care i se dădu reprezentăciunea de țară și se chemă a lua parte la senatul imperial, o am garantat-o prin împărăteasca Noastră rezoluțiune din 26 August 1861, prin care Ne-am aflat îndemnați a-i dăru **un însemn propriu al țării**.

Concedem în deosebi ca reprezentăciunea țării a credinciosului Nostru ducat al Bucovinei și organele ei să se servească de acest **însemn ducal**, lucrat cu colorile artificiale și descris în cele următoare.

Pe un scut, împărțit de-alungul în albastru și roșiu, pus cu fața nainte **un cap natural de bour** și comitat de **trei stele** în triunghi vertical. Scutul îl încungiură o **mânta roșie cu frunze de aur**, căptușită cu ermelin și redicată cu ciucuri de aur preste colțurile scutului și de-asupra mântalei o **pălărie ducală de aur**, ornată cu pietre scumpe și jumătate umplută cu roșiu.

Pentru mai multă'ntărire a tuturor acestora, am subsemnat diploma **de față** cu numele Nostru împărătesc cu mâna proprie și am decretat a se **atârna** sigiliul Măiestății Noastre împărătești.

Data și edată prin iubitul și credinciosul Nostru Antoniu cavalier **de Șmerling**, mare cruceriu al ordinului Nostru împărătesc austriac **Leopoldin** și al mare-ducaturului Baden pentru credință, consiliarului Nostru intim actual și ministru de stat, doctor în drepturi ș.c.l, în cetatea **Noastră** imperială și reședințială Vieana, în ziua a noua a lui Decemvre, **anul** după nașterea lui Cristos 1862, al împereiilor Noastre al **cincisprezecelea**.

Francisc Iosif m.p.

Ministru de stat Antoniu cavaler de Șmerling» (**Focea Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina**, Cernăuți, 1 Martie 1865, Anul I. nr. 1, 2, 3, pg.76-78).

Zaharești, în 1863, sau necazurile foștilor clăcași cu boierul. Fratele lui I.G.Sbiera, Niculai, a ajuns la Zaharești, ca preot, în august 1863. Până în 1868, vreme în care și I.G.Sbiera petrecea sărbătorile de Crăciun și de Paști în satul viitorului prozator și erou Ion Grămadă, părintele Niculai, cu zel și cu însuflețire, căuta «să lumineze pre poporeni la toate prilejurile binevenite, precum asupra datorințelor lor religioase și morale, așa și asupra condițiilor unui trai bun și cu ticnă aice, pe pământ. Pe timpurile acelea, referințele (raporturile) cam triste de odinioară dintre foștii clăcași și stăpânul moșiei nu erau încă pe deplin schimbate, șterse și uitate; tot mai reînviau, din când în când, deși acuma sub alte titluri și forme... Frate-meu... căuta să împace și să armonizeze interesele micului agricultor cu ale marelui proprietar (boierul Lupu Conachi - nota noastră), trăind în cea mai bună înțelegere cu ambele părți» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 179).

Concesiunea pentru construirea liniei ferate în Bucovina. „Rețeaua de căi ferate în Bucovina a început să fie realizată abia din 11 ianuarie 1864, dată la care a fost întocmit primul document care atestă concesiunea pentru construire și exploatare a liniei ferate Lemberg-Nepolocăuți-Cernăuți, în lungime de 267 km” (Mihai Burduja, în „Lumea Carpatică”, fsc. I, martie 2002, pg. 59).

Bucovina, văzută de PS Aurelian, la 1864. «Era în 1864, când, pentru întâia oară, am trecut, pe la Mihăileni, în Bucovina. O excursiune până la Rădăuți și la Cernăuți, cu scop de a studia stabilimentele agricole și sistemul de cultură al localităților învecinate, era programa călătoriei mele.

Pornind spre capitală, din depărtare zăream Cernăuții; pozițiunea romantică și credința că voi afla în acest oraș un centru în care să pot dobândi toate lămuririle de care aveam trebuință asupra fostei noastre țări, și aceasta din gura Românilor, mă făcea nerăbdător ca să ajung

odată.

Ajunsei, în fine, în frumoasa alee de plopî piramidali, plantată la intrarea orașului, și, peste câteva minute, coboram la un hotel situat în piață. Oricine a fost în pozițiunea mea, adecă a unui Român care călătorea, pentru întâia oară, într-o țară română trecută la străini, își poate închipui cât am fost de surprins când în tot hotelul nu am putut afla o ființă care să vorbească românește.

În nedumerirea mea, mă grăbesc a ieși; încep a cutreiera orașul; întru prin cafenele, prin restaurațiuni, prin magazine, prin librării; alerg în dreapta, alerg în stânga și, oriunde mă opresc în oraș, nu aud o singură vorbă românească. Oriunde mă întorceam, oriunde întram, auzeam vorbindu-se numai nemțește, rutenește și, pe alocurea, ungurește. Stam în loc încremenit de surprindere și de durere; mă întrebam: unde sunt, pentru Dumnezeu, Români, Români stăpâni ai acestei țeri, Bucovinenii, frații noștri!

M-a apucat noaptea pe strade și, cu inima sdrobotită de durere, m-am întors la hotel.

A doua zi, în zori de ziuă, alerg la târg, crezând că poate acolo voi fi mai norocit; și aici mă întâmpină acea desilusiune: limbi străine, servitori străini, stăpâni străini; **Români nicăiri.** Îmi ziceam în gând: **dacă** aș fi căzut cu un balon în acest oraș, negreșit că niciodată n-ar fi putut să-mi treacă prin minte că mă aflu în capitala Bucovinei, adecă a unei țeri române.

În cele din urmă, neștiind unde să apuc, la cine să mă adresez, întrai într-o cafenea și acolo, cu ce brumă pricep din nemțește, fui informat **că se află puțini Români, însă că sunt împrăștiați pe la margine, și că, dacă** doresc să am informațiuni, să mă duc la cercul de lectură, unde **se** întrunesc mai cu seamă teologii.

Fatalitate! și aici deabia am putut afla un june teolog, lângă o **masă**, pe care se aflau multe ziare române.

Junele bucovinean mă încredință că-mi pierd timpul căutând **Români** în orașul propriu-zis; acesta este ocupat mai mult de Ovrei, **Ruteni**, Germani și alte neamuri străine, iar **Români se află prin suburzii**; **că se află Români în alte orașe ale Bucovinei și, cu deosebire, prin sate.**

A treia zi, am plecat. Indignat în sufletul meu văzând starea în care a ajuns capitala unei țeri române, mi-am zis: aide să vizităm sate, că doară într'însele mă voi putea înțelege în limba mea, voi putea povesti cu oameni de un sânge cu mine. Așa am făcut. Mult- puțin, ce am putut afla asupra Bucovinei, asupra stării sale politice, sociale și economice **am aflat din gura țăranilor bucovineni și din cărți.**

Limbi străine, servitori străini, stăpâni străini, Români nicăiri - este un strigăt foarte întristător» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.17-19).

Barițiu, despre Bucovina anului 1864: «Oriunde Austria vine în contact cu Rusia, proselitismul ultramontan austriac își dă în capete cu proselitismul ortodox-muscălesc, uneori pe față, mai de multe ori pe căi ascunse, subterane; niciunul însă nu este candid și sincer. Nu religiunea este adevăratul lor scop, ci **scopurile sunt curat politice, de asigurarea dominațiunii proprii.** Acele scopuri nu ies nicăiri așa de bine pe față precum ies în Bucovina. Precum Rusia lucră, de ani cincizeci, cu toată energia ca să extermină bisericile greco-catolice (unite) ale Rutenilor din provinciile care erau, altădată, ale Poloniei, întocmai așa Poloniei, Galițienii lucrează spre exterminarea bisericii greco-orientale bucovinene din vecinătatea lor. Aceste furii politice pot să mai dureze timp îndelungat; o măsură însă pare a fi decisă mai demult pentru orice caz de cătră ambele puteri: **exterminarea elementului românesc din Bucovina**, din partea Austriei - pentru ca provincia să fie deplin gemanisată; din partea Rusiei - ca să fie rusificată.» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pg.20).

Fondul religios, «de'n carele este înzestrată și se susține o mare parte de școale și de așezăminte de cultură, precum Institutul teologic de'n Cernăuți, la Gimnasiul plinariu de'n Cernăuți doi profesori de limba rumînă și doi Cateheți; Gimnasiul plinariu de'n Suceava; Școala normală și preparîndală năciunală de'n Cernăuți, Școala reală plinarieă năciunală de'n Cernăuți; școala de dăscălie de'n Cernăuți; un Catehet la școala de fete de'n Cernăuți, Școala normală năciunală de'n Siret; Catehetul dela școala normală de'n Suceava; 55 de învățători triviali; ajutoarie la 72 de

școale triviale; înființarea de școale triviale pe unde nu sînt încă, neci se află mijloace spre înființarea lor; pensuni la mai mulți profesori triviali și la văduve de ale lor ș.a.ș.a. Eată dară că **toată viața noastră religioasă, morală, spirituală, năciunală, șciincială se susține de'n acele proprietăți; eată că toată desvoltarea și cultivarea noastră religioasă, năciunală, spirituală, soțială se ajută și se năintează numai pre'n FUNDUL RELIGIONARIU**, format din proprietățile însemnate în astă cărticică: deci cine ar pute fi cu inimă atât de împietrită și atât de nepăsătoriu pe'ntru ființa sa și pentru desvoltarea și nobilarea aceleia care să nu dorească fiebinte, de'n adâncul sufletului său, ca să cunoască mai de aproape acest isvor nesecavăr al fericirii sale, acest susținătoriu și înăintătoriu al vieții sale religioase, morale, năciunale, al fericirii sale celei adevărate, ba chiar al existenței sale?» (**Arune Pumnul**, Privire răpede peste... Moșiile mînăstirești..., Cernăuți, 1865, pp.1-2).

Primul spectacol teatral românesc la Cernăuți. «Prin mijlocirea lui Alesandru Costin și a frățane-său, Emanuil, din Moldova, s-a putut **îngânja** (angaja), prin Ianuarie 1864, o soțietate de artiști cari da, cu deplin succes, reprezentațiuni teatrale prin Moldova, sub direcțiunea doamnei **Fani Tardini**...

Prima reprezentațiune avu loc într-a 1/13 Mart 1864, în sala teatrală **din** hotelul Moldova. S-a jucat «Radu Calomfirescu», dramă cu cântece **în** patru acte, și un spectacol de I.Dumitrescu.

Sala era ticsită de public român; nu lipseau nici țărani, nici școleri (**nici** Eminescu, așa precum se știe - nota noastră)...

Primele **accente românești ce au răsunit pe scenă** au fost cele **cuprinse** în cântecul:

Astăzi, fraților români,
Ne vedem și noi stăpâni
Pe-ale noastre namestii
Ce ședeau de tot pustii!...

Nu putea bietul Român,
De tiranul cel păgân,
Nici de casă a-și vedea,

Ci soarta își blestema!...

Acum, toți ne-am ușurat
Și rana ni-am vindecat.
Să trăiască, să trăiască
Cel cu chica oltenească!

Așa noi toți să strigăm
Și credință să urăm
Prințului Mihai Viteazul,
Cel ce ni-a tăiat necazul!...

Acest cântec, executat într-un mod admirabil de cătră un cor numeros, a electrisat și a fărmeceat publicul român... Nnicând nu se văzuse atâta entuziasm!...

În stagiunea aceasta, dela 1/13 Mart până la 15/27 Mai 1864, se reprezentă, spre deplina mulțămire a publicului român și spre uimirea celui străin, **trezeci și trei de compozițiuni teatrale** diferite, dintre carile numai șapte erau traduceri din limba franțuzească, și anume: «Camera leagănului», de Gabrina, tradusă de A.Poienariu, «Cine vrea, poate», tradusă de D.Stăncescu, «Omul care-și ucide femeia», tradusă de Pop, «Doi procopiși» și «Idiotul», de Suteranele de Elsberg, tradusă de D.Mihălescu, «Onoarea franceză», de Giorgiu și Măria, tradusă de D.Grigorescu, «Bărbierul de Savila», traducere de C.Caragiali, pe când toate celelalte, în număr de douăzeci și șese, erau compozițiuni naționale românești, detot originale sau nimerite imitațiuni, și anume: «Radu Calomfirescu», de **I.Dumitrescu**; «Baba Hârca», «Un trântor cât zece», «Tuzul Călicul» și «Însurățeei» de **M.Milo**, «Chirița în Iași», «Iașii în carnaval», «Doi morți vii», «Berșcu Boccegiul», «Scara mătii», «Corbul român» și «Piatra din casă», de **V.Alecsandri**, «Doi țărani și cinci cărlani», de **C.Negruți**, «Învierea Babei Hârcei» și «Viitorul României», de **M.Pascali**, «Munteanul», «Urâta satului» și «Cimpoiul Dracului», de **E.Carada**, «Iancu Jianul, căpitan de haiduci», de **D.Anestin**, «Doi soldați români», de **D.Mihălescu**, «Fata cojocarului», de **D.Miclescu**, «Soldatul și plăiașul», de **D.Porfiriu**, «Borgoan vodă», de **I.Lacea**, «Fătul Haiducul», de **Penescu**, «Săracul cinstit», de **Halepliu** și, în fine (cu

autor pe care Sbiera l-a uitat), «Hoțul și fanaragiul»...

Pe lângă cele douăzeci de reprezentațiuni în abonament, s-au mai dat încă cinci reprezentațiuni în beneficiul unor actori din trupa românească și **două în beneficiul unor actori dintr-o trupă nemțescă-polonească**, care era pe timpul acela în Cernăuț și căriia îi mergea foarte rău» (**I.G. Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.187-189).

«**Bietul învățător de sat** are, în genere, un salariu numai de 200 florini pe an; oare ce să înceapă el cu 16 florini pe lună, mai ales fiind pe lângă aceea însurat și cu copii? El se lunică a se ocupa cu trebi care nuse ertate unui învățătoriu sau se dedă cu totul numai economiei și se detrage întru acest chip dela dragostea și împlinirea chiemării sale. Nu voi să-l desvinovățesc prin asta, nu, că cel conștiincios și iubitor de junime, cel plin de zel pentru chiemarea sa își îndeplinesce dătoria sa sub cele mai grele referinți» (**Ioan Drogli**, în **Foaea Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina**, Cernăuți, 1 Noemvre 1865, Anul I. nr.11, pg.266).

Primul tren, la Cernăuți. „La 15 septembrie 1866, în gara Cernăuți, într-un entuziasm de nedescris, intra triumfal primul tren, sosit de la Lemberg” (**Mihai Burduja**, în „Lumea Carpatică”, fsc.1, martie 2002, pg. 59).

«**Mihai Pascali în Cernăuț.** Anul 1865 n-a fost mănos; în anul 1866 au bătuit în țară colera (holera) și lingoarea (tifosul), urmate de foamete și scumpete...

Prin Junie 1868, își manifestase, prin Vasile Alecsandri, celebrul artist dramatic Matei Milo dorința de a veni, pe la Sîmpietru, la Cernăuț, spre a da acolea vreo șese reprezentațiuni... Din cauza vremurilor grele... n-a fost cu putință...

În anul 1869 își manifestă, de timpuriu, artistul Mihai Pascali plăcerca de a veni și a da în Cernăuț câteva reprezentațiuni... Stagiunea a durat dela 3/17 Julie până în 20 Julie / 1 August 1869, în decursul căriia s-au reprezentat următoarele opere dramatice: **În prima zi:**

«Supliciul unei femei», dramă în trei acte de E. de Girardin; **a doua zi:** «Odă la Elisa», comedie într-un act de V.A.Urechie, «Gură căscată», cântonetă de V.Alecsandri, «Doi sfioși», comedie într-un act de C.Bălănescu; **a treia zi:** «Ștregariul din Paris», comedie în două acte; **a patra zi:** «Domnia slugilor», comedie în trei acte, cu cântece; **a cincea zi:** «Mihai Bravul, după bătălia dela Călugăreni», tablou național de D.Bolintineanul și M.Pascali, «Procopsiții», comedie cu cântec într-un act, «Piatra din casă», comedie într-un act de V.Alecsandri; **în a șasea zi:** «Femeile limbute», comedie în trei acte, tradusă de Pascali; «Idel Roșca, gardist național din Iași», cântonetă de T.Boian; **în a șaptea zi:** «Vasile Lupul, domnul Moldovii», dramă națională în trei acte de M.Pascali; **în a opta zi:** (I.G.Sbiera nu-și mai amitește, lipsindu-i afișul); **în a noua zi:** «Nebunia și durerea», dramă într-un act, «Nevasta trebuie să-și urmeze bărbatul», comedie într-un act, tradusă de M.Pascali, «Domnul încurcă tot», comedie în trei acte de M.Pascali; **în a zecea zi:** «Amicii falși», comedie în patru acte de V.Sardon.

Drept recunoștință pentru strălucitul succes, **Mihai Pascali** a căpătat dela publicul român o cunună de frunze de laur în argint» (I.G.Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.191-192).

Umblatul cu Turca, de Crăciun. «Turca este o joacă, care s-a iscodit în vremile cele bătrâne de'n pricina urâciunii ce-o aveau Moldovenii asupra Turcilor; adecă, în ziua de Crăciun, îmbracă pe unul cu un sac de pânză, la care leagă un cap de bou, și preste acela încalecă altul, însă tocmit ca și când ar fi ghibos, și așa merg pe la toate casele și ulițele cu jocuri și cu cântări» (**Foaea Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina**, Cernăuți, 1 Martie 1865, Anul I. nr. 1, 2, 3, pg.36).

«Moartea lui Aron Pumnul... În noaptea de 11/23 spre 12/24 Ianuar 1866, numai ce mă trezesc, într-un târziu, cu o mână pe mine sgâlțându-mă! Era soția lui Aron Pumnul, Catinca, care, tremurând și plângând, îmi spuse să mă scol repede și să vin la Pumnul că se trece! Această veste, împărtășită în pripă, la deșteptarea mea din somn, mă impresionează până într-atâta încât leșinai în culcuș! Când mi-am recăpătat

conștiința, sufletul lui Pumnul era pornit pe calea vecinicieii, înconjurat de îngeri și însoțit bocetele căsenilor...

Rămășițele pământene ale lui Aron Pumnul, ilustrul și neuitatul profesor la prima catedră de limba și literatura românească în Bucovina, au fost astrucate în fînterimul orășenesc din Cernăuț, cu o deosebită pompă și cu un public neobișnuit de numeros» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp. 199-200).

Sânge de bucovinean. O personalitate bucovineană benefică și pentru români, și pentru ucraineni, a fost «preutul și profesorul de musică corală Isidor Vorobchievici. Acesta zice că, deși după tată este Rus, după mamă (o Corlățană de familie) îi Român; că soția sa încă este Româncă după tată: de aceea voiește și el să țină tot de Români; s-a înscris, dară, în anul 1868, și ca membru în Soțietatea pentru cultura și literatura română în Bucovina». A compus musică pentru români și a scris poezii în limba ucraineană (sub pseudonimul Danilo Mlaca), conturând o operă «foarte mănoasă și aprețuită cu mare laudă de Ruteanul Omelian Ogonovschi». Le cerea prietenilor lui din ambele etnii să nu se supere «dacă el se consideră Rus, după tată, dară că nu va înceta de a fi și mai departe prieten bun Românilor, precum fusese înainte» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.326-327).

«**Primul concert românesc** a fost acela dat, în folosul Fundăciunii Pumnulene, într-a 15/27 Ianuar 1869, în sala ospătăriei «La mielul de aur», din inițiativa studenților gimnasiaști români din Cernăuț. La acest concert s-au executat: 1. Un prolog, compus și rostit de D.Petrino (bicisnicul adversar al lui Eminescu - nota noastră); 2. Concert mare în A-moale pentru clavier, compus de Hummel și esecutat de dra E.Emery și de frate-său, Victor; 3. «Re'nturnarea în patrie», poesie de A.Pelimon, musică de Flechtenmacher, cântată de studintele octavan N.Manastirschi; 4. «Sonetă pentru violină și clavier», de Mozart, esecutată de L.Koffler și Victor Stîrcea; 5. «Ceasul rău», poesie de V.Alecsandri, musica de I.Vorobchievici, cântată de corul studenților gimnasiaști români; 6. «Preludiu», de Chopin, și «Mazurca», de Carol Miculi, esecutate pe clavier de dna Isabela Flondor; 7. «Limba română», poesie de G.Sion, musica

de I.Vorobchievici, cântată de corul studenților români; 8. «Elegia Nonnia», musica de I.Milan, și «Un cântec național român», executate pe clavier de dra Eugenia Zota; 9. «Allnachtlich im Traume», poezie de Geibel, musica de F.Mendelsohn, și «Lotosblume», poezie de H.Heine, musica de Achuman, cântate de dna Isabela Flondor, cu acompaniare proprie pe clavier; 10. «Legendă», de H.Wieniawski, și «Arie românească», de A.Singer, executate cu violina și pe clavier de L.Koffler și Victor Stîrcea, și 11. «De dulce suvenire inima mea bate», poezie de V.Alecsandri, «Hai, copilă, sus pe munte», din cântoneta «Munteanul», de E.Carada, «De-aș fi iubită, gingașă floare», «Hora unirii», toate cântate de dna Isabela Flondor, cu acompaniare proprie pe clavier» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 195).

«**Primul bal public românesc** s-a dat de tinerii boieri într-a 6/18 Faur 1869. A fost de o eleganță rară și de o splendoare nemaipomenită și a lăsat o impresiune din cele mai plăcute, deși unele familii boierești se prea încordaseră cu spesele pentru toaletă. El a fost de bun augur, căci a rămas ca model pentru balurile ulterioare românești și, mai ales, pentru balul românesc dat mai târziu, în fiecare an, de către studenții universitari din Cernăuț» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg. 195).

Balul public reprezenta, totuși, o contaminare culturală germană, un efect al parvenitismului unei mici boierimi care nu dorea să rămână mai prejos decât nemții. Tocmai de aceea, toaletele cucoanelor, extrem de sofisticate și de costisitoare, au ajuns să ruineze multe familii.

Inaugurarea căii ferate Cernăuți-Ițcani. „La 28 octombrie 1869, a fost pusă în exploatare și linia ferată Cernăuți-Ițcani, în lungime de 88 km” (Mihai Burduja, în „Lumea Carpatică”, fsc.1, martie 2002, pg. 59).

Rezoluția din 10 decembrie 1869, prin care împăratul Francisc Iosif I, sătul de rivalitățile administrative cler-mireni, «a pus capăt tuturor năzuințelor românești de a dobândi oarecare ingerență asupra gospodăriei fondului», ordonând:

«Este voința mea ca și de aici înainte să rămână în vigoare dreptul de protecțiune, rezervat Domnului țării de înaintașul meu Iosif II, asupra fondului bisericesc din Bucovina, menit de dânsul pentru biserică și școală, precum și principiul că administrația, conservarea și întrebuințarea acestui fond să depindă exclusiv de hotărârea Domnului țării, respectându-se, firește, scopul și menirea sa. Prin aceasta nu se va altera nicidecum obiceiul observat până acuma și anume ca Consistoriul să fie ținut la curent asupra administrației fondului și ascultat înainte de a se lua hotărâri mai însemnate care angajează mijloacele fondului» (Nistor, Istoria fondului bisericesc din Bucovina, pg. 48).

«**Matei Milo în Cernăuț.** În primăvara anului 1871... artistul Matei Milo s-a dat înduplecat să vină la Cernăuț... anunțându-se că repertoriul va fi «compus de piese adevărate naționale, cu melodii și horuri din musica poporală română». Aceste zece reprezentațiuni, dimpreună cu două beneficiuri, s-au dat dela 27 Junie / 9 Julie până într-a 13/25 Julie 1871.

Operele teatrale ce s-au reprezentat au fost: 1. «Ciobanul român», cântoneta națională de M.Milo, «Milo director sau Maniea posturilor», vodevil de V.Alecsandri, «Paraclisierul sau Florin și Florica», vodevil de V.Alecsandri; 2. «Prăpăstiile Bucureștilor», comedie în trei acte cu trei tablouri, de M.Milo; 3. «Paraponisitul», cântoneta comică de V.Alecsandri, «Fărmecătoarea», vodevil național în două acte de E.Carada; 4. «Corbul român», vodevil național de V.Alecsandri, «Chira Nastasica sau Maniea pensiilor», cântoneta comică de V.Alecsandri, «Cinel-cinel», vodevil într-un act de V.Alecsandri; 5. «Baba Hîrca», operetă în două acte cu un tablou de M.Milo; 6. «Soldații români», vodevil național într-un act, «Paraponisitul», cântoneta de V.Alecsandri, «Chir Zuliaridi», comedie într-un act de V.Alecsandri, «De-aș fi, iubită, gingașă floare», cântec de V.Alecsandri; 7. «Omul care-și ucide unica femeie», comedie în două acte, tradusă de M.Milo, «Chira Nastasica», cântoneta de V.Alecsandri, «Mama din popor», comedie în trei acte, tradusă de M.Milo, «Cucoana Chirița la Paris», cântoneta de V.Alecsandri, «Am spus florilor frumoase», poezie de D.Petrino, musica de

Flechtenmacher; **8.** «Trântorul sau Educațiunea străină», vodevil în un act de M.Milo, «Paraclisierul sau Florin și Florica», vodevil de V.Alecsandri; **9.** «Nunta țărănească», vodevil național în un act de V.Alecsandri, «Pricopsiții», comedie într-un act de M.Milo, «Cucoana Chirița la Paris», cântonetă de V.Alecsandri, «Barbul Lăutariul», cântonetă de V.Alecsandri, «Muza dela Burdujeni», comedie într-un act de C.Negruți, «Poetul romantic»; **10.** «S-a pus în slujbă Paraponisitul», cântonetă de M.Milo, «Boierii și țărani», operă națională în două acte de Milo.

Publicul a rămas încântat de poezia artistului Matei Milo și l-a încununat cu o cunună de laur lucrată-n argint» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.193-194).

«Jubileul Mănăstirii Putnei de 400 de ani... Cu deosebire, Românii tineri stăruiră mult pe lângă bătrânii conducători ca să se aranjeze o serbare jubiliară cât se poate de strălucită și de generală... Bătrânii noștri, prudenți și circumspecți, nu erau pentru o serbare jubiliară în proporțiuni mari; ar fi vrut să fie mai îngustă, mai restrânsă; se temeau ca nu cumva să fie suspiționați de neîmplânziții adversari ai Românilor... De aceea ziseră tinerilor:

- Noi nu ne putem pune în fruntea acestei mișcări, dar voi faceți ce vă dictează inima, numai să nu exagerați, ci să fiți circumspecți și prudenți. Noi vă vom urma de pe departe și vom veghia!

În urma acestei declarații bătrânești, pușinii tineri din țară (din Bucovina) și cei de pe la studiile universitare din Viena căutară, mai întâi, să se pună în coînțelegere cu egumenul mănăstirii (Putna), Arcadie Ciupercovici, căci dela primirea sau respingerea acestuia atârna totul. Cu astă ocaziune, egumenul arată multă înțelepciune. El zise:

- Mănăstirea e locaș dumnezeiesc. Eu, ca preut și ca egumen, sunt dator să-mi aduc aminte, în rugăciunile mele, precum de urzitorul mănăstirii, așa și de locaș și de toți aceia cari, cu simțăminte cucernice și cu credință creștinească, se apropie de el și intră într'însul. Mănăstirea, ca și fiecare altă biserică, sărbătorește în fiecare an pre patron și se roagă pentru ctitorii și binefăcătorii săi. Cu atât mai vârtos va face aceasta acum, când se împlinesc patru sute de ani dela sântirea mănăstirii. Dacă

domnia voastră, ca Români și ca creștini, doriți și voiți să contribuiți la splendoarea acestei serbări religioase și bisericești cu învitarea creștinilor de pretutindenea la participare și cu aranjarea festivalului de primire, nu puteți decât să fiți bineveniți!...

La laudabila stăornicie și la neînfricată solidaritate a studenților universitari (din Viena, grupați în Societatea «România Jună», și prin străduința lui Eminescu și Slavici - nota noastră), cari luară în samă executarea acestei serbări și cărora, în prima linie, li se cuvine meritul reușitei splendide, jubileul a fost peste toată așteptarea. Dar nu s-a serbat în anul 1870, precum se proiectase, ci în 15/27 August 1871.

Cu miile au venit la el din toate părțile locuite de Români, dar mai ales din Moldova. Se serba, doară, amintirea unei fapte pioase și de însemnătate culturală a unuia dintre cei mai mari și mai glorioși eroi ai neamului românesc. S-au rostit multe discursuri. Admirabilă a fost «Cuvântarea festivă», rostită de studintele universitar A.D.Xenopol...

Între numeroasele persoane fruntașe și ilustre, a fost de față și marele politician și învățat Mihail Kogălniceanul. Observând el lipsa la serbare a politicianilor noștri marcanți din țară (Bucovina), mi-a exprimat părerea sa de rău, zicând că astfel de abținere nejustificată are o biciuiscă amarnic prin foile politice din România. Abia după ce i-am spus motivele absentării lor și după ce, cu lacrimi în ochi, l-am rugat ca să-i cruțe cu tăioasele sale critici, căci ei și așa sunt amărăți în sufletul lor din cauza luptelor puțin rodnice ce le susțin zilnic în activitatea lor politică, s-a mălcomit și mi-a promis că va tace» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.256-259).

„Sosi memorabila zi a serbării – 15/27 August 1871 – o zi minunată, care favoriza ceremonia deschiderii serbării. În porticul festiv, ridicat aproape de mănăstire, Ioan Slavici, ca prezident al comitetului organizator, rosti în fața publicului cuvântul de deschidere, apoi se formă convoitul care plecă în lungă procesiune spre mănăstire.

În frunte, mergeau membrii comitetului, înveliți cu eșarfe tricolore. Ei purtau urna de argint și două minunate vâluri de catifea roșie și albastră, cu măestre cusături în fir de aur, lucrate – una de damele române din Bucovina, iar alta de cele din România. Aceste daruri aveau să se

depue pe mormântul Eroului sărbătorit.

Era impresionantă această mulțime, compusă din inteligență și popor, care, încet și tăcut, înainta pios spre locașul unde se odihneau osâmintele marelui Domn...

Se ținură, apoi, cuvântările, se depuseră darurile pe mormânt, apoi urmă solemnă închinare a delegațiunilor și a altor credincioși înaintea mormântului. Moment înălțător, care ne transporta și ne umplea de tainice fioruri, nesimțite până atunci. Această însuflețire a ajuns însă la culme când **colonelul Boteanu**, în mare ținută, păși înaintea mormântului și ținu o scurtă cuvântare în memoria aceluia ce se odihnește aici de peste trei secole, dar cal cărui geniu veghiază și azi asupra scumpului său popor. Iar când, apoi, își plecă Boteanu genunchii înaintea mormântului, când își descinse centironul de aur de la brâu și-l depuse pe mormânt, rostind cu adâncă emoție cuvintele că în numele oștirii române îl depune, în semn de admirare și pioasă venerațiune, pe mormântul marelui căpitan și cărmuitor de lupte, atuncea pare că trecu un fior prin cei de față și toți erau așa de emoționați încât vedeai că fără voie li se furișează lacrimile în ochi” (T.V. Stefanelli, în „**Junimea literară**”, 1909, nr. 7-8, pg.138).

Ciprian Porumbescu a cântat Daciei întregi. „La masa din portic, cu 1600 de tacâmuri, domnul A.D. Xenopol ținu cuvântare festivă, iar după-amiază se întinse, în ograda mănăstirii, **hora mare**, la care a cântat, spre sfârșit, marele componist **Ciprian Porumbescu**. Era atâta lume românească prinsă în horă și atât de variată, încât, cu drept cuvânt, Ciprian a putut să-i spună tatălui său, care stătea deoparte:

- Tată... am cântat Daciei întregi!” (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pg.309).

Fragment din cuvântarea festivă, la Putna, a studentului A.D.Xenopol: «A doua condiție neapărată a reușitei este că să nu ne înșelăm asupra stării în care ne aflăm. Să nu ne orbim noi înșine prin lingușiri și înălțări peste ceea ce suntem în adevăr. Când Ștefan cel Mare își scăpa poporul întreg, prin vitezele sale lupte, când întregul popor înălța rugăciuni fierbinți către cer pentru măritul Voevod, acesta, departe de a se mândri de propriile fapte, petrecea, după obiceiul timpului de

atunci, zile întregi în post și rugăciuni și nu se orbea asupra primejdiilor ce-l așteptau și de acolo înainte, asupra muncii ce avea încă de muncit pentru a ajunge la țelul său. Să facem asemenea și astăzi și noi în felul nostru... La cea mai mică isbândă a faptelor sau spiritului nostru, să nu ne îngâmfăm cu o neiertată zădărnicie, să înțelegem totdeauna unde ne aflăm, cât am lucrat, cât avem de lucrat pentru a ajunge la scopul dorit și a merita de a fi trecuți, cu semnul recunoștinței, în analele lucrurilor omenești» (**George Bogdan-Duică**, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pg.9).

România încasează o lovitură gravă, în 1871, când Eudoxiu Hurmuzachi nu mai este singurul guvernator al Bucovinei, lui alăturându-i-se Anton cav. De Kochanowski, care se grăbește să-și formeze o camarilă proprie. Imediat după aceea, elitele românești ale Bucovinei se împart în două tabere, în autonomiști și centraliști. „Dintru început, aceste două tabere politice nu se deosebeau, principial, una de alta, căci ambele apărau atât autonomia țării, cât și dezvoltarea națională a locuitorilor ei, ci numai prin modul apărării autonomiei, unii având mai multă încredere în Poloni, iar alții în Nemții apuseni, precum și în adoptarea unui teren mai larg sau mai îngust pentru dezvoltarea națională, pentru folosirea graiului național prin instituțiunile publice. Abia după ce intrară în tabăra credincioșilor constituționali sau a centraliștilor țării toți Nemții și nemțiții din Bucovina se dezvoltă, acolo, încet și pe neobservate, și o deosebire principială, aceea că acest curent prinse a apăra, ca și Nemții din țările nemțești apusene, supremația Nemților și a graiului nemțesc în toate manifestările vieții politice și culturale” (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg.251).

Muntenii bucovineni, la 1872. «Pentru a obține fructul necesar pentru pâine, mai multe comune din acest teritoriu (văile Moldoviței, Moldovei, Suhăi și Humorului) iau, din vremi nemaipomenite, în arândă pământurile foarte productive din ținutul Sucevei, departe de 8 până la 10 mile, scria, la 1872, Mikulicz. Muntenii vin la acest lucru la șes, formând caravane întregi...

Mai în toate comunele este încă în vigoare vechiul obicei că

toamna, îndată după culesul cucuruzului, câmpurile sunt deschise ca pășune pentru toate soiurile de vite cu porcii împreună; prin aceasta, bucatele ce se culeg mai târziu și semănăturile de iarnă sunt expuse la tot soiul de daune, până ce abia în Decembrie ori în Ianuarie răceala mare ori un strat gros de zăpadă pune capăt acestei pustiiri. Cu venirea anotimpului mai cald și topirea zăpezii, ieșirea tuturor animalelor de casă în câmpuri și livezi reîncepe și pustiirea durează până în 5 Mai, anume la Sf. Gheorghe, când abia de la acest termen câmpurile se închid pentru dobitoacele de casă» («George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pp.24-26).

Biblioteca Bucovinei s-a înființat, la Cernăuți, prin votarea legii, în 12 mai 1875, de către Dieta Bucovinei, primul «custode dirigent» urmând să-i fie I.G. Sbiera (cf. I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.297-299).

«**Jubileul centenar al împreunării Bucovinii cu Austria...** Se începură, încă de timpuriu, preparativele pentru sărbarea împreunării, de o sută de ani, a Bucovinii cu Austria. Se decisese, de către consiliul municipal al Cernăuțului, ca să se numească «Piața Austriei» un loc spațios și potrivit, din câte le avea, și apoi să se ridice pe el o statueta de marmoră albă, reprezentând pre «Austria», iar dieta țării, la propunerea vicecăpitanului român, a arhimandritului Ghideon Constantinovici (cavaler) de Grecul, încă făcu, într-a 16 April 1875, un conclud unanim ca să se sărbătorească în mod demn și cuviincios această memorabilă întâmplare istorică, deodată cu deschiderea Universității, și să invite la acest jubileu pre însuși Majestatea Sa Împăratul printr-o deputațiune de trei membri, în frunte cu căpitanul țării, Anton Kochanowski cavaler de Staucean.

Majestatea Sa Împăratul Francisc Iosif drept că primi preagrațios această deputațiune, într-a 14 Iunie 1875, dară declină preînalta Sa participare cu motivarea «că nu poate depăși budgetul, nici veni înaintea Consiliului Împerial cu un credit suplimentar sub actualele împrejurări economice» și promise că, la anul, are de cuget să viziteze Bucovina.

Deputații români dela Consiliul Împerial însă informară pre

conaționalii săi din țară că ar mai fi fost și alte motive cari ar fi determinat pre Majestatea Sa Împăratul ca să nu participe la acest jubileu, unul ca să nu umilească pre acei supuși români din Bucovina cari se simțeau jigniți în sentimentele lor de demnitate națională prin pășirea prea necruțătoare a compatrioților lor străini în manifestările lor de bucurie și jubilarie pentru desmembrarea unui fost stat național, iar altul ca să nu tulbure raporturile cele bune și cordiale ce existau între împărăția austro-ungară și România. Această veste de înaltă delicateață **alipi și mai tare pre Români bucovineni de iubitul și venerabilul lor Împărat, de dinastia și de împărăția Lui!**

Proprietarii mari, în sufletul cărora mai ales se arătase indignarea pentru bruscare simțămintelor și a demnității lor naționale de cătră necruțătorii lor compatrioți necongenerici, se feriră de a participa la niște sărbări prea ostentative în contra Românilor, dar deciseră și aleseră din mijlocul lor, într-a 20 Septembrie 1875, o deputațiune de cinci membri care să exprime, și cu această ocaziune, Majestății Sale Împăratul simțămintele lor de loialitate, de supunere și de devotare cătră tron și dinastie; ceea ce și făcură îndată și fură primiți prea grațios de cătră Majestatea Sa Împăratul» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.284-286).

Eminescu și Bucovina

„Legăturile lui Eminescu cu Bucovina încep de timpuriu, din copilăria sa fragedă, și durează până târziu de tot.

Poetul vine, pentru întâia oară, în Bucovina, ca să urmeze cursurile școlii primare din Cernăuți. Din Septembrie 1858, până în Iulie 1860, urmează cursurile claselor III și IV primară cu succes foarte bun. Aici a învățat limba germană, cu ajutorul căreia avea să-și pună, mai târziu, temelie solidă a vastei sale culturi literare și filosofice.

În Septembrie 1860, intră ca elev public în liceul statului din Cernăuți. Dar în curând (16 Aprilie 1863) părăsește institutul ca repetent

al clasei a II-a. De notat pentru acest timp este faptul important că Eminescu a avut ca profesor de limba română și, câtva timp, ca gazdă pe marele **ARON PUMNUL**, a cărui influență binefăcătoare asupra viitorului poet este evidentă.

De aceea, **moartea lui PUMNUL** (întâmplată la 12/24 Ianuarie 1866) îl zguduie puternic pe tânărul impresionabil, care se grăbește a-i dedica o duioasă elegie («La moartea lui Aron Pumnul», în broșura «Lăcrămiarele învățăceilor gimnaziști din Cernăuți la moartea prea iubitului lor profesor Aron Pumnul»). Pentru Eminescu, ca și pentru noi toți, era Pumnul un «lucefăr», un «geniu mare al deșteptării» noastre naționale.

Elegia, plină de defectele de formă și fond ale primului avânt poetic al lui Eminescu (caracteristice, de altfel, și pentru poezia timpului acela) este, totuși, plină de simțire sinceră, după cum arată, de exemplu, strofa finală:

«Urmeze încă'n cale-ți și lacrima duioasă
Ce junii toți o varsă pe trist mormântul tău.
Urmeze-ți ea prin zboru-ți în cânturi tânguioase,
În cânturi răsunânde, suspine-armonioase,
Colo, în elizeu!».

Tot în Cernăuți, are Eminescu prima ocazie de a vedea teatru românesc. În anii 1864-65, joacă în acest oraș vestita trupă a doamnei **FANI TARDINI** și Eminescu este un harnic și serios spectator teatral. Ca sufleur al acestei trupe, dispăre Eminescu din «frumoasa Bucovină», la care își îndrepta, adesea cu duioșie, gândul său întristat în pribegiile sale următoare.

Era firesc ca, îndată după elegia pentru Pumnul, să urmeze oda «La Bucovina», publicată în «Familia» (14 August 1866).

Bucovina o iubește poetul pentru «geniu-i romantic»:

«Numai lângă sânu-ți geniile rele,
Care îmi descântă firul vieții mele,
Parcă dormita;

Mă lăsară'n pace ca să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Și de steaua mea. «

Și, apoi, sfârșește cu aceste accente triste:

«Mână doru-i tainic colo înspre tine,
Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline,
Inima mi-e grea;
Astfel, totdeauna, când gândesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea!».

Și Eminescu s-a «gândit», în adevăr, adese și lungă vreme la Bucovina «sa» frumoasă, cu toate că numele ei abia de mai revine în poeziile sale («Doină» și «La arme!»).

Putem considera ca făcând parte din legăturile sale cu Bucovina și petrecerea sa la Universitatea din Viena. După cum reiese din amintirile publicate de contemporanii săi, Eminescu a avut multe și puternice legături sufletești cu studenții bucovineni din societatea studențească vieneză «**România Jună**». Din toamna anului 1869, când a sosit a Viena pentru a se înscrie la facultatea filosofică, și până în vara anului 1871, când părăsește Viena, Eminescu a fost, așa zicând, centrul spiritual și sufletesc al studențimii noastre vieneze. Meritele lui Eminescu pentru acest centru studențesc român, care este și astăzi «**România Jună**» din Viena, sunt indiscutabile.

Lui Eminescu îi revine, în mare parte, meritul aranjării **marilor verbări naționale de la Putna**, în 15/27 August 1871. Cu toate că a fost unul dintre inițiatorii acestor serbări, a căutat, totdeauna, să rămână cu meritele sale în umbră și modestia sa cunoscută l-a oprit, chiar în Putna, unde era de față, să iasă cumva în rândurile dintâi ale personalităților marcante.

Poezia ocazională, în care se cântă serbarea de la Putna și pe care a distribuit-o Eminescu personal în ziua serbării, pare a fi într-adevăr scrisă de el (**T.V. Stefanelli**, Amintiri despre Eminescu, București, 1914).

Despre «însemnătatea serbării de la Putna» vorbește Eminescu, pe larg, într-un articol publicat în «**Convorbiri literare**» (15 Septembrie 1870). În acest articol vorbește Eminescu despre «Congresul studenților români», pe care îl proiectase el pentru serbarea din Putna. Căci această serbare avea să fie, după părerea lui, nu numai o «serbare pentru glorificarea trecutului», ci și un prilej de discuție serioasă a tinerimii asupra «problemelor ce viitorul ni le impune cu atâta necesitate». Înainte de toate, relevă Eminescu în acest articol, «trebuința cea mai mare», adică «o singură direcțiune a spiritului pentru generațiunea ce crește», o idee mare, pentru a cărei realizare se luptă cu succes întreaga sa viață.

În Cernăuți, revine Eminescu, pentru scurtă vreme, în Octombrie 1875, când se serba inaugurarea nou înființatei universități germane. Tendința germanizatorică a universității a prevăzut-o Eminescu chiar atunci. Și este interesantă constatarea că Eminescu, care studiasse în școala primară din Cernăuți, între altele, și limba ruteană, vorbește într-un articol al său (despre «Românii și Rutenii din Bucovina») despre lupta ce-ar trebui dusă de amândouă popoarele «contra inamicului ce, în Bucovina, ne este comun: contra Pangermanismului».

În două articole din «**Curierul de Iași**» (No. 81 și 107 din 1876), Eminescu revine asupra universității nou create, bătându-și joc de ea în mod foarte crud. El face, cu părere de rău, constatarea că limba de predare germană s-a introdus chiar și la cursurile facultății teologice; că profesorul **SBIERA** nu avansează din motivul că «refuză a ține în limba germană cursul său». Eminescu nu se sfiește a declara universitatea cernăuțeană «un institut cu tendințe germanizatorice, în care opiniile politice ale profesorilor sunt lucrul principal și știința lucru secundar». De aceea, conchide el, «devine indiferent cine se silește a tăia, acolo, mutre filosoficești de pe catedră; dacă e domnul Tomașciuc sau domnul Havrișciuc sau alți **ejustem farinae**». De la 1875 urmărește Eminescu dezvoltarea Românilor bucovineni, la distanță, și numai articolele sale cultural-politice ne arată ce tari erau legăturile sale sufletești cu noi.

În Iași, unde se stabilise la 1874, îi fu încredințată lui Eminescu, de către ministrul cultelor și instrucțiunii, **MAIORESCU**, slujba de «director al bibliotecii centrale». Eminescu funcționează în această calitate din Septembrie 1874, până în Iulie 1875. Urmașul său în funcție fu poetul

bucovinean **Dimitrie PETRINO**. Și acesta este poate **singurul Bucovinean care l-a făcut pe poet să sufere**.

Petrino îl acuză pe Eminescu de a fi sustras bibliotecii mai multe cărți. Guvernul liberal, ajuns la putere, îi intentează poetului un proces scandalos, care durează peste un an și se sfârșește cu achitarea poetului nevinovat. Acest proces va fi **o veșnică pată pentru liberali și Petrino**. Dar, dacă cei dintâi pot avea o scuză în faptul că urmăreau pe un opozant politic dărz și periculos, cel din urmă nu are nici una. Totuși, este interesantă cauza din care a pornit dușmănia lui Petrino contra lui Eminescu.

În 1869, publicase Petrino, în Cernăuți, o broșură, «Pucine cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina». Eminescu polemizează cu Petrino într-un articol publicat în «**Albina**» din Pesta.

Critica lui Eminescu este, deși dreaptă, plină de ironie crudă la adresa lui Petrino, care dăduse singur, în poeziile sale, dovezi destule de limbă «coruptă». Era firească asprimea criticii lui Eminescu față de un **tânăr poet care cuteza să publice, în broșura-i amintită, la adresa merituosului PUMNUL versuri ca acestea: Să piară în Leptura-i rumânu papălapte!**».

Merită să fie relevat cu laudă curajul cu care ia Eminescu **apărarea lui PUMNUL**, dându-i maestrului său mort dovezi strălucite de recunoștință și admirație. E prea lung frumosul pasaj privitor la **PUMNUL încât să fie redat aici**. Eminescu spune că **PUMNUL**, după moarte, «nu mai e muritorul slab, muritorul plin de defecte pământești, nelimpezit încă de eterul opiniunii publice», ci este «personificarea unui principiu... care a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune». Eminescu îl socoate pe **PUMNUL** între acei «pionieri perseverenți ai naționalității și Româanismului» a căror «inimă mare plătea poate mai mult decât mîntea lor».

Este interesantă constatarea că, în același an, scrie Eminescu cunoscuta sa poezie «**Epigonii**», în care laudă poeții noștri din generația **veche** și exprimă idei asemănătoare cu cele din articolul menționat. Se poate foarte ușor admite că Eminescu a fost împins la această apoteoză exagerată a predecesorilor săi **văzând marea nedreptate făcută lui PUMNUL**.

Se înțelege că Petrino trebuia să se supere adânc pe Eminescu, totuși, revanșa sa crudă a trecut marginile unei replici cavalierești.

Dușmănia lui Eminescu cu Petrino nu-și află, totuși, în această polemică și în acest proces sfârșitul. Eminescu îi dedică lui Petrino și un sonet, păstrat în manuscrisele sale și publicat, apoi, în volumul de «**Poezii postume**».

Iată sonetul:

Petri Notae

Împresurat de **creditori**, se vede,
Și neputând plăti cu **rele rime**,
Te-ai **strecurat** pe la **cordoan**, sublime,
Să ne-amărești cu versuri centipede.

Presupunând că nu te știe nime',
Că ești **martir** ai vrut să faci a crede.
Mai bine masca de **paiază-ți** sede,
Căci ne-am convins de mult de-a ta mărire.

Armeano-grec, lingău în două fețe,
Îți adă-aminte de ce-aveai în straiți
Când **pietre numărăi** la voi în piețe.

De-aceea taci și încă bine paieți,
Că nu te regulăm, cum știm, cu bețe.
Făclie nu-i nemțescul tău opaieț!

După 1875, Eminescu, cum am zis, stă departe de Bucovina, dar, totuși, urmărește, de-aproape și cu interes, viața românească din ea. Lucrul este, de altfel, firesc, știută fiind dragostea pe care o avea Eminescu pentru Românii de pretutindeni și cunoscută fiind uriașa sa activitate jurnalistică pentru promovarea intereselor generale românești.

Eminescu, cât timp a fost redactorul «Curierului de Iași» (1876) și director al organului partidului conservator din București, «Timpul»

(1877-1883), a știut să țină la curent pe cititorii săi cu cele mai importante probleme din viața Românilor din afară de regat. Se înțelege că nici Bucovina n-a fost neglijată.

Articolele sale, pe lângă că au importanța lor istorică - și ca documente ale timpului, mai relevă încă inima caldă de Român a poetului și cugetarea sa adâncă, care știa, totdeauna, să pătrundă problemele românești ale timpului în legătură cu marile evenimente politice din Europa, să scoată învățături înțelepte și să dea îndrumări cuminiți.

Tot ce agită viața românească din Bucovina îl interesează de aproape pe Eminescu.

N-avem încă (în 1914 - n.r.) sub ochi întregul material de «**scrieri politice și literare**» ale lui Eminescu. Și totuși, vedem cu prisos din cele publicate că nimic important din viața românească din Bucovina nu i-a scăpat din vedere poetului.

Eminescu, acum ca student, a avut mare merit pentru îndrumarea spiritului românesc din Bucovina, introducând în cercurile studențești din Viena, prin societatea «**România Jună**», ideile critice înaintate de **MAIORESCU**. A fost combătut de mulți, chiar și de unii Bucovineni (Ioniță și Vasile Bumbac, care l-au acoperit toată viața cu disprețul lor, ignorându-l din împărăția literaturii românești), care vedeau în «**direcția nouă**» a lui **MAIORESCU** și a «**Convorbirilor literare**» un curent cosmopolit. Eminescu le-a arătat tinerilor universitari ce este cosmopolitismul și ce este naționalismul adevărat. Și ideile sale au biruit.

Mai târziu, însăși «**România Jună**» publică în «**Almanahurile**» sale literare articole de **MAIORESCU** și ceilalți reprezentanți ai «**direcției noi**».

Spiritul critic al direcției noi, care punea, în locul sentimentelor exagerate, rațiunea pură, și, în locul frazelor sforăitoare, fapta reală, **transpiră** din toate articolele lui Eminescu privitoare la Bucovina.

El este poate primul jurnalist român din regat care atacă problemele **mari** ale Românilor din Austro-Ungaria. El discută temeinic, bazându-se, totdeauna, pe cunoștințe istorico-politice vaste despre raporturile dintre **România** și Austro-Ungaria, arătând ce rol revine Românilor chiar în «**regenerarea**» monarhiei austro-ungare.

Atitudinea politică a României față de Austro-Ungaria și Rusia o

face el dependentă de hotărârea acestor imperii de a «asigura viitorul» Românilor nu numai «ca stat», ci, mai cu seamă, «ca nație».

Vorbind despre poziția Românilor din Austria (adică din Bucovina), Eminescu spune că «biserica și școala, atât cer Românii din Austro-Ungaria pe seama lor și, prin aceasta, și-au cerut păstrarea naționalității și nimic mai mult».

Dar tocmai cu privire la școala și biserica românească din Bucovina se plânge Eminescu, constatând că limba românească se prigonește de administrație, că biserica n-are autonomie deplină, că statul se amestecă în treburile bisericești, că administrarea fondurilor bisericești nu este bună, că Mitropolia Sucevei și episcopia Rădăuților decad.

Se înțelege că, dacă ar trăi Eminescu azi, ar vedea că la multe rele avem noi, Românii bucovineni, partea noastră mare de vină și că, în unele privințe, s-au făcut îmbunătățiri sau sunt pe cale a se face.

Două rele, însă, pe care le relevează Eminescu, cu greu se vor mai putea drege: jidovirea Bucovinei și înmulțirea Rutenilor.

Eminescu, care era un antisemit convins, se îngrozește privind la progresul nestăvilnit de jidovire a Bucovinei. El arată cum în Bucovina jidanii se bucură de toate drepturile civile, iar «asupra țării s'au svârlit ca un pâlc negru de corbi, expropriind palmă cu palmă pe țăranul încărcat de dări, sărăcit de împrumuturi spre a-și plăti dările, nimic de dobânzile de Judă ce trebuie să le plătească».

De aici, tristele sale accente din «Doină»:

«Din Boian la Vatra-Dornii
A umplut omida cornii
Și străinul te tot paște
De nu te mai poți cunoaște...».

De aceea, și revolta sa când vede că reprezentanții evreo-germani ai așa-zisei «civilizații în Orient» încarcă țara cu batjocură, precum acel scriitor evreu (și fost coleg de liceu al poetului), Karl Emil FRANZOS, în cartea sa «Aus Halb-Asien».

«D-sa, spune Eminescu într-o recenzie a acestei cărți, numește aceste secături icoane de cultură». Și, mai departe: autorul «judecă fără

a ști nimic și batjocorește toate popoarele câte n-au plecare de a se săruta cu jidanii». Prin critica aspră a acestor «produse nespălate ale filosofului din Sadagura», Eminescu a dat o nouă dovadă de dragostea sa mare față de noi.

Este, de altfel, caracteristic pentru Eminescu că vedea în jidani cel mai mare pericol pentru Bucovina românească. De aceea, în singura sa poezie cu caracter războinic, marșul său «La arme!», în care îndeamnă pe Românii din Basarabia, Transilvania și Bucovina la o viață nouă, poetul spune despre Bucovina că a ajuns:

«... roabă și cadână
Pe mâini murdare de jidan».

De această «rușine» trebuie să se spele Bucovina «pângărită».
Dar «Răsăritul»,

«De unde vin în roiuri în veci renăscătoare
Lumi spurcate și rele, barbarele popoare»,

nu ne-a adus numai pe jidani, dușmanii economici, ci și pe «ruteni», dușmanii noștri etnici.

În două articole lungi (începutul unui studiu mai întins, rămas, din nefericire, neterminat), Eminescu vorbește și despre «Românii și Rutenii din Bucovina». În aceste articole, izvorâte dintr-o polemică cu foaia literară ruteană «Bukovinskaja Zorița», Eminescu vorbește despre o «rusificare» a Românilor chiar în Galiția și își sprijină părerea sa pe fizionomie, diploma cea mai românească a Românului de peste Prut». Și «fizionomia Bucovineanului, declară Eminescu apodictic, vorbească el românește ori rusește, este peste tot română».

Și, apoi, continuă în alt loc: «Românii cei rusificați din Bucovina sunt însă cu sufletul Români și numai Români, deși limba le e rusă, căci un viciu mare al poporului nostru românesc a fost confundarea naționalității cu religia».

Păcat numai că Eminescu deviază mult de la subiect, vorbind despre limba slavă în biserică și coborând până la Daci, astfel că de o

limpezire definitivă a problemei acesteia, care ne pasionează mai cu seamă în prezent, nu poate fi vorba.

*

«Veselul» ALECSANDRI, acel «rege al poeziei, vecinic tânăr și ferice», a vizitat și el «vesela grădină» a Bucovinei. Dar pentru el, care sta în puterea vârstei și a gloriei poetice, călătoria în Bucovina a fost mai mult o cale triumfală, dictată mai mult de vanitatea sa de a se vedea încoronat și cu laurii «veselei grădini», în care vedea numai un «rai» cu «pomi roditori și mândri feciori», un «cuib de păsărele», o «floare căzută din soare», care «zâmbește de fericire», dar pe care a uitat-o, totuși, așa de curând, fără să o fi cunoscut, în adevăr, bine.

Altfel, Eminescu, dezlipit cu puterea, în vârsta fragedă a copilăriei, de părinți, frați și de «pădurea» sa iubită, el a fost aruncat în străinul oraș al Cernăuților pentru a învăța carte «nemțească». Și, cum copiii văd mai bine, înțeleg mai repede, pentru că viața lor aproape întregă este cea a simțurilor, a inimii, Eminescu ne-a cunoscut repede, ne-a înțeles durerile, ne-a îndrăgit și ne-a rămas până la groapă un tovarăș sincer și credincios. Ne-a dat tot ce avea mai scump, inima sa de frate, fără a ne cere ceva în schimb. Căci, atunci când ajunsese în culmea gloriei și o lume întregă îl sărbătorea, el n-a venit să-și culeagă în «frumoasa» «sa» Bucovină laurii binemeritați.

Modestia sa, însă, nu ne scuză pe noi. Noi, Românii bucovineni, n-am făcut aproape nimic pentru Eminescu al «nostru», al tuturor. N-am făcut poate fiindcă nu putem, suntem săraci. Dar n-am făcut, desigur, și din pricină că nu ne-am știut ridica la înălțimea vremurilor de azi, pentru care se cer, mai mult decât oricând, virtuțile unui Eminescu.

Dacă nu putem face nimic alta pentru sărbătorirea celei de-a 25-a aniversări a zilei morții sale, să-i citim cel puțin cu evlavie opera și să ne înălțăm cu gândul și sufletul în lumea senină și curată, în care plutește geniul său nemuritor! (Nota autorului: Asupra subiectului sunt a se consulta detalii: Dr. Radu I. SBIERA - Amintiri despre Eminescu, Cernăuți 1903, Ion GRĂMADĂ - România Jună, Arad 1912, T.V. STEFANELLI Amintiri despre Eminescu, București 1914 și colecțiile vechi ale revistei *Junimea literară*). (Liviu Marian, Eminescu și Bucovina, în *Junimea literară*, 1914, nr. 6, 7 și 8)

„Grija părintească a glorioșilor împărați austrieci”

Francisc Iosif II, despre bucovineni, la 1 Octomvrie 1875: «Eu recunosc cu mulțămărită că fiii Bucovinei au ținut în cursul acestor (100) ani totdeauna cu credință și fidelitate la Împărat și imperiu și eu privesc cu plăcere înnoitul jurământ de fidelitate, pe care țeara Mi-l aduce cu prilejul aniversării» (George Bogdan-Duică, Bucovina. Notițe politice asupra situației, Sibiu, 1895, pg.15).

„Grija părintească a glorioșilor împărați austrieci”. „Nu încapă îndoială că, în decurs de o sută de ani, de la 1775 și până la 1875, multe lucruri bune, folositoare și durabile s-au săvârșit în Bucovina, în privința culturală, de către guvernul austriac. Există multe instituțiuni culturale și umanitare care atestă îndeajuns grija părintească și neîncetată a glorioșilor împărați austrieci pentru învățătura și bunul trai al noilor lor supuși sinceri și credincioși” (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pg.285).

Înființarea Universității din Cernăuți. În «4 Octomvre 1875 se deschise universitatea cu toată pompa cuviincioasă, săvârșindu-se ceremonialul bisericesc în biserica catedrală dreptcredincioasă răsăriteană, în prezența reprezentanților tuturor direcțiilor constituite și a oaspeților veniți de prin celelalte țări din împărăție și de prin străinătate» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.286-297). Numită Universitatea Francisco-Iosefiniană și având câte o catedră proprie pentru limba și literatura română și pentru cea ucraineană, universitatea beneficiază și de un uric împărătesc de fundare, scmnat de împărat în 30 septembrie 1875.

11 Eroii bucovineni ai Războiului de independență. „Un grup de elevi de la Liceul din Cernăuți, format din Partenie Sireteanu, George Levescu și Ilie Gherghel, trece granița în România, la 7 mai 1877, prin pădurea Cozmin; alt grup, format din Alecu Giurgiuveanu, Emilian Hnidei și alți câțiva (acești „alți câțiva” sunt puși de umplutură, ca să se justifice un enunț anterior, conform căruia „numeroși tineri din Bucovina” ar fi trecut granița – n.n.) , trece granița pe la Burdujeni, la 8 mai. Cele două grupuri se reunesc în gara Verești, pornind, apoi, spre București... Sunt înrolați în Regimentul 2 Artilerie, Gherghel și Giurgiuveanu – la Bateria I Călare, Hnidei, Levescu și Sireteanu – la Bateria a II-a Pedestră. În regiment, mai întâlnesc un tânăr bucovinean, pe nume Apostoliuc, din orașul Rădăuți.

Grupul de voluntari participă la duelurile de artilerie de la Calafat, în bateria „Ștefan cel Mare”. Consulul austriac la București protestează pe lângă guvernul român împotriva înrolării în armata română a unor cetățeni austrieci. La 8 august 1877, printr-un ordin domnesc, aceștia sunt scoși din armată. Emilian Hnidei, care reușise să se sustragă recrutării austriece, a continuat să lupte în armata română... Alți tineri români bucovineni s-au înrolat sub flamura luptei pentru independență, printre aceștia numărându-se Ion Forgaci, elev la Școala Normală, funcționarii Bodnărescu și Emilian Săvescu, medicul veterinar Dionisie Bucevschi. Nu este lipsit de semnificație faptul că printre primii ostași români care și-au dat viața în războiul de neatarnare a fost sergentul bucovinean Constantin Popescu, ucis de o ghiulea turcească la Calafat” (Ioan Cocuz, Bucovina – file de istorie, Suceava, 2002, pp. 33-34).

Arboroasa, «prima societate studințască românească la Universitatea Francisco-Iosefină din Cernăuți» s-a înființat în 10/22 decembrie 1875. Doi absolvenți ai Universității din Viena, proaspeții juriști Toader V. Stefaniuc (Stefanelli) și Vasile Morariu, s-au înscris în societate pentru a-i familiariza pe studenți cu o astfel de activitate, urmând să le împărtășească din experiența dobândită la Viena, din postura de «capete cărunte».

«Înțelegând unii membri din dirigența Arboroasei că camera deputaților din România a votat pentru subvenționarea unor societăți

culturale de dincoace de Carpați micuța sumă de o mie de lei, s-au adresat, în Faur 1877, și ei la ministeriul de instrucțiune publică din București pentru participare cu o câtime oarecare din acea sumă, iar în Optomvre 1877 au espediat o depeșă de condolință către primăria din Iași, care organizase niște funerarii întru amintirea decapitatului Domn Grigori A. Ghica (Faur 1764-1776 și Septemvre 1774 - Optomvre 1777), fiindcă acesta ar fi protestat în contra cesiunii, de către Turci, a teritoriului Bucovinii către Austria, lucru pentru care și-ar fi atras urgia lor.

Aceste două fapte, foarte nevinovate în sine, măcar că nu erau săvârșite din vreo intențiune ostilă către împărăția austro-ungară, fură apă la moara unor membri din partidul naționalist nemțesc, carii, cu orice preț, doreau și voiau să presânte la locurile guvernante pre Românii bucovineni ca nepriincioși împărăției și ca necredincioși împăratului, spre a justifica și îndreptăți, astfel, pe de o parte, provocarea unor rigori administrative și punerea unor piedici la năzuințele culturale naționale ale Românilor, iar pe de altă parte, niște favoruri în folosul tendinților proprii de germanizare. Ei stăruiră deci, pe la locurile competente, ca să încurce pre unii dintre membrii dirigenți ai Arboroasei într-un proces criminal de înaltă trădare și, apoi, să decreteze desființarea Soșietății.

Li-a succes uneltirea. Procesul a fost întentat și pertractat în Faur 1878. Nevinovăția înculpaților însă s-a arătat în mod strălucit, căci, după o temeinică apărare de către avocatul Dr. Iosif Rott, însuși membru din partidul național nemțesc, juriul, compus din 12 bărbați, printre cari numai un sigur Român foarte moderat, a răspuns în unanimitate cu **Nu** la toate întrebările de înculpate. Soșietatea Arboroasa însă a rămas desființată» (I.G. Sbiera, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.381-382).

Arestarea și achitarea lui Ciprian Porumbescu. «În 1875, inaugurându-se Universitatea din Cernăuți și fostul Institut teologic prefăcându-se în actuala facultate teologică, studenții români de la toate facultățile au înființat «Societatea academică Arboroasa». Ciprian, ca dirijor al corului Societății, era sufletul ședințelor sociale. Amintesc, de data aceasta, un lucru nou despre el.

În 1876,, întrecându-i noi, teologii, la număr pe toți colegii de la celelalte facultăți, ne-am pus mai înainte la cale și l-am ales președinte

al «**Arboroasei**» pe Ciprian. Colegii «civilisti» (de la celelalte facultăți) au uneltit, însă, atâta, prin consilierul de tribunal Vasile, fiul arhimandritului arhidiecezan Silvestru Morariu Andrievici, împotriva nou alesului comitet, încât numitul arhimandrit mi-a spus mie, ca secretar al «**Arboroasei**», că ne trimite interdictul Consistoriului de a mai participa ca membri la «**Arboroasa**» dacă noi, comitetul cel nou ales, nu vom demisiona ca să se aleagă un alt comitet, cu un președinte «civilist» în frunte.

Comunicându-i aceasta lui Ciprian, el m-a obligat să anunț demisia noului comitet pe tabla neagră de la Universitate și să fixez termenul pentru altă alegere, (alegere la care) s-a și ales comitetul dorit de studenții celorlalte facultăți.

La această nouă alegere, pe mine m-au ales, iarși, secretar, cum am fost de la început, și pe Ciprian l-au ales vicepreședinte. El, însă, ambițios cum era, s-a retras cu totul din societate, împreună cu toți colegii săi din anul al patrulea, între care erau cei mai buni coriști, tenorul prim **Calistrat Coca**, tenorii **David** și **Țurcan**, basul **Mihai Ferlievici**, și, astfel, «**Arboroasa**» o încheiase cu frumoasele ei «conveniri», sindroffii sociale, de mai înainte.

Neunirea aceasta mâna apă pe moara potrivnicului nostru rector seminarial Filipowicz, din a cărui cancelarie, de câte ori îi duceam anunțul scris pentru participarea noastră la vreo ședință a «**Arboroasei**», niciodată nu ieșeam fără ca el să-mi fi zis:

- Ce vă trebuie dumneavoastră societate la un loc cu «civilistii»? Ei să-și aibă societatea lor și dumneavoastră a dumneavoastră deosebit!...

I le povesteam lui Ciprian aceste uneltiri de dezbinare, îl rugam, îl conjuram să-și calce pe inimă și să nu părăsească societatea, dar în zadar. Abia în urma unei rușinoase demisionări a președintelui «civilist» al «**Arboroasei**», Ciprian i-a luat locul, după vreo patru luni, începând a face minuni în direcția înaintării societății. Ședințele noastre sociale nu mai erau acum simple «conveniri» studentești, ci manifestații ce grupau în jurul lor cel mai distins public al Cernăuților și al provinciei, cum dovedește corespondența din «**Familia**», 1977, pag.201, căreia redactorul **Vulcan** i-a dat titlul «**Un concert românesc din Bucovina**».

Mergeau trebile de părea că nu-i a bine!...

Și binele ne-a părăsit în scurtă vreme! Căci, în toamna anului 1877, a început cunoscutul proces al «**Arboroasei**». Ciprian, smuls din casa părintească de la Stupca, fu adus de un jandarm, pe jos, din Stupca până la temnița din Cernăuți!...

În temnița aceasta a contractat și germeul prematurei sale morți.» (Constantin Morariu, în **Junimea literară** Nr. 6-7, iunie-iulie 1923, pp.176)

Primul cabinet de lectură s-a înființat la Volovăț, în 1877, sub numele «**Dragoș**», «și apoi «**Dumbrava Roșie**», în Boian, din 1883" (I.G. **Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.352).

La Zaharești, Nicolae Sbiera își uimește parohienii. «Văzând parohienii că frate-meu scoate pe locurile sale gunoi dela vitele ce le avea, ca încă că cumpărase, cu o nimică, o uriașă grămadă de gunoi ce se afla la crâșma din sat, cine știe de câți ani, prinseră unii din ei a se minuna de aceasta, iar alții a-și bate joc de preutul lor, zicând că el strânge baligi. Mulți se mirară când îl vedeau că samănă felurite ierburi, că într-un an ară într-un loc, în alt an într-alt loc, și că tot schimbă sămănăturile de pe acelaș loc... Cei mai bătrâni dintre ei, când observau pre preutul lor că samănă păpușoi, grâu și săcară în locuri unde ei nicicând nu sămănaseră, veniau la el și-l desfătuiau ca să nu arunce în pământuri sterpe niște grăunțe atât de curate și de mândre, că-i păcat de Dumnezeu...

Surprinderea și mirarea parohienilor nu era proastă când priveau, mai pe urmă, cum lanurile popii sunt frumoase și mănoase, iar cele de pe împrejur, tot de aceeaș calitate de pământ, prizărite și împiercite (Inchircite)» (I.G. **Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.322-323).

O călătorie de la Stupca la Pojorâta. „Sâmbătă, 1 Martie 1879. Mă scol la ora 4 și pornesc la Pojorâta...

În Humor, descind la unchiul; termin diverse comisioane și plec mai departe.

La Vama, poposesc la ratuș (rateș, han). La continuarea călătoriei prin sat, îi întâlnesc pe Albu, Cobjanschi și Sebi. Acesta din urmă mai

avu nerușinarea de-a mi se adresa mie.

La ora 3, ajung în Câmpulung și descind la Ciupercovici. Voevidca e acasă; a trecut, în fine, examenul. Petrecem cordial, apoi plec mai departe și, la ora 6, ajung la Pojorâta.

Pe Ștefan nu-l aflai acasă; firește, era la mireasa lui! În fine, vine. Tăifăsuim; dânsul nu poate pleca împreună cu mine acasă, ceea ce mă indispuce destul, fiindcă mai ales de asta am venit pân' aice. Mai scriu o scrisoare acasă și mă culc de timpuriu, fiind foarte trudit. Ștefan se mai duce la Usturoienii săi.

Duminică, 2 Martie. Mă scol, dejunez, vine Zielenecki. La administratorul silvic voiam să mergem; dar dânsul a plecat adineaori la Poiana Dornei. Ne ducem la un vinișor și, la 11 și □, merg cu Țtefan la mireasa lui. O aflărăm scriind. O copilă foarte drăguță, plăcută și bine crescută. Bătrâna e și dânsa o doamnă foarte inteligentă și încă frumoasă. Discutăm una-alta, eu am un teribil rol secundar. Apoi, veni bătrânul Hanel, bunicul copilei; cu dânsul conversez latinește, beau rachiu și iau acolo masa. Oamenii aștia îmi plac foarte mult și-l invidiez pe Ștefan pentru parte (partidă) Petrecurăm bine, mai ales că bătrânul mi-a fost pe plac. La ora 4, mă duc la Ștefan și, la ora 5, pornesc, zicându-i posomorâtului, mohorâtului, înzăpezitului munte, sănătate.

Am întâlnit nurlii fete Țițtărești, de le-am dat bună-ziua gândindu-mă: Și-n munții aceștia locuiește fericirea și iubirea, și aici oamenii știu ce-i durerea și bucuria, simțindu-le chiar prea aproape profund și necurmat.

Ajunsei la Câmpulung și măsei la Ciupercovici. A doua zi, la 3 Martie, călătorii mai departe, până la Vama. aici poposii la învățătorul Albu, luai masa și pornii la ora 1. La ora 3, ajunsei la Humor, descinsei la unchiul, mă oprii acolo, o oră, și pornii, în fine, acasă, unde ajunsei seara, bucuros de-a fi isprăvit în fine această grea și lungă călătorie. Acasă, aflai pe toți bine și scrisori pentru mine" (Jurnalul lui Ciprian Porumbescu).

Examen semestrial la Filarmonica din Cernăuți. „După amiazi, vine Iulo la mine. Mergem la cafenea și, pe urmă, cu Waldberg, la o bere, la Kratschwill.

De acolo, la Musikverein. Acolo, e examenul semestrial al elevilor. Întâi, a venit violina, apoi, canto și, la fine, pianul. Violoniștii cântară destul de binișor, mai ales un oarecare Rettig Blaukopf și Rottrnburg. Între cântărețe, realizară prestații destul de remarcabile domnișoara Deker, din Ilișești, care a cântat Aufenthalt-ul lui Schubert, apoi domnișoarele Gobl, Salter și Dornbaum. Cel mai bina a cântat Salter; cel mai mizerabil a ieșit un duo executat de domnișoarele Weise și Negruș. Urmară pianistele - nenumărate. Cel mai bine cântară domnișoara Statkewicz, și încă una, și micul Rottenburg. Piciul ăsta îmi cuceri admirația cântând, la fel de minunat, la vioară ca și la pian. La fine, s-a executat Wagnerianul „Marș imperial” pentru 8 mâni și 2 pian. A fost mult public, dar ceea ce-am observat și-i foarte semnificativ pentru timpul nostru și spiritul timpului nostru fu că, atât între executanți, cât și-n public, covârșitoarea majoritate, aș putea zice 9/10, au fost jidani. Între elevi și eleve, poate 25 la număr, 4 au fost creștini - toți ceilalți, jidani. Iar în auditoriu am văzut abia 5-6 familii creștine. În parter, am zărit chiar vreo câțiva jidani în caftan și cu perciuni. Pretutindeni, se-ndeasă această seminiție semitică, apucându-se, acum, și de muzică, de artă, care, pân-aci, numai cu foarte puține excepții, era oarecum un monopol al creștinilor. Și cu ce scop? Au doară pentru a exercita și cultiva arta ca artă? Pentru a culege și a gusta roadele artei de dragul artei? Nu - ci din arogantă înfumurare și rățoire jidovească sau pentru a face din artă un «gheșeft», pentru a dobândi pricopseli materiale, pentru a face din muzică un articol de comerț și de meserie. În chipul acesta, muzica ajunge în nevrednice mâini profane și barbare și, stânenită în înaltul și sublimul ei rost, își pierde divinul ei nimb. Muzica, în haina semitelui, muzica, în mâna jidanului, este, față de divinele vibrări ale lui Beethoven, Mozart și Haydn, numai o caricaturală paiaterie.

Și, câtă vreme acest neam nu-și va modela abjectul său intelect, ahtiat numai de câștig și speculă materială, și aș zice, cât timp acest neam nu s-a fi modernizat întrucâtva, atâta timp și muzica, în mâinile lui, nu va fi artă, ci numai jidovească muzicasterie.

Și aceasta e o Filarmonică în care președintele e un Român!" (Jurnalul lui Ciprian Porumbescu, Cernăuți, 6 iulie 1879).

Viena, văzută de Ciprian Porumbescu. „Cu oarecare frică am făcut primul pas în oraș (Viena), neavând pe nimeni care să mă călăuzească. După ce am expediat scrisoarea, am căutat un restaurant și am mâncat, la prânz, o supă, o friptură de vițel și am băut un pahar de bere, toate cu 40 cruceri. Ce am văzut, în drum, nu se poate descrie așa de ușor. Am văzut palate și construcții minunate, de diferite feluri, un edificiu mai frumos decât celălalt, cum sunt Palatul Politehniceii, biserica Sfântului Carol, cu cele două turnuri uriașe, acoperite cu figuri în basorelief. Apoi, edificiul Filarmonicii, unde se află și Conservatorul, ce strălucesc toate în aur și splendoare. Palatul artiștilor, Academia artelor plastice, frumoasa biserică a Sfintei Elisabeta, Opera, pe urmă construcțiile cele noi, încă neterminate. Muzele curții imperiale sunt minunate, Palatul Justiției, Palatul parlamentului, primăria cea nouă, Universitatea cea nouă, după aceea, trecând prin piața Palatului imperial, am văzut cele două statui frumoase; a arhiducelui Carol și a prințului Eugen. Ele sunt de bronz și de o mărime uriașă, și foarte frumoase. Prima, reprezentând pe arhiducele Carol călare, poartă, pe o latură, inscripția: „Conducătorul eroic al armatelor Austriei”, și pe cealaltă: „Luptătorului perseverent pentru onoarea Germaniei”, și pe a treia: „Împăratul Francisc Josef arhiducelui Carol al Austriei 1859”.

Pe monumentul prințului Eugen (tot călare): 1. „Prințul Eugen cavalerul distins”; 2. „ridicat de împăratul Francisc Josef 1861”; 3. „Gloriosului învingător al inamicilor Austriei”; 4. „Sfeticului înțelept a trei împărați”.

Când priveam monumentul, soarele de seară arunca razele sale aurii pe acesta, ce strălucea într-o lumină magică și m-a cuprins o stare sufletească cu totul deosebită și, fără să vreau, mă vedeam transpus în zilele luptelor de la Belgrad și Timișoara și așa mai departe.

Am trecut prin curțile Palatului imperial, o construcție veche, gigantică, pe lângă Teatrul curții imperiale, acolo am văzut, la ora 4 și □, după masă, oameni așezați la coadă pentru intrare; apoi, am ajuns la Piața Sfântului Ștefan.

Catedrala Sfântului Ștefan este minunată și turnul ei are o înălțime uriașă. Am intrat în catedrală, ardeau câteva lămpi de gaz aerian, cu toate acestea era foarte întuneric. Picturile de pe vitraliile bisericii sunt

extraordinar de frumoase. Întâmplător, s-a oficiat o vecernie și am ascultat sunetele puternice ale orgii uriașe. După aceea, am ieșit în stradă și, în căutarea Universității, am ajuns pe Graben și am văzut frumosul Palat al lui Haas, apoi Schullerstrasse, unde sunt atât de multe redacții de ziare, și, după aceea, am intrat într-un labirint de străzi, încât nu mai puteam să mă orientez.

Rătăcind, am ajuns pe cheiul Francisc Josef, am văzut celebrul Hotel Metropol, unde a descins Bismark, Baia Diana, Canalul Dunării și așa m.d.” (Jurnalul lui Ciprian Porumbescu, Viena, 13 octombrie 1879).

Eminescu, în 2 noiembrie 1879, despre „Suceava! E drept că același râu al Sucevei curge la aceeași poală de deal și astăzi, dar castelul vechilor domni e o ruină, biserica Mirăuților chiar și strămoșii generației actuale o știu tot ruinată ca o moaște de piatră de pe vremea lui Alexandru cel Bun, iar pe ulițele acestui oraș, mare odată, mic astăzi, te împiedici numai de câte o piatră de mormânt, care servește drept pavaj. Și, ca un semn ce mult le priește românilor constituția și liberalismul modern, acolo unde se sfătuiu odinioară pârgarii și Șoltuzul Sucevei, dezbat azi, în limba nemțească, consilierii jidani, iar sucevenii își aleg astăzi în Parlamentul de la Viena, cu voturi cumpărate pe bani, pe evreul Offenhein atât de cunoscut prin onestitatea manipulațiilor sale financiare” (Nicolae Cârlan, Mihai Eminescu în context bucovinean, pg. 19).

Orchestra „vineză” a lui Ciprian Porumbescu. În 14 noiembrie 1879, la Viena, Ciprian Porumbescu încropise, deja, o orchestră proprie, cu care repeta de zor pentru serbările Societății „România Jună”. „Orchestra era alcătuită din: Vasile Halip (flaut), Mihalaș și Moldovan (vioară), Pompiliu Pipoș (violă), iar „capelmaistrul” Ciprian bombănea dintr-un „celo”, care se află și acum (în 1912 – n.n.) în proprietatea „României June”. Vai de cel ce nu lua seama, căci pe loc căpăta una cu arcușul peste degete!” (Ion Grămadă, Cartea sângelui, Suceava, 2002, pg.333).

Un român în fruntea Mitropoliei. «La 12 Mart 1880, Silvestru Morariu-Andrievici, fostul adversar al lui Hacman, pedepsit cu asprime

de atos-puternicul secretar Schonbach, fu numit Mitropolit al Bucovinei și Dalmației, - el, acela care luptase pentru reunirea ierarhică a Românilor din Austria supt **sceptrul lui Șaguna**. Numirea acestui Român militant se datora, fără îndoială, dorinții de a mulțami, cât de puțin, această Românie a cărei prietenie fusese câștigată și a cărei alianță nădăjduiau să o aibă de asemeni, în curând. Cu vreo douăzeci de ani mai înainte, acest autor de manuale școlare și teologice, care, totuși, nu făcuse studii superioare la Viena, salutase, la Cernăuți, în numele unui întreg popor, pe marele poet al neamului, Vasile Alecsandri. În vârstă de șaiszeci și doi de ani, bătrânul își păstrase tot crezul tinereții și el era capabil de zelul curajos care trebuia pentru a-l sluji.

El aduse câteva modificări excelente în viața materială a clerului său și fu întemeietorul unei tipografii românești. Tot ceia ce privia, în orișice măsură, cauza națională găsia în acest bun prelat, incapabil de ipocrisia față de Guvern care caracteriza, prea dese ori, pe reprezentanții confesiunilor naționale catolice în Austria, un patron activ și sârguincios» (N.Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938, pp.106-107).

Scoala din Zaharești «se deschise în anul 1883, cu o clasă. După ce s-a produs un număr oarecare de cărturari agricultori, s-a înființat, în sat, în anul 1896, și un cabinet de lectură, sub numele de Cloșca, cooperând la aceasta cu îndemnuri și fiul parohului (Sbiera), Ioniță» (I.G. Sbiera, *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț 1899, pp.323).

„Dorm românii?”

„**Sâmbătă, am fost în Parlament!** După oarecare căutare, am fost îndreptat spre biroul lui Sobkenig, de al cărui nume, mult timp, nu mi-am putut aduce aminte. După ce i-am spus cine sunt, s-a bucurat nespun să mă vadă, și m-a întrebat de toți din Bucovina, de tata, mama, frați, surori, unchiul Mihai, etc. Este bolnăvicios săracul, se pare că are

gută ori reumatism la picioare. El mulțumește tatii pentru felicitarea de Anul Nou și a spus că, dacă va mai pleca vreodată în Bucovina - ceea ce nu prea crede -, ne va vizita numaidecât. N-am putut sta mult cu el, căci vroiam să intru în sală; mi-a dat și mie un bilet în lojă - căci el distribuie biletele de intrare - și așa am intrat. În momentul acela, vorbea Dunajewski, ținea acel discurs prin care vrea să-l învețe logica pe Rochbauer - polonezul ăsta meschin! L-am văzut pe bătrânul Smoltka, care e alb de tot, pe Taafe, conducătorul Austriei, pe Ziemalkowski, tot un poleac din ăștia, pretențios și epuizat, pe Conrad, Pino, Herest, Skena, Clam-Martinitz, Meznik, Lienbacher, pe principii Liechtenstein, pe Raab, di Pauli, Jaworsli, Dr. Magg, cel care a ținut acel discurs minunat contra lui Dumajewski, etc. etc. etc., și pe oamenii noștri. Numai Stârcea și Tomașciuc stau în partea stângă, ceilalți erau în partea dreaptă.

Astfel, am avut ocazia să văd viața parlamentară. În sală, nu este liniște prea mare. Și, când vorbește unul prea încet, toți ies din bănci și se îndreaptă spre vorbitor, să-l audă. Îndată ce începe unul să vorbească, aleargă spre el stenografii, cari se schimbă din 5 în 5 minute, iar un servitor îi pune în față 2 pahare de apă, spre întărire. Când vorbește unul de dreapta, ies afară cei din stânga, rămân numai câțiva, care trebuie să-i riposteze - și invers. După discursul lui Magg, noi, de la galerie, am aplaudat cât am putut; atunci, Swolski a amenințat că evacuăm galeriile. Noi ne-am gândit însă: „Poți să nu... salvezi onoarea de domn”.

Meznik a vorbit foarte prost nemțește. Rapoartele sunt cu totul altfel de cum se vorbește de fapt. El a spus, de exemplu, „der” Centralkommssion (Comisia centrală), în loc de „die” și „das” Verwaltung (administrația), în loc de „die”, și a făcut 5-6 greșeli în fiecare frază, așa un „boem suspect”. Eu am rămas până la sfârșitul ședinței, până la 5 și □ (de la 11), am uitat de mâncare și de toate. Este foarte interesant.

Cum își mai sar ăștia reciproc din sărite și acționează în acest fel pentru binele poporului!” (*Jurnalul lui Ciprian Porumbescu*, Viena, 28 Martie 1881).

Vetre bucovinene de cultură. Principalele societăți culturale ale românilor bucovineni, adesea implicate și în social, dar cu scopuri naționale, ba chiar naționaliste, au fost: **Junimea**, cu activitate din anul

1878, **Academia Ortodoxă**, înființată în anul 1884, societatea de cântări **Armonia**, cu activitate din 1881, societățile cantorilor bisericești **Psaltul** (1890) și **Lumnina** (1892), societatea politică **Concordia** (1881), societatea **Școala Română**, înființată în 1883, la Suceava, dar cu filiale în întreaga Bucovina, **Societatea Arheologică** (1886), **Clubul Român** din Suceava (1887), **Societatea Doamnelor Române** (1891), care a înființat un **Înternat de fetițe**, în Cernăuți, în septembrie 1894 (cf. **I.G. Sbiera**, Amintiri din viața autorului, Cernăuț 1899, pp.352).

AURORA ROMÂNĂ. În ziua de 1 august a anului 1881, apare, la Cernăuți, primul număr al revistei «Aurora Română», «Organ beletristic-literar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina», editat de Ion I. Bumbac, prietenul-neprieten al lui Mihai Eminescu.

Revista publică literatură originală (semnată de Vasile Bumbac, Nicu Lazu, T.V. Păcățianu, Scarlat C. Moscu, George V. Stefanelli, Petronela Misici, I. Tănăsescu, Constantin Morariu, S.Fl. Marián, I.I. Trușescu, I.N. Macavei, Orest Dlujan, Emil Prier, T.V. Stefanelli, George Trestianu, L.G. Ștefănescu, Lazăr C. Rotopan etc.) folclor, probleme distractive și un fel de «cronică mărunță» a întâmplărilor pe care editorul le socoate de mare importanță pentru neam și țară, precum acestea:

«**Dorm românii?** Nu! Românii Transilvaneni aranjează o expozițiune, care se va deschide în 15 August 1881 la Sibiu și la care au invitat și invită pre toți românii din toate unghiurile. Dumnezeu să li ajute!» (**Aurora Română** nr.1, 1881, pg.16).

«**Românii din Cislaiania** se bucură de o deosebită grație a prea iubitului nostru Monarch. Ilustra familie Hormuzachi, mândria Bucovinei, s-a ridicat chiar zilele trecute la rangul de Baron» (**Aurora Română** nr.1, 1881, pg.16).

«**În gimnasiul din Suceava** ni s-a conces introducerea limbei române ca limbă de propunere: deocamdată în clase paralele. Va să zică, «Pita și cuțitul ni s-au dat în mână» și, acuma, se uită toată lumea la noi

întrebându-se: oare ști-vor manevra cu aceste și nu se vor blama românii bucovineni? Este deci treaba și datoria noastră să ne-ngrijim ca să s-nscrie cât mai mulți școleri pentru despărțitura românească. Iată ocașiune minunată unde boerimea, preuțimea, învățătorii pot să-și arate iubirea lor cătră popor» (**Aurora Română** nr.1, 1881, pg.16).

«**Românii Cernăuțeni** au înființat o societate pentru cultivarea cântării bisericești și lumești. Ea se numește «Armonia». Președintele ei este Dl. Leon cav. de Goian, iar statutele unei societăți politice numite «Concordia» s-au înaintat «naltului Guvern c.r. spre întărire, și în curând se va constitui și acea societate... Dă. Doamne, să fie de bun augur!» (**Aurora Română** nr.1, 1881, pg.16).

«**Serată cu joc.** Studenții academici români dela universitatea din Cernăuți aranjează în 3/15 Septemvre 1881 în sala hotelului «Langer» (Suceava) o **serată cu joc**. Venitul curat este destinat spre ajutorarea studenților sermani din despărțitura română dela gimnasiul Sucevei. **Bilete pentru familie** 3 fl., pentru 1 persoană 1 fl. 50 cr.; studenții plătesc 1 fl. Să ne grăbim a contribui cu toții obolul nostru după puțință!» (**Aurora Română** nr.2, 1881, pg.30).

«**Biserică nouă de sântit în Rus-plavalari**, decanatul Sucevei. Parochul din Rus-plavalari, decanatul Sucevei, Cucernicia Sa, părintele paroch Leon Popovici, a reușit cu bravii săi parochieni a construi și înzestra din contribuții benevole o biserică nouă în comuna Plavalari. Înalt P.S.S. Părintele Metropolit a promis prea grățios că va merge În-su-și Î.P.S.S. s-o sântescă în ziua de 18 Septembrie 1881, stil nou. Fie-ni dertat a-i striga D-lui paroch Popovici: Bravo, părinte! Astfel de fapte îl decorează și-l excelează pe un preut! Iar parochienilor Sântiei Sale, bravilor Plăvălăreni, li zicem din inimă sinceră și curată: Dumnezeu să vă primească jerfele ce le-ați depus pe sântul altar al credinței părinților noștri!» (**Aurora Română** nr.2, 1881, pg.30).

«**Dr. D. Bendella consilier superior de tribunal.** Acest ilustru bărbat al nostru a serbat vineri, 9 Septemvre 1881, stil nou, jubileul său

de serviciu de 40 ani. Ovațiunile ce i s-au făcut cu această ocaziune au fost multiple și demne de demnitatea și meritele nedisputabile ale acestui judecător conștiincios și patriot bun» (**Aurora Română** nr.2, 1881, pg.31).

«**Portretul lui Ștefan cel Mare.** Domnul Nicolai Ionescu, profesor la universitatea de Iași, deputat, fost ministru de externe al României, vizită zilele trecute Capitala noastră (Cernăuți). Scopul călătoriei D-Sale a fost să-și procure o copie de pe noul portret al lui Ștefan cel Mare, aflat într-o carte foarte veche, scrisă cu mulți ani înaintea morții lui, adevă la anul 1473.

Acest portret ni-l prezintă pre Ștefan cel Mare cu barba rasă și cu păr galben, va să zică altminter de cum ni-l reprezintă toate celelalte portrete ale lui, cunoscute până acum.

Pictorul nostru, Dl. Epaminonda Bucevschi, îi făcu o copie foarte nimerită și începu cu aceasta a se face cunoscut în România, fapt de la care poate să rezulte foarte mult bine atât pentru România, cât și pentru recunoscutul nostru artist. Noi îi dorim din toată inima cel mai călduros sprijin național» (**Aurora Română** nr.4, 1881, pg.59).

«**Domnul cavalier Constantin de Buchenthal** a compus, în anul acesta, mai multe piese naționale foarte frumoase, intitulate «Resunete din Bucovina» și le dedică «Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina». Executarea exterioară foarte elegantă, reprezentând pe fața dedicațiunii pre un român și o româncă dela țară în costum național» (**Aurora Română** nr.4, 1881, pg.60).

«**O problemă de șah.** Albul începe și face cu mișcarea a patra mat». Alb: R b5, P c3, f3, C d7, d8; Negru: R d5, P b6, d6, e6, f5 (**Aurora Română** nr.4, 1881, pg.63). Problema a fost compusă de parohul din Putila, Leon Diaconovici, și are următoarea rezolvare: 1. Albul mută C d8 pe f8, iar Negrul P e6 pe e5; 2. Albul mută C f7 pe g5, iar Negrul P e5 pe e4; 3. Albul mută P f3 pe f4, iar Negrul Pe4 pe e3; 4. Albul mută C d7 pe f6, șah și mat! (**Aurora Română** nr.2, 1882, pg.32).

«**Serata Societății academice «Junimea».** Societatea academică «Junimea» aranjează și-n acest an o serată în sala «Societății de musică» (Cernăuți)... Între altele se vor juca **jocurile naționale: «Romana» și «Călușeriul»,** carile făcură în anul trecut (în 1881) mare efect. Exercițiile pentru ambele se începură deja în 10 Ianuarie 1882, stil nou. Efect vor face și multele și elegantele costume naționale, în care vor apărea multe din damele noastre» (**Aurora Română** nr.1, 1882, pg.14).

«**Totală nepăsare la Dragomirna.** În vara trecută (1881) am avut fericirea de a vizita sânta mănăstire Dragomirna și a fi conduși de mult stimabilul Părinte Prior al ei, Preacuvioșia Sa Părintele Veniamin Jacotă, prin localitățile aceluia monument istoric sânt: prin turnuri, prin localitățile locuite și nelocuite, prin capele etc. etc. și ne-a cuprins o jale nespusă, văzând cum că ploaia, pe de o parte, iar **gunoiul secular,** pe de altă parte, și-n fine - totală nepăsare sau poate și neputință a autorităților îndreptățite, îndatorate și chemate, a **prea venerabilului consistoriu metropolitan din Cernăuți,** amenință cu totală ruinare pre acest măreț monument istoric al Patriei noastre. Nu știm cum cum stă treaba în această privință pe la celelalte sante locuri (mănăstiri) ale noastre, căci nu le-am vizitat, dară tare mă tem că nu mai bine sau poate chiar mai rău!

Atragem deci atențiunea **prea venerabilului consistoriu metropolitan din Cernăuți** asupra acestui fapt trist și dureros» (**Ion I. Bumbac,** în **Aurora Română** nr.2, 1882, pg.23).

Costumul bărbătesc, la 1882, în zona Cernăuților (Mahala, Cotul Ostriței, Sadagura), comparat cu costumul țărănesc din zona Sucevei. «Bărbații poartă sumane și cojoace ca și pe la Suceava, numai de altă croială, cușme de asemenea, iar vara - pălării de pae, lucrate de dânsii, și numai puțini pălării de lână ca prin celelalte părți ale Bucovinei. Cioricii încă-s de altă culoare: negri, nu albi, chiar negriți anume, care datină nu este românească și se pare a fi luată de la slavoni, precum și pălăriile de pac.

Portul holteilor se deosebește puțin de cel al însuraților, și anume: holteii poartă în regulă un mintean (cojoc scurt) și pălării înfrumusețate cu gherdan și pene de pân. Croiala botinilor este cea ca pe la noi (prin

părțile Sucevei), numai că, pe aici, le poartă toți suflicate și gătite cu ciucuri de pele (o datină, după cum se vede, luată iarăși dela slavoni). Cămeșele-s de in și cu mâneci mai strâmte decât pe la noi. Cămeși de bumbac sunt rare. Unii poartă și basmale de mătasă la gât, mai ales holteii, și se-ncing cu un brâu lat de lână, pre care îl numesc chingă; curele nu există mai mult, nici late, nici înguste, cu toate că mai nainte purtau» (G. Tămăiașă, în *Aurora Română* nr.3, 1882, pg.42).

Portul femeilor, la 1882, în aceeași zonă a Cernăuților, în comparație cu cel sucevean. «Copilele de 7-8 ani poartă mâne-ștergure (ștergare), nu tulpene ca pe la noi. Acest port îl întrebuițează ele până la 15-16 ani, până ce ies la joc. Dacă mai este o soră mai mare înaintea celei ieșite la joc, care încă e fată, apoi cea mică încă mai poartă ștergariul prin câțiva ani, tot ca în copilărie, numindu-se **codeancă**, purtând părul în coadă simplă și ștergariul simplu legat. Măritându-se cea de naintea ei sau fiind numai unica la părinți, apoi după 16-17 ani își schimbă portul capului, purtând părul capului împletit în găte (coc) și ștergariul legat peste găte altfel, nu ca la codence; ba, la hramuri și în sărbători mari, îmblă numai în găte pe vârful capului, cari găte le înfrumusețează cu păuni și cu feliurite flori de târg.

Portul straelor e foarte deosebit de cel dela noi. Atât codencele, cât și fetele în găte, ba chiar și nevestele poartă vara catrințe întunecate și cămeși, parte cu alțițe cusute și înfrumusețate de ele, parte cămeșoae fără pui, toate din pânză de in; pe deasupra însă poartă ele un fel de zobon (anteriu) lung, ca țiganiii dela Gura-Solcei, și unele din cele mai avute un altfel de zobon, de mătasă și cu pelcele de dihor și de mâte negre și albe, care costă peste 20, până la 25 fl. Această îmbrăcăminte o poartă toate fetele de prin prejurul acestui sat (Mahala), chiar și prin satele rusești. Numai puține poartă la grumaz mărele și, mai ales, cele sărace, iar cele avute, atât fetele, cât și nevestele tinere, poartă salbe de argint, făcute din bani de cei mari de argint de pe timpul Mariei Teresiei, pre care ei îi numesc ruble, sorcoveți sau irmilici. La unele li e alb tot peptul de bani de argint și, de s-ar aduna numai câți bani de argint se află în Mahala, întrebuițați în salbe, s-ar strânge câteva pătrări.

Încălțămintele-s, de asemenea, diferite de portul dela noi. Fetele

cele mari și nevestele tinere poartă, atât vara, cât și iarna, botine galbene de săftian moale și croite ca călțunii, și, după ce le trag pe picioare, vâra picioarele în niște pantofle, numite talpari, cu călcâie înalte și roșii, și, mergând pe drum sau la biserică, clămpănesc ca și cum ar clămpăni niște Zipzeri (mineri nemți, «țipteri») cu papuci de lemn.

Portul de iarnă este, iarăși, foarte departe de cel din părțile noastre.

Fetele poartă ștergare, deosebindu-se de neveste și de bătrâne, că îmbrobod ștergarele peste găte (cocuri). Atât fetele, cât și nevestele tinere leagă peste ștergariu, pe vârful capului, o basma de mătasă vârstată cu felurite culori și, mai ales, când este vreo sărbătoare mare sau vreo nuntă în sat.

Și cojocelule-s feliurite: Cele mai avute poartă așanumitele **ilice**, cari-s lungi mai până la pământ, largi și pe margini cusute cu piele de dihor; de asemenea, pe la mâneci și pe la brâu, iar pe la poale împesprite cu niște postav roșu ca fesurile turcești. Aceste ilice au adus încă multă sărăcie și nevoie în sat, deoarece fiecare econom ce vrea să-și mărite fata este silit să-i cumpere ilic, care ilic costează - cum am văzut cu ochii mei - cel mai slab 25 și cel mai de frunte până, ba și peste 30 fl.

Fata care n-are ilic se numără printre cele mai sărace, ba chiar și cele mai sărace se opintesc să aibă, că altfel nu se dau duse la cununie. Astfel se vâra bieții oameni în datorii până în grumaz. Ilicul acesta împistrit cu atâtea petece roșii pare încă a fi port împrumutat dela ruteni.

Femeile bătrâne și fetele mai sărace îmblă în cojoace cusute simplu, numai mai lungi și nu crețe ca pe la noi. Aceste cojoace par a fi numai dintr-o pele de berbec și nu cu brăe frumoase și rotunde ca în părțile noastre» (G. Tămăiașă, în *Aurora Română* nr.3, 1882, pp.42-43).

Portul miresei, la 1882. «Miresele (din zona Cernăuților) vin la cununie îmbrăcate în ilice. Poartă pe cap o cunună făcută din barbanoc, înfrumusețată cu feliurite flori de târg artificioase sau și cu alte flori naturale, ba unele și cu mirtă. Această cunună o așează pe găța (cocul) făcută din păr propriu și împodobită cu păuni și cu gherdane și-i slobozită cam pe ochi, spre simbol de întristăciune că iese din mijlocul tinerilor.

La gât, salbă, chiar împrumutată. Pe sub ilic, zobon (anteriu) și încinsă peste zobon cu brâu colorat, ales de dânsele și unele și de târg. În

mâini ține o năframă, pre care i-o întinde mirelui la «Isaia dântuiește» spre a nu da mâna goală unul cu altul. Această năframă a purtat-o și înainte de cununie, acasă, și în tot decursul nunții, și cu care a primit paharul oridelacine a închinat cu ea, spre închipuire că să-i meargă toate în plin. În picioare, poartă mireasa botine în pantofle» (G. Tămăiață, în *Aurora Română* nr.3, 1882, pg.43).

Românii din Mahala, Cotul Ostriței și Sadagura, grupați în, respectiv, 400, 260 și 190 de familii, se numeau, la 1882: Antonescul, Prisecariu, Crăiuț, Hostiuc, Chelbea, Cudla, Cernușcă, Magdalin, Pitei, Carp, Spânul, Mândrescul, Cernăuțeanu, Istrati, Axani, Isac, Ruptașiu, Harabagiu, Pleșca, Lazăr, Putință, Pilat, Ursul, Cucuș, Fănăriu, Căzacu, Merticariu, Roșca, Doroșiu, Zâncă, Scripcariu, iar cei cu nume deja slavizate: Mosoriuk, Zahariciuk, Maximetu, Dascaliuk, Grigorciuk, Bujeniță, Malinski, Catarinciuk, Precobciuc, Ilinciuk (G. Tămăiață, în *Aurora Română* nr.3, 1882, pg.43).

Nunta, la 1882, în ținutul Cernăuților. «Sâmbătă spre seară, după ce s-au pornit vătăjeii prin sat la chemat la nuntă, se adună vornicesele (druștele) miresei și alte fete și încep a o înfrumuseța pre mireasă, făcându-i, mai întâi, cunună de felurite flori, care cunună are s-o aibă, Duminecă, la cununie. În timpul acesta, vătăjeii, gătind de poftit, vin înapoi la mireasă și, când apune soarele, vin și pețitorii (starostele) mirelui într-acolo, însoțiți de mire și de tatăl mirelui, de schimbă inelele și darurile, și anume:

Mireasa închină întâi tatălui mirelui o năframă subțire de pânză de casă, cusută toată cu flori de mătasă de felurite culori.

Socrul îi dă dar înapoi, pe talger, după putere, 1, 2, 3 - 5 ruble de pe timpul Mariei Teresiei, alții și galbeni și cei mai săraci - sorcoveți.

După ce mulțumește, mireasa și închină cu paharul la socru, dă apoi o năframă mirelui, carele pune încă pe-atâtea, ba și mai multe ruble, dacă e avut.

După mire, închină apoi starostele, cari-i pun încă câte ceva, apoi se pun bucatele și, mai ales, o găină întregă friptă, pe care o împarte unul dintre staroști între toți câți se află în casă, până și la bucătărițe,

unde fac mult râs că găina a fost mai bătrână decât ele și că trebuia să înceapă a o ferbe măcar cu vreo câteva zile înainte de începerea nunții.

După ce s-au ospătat, se scoală și încep și cei din partea mirelui a cinsti la părinții miresei din rachiul adus de dâșii, unde se silesc foarte spre a nu întârzia.

Bând, apoi, câte două, trei rânduri de păhare, se scoală, apoi, mirele, tatăl mirelui și cu toți cei viniți cu dâșii și, mulțumind părinților miresei, își iau rămas bun dela mireasă și dela toți căsăni și se duc însoțiți de musicanții mirelui. Ajungând la mire acasă, se trimit, apoi, schimburile dintr-amândouă părțile. Schimburile constau, ca și pe la noi (la Suceava), din cămeșa mirelui, cămeșă de soacră, botinele miresei, șelutul miresei ș.a.m.d.

În acest timp, pe când se trimit schimburile din amândouă părțile, se joacă de către vătăjei și druște și alte neamuri mai aproape ale mirelui și ale miresei, la mireasă.

Gătindu-se la mireasă cununa cea de mireasă, se așează și mireasa de cătră părinți și de cătră druște la masă. Părinții miresei încep a plânge, unde mireasa, deabia mai putând de plâns (când e mirele de tot urât), ia păharul și închină la părinți și anume: întâi, la tată, tatăl, luând păharul cu mâna învălită într-o basma, închină iarăși la mireasă și, prin plâns și lacrimi, îi urează pâne și sare, viață și traiul cel mai bun cu viitorul ei soț. Mireasa închină, apoi, la mumă-sa, aceasta îi urează iarăși și așa închină mireasa, pe rând, la toți, la frați, surori, unchi, mătușe și alte neamuri cari se află în casă.

După ce a închinat la toți câți se află în casă - afară de nuntași (tineretul) - pofteste, apoi, vătăjelul miresei pre părinții ei să-i pue cununa făcută pe cap și s-o binecuvinte. Părinții, luând cununa din mâna druștelor, o țin cu mâna deasupra capului miresei, atât tata, cât și mama, și, binecuvântând-o și urându-i iarăși, i-o așează pe cap, plângând în hohote din amândouă părțile.

Tinerii nuntași ce stau la masă împrejurul miresei întonează, în acest timp, **Cântecul miresei**, pe când mireasa, părinții și druștele deabia mai pot vorbi de plâns. Melodia cântecului este foarte frumoasă și atât de pătrunzătoare încât și inima cea mai cerbicioasă n-ar fi în stare de a se roține din plâns» (G. Tămăiață, în *Aurora Română* nr.3, 1882, pg.44).

Serata din ziua de 7 februarie 1882. «Începutul petrecerii anunțat pe la 8 ore seara, dară sala, dară lojele erau ticsite cu public ales încă înainte de orele fixate. Nobilimea, preuțimea și inteligența (funcționarii) română s-au grăbit a alerga din toate părțile țării spre a contribui din parte-și fiecare la strălucitul triumf al acestei idei naționale». În costume naționale au dansat doamnele Iulia I. Bumbac, Leontina Marian, A. Procopeanu, doamna Volcinschi din Sadagura și domnișoarele Minodora Stefanelli, A. Stavrati, M. Cernevschi, Procopeanu, Munteanu și Aurora Gribovici. «Culmea efectului o produsă jocurile naționale «**Romana**» și «**Călușeriul**»... Petrecerea ținu până la 6 ore demineată, iar vinitul curat, după acoperirea speselor de 760 fl., se arată de 360 fl.» (**Aurora Română** nr.2, 1882, pp.28-30).

Haine pentru gimnaziștii săraci. «În 7/19 Mart 1882, pe la amiază-zi, avură opt băieți dela școala noastră greco-ortodoxă națională din Cernăuți, precum și doi băieți și zece copile din alte școli comunale o bucurie nespūsă. Doamna Baronesă Eufrosina Hurmuzachi, voind a onora memoria soțului Dsale, a Baronului Gheorghe Hurmuzachi, surprinse acei douăzeci de copii sermani câte cu un rând de haine, respectiv cu stofe cu haine» (**Aurora Română**, nr.4, 1882, pg.62).

În Bucovina nu mai e nici o scăpare. «La 8/20 Septembrie (Sfânta Marie Mică) 1882, a fost mare serbare la Chizătău, frunțașă comună rurală bănățeană, între Lugoj și Timișoara. Corul de plugari, cel mai vechi cor vocal românesc de țărani nu numai din Banat, ci din tot cuprinsul românismului, serba jubileul de 25 de ani. Din acest incident, s-a aranjat **primul concurs de coruri românești...**

Au luat parte 11 coruri de plugari, și anume: 1. Corul din Belinț, condus de plugarul Costa Micu, 2. Corul din Cebza, condus de preotul A. Bugariu, 3. Corul din Gruin, condus de învățătorul T. Brătescu etc...

Ceea ce a văzut Ciprian Porumbescu aici a fost pentru el o lume nouă, care l-a impresionat adânc. Nu se putea destul mira când vedea corurile sătești conduse ici de preot, colea de învățător, ba în mai multe cazuri de câte un sătean. Nu s-a mai putut stăpâni de admirare și pe unii

dintre acei țărani i-a chemat într-o cameră separată și i-a examinat acolo... Peste tot zicea că lumea cântăreață de la Chizătău e pentru el o experiență care nu are cu ce o asemăna» (**Valeriu Braniște**, Ciprian Porumbescu, Lugoj 1908).

Brașov, în 28/9 1882

Prea scumpul meu părinte

Epistola D-Tale am primit-o, în care Vă exprimați bucuria despre călătoria mea la Chizătău. Credeți-mă că și eu am avut o îndestulare deosebită... O călătorie atât de frumoasă și interesantă, și încă la o astfel de ocaziune monumentală pentru noi, Români, nu cred că s-o mai fac vreodată în viața mea.

Pe mine, ca pe unul carele, până acuma, prin țările românești puțin am mai fost, totul m-a interesat. Locurile, datinile, oamenii înșiși, porturile lor - care lucruri, în Banat, toate-s altminteră decât cum le-am văzut până acuma. Am văzut un centru puternic de românism, am văzut ce poate Românul dacă voiește, dar am și văzut că noi, față de Românii bănățeni, suntem în toate privințele îndărăpt și că nu purcedem pe o cale atât de sănătoasă și solidă ca dânșii. De aceea au și devenit, în Banat, Românii națiunea predominantă, pe când la noi, cu indiferentismul și neglijența noastră, ne înghit Ungurii și Sașii. Acuma de Bucovineni să nu mai vorbesc: acolo nu mai e scăpare. Putrejunea a crescut prea mult, încât s-ar mai putea cura ceva și numai un eveniment elementar i-ar mai putea scuti pre Românii noștri de picire totală.

Veți fi primit deja «Gazeta» («Gazeta Transilvaniei» din 27 Septembrie 1882), unde, în foiletonul de ieri, am dat un raport detaliat despre serbarea din Chizătău. Am scris-o cum am putut și poate că pentru păcătoșul de (Dr. Andrei) Mureșeanu n-ași fi scris-o, dar i-am făcut numai pe voia lui Lengher (avocatul român Ioan Lengher, fost președinte al Reuniunii române de gimnastică și cântări din Brașov -n.L.M.), carele m-a rugat să-i scriu și, în fine, am scris nu pentru M., ci pentru Românii noștri, iar în special pentru acei Români care n-au fost acolo, care poate însă priveau tot lucrul acesta cam peste umeri - să le fie o învățătură.

Am observat că, pe la Chizătău, adică prin Lugoj, Timișoara, Caransebeș etc., oamenii mă cunosc mai bine decât la noi, în Bucovina. Și cu respect se purtau față de mine... Mă purtau în brațe, iar în Lugoj făceau, în onoarea mea, soiree și mese splendide.

Drumul de la Lugoj până la Arad e cam monoton: un plan fără sfârșit de ambele laturi ale căii ferate, cu vii și plantații de tabac. Limba germană se aude foarte mult vorbindu-se, mai puțin cea maghiară.

De la Arad, am mers într-un coupe cu un călugăr franciscan până la Radna-Lippa, unde e o mănăstire mare a lor. Franciscanul mă întrebase ungurește unde mă duc. Eu îi răspund românește că nu înțeleg limba maghiară. Atunci începu el românește, dar o limbă atât de frumoasă, atât de curată și de corectă cum rar am mai auzit-o. El e italian de naștere, crescut în școala de misionari din Roma, și a fost trimis prin România etc. și acum e în Ungaria. Un bărbat foarte inteligent, cu științe adânci și maniere foarte nobile.

De la Lipova, am mers singur până la Alba Iulia. Era noapte și am dormit tot drumul. La Alba Iulia, intrase un ofițer și un popă catolic. Acestea le povestesc numai ca să Vă dau o mică probă ce însemnează aceea a fi un om cult. Popa mă întreabă pe ungurește unde merg. Îi răspund pe nemțește că nu-l înțeleg. Atunci, înfuriat, se întoarse el către ofițer și-i zice ungurește:

- Ce rușine să trăiești în țara ungurească și să nu știi ungurește!

Ofițerul era german, dar știa ungurește. I-am dat o mică explicațiune, popa însă n-a mai vorbit cu mine. Cu ofițerul vorbea și nemțește, pe mine însă nu mă mai află demn de a-mi vorbi, fiind eu un om atât de necult și nu știu limba maghiară. Ce deosebire mare între franciscanul inteligent și între maghiarul de popă!...

La noi se face toamnă în toată forma. Pomii îngălbenesc, diminețile și serile sunt reci, promenadele triste; numai din când în când auzi vreun rătăcit șovăind prin frunzele căzute.

Eu am mult de lucru acasă. M-am apucat de toate, doară aș mai uita de necazurile vieții. În 4 săptămâni, aranjez un nou concert românesc de orchestră, la care s-au anunțat deja 120 persoane. Programa conține numai compoziții ale mele, și anume: 1. **Uvertura la Crai-Nou**, 2. **Hora Prahova**, 3. **Ah, suflete!**, 4. **Vals**, 5. **Te-ai dus**, cântec aranjat pentru 4

cornuri, 6. **Mazurca**, 7. **Doina**, pentru piston (Flugelhorn), 8. **Potpouris** din cântece naționale. Prețul de intrare l-am pus anume moderat - 60 cr. - ca să poată veni și cei mai puțin avuți.

Ciprian

(**Junimea literară** Nr. 6-7, iunie-iulie 1923, pp.139-141)

«**Procesul contra Bancei Rusticale**. În urma stăruințelor d-lui Adolf Kottlar, s-a intentat proces acestei Bance și "naltul regim a și destinat anume un judecător, carele cercetează, ascultă și primește toate plângerile acelor ce se cred nedreptațiți de Banca Rusticală.

Domnul Adolf Kottlar provoacă pe toți acei țărani carii au de a se plânge în contra acestei Bance să se grăbească a-l împuternici pre Domnialui, cât mai curând, căci el li va apăra interesele fără nici o plată» (**Aurora Română**, nr.5, 1882, pg.77).

«**Decorațiuni române**. M.S. Carol I, Regele României, a excelat pre doi dintre compatrioții noștri, pre mult meritoșii literați, profesorul Juvenal Stefanelli și academicianul S.Fl. Marian, oferindu-le decorațiunea «Bene-merenti» clasa I, care se dă pentru merite literare deosebite. **Gratulăm meritelor și stăruințelor recunoscute în acești doi bărbați activi!**» (**Aurora Română**, nr.5, 1882, pg.77).

O subvenție împărătească. «Maestatea Sa C.R. Apostolică, cu rezoluțiunea prea înaltă dintr-a 4 Mart 1882, binevoi a acorda prea grațios, din fondul religios al Eparchiei, deocamdată pe trei ani, o subvențiune câte de 1500 florini... (pentru) a susține un **Jurnal bisericesc literar (Candela)**, ca organ propriu pentru lățirea și fructificarea științelor teologice în cler, respândirea învățăturelor religioase morale în poporul creștin și pentru și învioșarea intereselor de viață ale Bisericei noastre drept-credincioase din Bucovina, după dogmele și așezămintele Bisericei ortodoxe ecumenice, între marginile legilor publice de stat» (**Aurora Română**, nr.5, 1882, pg.78).

«**Festivitatea Habsburgică**. În 27 Decemvre 1882, stil nou, se-mplinesc 600 de ani dela suirea glorioasei Dinastii Habsburgice pe Tronul

Austriei. Această zi memorabilă și de-nsemnătate mare pentru întregul Imperiu Austro-ungar se va serba solemn în întregul imperiu. Pregătirile s-au și-nceput» (**Aurora Română**, nr.11, 1882, pg.176).

«**Mulțămire**. Sub președința Inspectorului școlii confesionale greco-ortodoxe de aici, a Înalț Preacuvioșiei Sale D. Archimandrit-Mitrofor și Vicar general **Arcadie Ciupercovici**, s-a înființat, în luna trecută (noiembrie 1882) un Comitet Consistoriu... cu nobilul scop ca, prin colecte dela binefăcători mărinimoși, cărora le zace la inimă prosperarea școlii acesteia, să vie întru ajutoriu copiilor săraci... Din banii cei încuși (190 fl. 30 cr și 2 franci) s-au procurat cărți de școală în valoare de 11 fl. 37 cr., cari s-au împărțit, fără întârziare, la 16 școleri, precum și îmbrăcăminte, și anume: 21 părechi de pantaloni, 18 bunde, 8 părechi de încălțăminte și 5 căciule, în valoare totală de 128 fl. 85 cr., rămășița de 50 fl. 8 cr. și 2 franci s-au pus în casa patrimonială ca fond de rezervă» (**Aurora Română**, nr.12, 1882, pg.199).

Pojorâta, refugiu visat de Ciprian Porumbescu. „Și știi tu unde vreau să mă duc? La Pojorâta! Nu știu de ce mă atrage așa de mult această localitate, neîncetat gândesc la acest loc frumos și, în special, la locuința ta idilică - o văd așa de viu înaintea ochilor. Acolo aș voi să mă retrag, să mă retrag în munți, departe de orice zgomot și de toată agitația lumii, numai eu singur și cu gândurile mele, și, eventual, și cu vioara mea. O, dulce trebuie să fie să șezi, singur, la focul de lemne de brad, ce pâraie și să visezi, să visezi... Sau să visezi în pădurea de brazi, ce freamătă, șezând pe mușchi moale, să visezi mereu!” (**Ciprian Porumbescu**, Scrisoare către Ștefan, Nervi, 30 decembrie 1882).

Ultima noapte a lui Ciprian Porumbescu. 1883, iunie 6. „Îl văd, cu ochii lui mari și frumoși, cum se uita trist și dureros la mine, zicându-mi:

- Măriorică, tu trebuie să fii pregătită pentru sfârșitul meu, să fii sprijinul tătuței, să nu plângi, să nu te prăpădești, căci zilele mele sunt numărate. Eu mor!...

Și eu trebuia să fiu tare, să mă țin să nu izbucnesc în hohote de

plâns, să-l mângâi, zicându-i că se va face bine. Vom pleca, amândoi, la Gleichenberg și va veni sănătos de acolo. Mă întreba, câteodată:

- Vei fi tu, Măriorică, în stare să mă conduci, să mă sprijini de braț?

Se scula încet și eu trebuia să merg, cu el, prin casă, să vadă dacă îl pot conduce la braț. Sărmanul frate, cât a suferit! Numai eu și sufletul meu cunoaștem suferințele sale.

Cu vreo două zile înaintea morții, a venit fratele Ștefan, cu cumnata, Laura. Sărmanul Ciprian s-a bucurat mult, văzându-și fratele. Luni seara, am stat cu toții pe lângă el. A mâncat destul de bine, a făcut glume cu Ștefan, a cerut un pahar de vin - și a adormit. Eu stăteam, ca întotdeauna, lângă el. La 12 noaptea, se trezește și zice:

- Măriorică, mi-e foarte rău. Să vină toți lângă mine. Să vie și bătrâna Safta (femeia care ducea greul gospodăriei, după moartea mamei.) Să știți că, la două ceasuri, sunt mort...

Și-a luat rămas bun de la toți, cu vocea limpede, cu privirea clară și frumoasă:

- Nu lăsați să moară munca mea!, au fost ultimele lui cuvinte.

Picioarele i se răciseră, dar el era conștient.

Încet, a adormit ca un sfânt”. (**Mărioara Porumbescu-Rațiu**, Scrisoare adresată profesorului Leca Morariu, 21 septembrie 1931).

„Sunt aceia români și au ei simțul național?”

Înaltul cler bucovinean depune omagii la picioarele Împăratului. «Zilele acestea (începutul lunii mai 1886), a plecat la Viena o deputațiune spre a înmâna Maiestății Sale Împăratul o adresă de mulțămire din partea bisericii ortodoxe orientale a Bucovinei pentru grațiosul scut oferit în timp de o sută de ani dela constituirea organică a bisericii noastre în anul 1786». Delegații, conduși de I.P.S. Mitropolit Dr. Silvestru Morariu, erau români de viță veche, precum: Arcadie

Ciupercovici (fost Ciupercă, dar numele neaoș nu prea suna «vienezește», deci și l-a schimbat singur), M. M. Calinescu, Dr. I. Țurcan, I. Martinovici, Artemie Berariu, Baronul Victor Stîrcea, Dr. I. Zotta, Iancul Lupul, Isidor cav. de Zotta, Dr. N. Grigorcea și Dr. Tomașciuc.

Crime și furturi, înaintea curții cu jurați din Suceava. În luna mai a anului 1886, justiția suceveană a avut de judecat opt mari procese. Feodor Popiuc și Iftimie Ieremievici au fost judecați pentru omor și jaf («prădăciune»), Nicolai Cailean, Nistor Șutu, George Croitoru și complicii lor - pentru furt, Nicolai Rămaș, Ilie Rusu și complicii - pentru jaf, Franz Dworzak - pentru însușire de bani publici, iar Ferdinand Gasser și subalternii săi - pentru... abuz de putere în exercitarea funcțiunii.

Ca să vezi obiceiul curat neromânesc la un tribunal sucevean din vremea raptului habsburgic!

Furtul unei fete din Frătăuții Vechi. Aceeași curte cu jurați din Suceava, prezidată de consilierul Hailing, asistat de judecătorii George Pruncu și T. V. Stefanelli (cel mai fidel prieten bucovinean al lui Eminescu) a judecat, în mai 1886, cazul lui Nicuță a Iftinchii, din Frătăuții Vechi, «un băiat oacheș și frumușel», care a răpit-o pe tânăra lui consăteancă Varvara Istrati, «o copilă negricioasă și frumușică de 15 ani, care, cu toată tinerețea sa, avea deosebit gust să se mărite» și care, în prealabil, se logodise cu Nicuță, urmând ca nunta să se facă cât mai curând posibil, căci mireasa nu mai avea răbdare să tot aștepte noaptea fericii. Din nefericire, lui Nicuță i-a venit recrutarea și-atunci focoasa frătăuțeană și-a aflat un alt logodnic, care scăpase de recrutare, numai bun să-i facă pocinogul.

Aflând de trădare, Nicuță jură răzbunare și, pe la cășlegi, se întovărășește cu niște prieteni, o răpește pe tânăra rea de muscă, «o pune în săniuță, o acoperă cu o manta ca să nu se răcească» și mână până la Frătăuții Noi. Acolo, în casa unui cunoscut, Nicuță își așează iubita la căldurică, pe cuptor și, după ceva iubăreată galceavă, o... răcorește într-un mod cât se poate de tandru.

Ajuns în fața judecătorilor pentru că jandarmii și-au făcut datoria, asistat de avocatul Matei Lupu, editorul Revistei Politice, bietul Nicuță

răspunde cu sinceritate interogatoriului:

«- Și de ce ai furat-o?

- Am vrut să-i trag o frecătură ca să mă ție în minte.

- Varvara nu s-a împotrivit?

- S-a scâncit și ea ca toate fetele, dar mi-a urmat fără împotrivire.

- Nu-ți pare rău de fapta ta?

- Să-mi pară doară rău că n-am răfuit-o cum se cade».

Curtea cu jurați cugetă și ajunge la concluzia că chestia asta cu «frecătura» reprezintă, în fond, doar «o șagă de cășlegi», așa că pronunță «verdictul de achitare» a învinutului Nicuță a Iftinchii din Frătăuții Vechi.

Gelozia ducesei de Sforza. Românul bucovinean al anului 1886 nu putea să absenteze de la viața mondenă a imperiului din care și el, cu mândrie, făcea parte. Așa că i se povestește, ca să fie informat, despre cumplita gelozie a ducesei de Sforza, care l-a auzit pe soțul ei rostind în somn numele «Cora». Ducesa, bănuind ce-i mai rău și neaflând nimic sigur, în ciuda cercetărilor, hotărî să dea divorț. Ei bine, și tocmai în ziua în care ea dorea să-i dea ducelui dramatica veste, acesta intră fericit în iatacul ei, ținând în mână un giuvaier cu diamante:

- Uite ce ți-am cumpărat de bucurie că Cora, la alergarea de cai, a câștigat premiul cel mare!...

Începe emigrarea... coloniștilor germani din Bucovina. «Coloniștii germani din comuna Ilișești au trimis pe unul din ei la America, ca să se încredințeze despre starea de acolo și să le raporteze. Delegatul s-a întors. Raportul său a fost mulțămitor. Vreo douăzeci de familii germane își vând acum pământul și-s gata de ducă la America».

Hoțul Gavril Rusu-CIOFLINC. Originar din satul Plutonița, ținutul Câmpulung (în 1886), Gavril Rusu, zis CIOFLINC (cioflingar = om fără căpătâi) «a săvârșit mai multe prădăciuni și omoruri» prin munții Bucovinei și prin ținutul Fălticenilor. A fost prins în 1880 și închis la Câmpulung Moldovenesc, unde urma să fie judecat. După o evadare spectaculoasă, CIOFLINC s-a retras în România, pentru a scăpa de

puterile trimise pe urma lui de tribunalul din Suceava. La rândul lor, jandarmii români îi țin calea, dar n-au norocul să dea nas în nas cu temutul hoț, care petrece dintr-un han în altul, fără să-i pese de puterile reunite ale celor două țări.

Furtună cu victime la Bosanci. Mari nenorociri s-au abătut asupra Bucovinei, în ziua de 8 iunie 1886, pe la orele 14, ca urmare a unei «furtuni împreunate cu grindină și trăsnete». Cumplit de afectate au fost semănăturile de pe teritoriile localităților Ițcanii Noi, Ipotești și Bosanci. Pe imaşul dinspre Nimirceni al comunei Bosanci, unde bărbații săpau piatră pentru temeliiile caselor, trei dintre ei au fost loviți de trăsnet. «Unul, fiind lovit în piept, rămase pe loc mort, al doilea, căruia i s-a părilit capul, a trăit numai până a doua zi, iar al treilea, căruia i s-a paralizat mâna stângă și piciorul drept, trăiește și acum, dar mintea-i e tulburată».

Fulgerul vatămă Turnul clopotniței vechii mitropolii din Suceava. În aceeași zi, la orele 14 și 30, un fulger a lovit Turnul clopotniței fostei mitropolii a Sucevei, sfărâmând acoperișul, de la cruce în jos, «în partea dinspre apus, de unde venise și furtuna. Vârful turnului, care a fost mai întâi lovit, s-a desfăcut cu totul și-n același moment zburară mai multe bucăți de acoperiș în toate părțile, iar fulgerul, sfărâmând și o bucată de zid, se vârî în partea dinspre apus în pământ... Acoperișul turnului era făcut abia în anul trecut, iar turnul este zidit de ostașii pribegi ai lui Carol XII din Suedia». După bătălia de la Poltava și asediul Benderului (unde se retrăsese Carol) de către turci, «ostașii lui rămași prin Moldova salahoreau prin târguri și mănăstiri. În Suceava zidiră ei Turnul clopotniței... În Moldova domnea, atunci, Nicolai Mavrocordat».

«Polonii, cei mai mici la număr între națiunile din țară, desfășură pretențiuni și cer lucruri pe care nu le mai poate concede poporul român, dacă nu voiește să fie periclitat în existența sa națională... Ei pășesc cu deviza în frunte să se polonizeze țara. Și, pentru că pretind ei polonizare, pentru că trec limitele care ne despart de ei și pentru că văd că noi ne opunem și ne apărăm în contra acestor agresiuni, de aceea au început cu ura și cu iezuiții în contra noastră.

Vina este pe partea lor și ei ar trebui să zică că au păcătuit.

Să vedem cine sunt Polonii noștri?

Cea mai mare parte sunt Germani polonizați, veniți din toate părțile în această țară, care i-a primit cu brațele deschise, oameni care nu voiesc să sufere altă națiune lângă ei, oameni care ne vădesc ură și dispreț la orișicare ocaziune și care născocesc câte și mai câte în contra noastră, voind să ne discrediteze înaintea lumii ca să poată ei mai ușor lucra pentru ideea polonă» (**Revista Politică**, Anul II, nr. 3, 15 Iunie 1887, pg. 1).

Omagiu clerical, la treptele tronului. «Înalt P.S. Mitropolitul Dr. Silvestru Morariu, după ce a predat Majestății sale adresa de mulțămintă a clerului și poporului din Bucovina, a fost, împreună cu cancelariul sinodal, părintele Artemi Berariu, la băile din Carlsbad pentru căutarea sănătății Sale și s-a întors vineri, înainte de Duminica Mare, la Cernăuți» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 3, 15 Iunie 1886, pg. 11).

«În familie, se vorbește cu predilecțiune în limbi străine. Se țin servitori, guvernante și învățători care nu știu nimic românește, măcar să le scoți ochii. Copii sunt obligați să învețe o limbă care nu-i cea română. Ei trec apoi la școală, în care nu se învață defel românește sau, conform planului de învățatură, foarte puțin. Ba unii chiar se simt prea încărcăți și cu învățatura limbii române și, fiind învățatura aceasta numai facultativă, cer să fie dispensați de ea și dispensul acesta li se acordă cu multă plăcere și bunăvoință. În urma urmelor, te trezești cu oameni coțiți, cu studiile terminate, care intră în funcții publice fără să cunoască limba poporului pentru care și cu care trebuie să lucreze. De-o hârtie scrisă în limba română, care ar ieși din mâna oamenilor noștri, nici vorbă nu-i.

Amicii și cunoscuții, altfel români, corespundea în întreolaltă într-o limbă care-i diferită de cea română.

Dacă se mai află, ici-colo, câte unul care se ține de limba sa română și nu voiește să întrebuițeze în afacerile sale o limbă străină, acela este calificat de prost, exagerat, fanatic și necioplit...

De la parochiatele noastre nu mai vezi scrisoare românească. Mărturiile de sărăcie, ba chiar și mărturiile de botez, de cununie și de moarte, care trebuie să fie ad-literam conforme cu originalul român, se

emit în limbă străină...

În societăți, la baluri și petreceri, tineretul nostru conversează, de regulă, într-o limbă care nu-i cea română. Deși la gimnaziul din Suceava există clase paralele române, în care se învață în limba română, totuși, aflii părinți care își înscriu copiii în paralele germane. Sunt aceia români și au ei simțul național? Pofțim de progresează, națiune, dacă aceia ce te constituie nu-ți cultivă nici măcar limba!» (Revista Politică, Anul I, nr. 4, 1 Iulie 1886, pp. 3-4).

«Raportul între noi și Rutenii din țară este și mai strâns, căci acest popor nu ne este sfințit numai cât prin religia care ne leagă, ci și prin amestecarea familiilor române și rutene între ele. Fi-vor mulți rutenii din țară care n-ar avea cunoștință despre aceea că în vinele lor curge și sânge românesc? Iar, pe de altă parte, Românii nu sunt ei, în mare parte, înrudiți cu Rutenii, nu sunt cuscri, cumnați, gineri, socri și nurori - de o parte și de alta? Oare satele de peste Prut n-au fost ele românești până înainte de 50 de ani? Elementelor celor străine, venite din Galiția, le-a succes a ruteniza o parte din țară și a dezbină pe locuitorii ei în două partide naționale, una contra alteia; totuși, legăturile între Români și Ruteni nu s-au rupt, căci religia și chiar sângele sunt un factor foarte puternic în viața națională, care nu-i lasă nici pe Români, nici pe Ruteni a se trata ca dușmani.

Veneticii din Galiția, care, prin semănarea discordiei, voiesc a stăpâni țara, la Români nu află încredere niciodată, iar în ce-i privește pe Ruteni, aceștia n-au nici o cauză a se plânge în contra Românilor, căci, pierzând Românii atâția conaționali, care au devenit Ruteni, puterea lor a slăbit și nu mai sunt în stare a griji și pentru acei ce i-au părăsit, și nici aceea nu se poate cere de la Români ca ei să propage în țară ideile și tendințele uneltitorilor din Galiția...

În timpul din urmă, observăm că și Polonii se girează ca protectori ai Rutenilor. Au Rutenii încredere în protecția aceasta și sunt ei în stare a-și închipui că aceiași Poloni care îi sugrumă și-i persecută în Galiția ar fi, în Bucovina, prietenii lor sinceri?» (Revista Politică, Anul II, nr. 4, 1 Iulie 1887, pg. 2).

Numiri de decani. «Pentru anul 1886/87 sunt aleși: ca decan al facultății teologice - profesorul Constantin Popovici, ca decan al facultății juridice - prof. Enric Singer, iar decan al facultății filosofice - prof. Emilian Kaluzniacki» (Revista Politică, Anul I, nr. 4, 1 Iulie 1886, pg. 12).

La Fundu Moldovei, fură... polițistul. Într-o dimineață de început de iulie a anului 1886, gospodarul Dumitru Andronicescu, din Fundu Moldovei, constată că, peste noapte, cineva i-a furat tot fânul din podul grajdului. Păgubitul se adresează autorităților, inclusiv polițistului sătesc Simeon Cailean. Autoritățile demarează o anchetă și, în scurt timp, fânul furat este descoperit în pivnița... cancelariei comunale, hoțul fiind nimeni altul decât polițistul Simeon Cailean, care a avut o «idee în adevăr foarte iscusită... căci cui i-ar plesni prin cap să cugete că canțelaria comunală ar putea fi depozit de lucruri furate». Judecat la fel de rapid, «polițaiul Cailean a fost pedepsit de judecătoria din Câmpulung cu opt zile de închisoare pentru acest furțișag. Ori și cum, polițaiul n-ar trebui să rămână nici o oră mai mult în slujba comunei, căci țapul nu poate fi grădinar, și toată responsabilitatea cade pe primar, dacă suferă astfel de slujbași, care, în loc să prindă pe furi, fură singuri». (Revista Politică, Anul I, Nr.5, iulie 1886).

Victima unei mame fără inimă. La Piedecăuți, în nordul Bucovinei, străjerul de noapte Vartolomei Pișec a descoperit, în vecinătatea casei mortuare, cadavrul unei fetițe. «Moarta era îmbrăcată cu o cămășuță nouă, subțire și cu guleraș, iar cu alta, mai veche și fără guler, era acoperită deasupra. Copila avea acum și vărsat pus la mânuțe și era de o frumusețe nespūsă. Medicii, unul din Coțman și altul din Sniatin, spun că copilița a suferit de foame. Făptuitoarea tirană până acum încă nu este cunoscută. Se presupune însă că e o mazurcă din Galiția, care, mergând la Basarabia sau România la lucru și, voind a se mântui de povară, și-a omorât copilița». (Revista Politică, Anul I, Nr.5, iulie 1886).

Afirmarea elitelor românești în Bucovina. «Dl Mihai Pitei, consilierul curții de apel, a primit conducerea tribunalului din Cernăuți,

pe timpul absenței presidentului...

Sunt numiți ascultanți c.r. domnii Nicolai Polonic, la tribunalul din Suceava, iar Valerian Halip - la tribunalul din Cernăuți. Dl. Alexandru Băncescu, controlor vamal, este numit șef de oficiu.

Marți, în 6 Iulie 1886, s-a serbat, în Aula Universității din Cernăuți, promoțiunea festivă a candidatului teolog, D-lui Corneliu de Săvescu, în Doctor al Științelor Teologice. Actul s-a săvârșit de Rector, magnificul Dr. C. Hiller, profesor B. de Repta - ca decan al facultății teologice, și profesor Dr. B. Mitrofanovici - ca promotor».

A treia sesiune ordinară a curții cu jurați de pe lângă tribunalul din Suceava se va desfășura în ziua de 2 August 1886, la ora 9 dimineața. Presidentul curții cu jurați va fi Dl. Isidor cav. de Zotta.

Emilian Berariu... s-a născut în anul 1850, în Berchișești, și și-a făcut studiile la școala reală și la pedagogiul din Cernăuți. După terminarea studiilor, a lucrat cu mult zel pe terenul didactic în Stiria, Câmpulung și, în urmă, la Vatra Dornei.

Din băile din Dorna ni se scrie cum că în comisia de cură s-au ales următorii domni: Vasile Deac, Pinteș Tămăveanu, Gheorghe Balmoș, Dr. Binder, Dr. Wohl, Dr. Loebel, Constantin Scînteuță, Dr. Petru Isecescu și F. Fritsch» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 5, 15 Iulie 1886, pp.9-11).

Preferințe tabacice în Bucovina anului 1886. Fumatul devenise, spre sfârșitul secolului al XIX-lea o adevărată modă în întreaga Europă. Cum împlinea 20 de ani, bărbații, inclusiv preoții, fumau cu patimă, fără să se zgârcească la «iroseala de parale» pe tutun, care încă nu era considerat «iarba dracului».

În Bucovina anului 1886, se fumau țigări «Britanica», care costau 6 cruceri (creițari) și jumătate, «Cuba» - la 5 cruceri și la 4 cruceri, «Portorico», «Virginia» și «Trabuco» - țigări scumpe și rafinate. Mulțimea prefera țigările numite «Scurte» și «Literak» - de numai jumătate de crucer «snopul». Este de la sine înțeles că, dat fiind specificul românesc, în Bucovina «creșterea consumului (de țigări) se aplică numai la calitățile inferioare».

Multe crâșme la Bosanci! «Astăzi, numărul crâșmelor a crescut așa de mult încât nu-i stradă, nici ungher de sat în care n-ai afla câte o

crâșmă. Și avem multe străzi și multe unghere. Nu știu în ce raport stau crâșmele cu bețivii și nici nu-mi bat capul a stabili o regulă care ar arăta de s-a înmulțit crâșmele din cauza bețivilor sau bețivii din cauza crâșmelor. Știu una și acela e lucru adevărat: că comuna are crâșme o mulțime și o mai mare mulțime de bețivi. Nu numai sărbătorile și duminicile sunt ele pline, dar și în zile de lucru. Bea mic și mare, bărbat și femeie. Bărbatul își bea banii agonisiți, femeia vinde munca ei din casă, iar copiii înșală pe părinți și toți își fac chef. Crâșma este locul cel mai obișnuit de întâlnire și de sfătuire. Orice negoț, orice schimb, vânzare și cumpărare se face în crâșmă și crâșmarul e mijlocitorul. Nopti întregi, vara și iarna, roiau crâșmele de oameni. Ele erau și acele locuri în care se plămădeau mulțimile feluritelor crime și călcări de lege. Gospodarii începuseră a scăpa, moralitatea și religiozitatea începură să dispară, nu mai exista ordine, nu mai era frică nici de Dumnezeu, nici de oameni. Comuna noastră (Bosanci - n.n.) mergea spre pieire» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 5, 15 Iulie 1886, pg. 7).

Jalnica stare a bisericilor din Suceava. În 1886, există, în Suceava, «trei biserici cari poartă pe crucea lor fragmente din istoria noastră», aflate într-o stare jalnică «și am trebui să zicem, fiind drepti în judecata noastră, că a noastră e vina» pentru felul cum arată.

Astfel, «biserica Sf. Dumitru, care se află lângă strada principală, în mijlocul orașului și pe lângă care trebuie să treacă, în fiecare zi, suceveanul cât și străinul călător, e în destul știută prin vechimea ei. Acest loc ar trebui să fie păzit ca ochii din cap, ca să nu auzim în urmă bănuie că noi nu știm prețui această piatră scumpă, acest mărgăritar moștenit de la străbunii noștri. Am spus că această biserică e așezată în mijlocul târgului, dar nu am spus că ea e desgrădită și că locul liber din jurul ei e loc de preumblare pentru vitele Sucevei. Aici e staniște și cărăușii, ale căror care sunt încărcate cu piei ori cu scânduri, poposesc în acest loc și-și hrănesc caii sau boii trudiți și, la urmă, se reazimă de zidurile sfinte, își aprind luleaua și privesc cu mulțumire sufletească la trecători. Gospodina harnică din megieșie se duce în fuga mare la zidul bisericii și-și ia nisipul trebuincios. Pompierii - apărătorii și scutul Sucevii - își așează tulumbele și poloboacele de apă lângă biserică și veghează

sub zidul ei înnegrit de vreme și ploaie, de crezi că Sf. Dumitru e o pompierie. Dezolarea bisericii, dezordinea și gunoiul din jurul ei dovedesc lămurit nepăsarea creștinilor ortodocși.

Tot într-o astfel de stare se află și biserica **Mirăuți**. Această biserică, model de arhitectură, stă descoperită și dezgrădită. De mulțimea anilor și din cauza ploilor, această zidire scumpă și prețioasă se surpă. Țintirimul bisericii e un imaș public pentru tot felul de vite ale tuturor confesiunilor din acest târgușor. Și nu numai atâta. În lăuntru bisericii s-a dat, cu un preț de batjocură, la niște negustori israeliți în arendă și aceștia au prefăcut biserica într-un magazin. Tot felul de piei, dubite și nedubite, poți afla aici. Ce diferență există între timpul când biserica Sf. Dumitru era cazarma soldaților leși și între timpul de azi, când biserica Mirăuților e magazin israelit? Și, totuși, există una. Atunci erau vremuri grele, războaie și nevoi, iar astăzi - timp de pace, libertate și traista plină de drepturi. Atunci sufereau creștinii astfel de abuzuri, iar astăzi le permit cu voie...

Biserica **Sf. Ioan** se află în mai bună stare decât cele amintite. Ea este sprijinită atât din partea Austriei, cât și din partea României. Dar, cu tot sprijinul, am dori mai multă ordine și îngrijire. Intrarea în biserică e cu totul neglijată. Zidul intrării e crăpat și nimănui nu-i trece prin minte să-l restaureze. În ograda bisericii întâlnești, de multe ori, vite păscând, cu toate că acest loc e un loc de pelerinaj. Locuințele călugărilor au asemănare cu orice, numai cu chiliile mănăstirești nu...

Dacă ar avea alt popor, cu alt rit, aceste prețioase biserici, am sta uimiți și am admira interesul, îngrijirea și jertfele care s-ar face pentru ele.

Biserica rutenilor și cele armenese se află într-o stare foarte bună și cu drag te uiți la ele și le admiri.

Neîntrerupt zicem, cu ton plângător, că religiozitatea la poporul nostru a decăzut, că moralitatea a dispărut, că românul nu-i mai mult român. Această plângere e adevărată. Să nu acuzăm însă poporul de rând, căci el e bezmetic și nu știe ce face. Să nu-i dăm vina lui, căci el e mai puțin vinovat. Să acuzăm inteligența noastră, să îndreptăm bănuielele în contra conducătorilor noștri și să zicem că vina e a tuturor creștinilor români».

Primarul din Bădeuți ia mită. Pe 12 iulie 1886, 20 de țărani din comuna Bădeuți s-au înțeles cu un agent din România să plece în regat «ca să lucreze la lanurile și moșiile boierești». Ca să obțină pașaportul, sătenii aveau obligația să nu înregistreze restante la dările anuale, să fie «liberi de arme» și să plătească o taxă de timbru de 1 florin. Primarul Bădeuților, Gavril Cazac, a pretins consătenilor lui câte 10 florini, dar, în cele din urmă, și-a limitat pretențiile la doar 5 florini de persoană, obținând, astfel, un venit necuvenit de 80 de florini, într-o singură zi. Vina pentru corupția autorităților comunale aparține, desigur, «autorităților politice, care, în butul tuturor plânsorilor, nici că încearcă a vindeca rana deschisă». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.6, august 1886).

Conflicte silvice între bucovineni și ardeleni. Începând cu anul 1879, locuitorii unor sate ardelenesti au tot încercat să se facă proprietari peste mari suprafețe de pădure bucovineană. Prima încercare de «a rumpe o bucată mare de moșie de la Runcu Dornei» au făcut-o cei din Josenii Bârgăului, dar abuzul a fost stopat prin intervenția hotărâtă a «comisiunii cislaitane». În 15 iulie 1886, 17 gospodari din Tiha Bârgăului, însoțiți de «un inginer al pădurii fondului școlar năsăudean» au încercat să rupă o bucată de moșie «de aproape 2 stânjani, de amândouă părțile stradei dela dealul Plaiu, dela granița Bucovinei, numită Priporu lui Candrea, în partea estică a pădurii fondului religios al Bucovinei. În acest mod, au avut ei de gând să ia circa 1000 iugăre din proprietatea Bucovinei». Grație «vigilului silvestru bucovinean», cei 17 ardeleni «fură prinși și duși cu escortă de 3 jandarmi, 4 vigili silvestri înarmați» la pretura din **Natra Dornei**, unde urma să înceapă «pertractarea politică» a acestui conflict de hotar între locuitorii Tihăi Bârgăului și cei ai comunei bucovinene Pilugani sau Poiana Ștampei, cărora le aparținea Priporu lui Candrea din moși-strămoși. (*Revista Politică*, Anul I, Nr.6, august 1886).

Foc în pământ. «În ziua de 17 iulie 1886, săpau trei oameni o pantână la gospodarul Ioan Marteniuc din Caliceanca. Ajungând la o adâncime de trei metri și săpând mai departe, le ieși, deodată, o flacără din pământ, care le fripse în mai multe locuri mâinile, fața și picioarele.

Medicul orășenesc Dr. Flinker, fiind chemat, le-a dat ajutoarele necesare. Locul unde s-a săpat fântâna conține mult cărbune. Flacăra seamănă să se fi iscat din gazele care erau închise sub pământ și care, ieșind la aer, s-au aprins». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.6, august 1886).

Trebuie reținut și din această notă că, de câte ori un evreu făcea un bine comunității românești, nu se specifica apartenența lui etnică, așa cum se făcea în cazul în care un alt evreu comitea vreun abuz. Noi găsim cu cale să subliniem că Dr. Flinker (ca și avocații care l-au apărat gratuit pe Ciprian Porumbescu, socotind gestul ca reprezentând «o datorie de onoare») era EVREU.

«**Mult a contribuit la înmulțirea Slavilor** în Bucovina și lipsa de lucrători, pe care îi aduceau boierii noștri din Galiția și-i așezau pe moșiile lor, precum și refugiul ce-l aflau Galițienii în Bucovina ca să scape de la oaste. Se știe că Bucovinenii erau scutiți de serviciul la oaste până în anul 1830...

Nobilimea noastră, care formase cu cea din Galiția un corp, a acceptat datinile și limba polonă. (**Revista Politică**, Anul I, nr. 6, 1 August 1886, pg. 2).

„Indiferenții și pripiții”

Numai fiii țăranilor învață românește. «La examenul de primire pentru întâia clasă gimnazială, de la sfârșitul anului trecut, s-au anunțat numai doi studenți români. Unul s-a înscris la despărțitura română, iar celălalt la despărțitura germană. Cel dintâi e fiu de țăran, iar al doilea - de preot» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 6, 1 August 1886, pg. 9).

Refuzul de a învăța românește. «În ultimii ani, frecventarea claselor paralele române (ale gimnaziului din Suceava - n.n.) s-a micșorat... Mulți români bucovineni nu înțeleg sau nu voiesc să înțeleagă cum își poate câștiga cineva o cultură la un gimnaziu în care se propune

numai românește, fiind de părere că cultura poate fi numai într-o altă limbă, nicidecum însă în cea românească. Din această cauză, își duc aceste persoane copiii la alt gimnaziu sau, dacă sunt nevoiți să vină la Suceava, îi înscriu la despărțiturile germane» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 7, 15 August 1886, pg. 4).

Niște copii din Lisaura descoperă un tezaur pe malul Sucevei. Pe 10 iulie 1886, jucându-se prin lunca Sucevei, pe malul drept al râului, în locul numit Poiana, «aflară mai multe monete vechi românești, de felurite mărimi. O parte din aceste monete, băieții, din neștiință, o aruncară în apă, iar 17, care mai rămăseră împrăștiate prin nisip și care se adunară mai pe urmă, le cumpără un argintar din Suceava. Toate cele cumpărate sunt de argint, de una și aceeași mărime». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.7, august 1886).

Preotul din Bălăceana a fost călcat de tâlhari. Era într-o noapte de miercuri spre joi, la cumpăna zilelor de 28 și 29 iulie 1886, când o ocață de tâlhari (numărând 12 oameni) a împresurat casa preotului Leon de Androchovici din Bălăceana. În casă au intrat doar patru lotri, care «l-au bătut pe numitul paroh cu ceteleie (ciomege)», până ce acesta a spus unde-și dosea avutul, apoi și-au însușit următoarele sfinte venituri: 6 teancuri a câte 50 florini, 2 teancuri a câte 5 florini, un teanc cu monezi de câte un florin, 5 sau 6 florini noi de argint, 10 florini în «pușori» de câte 20 de creițari, 4 galbeni găuriți, 2 galbeni buni, o cutie de lemn plină cu monede diferite, unele reprezentând «valută convențională», altele - valori numismatice («o monedă mare de argint arabică sau turcească, o monedă romană de argint» cu inscripția Vespasianus etc.), bașca un ciorap în care erau puși la păstrare «12 galbeni, 2 taleri de la Maria Tereza, mai multe ruble de argint, mai mulți florini noi de argint și câțiva pușori vechi ungurești». Au mai luat hoții, de parcă ar fi dorit să-și recamintească, într-un mod necivilizat, că averile de pe pământ nu contează, ci doar ceea ce aduni în ceruri, «o inamea mică de chilimbariu... o bată de fir de aur cam de trii coți de lungă, de două degete de lată», precum și bani de hârtie, care trebuie să fie mânjiți cu sânge». Uitând de zestrea spirituală pe care o tot «hărăzea» altora, preotul din Bălăceana,

provenit din rândul nobililor (de unde și particula «de») «este gata să deie aceluia care va descoperi pre hoți 100 florini».

În aceeași vreme, «la Przemysl în Galiția, s-a constituit un comitet papistaș cu scopul de a forma un asil de orfani», iar profesorul Marin Mihăescu, de la școala de fete din București, lăsa cu limbă de moarte toată averea lui (circa 5000 de lei) societăților filantropice «pentru cultura Românilor ardeleni, bănățeni și bucovineni». (**Revista Politică**, Anul I, Nr. 7, august 1886).

Indiferenții și pripitiți. «Românii bucovineni îi putem împărți în două clase: unii aparțin indiferentismului, alții naționalismului prea mare. Aceste două clase, departe una de alta ca cerul de pământ, ne dau destul de lucru în afacerile noastre naționale.

Datele statistice ne arată lămurit că numărul Românilor bucovineni scade din an în an. Cauzele acestei scăderi sunt neconținutele invaziuni din Galiția, întărirea elementului slav în țară și indolența noastră...

La clasa indiferentismului trebuie să numărăm poporul de jos și o parte din inteligența noastră. Poporul nostru a fost, până în zilele trecute, privit ca a cincea roată la car. Nu ne-am interesat de el în nici o privință. L-am lăsat în știrea Domnului... Noi nu gândeam că el e o parte din trupul nostru și că, dacă pierde această parte, trebuie să pierim cu toții. Abia în vremea din urmă s-a născut la noi interesul pentru poporul de jos, căci am venit la cunoștință că fără el nu putem trăi. Acest interes nu e așa mare precum am dori să fie.

Un popor care trăiește în mijlocul altor popoare fără destule școli, care a fost în tot timpul înșelat pentru că nu ne-am interesat mai defel, lăsându-l în plata Domnului, nu poate fi altfel decât indiferent; cum l-am crescut așa îl avem.

Ne indignăm de multe ori de indiferentismul poporului nostru când e vorba de chestii naționale; să nu scăpăm din vedere însă că noi trebuie să-l învățăm întocmai așa precum înveți pe copil ca să meargă...

Națiunile străine, cu obiceiurile lor străine, aveau puterea în mână și ne dictau. O parte din inteligența noastră își creștea copiii după calupul acelor străini, întrebuițând limba și datinile lor. Din copii s-au făcut bărbați și bărbații își creșteau copiii lor în acel mod în care au fost creșcuți.

Așa s-a format la noi o clasă cu totul nouă care nu era nici română, nici străină, având o viață cu totul particulară.

Această clasă sta neactivată, deoparte, și privea cu nepăsare fazele prin care trecea poporul român. Și astăzi încă avem o astfel de clasă, o parte din inteligența noastră, și aparține indiferentismului...

Această clasă poartă numai numele de română, în fapt însă este ea neromână, mai mult străină și privită și de străini ca străină; ea este o parte ruptă din corpul nostru, care rățăcește în mersul său fără ca să afle un adăpost...

Ideea deșteptării a aflat și în Bucovina răsunset și scânteia naționalității a aprins focul în multe inimi române. La unii, ardea focul într-un grad mai tare, la alții era focul mai potolit. Am început a lucra și a infiltra ideea de naționalitate și altora. Deșteptarea de naționalitate la noi mergea încetul. Mulți dintre naționaliștii noștri, ca să promoveze acel mers, au mers pe diferite căi. Noi trebuia să fim domoli în lucrările noastre și să-i deprindem pe încetul pe oamenii noștri la lucruri care le sunt cu totul noi. În acest punct, s-au despărțit două tabere. Una din aceste tabere voia cu orice preț să facă pe românul bucovinean român mai mare decât românii, neconsiderând urmările ce ar rezulta din această pripită lucrare. Ne-am trezit, fără să ne gândim, cu discordie între noi. Taberele naționaliștilor stăteau - și ele stau încă și astăzi - ca două tabere dușmane și se războiesc între olaltă. Clasa a doua, clasa naționaliștilor prea mari, strigă neîntrerupt, la orișicare ocaziune, în fața tuturor străinilor și pretind lucruri care nu se pot așa de lesne realiza. Această clasă strică mai mult chestiei naționale decât îi ajută.

Deoparte, ne stă indiferentismul, de altă parte pripitul, neprudentul naționalism și amândoi laolaltă ne pun piedicile cele mai mari în ajungerea scopului pe care îl urmăm.

În loc să fim una la bine și la rău și să ne apărăm de mașinațiunile desnaționalizării, noi ne tocim puterile în luptă cu noi» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 4).

«**Țăranul nostru socoate** că, dacă folosește copiii săi, chiar în vârsta lor fragedă, care-i îndatorește să frecventeze școala, la lucru, la păscutul vitelor și la alte lucruri mai ușoare, are mai mult folos decât

dacă copiii săi cercetează școala prin atâția ani prin care îi sunt detrași de la orice lucru...

Cu oarecare îndreptățire zice țăranul că aceia să meargă la școală, care voiesc să devină domni, care vor să meargă la școlile cele mari, să devină preoți, judecători ș.a.m.d. (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 1).

«**Legea școlară obligă** ca fiecare copil, fără deosebire de sex, să cerceteze școala de la al șaptelea an până la al treisprezecelea an. Oare se face asta la noi după cum cere legea amintită? Răspunsul este: «Da și ba», pentru că în privința cercetării școlii populare stau la mijloc multe și iar multe împrejurări țesute și întrețesute.

«Da», dacă inspectorul de școală local este om la locul său; «ba», dacă acesta nu este pătruns de importanța școlii și tendințele ei. «Pâra veche» că cu cercetarea școlilor noastre, mai ales de pe la sate, nu merge așa cum ar avea să meargă, parte că cei mai mulți copii sunt lipsiți de mijloace, parte că copiii celor avuți se eliberează de cercetarea obligatorie.

Învățătorul ar avea să capete de la parochul local, înainte de înscrierea copiilor (în August), o consemnațiune extrasă din mitrica născuților asupra copiilor buni de școală. Consemnațiunea aceasta îi vine școlii, adeseori, prea târziu sau nici nu-i vine deloc. În caz că a primit învățătorul acea conșignație la timpul său, părinții, care în cea mai mare parte încă nu cunosc folosul școlii, ținându-se de tradiția veche («Tată-meu n-a îmblat la școală și a trăit bine...»), neavând din nici o parte oarecare îndemnare, nu se prea grăbesc să-și înscrie copiii la școală, ci-i țin acasă și-i aplică la ale gospodăriei.

Să luăm învățătură de la conlocuitorii noștri: de la jidovi, nemți, poloni etc., care nu sunt băștinași ai țăriișoarei Bucovina, cu ce zel și indulgență își trimit ei copiii la școală; rupându-și bucățica de la gură, o dau copiilor ca aceștia numai și numai să poată îmbla la școală» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 4).

«**Universitatea din Cernăuți** a fost frecventată, în semestrul de vară 1885/86, de 260 auditori... După naționalitate au fost: Români 92, Ruteni 39, Poloni 35, Germani 91, Unguri 2, Cehi 1. După religie, au

fost: ortodox-orientali 121, armeni ortodocși 1, romano-catolici 56, greco-catolici 11, armeni catolici - 3, evangheliști - 9, mosaici -58, fără confesiune 1» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 10).

Dezinteresul elitelor față de mulțime. «Inteligența noastră habar de grijă n-are de interesele noastre comunale. Ba, chiar din contră, caută să excludă elementele de ordine și prevăzătoare din inteligența comunală, ca în modul acesta să-și poată realiza scopurile sale personale, care stau mai presus de toate. Ea nu știe că face parte integrantă din aceia pe care îi asuprește și ruinează și că mâine vine rândul și la ea sau la urmașii ei» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 2).

Încercarea de a îndrepta rasa vitelor. «Poporul nostru se mulțumește dacă are numai un loc de păscătoare de vite. Primăvara, vara și toamna, umblă vitele la imaș fără ca stăpânul lor să se intereseze mai departe de ele. Un imaș neameliorat defel, pe care pasc diferite feluri de animale, nu-i în stare să le dea la toate hrana trebuincioasă. Vitele degenerază și, slabe cum sunt, intră în iarnă și toată îngrijirea gospodarului este zădarnică, căci nu le mai poate îndrepta. Astfel de vite nu pot avea nici un preț și e lucru cu neputință de a lucra cu ele pământul național.

Încercarea de a îndrepta la noi rasa vitelor prin introducerea unor rase străine nu a avut sensul dorit, căci vitele importate nu sunt deprinse cu traiul patriarhal bucovinean, căci Românul nostru ține orbiș la aceea ce a apucat de la moși strămoși» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 8, 1 Septembrie 1886, pg. 3).

Exemplul evreiesc. «În sat la noi ca și la D-Voastră, onorați cititori, acei oameni devin fruntași care câștigă mai mult și cheltuiesc mai puțin. Am văzut oameni cu avere multă ca au ajuns din fruntași a fi codași. Și aceasta numai din cauză că cheltuielile le-au fost mai mari decât venitul. Ei au dat cu mână spartă în toate părțile, de câștig însă habar de grijă n-au avut, crezând că averea moștenită nu li se va fini niciodată. Mulți au luat bani cu camătă de la jidovi și de la bănci. Împrumuturile ei nu le-au

știut folosi cu pricopseală, ci le-au risipit pe nimicuri. De aceea n-au fost în stare să dea împrumutul la termen înapoi. Urmarea a fost că li s-au vândut casa și moșia la dobă (licitație - n.n.) și ei au rămas pe sub gardurile oamenilor...

Câștigul însă nu vine de la sine și comori se află foarte rar. Cei ce așteaptă să-i vină mura în gură flămând rămâne. Omul trebuie să chibzuiască, să numere bine și să lucre harnic, dacă voințe să aibă ceva. Uitați-vă la jidovi și veți vedea că ei numai de aceea fac avere, că, de câte ori întreprind ceva, calculează cu multă chibzuință, se scoală dimineață și se culcă târziu și țin cu sfințenie legea economică: dacă voințe să fii avut, caută ca venitul să-ți fie mai mare decât cheltuiala.

Jidovii se sprijinesc unul pe altul în toate întreprinderile lor. Dacă n-are jidovul destui bani pentru un negoț anumit, el se însoțește cu alți jidovi. După mulțimea banilor contribuiți, își capătă fiecare și partea sa potrivită din câștig. Jidovii țin unul cu altul și își mână la mână...

Ai noștri, dacă se apucă, ici-colo, de ceva, trăiesc din capul locului boierește; jidovul însă mânăncă ceapă și bea apă. Dacă-s însoțiți mai mulți la o întreprindere, caută cum să-l înșele unul pe altul. Neîncrederea se încuibă între însoțiți. Cearta este gata și însoțirea-i desfăcută.

Urmarea acestora este că afacerile întreprinse de ai noștri n-au nicicând rezultat bun și se încheie, de regulă, cu pagubă. Întreprinderile jidovești însă prosperează și înfloresc. Noi slăbim, iar ei se întăresc» (Revista Politică, Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, pg. 2).

Cutremur de pământ. «În noaptea de 24 August 1886, între orele 1 și 3, s-a simțit un cutremur de pământ la Bârlad, Huși, Roman și Vaslui.» (Revista Politică, Anul I, Nr.9, septembrie 1886).

Austria oprește emigrarea evreilor din România în Bucovina. «Guvernul Austriei, informându-se că evreii ce se prefac că emigrează din Moldova se opresc prin orașele, târgurile și târgulețele din Bucovina și din întreaga Galiție, a dat ordin autorităților sale dela Ițcani să oprească trecerea în Austria a evreilor din România. Mai zilele trecute, o sută de evrei au fost opriți pe peronul gării Ițcani.» (Revista Politică, Anul I, Nr.9, septembrie 1886).

Un funcționar ungar comite o fraudă de 82.000 florini. Un exemplu al necinstei cu care «se manipulează bani străini la noi» îl reprezintă cazul funcționarului din sistemul de credite și economii Carol Peller, un ungar care «a defraudat, în decurs de un an, enorma sumă de 82.000 florini. Defraudantul a jucat la bursă și a pierdut în continuu. Iar acum este predat justiției». (Revista Politică, Anul I, Nr.9, septembrie 1886).

Elitele vorbesc nemțește. «Trebuie să mărturisim cu toată sinceritatea că vreo câteva generații au primit toată instrucțiunea și cultura prin mijlocirea limbii germane, așa că mai toată inteligența ce o avem și, prin urmare, și preoțimea s-a deprins a cugeta germanește și, când trebuie să scrie sau să vorbească românește, limba este atât de stricată cu germanisme încât abia putem recunoaște limba noastră, altminteri atât de frumoasă; fiind deprinși din copilărie a gândi și a scrie germanește, trebuie o deosebită energie pentru a învinge simțul de comoditate, care cere să scriem în limba care ne este mai lesne; deși aceasta este o limbă străină» (Revista Politică, Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, pg. 5).

Un tânăr din Bosanci s-a sinucis la Viena. Fiul preotului greco-ortodox din Bosanci, Silviu Mănărăzan, «având deosebită plăcere pentru medicină și fiind talentat și sârguincios, a plecat la Viena, în toamna anului 1884, frecventând facultatea de medicină». În după-amiaza zilei de 14 iunie 1886, poliția din Kriau i-a găsit cadavrul, pistolul și patru răni în plămânul drept. Sinucigașul nu a lăsat nici o scrisoare, iar poliția austriacă bănuia că tânărul Silviu Mănărăzan «ar fi intrat în rețelele socialiștilor și numai moartea a putut să-l scape din mâinile lor».

Frumoasa carieră a fiului protopresviterului din Bosanci. «Mihai Grigorovici... unul dintre fiii răposatului protopresviter Lazar Grigorovici din Bosancea, care era binecunoscut în țară pentru energia simțului național, după ce a cercetat școala primară din Suceava, și-a urmat studiile la gimnaziul din Cernăuți și, după terminarea acestora, a intrat în seminarul greco-ortodox din Cernăuți. Dorind însă a studia legile,

s-a înscris, după absolvirea teologiei, la facultatea de drept din Viena și, după ce a făcut examenele, a intrat ca practicant la tribunalul provincial din Viena. În scurtă vreme, a ajuns adjunct și, în calitatea aceasta, a fost permutat la tribunalul districtual din Korneuburg, lângă Viena. Din Korneuburg a fost permutat, la cererea sa, la tribunalul din Cernăuți, iar de acolo a fost înaintat la postul de procuror substituit pe lângă tribunalul din Suceava» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, pg. 1).

Un muntean a înnebunit în închisoare. Locuitorul din Poiana Stampei Dimitru Vasiliuț a fost condamnat de tribunalul din Suceava, pentru un furt, la o pedeapsă de zece luni de închisoare. După doar câteva zile de detenție, bietul om și-a pierdut mințile, așa că a fost transferat la penitenciarul din Lemberg (Lwow), unde «se află și o despărțitură pentru criminalii alienați».

Ai noștri, ca brazii... «Sunt numiți Dl. C. Zurcan (Țurcan!) - medic primar, la secțiunea psihiatrică a spitalului țării din Cernăuți, iar Dl. Filipovici - medic secundar la acest spital. Dl. Nicu Cărăuș, fost paroch în Pidecăuți, este numit paroch la Ciudei...

Dl Isidor cavalier de Zotta, presidentul tribunalului din Suceava, a plecat, în ziua de 26 Septembrie 1886, la Viena spre a lua parte la dezbaterile camerei imperiale, căreia îi aparține ca deputat...

Regimentul nostru bucovinean Nr. 41 s-a excelat la manevrele care s-au ținut înaintea Maiestății Sale Împăratului, în luna trecută, în Galiția, și a avut fericirea a fi lăudat de M.S. Împăratul. Asemenea și colonelul acestui regiment, Dl. Teodor Seracsin, a avut fericirea a atrage atențiunea comandantului suprem asupra sa și a primit laude bine meritate...

Regimentul bucovinean Nr. 22 al armatei teritoriale a vizitat expoziția din Cernăuți» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 10, 1 Octombrie 1886, pg. 10).

Simpatia noastră pentru germani. «Trăim de o sută de ani la un loc cu germanii, cercetăm școlile împreună cu dâșii, servim în oficiile

publice împreună cu dâșii și, cu toate acestea, să ni se arate un singur caz unde am fi romanizat un german, pe când români germanizați avem destui.

Mai mult: noi ne cunoaștem bine pe noi și cunoaștem și poporul nostru, și astfel putem afirma cu toată temeinicia că poporul român și, mai cu seamă, inteligența română are o deosebită simpatie pentru german, căci germanul adevărat este cinstit, sincer și prevenitor; nu este vina noastră însă dacă, în timpurile din urmă, elementul german din țară s-a amestecat cu unele elemente cu care Românii nu pot simpatiza; cu toate acestea, simpatia noastră pentru germani este un fapt necontestabil, și, dacă am avea fericirea să trăim, aici, în țară, numai noi și germanii, atât noi, cât și ei, am fi ajuns mult mai departe, căci noi, Românii, întâi că nici n-am avut puterea să punem stavilă dezvoltării naționale și culturale a germanilor, dar nici n-am avut de gând să facem aceasta, ci am fost mereu buni bucuroși dacă nu ni se punea nouă stavilă în dezvoltarea noastră națională și socială, și, cu toate astea, am avut de întâmpinat destule stavile de acestea și întâmpinăm și astăzi» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 10, 1 Octombrie 1886, pg. 1).

Primarul din Fundu Moldovei, Ioniță Merchiș: «Tineretul nu joacă, la noi, în crășme, ci la case de gospodari, sub priveghiare». Supărat pe o corespondență a preotului din Colacu, care înfiera obiceiul românesc al prea deselor sărbătoriri prin îngurgitarea unor mari cantități de alcool, primarul din Fundu Moldovei, Ioniță Merchiș, ține să se știe că în obștea lui lucrurile nu stau precum în alte sate montane. Scrie Merchiș: «De ar da Dumnezeu să fie în toate satele gospodării și gospodari ca în Fundumoldovii, apoi bine ar fi.

Poftim! În anul 1880, s-au scris la noi vitele cornute și s-au aflat la 3000; și în anul acesta s-au scris iarăși și s-au aflat peste 4000, fără de viței. La noi sunt gospodari care au 100 fălci de loc.

Rânduială ca la noi nu-i nicăiri; școala noastră a fost și este cea dintâi din tot ținutul; 135 copii umblă la școală; catechisații cu tineretul se țin în școală în toată Duminica și sărbătorile și care din tineret nu umblă la școală îl globesc, îl împlinesc, că am izvod dela preoți. Tineretul nu joacă, la noi, la crășme, ci la case de gospodari, sub priveghiare.

Atât că oamenii țin și sărbătorile cele mici, dar nu merg atunci la crâșme, ci dau ajutor cu clacă unul la altul.» (*Revista Politică*, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

Un fals intelectual, comis de un cernăuțean, neliniștește Austria. La începutul lunii iunie a anului 1886, cernăuțeanul Sigmund Welt «fabrică» o telegramă «gubernamentală», prin care autoritățile austriece ar fi modificat «procedura antreprenorilor din țară» de exploatare a căilor ferate bucovinene. Telegrama falsă a fost publicată în toate ziarele vieneze, apoi, când s-a constatat că nu exista «nici un emis ministerial privitor la căile ferate bucovinene», s-au făcut cercetări, iar autorul falsului intelectual a fost condamnat, de către judecătoria din Cernăuți, la o amendă de 25 florini sau la 5 zile închisoare. «Procurorul a făcut recurs în contra acestei hotărâri, pentru că i s-a aplicat acuzatului o pedeapsă prea mică». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

O comoară sigură rămâne nedescoperită la Satu Mare. În 1886, St. P. Popescu din Cernăuți intră în posesia unui «răvaș istoric» din 1702, o scrisoare a lui Ursu Ureche, starostele Cernăuților, către fiul său Zaharie Ureche. Starostele, rănit de moarte de «un păgân de leah, din gios de episcopie Rădăuțului, întru Satu Mare și saga dinspre Dornești, pe un pisc de deal din cea parte de apa Sucevii, la Cetățuie sau Șanțul Litvanului», sapă trei gropi, iar în cea din mijloc ascunde «două tearhuri de piele pline de bani, mai mult aur și argint». Suma este atât de mare încât ajunge pentru construirea unei biserici la Soci și pentru cumpărarea unei moșii de la boierul Știrban. Starostele a fost rănit în ziua de 23 iunie 1702, iar scrisoarea sa n-a mai ajuns la fiu, grămada aceea de bănet în aur și argint rămânând și acum undeva, în țărâna localității rădăuțene Satu Mare. (*Revista Politică*, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

„Nu suntem încă străbătuți de simțul național”

Luca Creangă, din Burdujeni, se judecă pentru hotar cu... Austria. În ziua de 10 septembrie 1886, Luca Creangă, proprietar peste niște «bucăți de loc» din Burdujeni și Adâncata, merge la cosit o fânață a sa, situată «pe un loc așa numit demarcație». Jandarmii suceveni îl arestează și-l duc la închisoarea Tribunalului Suceava, care-i va intenta proces pentru «violarea hotarelor țării». Românii din Suceava au denunțat Curții din Viena acest proces ca fiind «un proces criminal», și-atunci procesul «s-a sistat la ordinul prea înalt al M.S. Împăratului și inculpatul s-a eliberat». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

La București, atentat împotriva lui Brătianu. Evenimentele din România i-a preocupat mereu și mereu pe românii din Bucovina ocupată de austrieci. Pentru că, disprețuind hotarele, ei aveau o conștiință a românismului, deci o stare de spirit specială în care limba devine singurul «teritoriu de sacralitate».

La București, în 16 septembrie 1886, pe la orele 19, se comite un atentat împotriva lui Brătianu. Atentatul a fost regizat chiar de Brătianu, după cum rezultă din demascarea pe care o face **Eminescu**, intrând într-un conflict cumplit cu francmasoneria, care va hotărî să-l condamne la «moarte civică», poetul fiind internat într-un ospiciu, statutul inventat de «nebul» întrerupând brutal cariera și credibilitatea gazetarului **Eminescu**.

Bucovinenii anului 1886, ca și cei de până astăzi, nu aveau de unde ști toate acestea, așa că s-au cutremurat de atentat, descriindu-l vibrant: «Pe când ministrul Brătianu se întorcea de la minister acasă, însoțit de deputatul Robescu, un individ, care sta în dreptul legațiunii austro-ungare, a tras cu revolverul asupra-i. Din nenorocire, glonțul de calibrul cel mai mare devie, atinse pe d. Robescu. Când asasinul vru să

descarce revolverul a doua oară, un sergent de stradă puse mâna pe el. Cetățenii din apropiere au încercat să facă dreptate pe loc, dar d. Brătianu i-a oprit. Asasinul se numește Stoica Alexandru, mic comerciant din Rîmnicu Sărat, o figură arogantă și hotărât la orice; urmărea de mult timp pe Brătianu. Întrebat fiind de d. Brătianu de ce a vrut să-l omoare, asasinul răspunde: Iartă-mă, sunt nenorocit! Procurorul și parchetul sosi la fața locului. Asasinul declara că mai mulți membri ai opoziției, pentru o bună recompensă, au pus să omoare pe primul ministru și că i s-a și dat o poliță de 5000 de lei. Mulțime de cetățeni au felicitat pe d. Brătianu că a scăpat. Telegrame de felicitare i s-au adresat din toate părțile Europei».

În ziarul bucureștean *Timpul*, **Eminescu** ripostează dur, în numele opoziției (Partidul Conservator), demonstrând că asasinatul fusese o înscenare menită să revigoreze popularitatea în scădere a ministrului liberal. Așa-zisul atentator era, de fapt, liberal, care a și fost grațiat de «victimă». La scurtă vreme după aceea, **Eminescu**, deși era absolut sănătos, este ridicat dintr-o baie publică și internat într-un ospiciu. Dar asta-i altă poveste, una tragică și de dimensiuni naționale, care nu-și are locul într-un istoric al faptului divers. La «sciri mărunte», cum erau numite în presa vreme, ar trebui să figureze doar măruntași care... au făcut istorie și, tocmai de aceea, s-au substituit adevăratei istorii a neamului nostru. (**Revista Politică**, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

Congresul antisemitic din București. Primul congres european antisemitic a avut loc la Dresda, în 1882. Congresul de la București, din toamna anului 1886, se bucură de o largă participare internațională și hotărăște:

«1. Jidovii sunt recunoscuți că nu sunt demni de a mai sta în Europa, printre popoare.

2. Până se vor găsi mijloace proprii a-i putea izgoni din statele Europei, congresul impune adeptilor săi din România, Franța, Ungaria și statele ce vor adera la decisiunile luate de noi, a cere guvernelor și camerelor lor următoarele:

a) Să nu se acorde de state, județe și comune nici o concesiune sub nici un fel de denumire Jidanilor, chiar sub un nume de împrumut.

b) A nu acorda nici o funcțiune salarizată de stat, județ și comună

la nici un Jidan, precum nici la societățile de asigurări, bănci etc.

c) Națiunile europene ce aderă la această deciziune să nu vândă nici o moșie sau casă la Jidani, precum și statul. Iar statele să nu aibă voie a le da în arendă moșii, case, hanuri, ospetării la Jidani.

d) Să fie interzis Jidanilor a avea stabilimente precum: birturi, cafenele, berării, fabrici de spirt și vinuri; să nu poată exercita profesiunile de brutari, măcelar, băcan, cârciumar sau grănar, medic și farmacist.

e) Să se intervină pe la preoții de toate confesiunile a propaga aceste idei printre poporeniilor lor, precum și profesorilor în școală, îndemnându-i a nu cumpăra nici un obiect dela Jidovi, nici a-i întrebuința la nici un serviciu.

f) Toate națiunile care vor adera la aceste decisiuni să intervină prin petiții la guverne a face legi în acest sens, pentru ca să se instituie comitete care, prin petițiuni colective, să ceară aplicarea acestor decisiuni». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.10, octombrie 1886).

Otrava celor două congrese se răspândește rapid în organismul națiunilor europene, îmbolnăvind de ură. Era justificată această ură? Dacă da, câtă responsabilitate revine evreilor și câtă neamurilor europene? Un prim răspuns corect îl dă un evreu anonim din România, în anul 1910, când își ia inima în dinți și trimite o scrisoare publicației **Revista Democrației Române**, care publică analiza aceea decentă a situației în numărul 3, din 7 februarie 1910 (paginile 106-110) ale revistei.

Tema «chestiunii evreiești» este o temă mare a istoriei, dar, pentru că a fost mereu ignorată de istorie, o vom include în rubrica aceasta a **faptului divers**, adică a vieții vii, pe care istoria o ignoră. Scria «Un Evreu» în 1910:

«De ce s-o fi vorbind atâta despre chestiunea evreească, despre «străinii aceștia» și nu despre alți străini, e o întrebare care merită răspuns.

E numărul «coplesitor», zic unii, și e un răspuns demn de toată atențiunea noastră.

E pericolul «șireteniei» lor, zic alții și e iarăși un răspuns însemnat.

E ura lor în contra țării acesteia, care i-a hrănit ca pe fiii ei cei buni și în contra căreia, drept răsplată, ei completează pe ascuns, săpând-o zi de zi, e ura lor contra tot ce nu e evreesc, e, în sfârșit, neputința și refuzul lor de a se asimila cu Românii în toate privințele, iată altă serie

de răspunsuri cărora trebuie să li se dea oarecare importanță.

Și noi am mai adăuga un răspuns: Dacă se vorbește atât de mult despre chestiunea evreească; dacă nu trece zi dela Dumnezeu fără ca să nu se pomenească pericolul constituit de națiunea noastră; dacă noi, Evreii, ne-am deprins atât de mult cu întâlnirea acestei chestiuni pretutindeni, încât răsfoim orice carte, fie ea oricât de literară și oricât de științifică, cu o siguranță matematică că vom găsi într'înșă și ceva ce ne privește pe noi; dacă numele națiunii noastre răsună de pe tribunele oficiale și neoficiale; dacă se discută despre noi în saloane, cafenele, în cârciumi; dacă se infiltrează odraslelor române ura contra noastră de către părinți crescuți în aceeași ură; dacă, în sfârșit, apar destul de multe foi cu tendințe exclusiv și exprimat antisemite, e pentru ca tot zgomotul acesta, toată trâmbișarea nemaipomenită a pacostei ce zace asupra țării acesteia prin Evrei, toată vitejia aceasta de incriminări, de uri, de amenințări, de manifestații, toată această viforoasă și, totuși, unitară colaborare a tuturor elementelor țării acesteia contra noastră să înăbușe trezirea oricărei idei umanitare (privitoare la noi) printre Români; să amorțească orice revoltă legitimă din partea noastră; să creieze în jurul nostru o atmosferă înciumată; să îngrămădească, în sfârșit, asupra-ne morman de prejudecăți sociale; să ne apese cu greutatea lor omorătoare; și, în contra acelorora pentru care, spre deosebire de adevărații străini, s-ar putea oricând găsi vreun Român cu o vorbă de apărare și care să mărturisească strigătoarea nedreptate, în contra acelorora să dureze un zid de uri și legi excepționale, precedente ce îndreptățesc nedreptatea viitorului; în sfârșit, să sădească în mințile tuturorora indiscutabila fatalitate a soartei noastre, zodia distrugerii noastre definitive».

Anonimul semnatar mai spune că numărul evreilor din România poate fi redus la zero prin... drepturi cetățenești, adică prin drepturile acelea pe care nu le au nici ei, nici... țărani români, care «sunt susținătorii de fapt ai întregii țări», dar care «au soarta cea mai vitregă» și că nimic nu le îndreptățește, cum s-a dovedit în 1907, «dragostea de moșie și iubirea de neam». Numai că țărani, ținuți în beznă vreme de veacuri, nu conștientizează că țara merită dragoste numai dacă-ți recunoaște statutul de ființă umană, de creație a lui Dumnezeu care are dreptul la fericire. Spre deosebire de țărani români, evreii știu carte și se pricep la negoț, la

acestea obligându-i, de fapt, istoria.

Din păcate, textul acesta, din care am reprodus puțin, precum și alte câteva zeci de scrisori, au rămas fapt divers pentru istorie, ele fiind argumentate de oameni obișnuiți, de oameni asupra cărora se răsfrâng ororile istoriei, toate puse la cale de veșnica dispută dintre elitele așa-zise naționale. Cine știe, poate că problema «chestiunii evreiești» ar trebui reluată tocmai de acolo de unde s-a pus în discuție cu sinceritate, adică din iarna anului 1910. Dacă o vom face, poate că ne vom vindeca și unii, și ceilalți, de suspiciunile reciproce care întrețin germenii unei uri extrem de periculoase.

Corespondență din Vatra Moldoviței, octombrie 1886: «Încotro aruncăm privirile, vedem și ne convingem pe deplin că fiecare din națiunile reprezentate în țară la noi au oameni care lucrează în interesului neamului lor. Nu e o comună unde străinii să nu-și aibă apostolii lor de credință, care port cârna; pe contra - poporul român, rămas ca oaia rătăcită.

Indiferentismul clasei noastre inteligente e condamnabil și, cu aceasta, am ajuns așa de departe că nici în munții românești nu ne mai simțim acasă și, cu cât mai mare este acest indiferentism, cu atât mai mult cresc obrăznicia și îndrăzneala dușmanului» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 11, 15 Octombrie 1886, pg. 9).

«Ziua onomastică a Maiestății Sale Împăratului nostru s-a serbat, în Cernăuți, de către Î.P.S.S. Mitropolitul Silvestru (Morariu - n.n.), prin o liturghie pontificală și un Te Deum, la care asistară Președintele Țării, Dl. Baron Alesani, cu amplexații guvernului» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 11, 15 Octombrie 1886, pp. 12).

Câinele turbat al unui ungar atacă... românii. După ce a turbat, câinele unui ungar din Andreasfalva (Dornești) a nimerit în satul Frătăuții Vechi, în seara zilei de 15 iunie 1886, și, până să fie împușcat, a mușcat doi bătrâni, șase copii și mai multe vite. Înștiințată urgent, căpitania din Rădăuți a trimis la Frătăuți un medic și un veterinar, care au îngrijit de oameni și de vite. Parohul local, Teodor Patraș, a solicitat autorităților ca

victimele să fie trimise la **Pasteur**, în Paris, pe cheltuiala statului, dar, din fericire, sătenii s-au însănătoșit datorită tratamentului aplicat de medicul rădăuțean.

Omor și furt. «În presara de 1 Octombrie 1886, trimise Iliana a lui Simion Percec din Crasna pe ginerele ei, cu ai săi doi feciori, la o clacă de păpușoi. Întorcându-se ginerele ei târziu, noaptea, acasă, află ușa legată de din afară; deslegându-o și intrând în lăuntru, află pe soacră-sa gătuită cu brâul ei, lada în care se afla o bancă de 10 florini - spartă, iar banii nicăiri.

Uciगाșii, după ce legară ușa, sparseră un geam de la fereastă, o deschiseră și intrară în lăuntru, unde o gătuiră pe bătrână, luând cu dânșii și cei 10 florini.

Gendarmeria din Ciudei, fiind avisată, îi succese a descoperi uciगाșii în persoana lui Anton Isopel, Constantin a lui Ioan Tomiuc, Constantin a lui Vasile Toniac și Ioan a lui Teodor Plămadă, toți din Crasna IIschi, și-i dădu pe mâna judecătoriei din Storojineț». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.11, octombrie 1886).

Furturi la expoziția din Cernăuți. «De un timp încoace, observă mai mulți expunători pieirea multor lucruri expuse de dânșii, fără a le putea da de urmă. Abia acum i-a succes detectivului Amster a descoperi, în persoana păzitorului de la expoziție Tanasie Kutschalka și în cea a servitorului din «salonul de cură» Vasilie Daneliuc, furii care, în companie, furau felurite lucruri de la expoziție, precum: cuțitașe, cuțite, șipuri, păhare, ceară, cataloage etc. etc. și le ascundeau la Vasilie Daneliuc. Furii s-au dat pe mâna tribunalului». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.11, octombrie 1886).

Expoziția din Cernăuți, în toamna anului 1886: «Dintre 294 de expunători, 150 sunt Români...

Un exemplu foarte original pentru întrebuițarea produselor industriei casnice sunt mobilele îmbrăcate cu brăie, expuse de D-na **Maria de Grigorcea** din Carapciu, care sunt cumpărate parte de A.S. Archiducele Carol Ludvig, parte de A.S. Archiducele Rainer...

Afară de acest pavilion s-au mai clădit două case țărănești, în care așijderea aflăm felurite obiecte ale industriei casnice. Una din aceste clădiri înfățișează o casă țărănească, cum o vedem pe la Români de la țară, cealaltă este lucrată de Huțanii din ținutul Vijniței. Amândouă casele, în interiorul lor, sunt întocmite întocmai după obiceiul Românilor, respectiv a Rușilor; observăm însă cum că și casa românească pe care o aflăm la expoziție ar trebui să fie unsă cu lut, căci acesta este obiceiul țaranilor noștri; numai foarte arareori vom vedea, la țăranul nostru, case care, fiind lucrate din lemn, nu sunt unse cu lut...

Dl. **cav de Buchenthal**, pe lângă multe alte semințe și fructe, a expus un mei de o mărime colosală și niște bostani de o greutate de la 35 la 40 kilograme.

Dl. **Tabora**, din Repujineț, a expus săcară, grâu de trei feluri, orz, porumb, rapiță, cartofi de două feluri și bob; toate aceste produse sunt de o calitate excelentă.

Dl. **Mihai Cerniavschi**, din Șerbăuți, expune vin de mere; încercarea în acest ram al industriei este, dacă nu ne înșelăm, prima în Bucovina.

Dl. **cav. de Ianoș**, din Panca, expune ovăz de o frumusețe rară.

Dl. Dr. **Ioan cav. de Zotta**, din Noauă-Sulițe, a expus produsele lăptăriei sale, între care am admirat untul din smântână dulce, care în gust îl întrece pe cel din smântână acră...

D-na **Elena de Popovici** a expus vin de pe moșia Baiceni; mai departe aflăm, aici, diferite tipuri de sopon, preparate veterinare ale renumitului spițer vienez **Kwizda**; prăjituri ale cofetarilor din Cernăuți și Leov etc.

Afară de hala agricolă, mai sunt trei pavilioane, unde asemenea sunt expuse și produsele agriculturii: în pavilioanele baronului **Kapri**, din Verenceanca, și a Dlui **C. Pasacas**, din Zastavna, precum și în pavilionul **Dirrecției hergheliilor din Rădăuți**, găsim o mulțime de produse agricole și un număr considerabil de planuri și charte foarte instructive...

În centrul expoziției, se află **Pavilionul fondului religionar**, cea mai frumoasă din toate clădirile expoziției, care, lucrată după planul inginerului **Isecescu**, impune prin originalitatea construcției și prin

aranjarea plină de gust a teritoriului... Aici aflăm carte geologică, aparate de silvicultură tehnică și agronomică, construcții de clădiri agronomice, tot felul de lemnărie, atât în formă crudă, cât și prelucrată; multe animale de pădure sunt expuse în forme umplute; semințe de câmp și de pădure etc., în scurt aici găsim toate produsele administrației domeniiale, cum se practică ea în Austria... **Societatea pentru exploatarea pădurilor** (înainte **P. & C. Gotz și comp.**), care, într-un pavilion elegant, expune lucrări de lemn, între care sunt foarte interesante diferitele modele în miniatură, de exemplu - ferăstraie, mori, plute, lotce etc.; mai departe, figurează ca expunători, în această parte a expoziției, domnii **Eugen baron Stîrcea, Alexandru de Goian, George de Flondor, Cost. cav. de Vasilco, Alecu baron Vasilco** etc...

Celelalte industrii care sunt reprezentate la expoziție sunt următoarele:

Fabrica de ciment din Straja (F. Morbitzer) a construit numai din ciment un pavilion, iar împrejurul acestuia a aranjat o mulțime de obiecte din ciment...

Sticlăria este reprezentată prin frații **Fischer** din Huta Nouă și prin **E. Rudich** din Crasna-Ilschi. Cei dintâi și-au instalat obiectele într-un pavilion de sticlă foarte frumos, lucrat după planurile inginerului **Isecescu**...

Societatea acționarilor pentru producerea berii și cunoscutul berar **I. Gobel** din Cernăuți au construit două pavilioane, unde acești doi supuși vrednici ai lui Gambrinus, prin calitatea deosebită a băuturilor, știu a-și atrage simpatiile publicului nostru.

Morile firmelor **Steiner** și **Schlossmann** au expus diferite făinuri foarte bune și frumoase» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 11, 15 Octombrie 1886, pp. 6, 7, 8).

«Expoziția **lucrărilor de mână** ale femeilor îți insuflă respect pentru munca acestora și îți stoarce admirația pentru multe din aceste obiecte cu o măiestrie și dexteritate admirabilă...

Bătătoare la ochi au fost colecțiunile lucrărilor de mână mai vechi - cusături orientale cu aur și mătasă colorată - care le-au expus **Dna Elena de Popovici, Dna Catinca baron Vasilco, Dl baron Nico Musteață și Dl baron Victor Stîrcea**, și cusăturile vechi rusești ale

Dnei Lebedeff...

Costumele naționale române, care au fost destul de numeroase, au atras mai ales atenția străinilor; mai cu seamă au plăcut costumele expuse de Drele **Victoria Antonovici, Olimpia Zavadosca și Victoria Constantinovici**; desenul acestor costume este foarte frumos, iar executarea foarte fină» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 12, 1 Noiembrie 1886, pg. 5, 6).

Nu suntem încă străbătuți de simțul național. «Adevărul este că noi, aici, în Bucovina, nu suntem încă străbătuți de simțul național, că nu suntem încă jertfitori pentru cauzele noastre naționale... Să ne aducem aminte cum se ridicară bisericile unite, aici, în țară, din an în an, de nu în partea cea mai mare tot cu banul nostru. Ba chiar și peste hotare, bunăoară ca, deunăzi, în Galiția; vin la noi la făcut colecte în bani și în pâne și se duc plini de bani. Dau dirigătorii, dau boierii, dau preoții, dau învățătorii, dau țaranii, în sfârșit - dau cu toții, unii dintr-un fel de ambiție, alții de rușine, iar mulțimea zice că dă de pomană. Când însă este să dăm pentru nevoile noastre românești, atunci ni-i greu din cale-afară și nu putem da...

Aici, în țară, vedem că se urnesc și se consolidează și cele mai mici fracțiuni naționale, numai cu noi, românii, pare că-i lucru pocit. Când e vorba ca cei din Marginea să-și aducă aminte de cei din Mitoc ori cei din Valea-Seacă de cei din Voloca, numai ce-i auzi: «Da' ce-mi pasă de dânșii!».

În fața unei solidarități de felul acesta e prea învederat că nu mai avem de ce ne plânge că atâția și atâția s-au germanizat, că atâția și atâția s-au polonizat, că atâtea și atâtea sate s-au slavizat și mai sunt încă pe cale a se slaviza, că atâtea și atâtea moșii s-au înstrăinat» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 12, 1 Noiembrie 1886, pg. 4).

Biblioteca poporală bucovineană. Studenții Români ai anului 1886 care au contribuit financiar la cumpărarea celor o mie de cărți ale «**Bibliotecii populare a Tribunei**», cărți distribuite gratuit prin sate și la constituirea de fonduri pentru tipărirea unei biblioteci proprii, «**Biblioteca poporală bucovineană**»:

Teologie: Traian BADESCU, Adrian BOCA, Ioan BUCESCHI, Teodor BUMBAC, Dumitru BURAC, Ioan DIHON, Ilie DIMITROVICI, Orest DLUJANSCHI, Ioan DOROFTEI, Ioan GALIN, Ioan GROZĂ, Georgi HORGA, Ioan IANOVICI, Cristofor ILIUȚ, Constantin LATIȘ, George LUȚA, Damian MARIAN, Ștefan MARIAN, George MOROȘAN-MIHAESCU, Nicolai MIHALCIUC, Vasile MIRONOVICI, Victor MITROFANOVICI, Ioan PAȘCAN, Policarp POPESCU, Ioan POPOVICI, Mihai SÂRBUL, Nicodim ȘTEFUREAC, Constantin TARNAVSCHI, Victor ZĂHARESCU, Dumitru ZOPA, Vasile IOACHIMCIUC, Constantin CHIRICESCU, Alexandru MIRONESCU, David MUNTEAN, Petru BARBU, Dumitru BARBU, Dumitru GEORGESCU, Tichon HACMAN, Emil GRIBOSCHI, Nicolae Ștefan POP, Trăian PUTICI, Samuil SAUCIUC, Eusebiu SOROCEAN, Ioan SIMIGHINOVICI, Eusebiu USATIUC

Juridice: Nicolai BLÂNDU, Cornel HOMIUCA, Erast LEVESCU, Georgi POPOVICI, Georgi TARNASCHI, Ipolit CĂLINESCU, Isaie MUNTEAN, Emil POPESCU

Filosofie: Nicu nobil de PREDA, Toader POPOVICI, Aurel PROCOPEAN

Medicină: Nicolai POP, Dimitrie POPOVICI (*Revista Politică*, Anul I, nr. 12, 1 Noiembrie 1886, pg. 15).

O înaltă față bisericească judecată pentru adulter. Arhimandritul Veniamin Popescu, originar din Macedonia, trăise o poveste secretă de dragoste cu o frumusețe bucovineană, pe nume Maria Botez. Când adulterul a ieșit la iveală, cei doi au fost arestați și încarcerați la Suceava. Procesul a durat o oră, deliberându-se că amozul în rasă călugărească merită o condamnare la șase luni de închisoare, iar amanta lui - de numai trei luni de popreală. Ca să vezi! Bărbatul cu energie consumată cât pentru 30 de kilometri de mers pe jos, și tot el cu dublură la popreală! (*Revista Politică*, Anul I, Nr.12, noiembrie 1886).

Epidemie de cori la Suceava. «Încă din luna Septembrie 1886, s-au ivit în Suceava mai multe cazuri de bolnăvire cu cori. Deși boala aceasta, care acuma e epidemică în Suceava, nu e până întru atâta de

periculoasă, totuși s-au întâmplat mai multe cazuri de moarte, mai ales în familiile sărmene, care nu vor nimică să știe despre medici, ci tot numai cu bosgoane și leacuri băbești vor să scape pre cei bolnavi din gura morții». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.12, noiembrie 1886).

Șase noi procese la Tribunalul din Suceava. Începând cu data de 3 Noiembrie 1886, Curtea cu jurați de la Tribunalul din Suceava «va avea de judecat procese în contra lui: 1. Mihalachi Scundiec - pentru hoție. 2. Petrea Baltag - pentru omor. 3. Ion al lui Toader al lui Vasile al Ruscei - pentru incendiu. 4. David Antal - pentru ucidere. 5. Vasile al lui Ion Cajvan - pentru ucidere și 6. Gheorghii Netea și Mihalachi Belega - pentru hoție».

Incendiu de proporții la Sf. Ilie. «În 28 spre 29 Octomvrie 1886, a ars toată gospodăria, precum și întreaga strânsură din anul acesta a lui Ștefan Păstru, din comuna Sf. Ilie, de lângă Suceava.

Cauza aprinderii se zice că au fost niște călți cu care era astupată cahla». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.12, noiembrie 1886).

Înecat de frică. «Un băiat de 18 ani, servitor la pălărierul Masier din Ițcanii Noi, aducând, în 27 Octombrie, năsip cu carul și rumpând, pe drum, proțapul, lăsă carul în drum, fugi spre apa Sucevii și se aruncă într-o știoală, de frică pentru ca să nu fie bătut pentru că a rupt proțapul. Până în 29 Octombrie, când i s-a aflat corpul, s-a crezut că a fugit de frică, dar el, bietul, s-a înecat de frică». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.12, noiembrie 1886).

Grai stricat de germanisme. «De multe ori am auzit spunându-se că Românii bucovineni nu vorbesc bine românește și de câteva ori am citit că ei au un stil cu totul neromân, stricat și plin de germanisme. Nu negăm că e așa, căci aceasta o știm prea bine și e lucru adevărat» (*Revista Politică*, Anul I, nr. 13, 15 Noiembrie 1886, pg. 2).

Ascensiuni românești. «Domnii Ștefan Grigorovici și Vasile Iacubovici sunt numiți sublocotenenți de rezervă la Regimentul Nr. 41.

Iar la Batalionul Nr. 78 al Armatei Țării (Suceava) sunt numiți: ca căpitan, dl Leon Ilnițchi, profesor în Cernăuți, și ca locotenenți - domnii Teodor Bujor, profesor în Suceava, George Chelariu, profesor în Brașov, și Isidor Constantinovici. Dl. Vasile de Tudan, ascultant c.r. la Tribunalul din Suceava, este strămutat în aceeași calitate la Judecătoria din Câmpulung» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 13, 15 Noiembrie 1886, pg. 10).

Elitele nu vorbesc limba poporului. «Sunt mulți și încă foarte mulți care știu că există sau au existat un Alecsandri și un Negruzzi, dar ce au scris ei - prea puțin le pasă. Suntem nepăsători față de scriitorii noștri și ușile noastre sunt închise pentru opurile lor. Slăbiciunea noastră este că ne închinăm la tot ce-i străin și ignorăm tot ce-i român și, dacă ne întrebăm ce suntem, venim în perplexitatea cea mai mare, căci nu ne putem număra la Germani, căci nu suntem, iar Români să ne numim ne vine lucru cam curios, căci nici nu putem vorbi, nici scrie, românește și, totuși, trebuie să fim ceva și suntem cu bună seamă, suntem o națiune foarte slabă, la care ținem foarte puțin și de care nu ne interesăm defel.

Cunoștința limbii germane este pentru noi foarte necesară și ea ne deschide porțile în literatura cea mare germană, unde aflăm adevărate tezaure. Noi nu luăm anume de rău această știință, nu suntem însă înțeleși cu nepăsarea și ignorarea limbii și literaturii române.

Pe poporul de jos îl conduce inteligența, dar cum să conducem noi poporul nostru, când nu există înțelegere între conducătorii noștri?

Cum să vorbim noi poporului și cum să-l facem luător de seamă, când nu vorbim limba poporului?» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 13, 15 Noiembrie 1886, pp. 2, 3).

Sinucidere. «Avocatul **Dr. Iacob Atlass**, din Cernăuți, s-a sinucis, zilele trecute, trăgându-și cinci lovituri de revolver în cap. S-a muncit cinci zile până ce a murit. Motivul sinuciderii nu este cunoscut.» (**Revista Politică**, Anul I, Nr.13, noiembrie 1886).

Dr. Iacob Atlas, evreu bucovinean, împreună cu alți evrei bucovineni, și ei avocați, **Dr. Tabora** și **Dr. Rott**, i-a apărat, în 1878, pe studenții români **Ciprian Porumbescu**, **Zaharie Voronca**, **Constantin Morariu**, **Orest Popescu** și **Em. Siretean**, «ca o cauză de onoare, fără

să-i fi rugat cineva, atât de vădită era vinovăția acestor martiri» (**Ion Grămadă**, Cartea sângelui, Suceava, 2002, p. 241).

Sporirea numărului de școlari la Vama. «După cum suntem informați, școala din Vama și-a sporit numărul de școlari, prin stăruința prefectului districtual Orzynski. Și, pe când în anul trecut, era cercetată numai de 80 de băieți, este acuma frecventată de 180 de copii, dintre care 40 sunt de deosebită naționalitate, iar ceilalți români. Această creștere a numărului copiilor este de atribuit activității învățătorului Albie și consiliului local de școală. Am dori ca această activitate laudabilă să afle imitatori în toate părțile țării, căci numai așa vom putea progresa.» (**Revista Politică**, Anul I, Nr.13, noiembrie 1886).

Epidemie de cori și scarlatină la Suceava. «Pe lângă Cori, care și acuma e epidemic, s-a ivit, în timpul din urmă, în Suceava, o boală cu mult mai periculoasă, anume Scarlatina (Șarlachul) și din cauza acesteia au murit mai mulți copii. Amândouă bolile s-au încuibat mai cu samă printre elevii și elevele școlilor primare. În săptămânile trecute, au fost, după cum suntem informați, deodată peste 40 de copile bolnave de Cori. Cu toate acestea, consiliul școlar local nu face nici o dispozițiune ca să se închidă, pe câtva timp, școlile și, prin aceasta, să împiedice măcar în câtva lățirea bolilor ivite».

Din consiliul școlar local făceau parte: George cav. de Popovici - președinte, Ștefan Ștefureac și Teodor V. Stefanelli - vicepreședinți, Atanasie Pridie și Constantin Cosovici - secretari, Dr. Animpodist Dașchevici - casier, Simeon Florea Marian - controlor, Lazăr Vicol - bibliotecar, Dr. Matei Lupu (editorul **Revistei Politice**), Ion Luția și Andrei Pașcan - membri. (**Revista Politică**, Anul I, Nr.13, noiembrie 1886).

Un spectaculos furt la Ițcani. «În noaptea spre 5 Noiembrie 1886, s-a prădat casa fraților Hellman din Ițcani. Furul sau furii, spărgând un geam, s-au băgat pe fereastră în birou, unde nu doarme nime. Lăsând perdelele în jos și aprinzând două lumânările, s-au apucat de treabă. Cât timp a durat lucrul nu se știe, dară, sosind servitorul dimineață, a aflat

ușa cassei (de bani) deschisă, iar în dreptul încuietorii - o bortă destul de mare, pe unde se vede că a fost mecanismul depărtat. Mecanismul se afla alături, pe o masă. Așijderea, se aflară capetele lumânărelelor, unelte de lăcătuș, un colțun și o bucată dintr-o foaie românească, amândouă acestea pline de sânge. De bună samă că furul și-a vătămat mâna, spărgând geamul. Din casă lipsesc 2500 franci în hârtie, vreo 50 franci în argint, timbre române în valoare de peste 100 florini și vreo 60 timbre poștale de câte 5 creițari. Alte hârtii de valoare și scrisori rămaseră neclintite.

Se presupune că furul trebuie să fi fost lăcătuș și că ar fi trecut peste graniță, în România». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.13, noiembrie 1886).

Jaf și schinguire la Șaru Dornei. «Nu de mult, Nastasia Ursu, din Șaru Dornei, a fost prădată și schinguită de niște făcători de rele. Hoții, șase inși, se mascașeră pe față cu piei de iepure și-și negriră fețele cu cărbuni, apoi intrară la Nastasia Ursu în casă, o bătură, o zugrumară cu ațe dela opinici, o târâiră prin toate cămărilor și grajdurile și o siliră să deschidă lăcățile și să le arate unde sunt banii.

După ce luară 200 florini bani gata și o mulțime de lucruri, se făcură nevăzuți.

Cercetările făcute la fața locului, întâi de către dl. adjunct Scânteuță dela judecătoria din Dorna, iar, în zilele din urmă, de către judecătorul de instrucție dela tribunalul din Suceava, dl. T.V. Stefanelli, au avut efectul că s-au prins șase locuitori din Șaru Dornei, bănuți că au comis crima și au ascuns lucrurile prădate în România, a cărei hotar se află la o depărtare de 10 minute dela locul unde s-a săvârșit fapta.

Între cei prinși se află și Grigori Niculiță, unul din cei dintâi gospodari din Șaru Dornei, care însă a fost până acum pedepsit, de mai multe ori, pentru furt și contrabandă. Acest Grigori Niculiță este o persoană foarte cunoscută, căci în timpul din urmă umbla adunând parale sub pretext că voiește să facă o biserică în Șaru Dornei.

Hoții au fost transportați la Tribunalul din Suceava.». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.13, noiembrie 1886).

«**Poporul german din țară** este reprezentat într-un număr foarte mic și el nu poate fi defel stricăcios națiunii noastre, deoarece orișicare

amalgamare între poporul român și între cel german este cu neputință din cauza diferitelor biserici cărora aparțin unii și alții. Cu acest popor avem comun interesul de a ne conserva naționalitatea și de a lucra în contra desnaționalizării. Din aceste premise însă nu putem forma concluziunea că noi trebuie să alergăm după prietenia lui» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 14, 1 Decembrie 1886, pg. 1).

«**Elementul slav se întărește la noi** în țară tot mai tare și, pe când el se întărește, noi stăm fără ca să ne forțăm lucrările noastre și fără să ne consolidăm. Dezvoltarea națională a poporului slav din țară, cât timp a fost ea modestă, inofensivă și nu ne-a atacat pe noi în propria noastră dezvoltare, am privit-o ca pe un lucru firesc, cu prietenie. Dar, de un timp încoace, activitatea Rușilor și Polonilor din țară a început să meargă prea departe, căci suntem atacați de dâșii în biserică, în școală, în existența noastră națională, văzând că chiar niște simpli învățători de sat propagă, în comunele lor, în loc de învățatură, ură și dispreț în contra Românilor, văzând, mai departe, că oficiile publice se împlu cu străini din Galiția și că ni se ia tot mai mult și mai mult teren de sub picioare.

La orișicare pas ce-l facem în țară, întâlnim o neîntreruptă propagandă a Slavilor în contra noastră. Aceste fapte ne novoiesc să luăm poziție în contra Slavilor și să ne ferim de vârtejul care ne amenință» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 14, 1 Decembrie 1886, pg. 1, 2).

Te Deum de ziua onomastică a Maiestății Sale. «Ca-n toți anii, așa și într-acesta, s-a ținut, în biserica ortodox-orientală a Sfântului Gheorghe din Suceava, un Te Deum de ziua onomastică a Maiestății Sale Împărăteasa Elisaveta. Funcționari au fost domnii parochi locali, d. ieromonah Chifan și dl. P. Sidorovici, diacon...

Pentru dl Dr. Corneliu Săvescu, care se preparează pentru ocuparea catedrei de teologia dogmatică la Facultatea din Cernăuți, a încuviințat ministerul c.r. de culte și instrucțiune un stipendiu anual de o mie de florini. Dr. Corneliu Săvescu va cerceta universitățile din Viena, Göttingen, Kiew, Petersburg și Atena»...

Ascultantul c.r. de la Judecătoria din Gura Humorului, dl. Erast Mandicevschi, a fost promovat, săptămâna trecută, doctor în drept

(Revista Politică, Anul I, nr. 14, 1 Decembrie 1886, pg. 7).

Căci tot ce-i românesc nu piere... «Este numit substituit de procuror la Tribunalul din Suceava dl. Georgi Issecescu. Sunt mai departe numiți învățători de ajutor Domnii Nichifor Bocance, pentru Straja, Constantin Galer, pentru Frătăuții Noi, și Corneliu Vasilovici, în Voitineli» (Revista Politică, Anul I, nr. 14, 1 Decembrie 1886, pg. 7).

„Un rău care ne bântuie”

Epidemie de lungoare (tifos). «În comunele Todirești, Petroasa și Ipotești, din districtul Sucevii, și în orașul Siret s-a ivit lungoarea. O mulțime de oameni, după cum suntem informați, au căzut și mai cad și acum victime acestei boale. Sperăm că autoritățile vor căuta cât mai degrabă toate chipurile și mijloacele ca această boală contagioasă să nu se lătească prin alte comune». (Revista Politică, Anul I, Nr. 14, decembrie 1886).

Tragic accident de muncă la Ițcani. «Mandachi Pescariu și Petrea Iachimciuc din comuna Pătrăuți, de lângă Suceava, care erau angajați la rafinăria de petrol dela Gara Ițcani, băgându-se, în 15 Noiembrie 1886, către seară, într-o cisternă, adică într-un fel de căldare înfundată care are lungimea și lățimea unui vagon ordinar și care servește spre transportarea petrolului, ca să o curățească și neputând ieși la timp afară, se înădușiră.

Încercările de a-i aduce la viață, după ce fură aflați și scoși în această stare tristă afară, avură succes bun numai față de Mandachi Pescariu; față cu Petrea Iachimciuc însă rămase ele zădarnice.

Despre această întâmplare tristă se făcu îndată arătare la judecătoria din Suceava». (Revista Politică, Anul I, Nr. 14, decembrie 1886).

Mituirea unor politicieni din Siret. «Descoperindu-se o presiune neertată asupra unora dintre membrii consiliului comunal din Siret, s-a

aflat, după cum se spune, că partidul dela putere ar fi luat dela un anume Feibel Beral suma de 500 florini ca garanție, pentru ca, în chipul acesta, să fie mai sigur de votul său.

Complicii acestei mituiri fură provocați, într'una din ședinți, ca să se explice. Nevrând însă a se explica, majoritatea membrilor demisionară și se aștepta că, după această demisionare, guvernul va stabili altă alegere. Dar așteptarea a fost zădarnică și bănușii reușiră de-a îndupleca pre demisionații din corpurile electorale II și III a reintra iarăși în consiliu. Se făcu, deci, în 20 Noiembrie 1886, alegere numai spre a întregi corpul întâi electoral.

Demisionații hotărâră că numai atunci vor primi iarăși mandatele, dacă cu toții vor fi aleși.

Cei bănuși își deteră, la rândul lor, toată silința ca cei demisionați să nu încapă sau, cel puțin, să se mai strecoare printre dânșii și din partizanii lor, dar nu avură noroc. Și, văzând că nu vor izbuti, nici nu se înfășură la urnă, astfel că toate voturile date au fost în favorul celor dintâi.

Dar, cu aceasta, liniștea încă nu e restabilită în oraș. Demisionarea majorității a dat naștere la o mulțime de zvonuri și denunțări, care l-au silit pe procurorul din Cernăuți să ordone o anchetă.

Toate condicele agendelor comunale sunt, acuma, confiscate la tribunal și, pe fiecare zi, se cheamă câte 10-20 martori înaintea judecătorului de instrucțiune.

Se zice că ar lipsi o mulțime de bani din casa comunală. Vom vedea ce rezultat ne va da instrucțiunea.». (Revista Politică, Anul I, Nr. 14, decembrie 1886).

Agravarea bolii lui Mihai Eminescu. Intrat într-un conflict dur cu nemiloasa francmasonerie (reprezentată de liberali), **Eminescu** își începe calvarul, iar presa bucovineană nu poate ignora tragica întâmplare. **Eminescu** a iubit nepământește Bucovina, iar cele mai multe din necazurile lui au fost pricinuite de... români bucovineni, precum George Petrino, Ioniță și Vasile Bumbac. Prima știre din **Revista Politică**, rătăcită printre alte «sciri mărunte», sună sec: «**Poetul Mihai Eminescu**. Sănătatea poetului Eminescu merge din ce în ce mai rău. În urma avisului

unui consiliu medical și prin îngrijirea administrației județului Iași, nenorocitul poet a fost transportat la mănăstirea Neamț». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.14, decembrie 1886).

Noua linie a căii ferate locale Hliboca-Berhomet-Carapciu a fost inaugurată, în mod festiv, în 30 Noiembrie 1886. Cu un tren special au călătorit până la... chiolhanul de la hotelul Pajura Neagră din Cernăuți, unde avea să se toasteze neîncetat (că doar harnică-i setea românului!) «pentru M.S. Împăratul», marii și bogații patrioți români din Bucovina: Baron A. Vasilco, căpitanul țării, Baron Musteață, reprezentant al comitetului țării, Baron Eugen Sfircea, consilier guvernamental, colonelul Seracsin, Baron Eudoxiu Hurmuzachi și N. Balmoș - căpitani districtuali, Baron A. Petrino, Dr. I. cav. de Zotta (marele român care nu a îngăduit mutarea studenților din «lotul **Ciprian Porumbescu**», în 1877, într-o închisoare mai civilizată - vezi **Ion Grămadă** - Cartea sângelui) etc. (**Revista Politică**, Anul I, Nr.15, decembrie 1886).

La numărătoare într-un sat. «Este adevărat că, peste Prut, s-au slavizat multe sate, mai ales cele răzășești, unde boierii au adoptat limba argaților lor și unde acum, bunăoară, familiile Goian, Cocea, Mintici, Teutul, Stroici, Frunză, unele chiar cu nume istorice lăudate la Români, se dau familii slave...

Mi s-a întâmplat să fiu de față la numărătoare într-un sat, unde populațiunea e amestecată... De erau oamenii Ruși sau Români, numărătorul nu-i întreba decât rusește. Deci îi întreba și pe Români: «Iac hovorete?». Oamenii îi răspundeau «po rusche» și el însemna în rubrica Umgangssprache: ruthenisch. Români, însă, răspunzându-i așa, nu înțelegeau că ar fi vrut să zică că sunt ruteni, ci numai că, fiind întrebați rusește, răspund în limba rusească (**Revista Politică**, Anul I, nr. 15, 15 Decembrie 1886, pg. 3).

Dezbinarea românilor. «Noi, în loc să ne luminăm unii pe alții, suntem dezbinați și nu din cauze politice; noi suntem dezbinați parte din rivalități personale, parte din mândrie și din pricina multor altor păcate omenești. Cel care va izbuti a ne uni și a face din noi o turmă cu păstor

va fi nemuritor și va merita, pe drept cuvânt, numele de **pater patriae**; îl așteptăm ca pe un Mesia Mântuitor (**Revista Politică**, Anul I, nr. 16 și 17, 15 Ianuarie 1887, pg. 2).

Românii cuceresc Europa sau titluri nobiliare. «Dl. Nicolai Vasilovici, Român bucovinean și locotenent la Regimentul de artilerie Nr. 11 în Leov, este transferat, în aceeași calitate, la ștabul artileriei din Sarajevo...

Comitetul țării, prin hotărârea din 7 Decembrie 1886, recunoaște îndreptățirea D-lui Vasile Zopa, profesor la pedagogiul din Cernăuți, de a purta titlul de Cavaler, deoarece familia sa este nobilă și bunicul său, Grigori Zopa, la anul 1803, este înscris ca cavaler (mazil) în cartea familiilor nobile din Bucovina, tom. I, p. 323 (**Revista Politică**, Anul I, nr. 16 și 17, 15 Ianuarie 1887, pg. 17).

Hărnicia germanilor. «Deși nu au atâta trebuință cât avem noi, germanii, totuși, lucrează, tânăr și bătrân, bărbat și femeie, cu un zel și o energie și cu o abnegațiune încât stai plin de admirație locului și gândești: Când vom fi și noi așa?» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 16 și 17, 15 Ianuarie 1887, pg. 2).

Longeviva și nobila strămoașă a doctorului Radu Ray. În anul 2001, când cunoscutul montanolog bucovinean, Dr. Radu Ray, a declarat, într-o emisiune a postului Radio România Actualități, că domnia sa este de neam nobiliar, revendicându-și și rangul de conte, toată lumea a râs. Numai că domnia sa avea dreptate, iar în prima lună a anului 1887 o strămoașă de-a lui, Doamna Maria de Ray, își serba a 90-a aniversare, «adunându-și împrejurul său pre toți fiii, nepoții și strănepoții. Fiul ei cel mai mare este un moșneag venerabil de 70 de ani, iar fiul mijlociu este cunoscutul patriot și naționalist bun, dl. Leon de Rey, oficial la magistratul din Cernăuți». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.16 și 17, ianuarie 1887).

Tâlہarie la Ludihumora (Comănești) «În 15 Decembrie 1886, la 8 ore seara, a fost prădat Mendel Izig Rosenstreich din Liudihumora.

Hoții s-au introdus în casă pe când cârciumarul era la masă. Erau patru la număr și, intrând în casă, au adus cu ei pe sluga cârciumarului, anume Vasile Stratău, căruia îi legaseră mâinile la spate, și-l trântiră într-un ungher.

Un hoț avea un pistol, altul - o pușcă ruginită, doi din ei aveau căciulile albe cu prim negru pe la margini, cum se poartă la munte.

N-au maltrat pe cârciumar, căci el, de frică, le-a arătat unde-s banii. Au luat vreo 70 florini, apoi tutun, tabac, hârtie de țigară, o pungă și două șipuri, unul cu rum, altul cu rachiu.

Hoții nu erau din sat, nici de prin apropiere; nime nu i-a cunoscut». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.16 și 17, ianuarie 1887).

Un ofițer român inventează un revolver de excepție. Ministerul de război din Viena s-a reunit «pentru a examina revolverul inventat de căpitanul H. Dimancea, din arma artileriei» și «a admis acel revolver pentru a se adopta în serviciul armatei ca cel mai bun existent». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.16 și 17, ianuarie 1887).

«**Un rău care ne bântuie** este că politicienii noștri nu se interesează de creșterea politică a maselor, pentru aceea, la alegeri, reușesc numai atunci când sunt susținuți și candidați de guvern; iar dacă guvernul își retrage mâna lui protectoare, nu reușește niciunul din ei, căci poporul alege după porunca prefectilor (**Revista Politică**, Anul I, nr. 16 și 17, 15 Ianuarie 1887, pg. 2).

Slavismul prinde tot mai multă rădăcină. «Poporul, pe zi ce merge, pierde tot mai mult teren de sub picioare și slavismul prinde tot mai multă rădăcină și înaintează cu pași repezi și siguri. Rutenii și Polonii, care în Galiția se luptă între ei, în Bucovina și-au dat mâna și luptă uniți în contra noastră. Foi volante, cărți și ziare rutene și polone zboară în toate părțile și ademenesc, și înjură, și încurajează, și susțin lupta în contra noastră.

Iar noi?

Cea mai mare parte stă cu mâinile în solduri și se uită, și nu vede, și ascultă, și nu aude» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 16 și 17, 15 Ianuarie 1887, pg. 1).

Topul salariilor monarhilor în anul 1886. Un adevărat tot al salariilor alocate de state împăraților și regilor, întocmit în baza listelor civile, stabilește, pentru anul 1886, următoarea ierarhie a opulenței... conducătoare:

Țarul Rusiei - 24 milioane florini pe an
Sultanul Turciei - 17 milioane florini pe an
Împăratul Austriei - 9,5 milioane florini pe an
Regele Italiei - 8,5 milioane florini pe an
Regina Angliei - 5,8 milioane florini pe an
Regele Prusiei - 5,8 milioane florini pe an
Regele Spaniei - 4,8 milioane florini pe an
Regele Bavariei - 3,1 milioane florini pe an
Regele Suediei - 2,3 milioane florini pe an
Regele Belgiei - 2,1 milioane florini pe an
Regele Portugaliei - 1,3 milioane florini pe an
Regele Saxoniei - 1,2 milioane florini pe an
Regele Danemarcei - 1,2 milioane florini pe an
Regele de Wurtemberg - 1 milion florini pe an
Regele Țărilor de Jos - 0,8 milioane florini pe an
Ducele de Baden - 0,7 milioane florini pe an
Regele Greciei - 0,65 milioane florini pe an
Regele **României** - 0,62 milioane florini pe an
Regele Serbiei - 0,45 milioane florini pe an
Principele Bulgariei - 0,3 milioane florini pe an
Principele Muntenegrului - 0,06 milioane florini pe an.

Stăpânitorul celui mai săracit neam din lume, Țarul Rusiei, își putea permite să cheltuiască, zilnic, câte 63.706 florini, pe când Regele **României**, având o leafă de 40 de ori mai mică, trebuia să se limiteze la a cheltui numai câte 13.626 florini pe zi. Bietul de el! Noroc de Țară, săraca și generoasa, care-i tot făcea plocon câte o moșie ba ici, ba colo! (**Revista Politică**, Anul I, Nr.18, februarie 1887).

Praznicele la Români, în 1887: «Locuitorii din Bucovina se urcă la numărul de 570.000, dintre care mai puțin de jumătate sunt Români. După datele statistice cele mai noi, provin, la 100.000 de locuitori, 388

de cazuri de moarte; prin urmare, în întreaga țară - 22.116, iar la Români 10.000 de morți.

Un praznic costă:

1. pomul cu colacii	- 2 fl;
2. colacii la masă	- 2 fl;
3. pâinea	- 5 fl
4. patru găini	- 2 fl.
5. rachiu, 3 vedre	- 12 fl.
6. alte mărunțișuri	- 1 fl.
Total	- 24 fl.

Dacă multiplicăm această sumă cu numărul morților, căpătăm suma de 240.000 florini. Această sumă se cheltuiește, în ziua îngropăciunii, cu praznicul.

Pentru celelalte praznice, luăm de fiecare praznic câte 20 florini; prin urmare, pentru praznicul la trei zile, la întreg poporul, 200.000 florini; pentru praznicul la șase săptămâni - 200.000 florini; și pentru praznicul de un an - 200.000 florini. Deci se cheltuie pe an, însumând toate cifrele la un loc, 840.000 florini.

Să nu uităm: a treia parte din această sumă o ia poporul nostru în împrumut cu camătă, și încă o camătă foarte mare.

Cămătarul știe prea bine că omul e în nevoie și, de aceea, nu-l cruță defel. În calculul nostru luăm ca camătă 10%. De la 280.000 florini sunt camete, pe an, 28.000 florini. Deci se cheltuiesc, pe an, în întreaga țară, 868.000 florini, iar în zece ani 8.680.000 florini. Din acest calcul vedem ce sumă considerabilă se cheltuiește din cauza praznicelor...

Nu ar fi, oare, lucru foarte practic dacă poporul ar da de pomană, în loc de ospete scumpe, un sprijin celor sărmani din comună sau dacă ar înlesni învățătura unor băieți sărmani? Acestea ar fi praznice adevărate și răposatul ar fi pomenit în veci» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 19, 15 Februarie 1887, pp. 4, 5).

«Pentru proumarea tipăririi «Bibliotecii populare bucovinene», din care s-au tipărit până acuma 7 numere, în câte 1000 exemplare numărul, au mai contribuit financiar și studenții la teologie: Alexandru DANILEVICI, Andrei HUMENIUCE, Mihai URSULEAC,

Toader PETRUC, Grigore CREȚU, Emil VASILOSCHI, Ioan VOLOSCIUC, George STREJAC, Eulampie PROCOPOVICI, Ilie BERLINSCHI, Vasile VOLCINSCHI, Nicolai OSADEȚ, Ioan DIHON, Constantin LATIȘ, Onofrei MALCINSCHI, Nicolai MIHALCIUC, Victor ZAHAROSCHI» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 19, 15 Februarie 1887, pg. 13).

Bal românesc la Viena, onorat de prințul Rudolf. «Cu ocazia balului studenților din Viena, membrul comitetului acestui bal, Dl. George baron de Vasilco, student din Bucovina, a avut onoarea de a fi prezentat Principelui de coroană Rudolf de consilierul aulic Neumann-Spalart. La această ocazie, Alteța Sa s-a exprimat că, în scurt timp, va vizita și Bucovina, despre care a auzit foarte multe lucruri frumoase» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 19, 15 Februarie 1887, pg. 1).

Ciangăii din Bucovina, dezamăgiți de Ungaria! Ungurii din cele trei sate «de ceangăi» din Bucovina, «și-au vândut, acum câțiva ani, toată averea mișcătoare și nemișcătoare, la un preț de nemică și cu câtă bucurie plecară ei, după aceea, cu toată familia, la Ungaria, unde credeau că vor căpăta toate bunătățile lumii. Dar vai! Ce amăgire! Când ajunseră la starea locului, frații lor, care le promiteau câte-n lună și-n soare, le dădură, în loc de câmpuri întinse, mănoase și sănătoase, niște mlaștine mocirloase și nesănătoase, iar în loc de case spațioase și luminoase niște bordeie, acoperite cu trestie, pre care singuri trebuiau să și le facă.

Ce să facă bieții oameni?

De voie, de nevoie, le primiră și pe acestea, cugetând că, în scurt timp, li se vor da cele promise. Mai pe urmă însă, văzând că nu-i modru s-o scoată la capăt cu frații lor, că acestora nici prin minte nu le plesnește de îmbunătățirea stării lor, și sfârșindu-li-se și ceea ce au fost avut, începură a se întoarce iarăși în Bucovina, dar nu cum s-au dus, chiuind și cântând, ci văerându-se și cerșind pâinea de toate zilele, atât pentru dânșii, cât și pentru fiii lor.

Chiar și mai deunăzi au trecut vreo câteva unguroaice prin Suceava, câte cu mai mulți copii, la care îți era mai mare mila să cauți cum le dărdăiesc dinții de frig, fiind îmbrăcați numai în niște cotrențe». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.20, martie 1887).

O întâmplare tristă la frontiera cu România. «Un fecior din România a cumpărat, mai deunăzi, rachiul dela velnița lui Fischer din Boian și, pe când voia să treacă peste frontieră, revizorul bucovinean Bacinschi (alt român de viță veche!), care-l văzuse, îl provoacă să steie. Neurmând feciorul provocării, Bacinschi, fără să mai steie mult pe gânduri, a împușcat după dânsul și glonte, care-l nimeri în spate, îi trecu prin plămâni și inimă și așa feciorul a rămas pe loc mort. Locul unde a picat feciorul mort e un punct litigios între Austro-Ungaria și România. Deci s-a trimis spre constatarea faptei o comisie mixtă. Din partea Austriei, au fost delegați adj. Badian, medicul de regiment Dr. Schecht și medicul judecătories Dr. Menkes, iar din partea României - căpitanul Lețescu, procurorul din Dorohoi și medicul Avramescul». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.20, martie 1887).

Alte izbânzi românești. «Dl. adjunct din Rădăuți Emilian Cozub s-a numit pretor în Solca. Dl. Leon Pădure, învățător din Rădăuți, s-a numit conducător al școlii populare din Siret» (*Revista Politică*, Anul I, nr. 21, 15 Martie 1887, pg. 6).

Jaf la «Hanul Ciomag» de lângă Folticeni. «În noaptea spre 25 Decembrie 1886, a fost prădat hanul de lângă Folticeni, numit «Hanul Ciomag». Proprietarul Alexandru Atanasiu, soția sa și două slugi au fost vătămați și bătuți.

Organele administrative din România, împreună cu judecătorul de instrucție din Folticeni, dl Millo, au descoperit pe făptuitori. Sunt patru indivizi din satul Mălini, în România. Aceștia au mărturisit faptul înaintea judecătorului de instrucție din Folticeni și au mai numit și pe alți patru tovarăși din Brăești, în Bucovina. În scurt, va afla loc la frontieră, anume la Cornu-luncea, o confruntare a hoților din România și a celor din Bucovina, la care vor lua parte judecătorii de instrucție din Folticeni și din Suceava». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.21, martie 1887).

O crimă la Ciocănești. «A doua zi după Bobotează, locuitorul Gherasim Rusu din Ciocănești a fost găsit mort, în târla sa, pe muntele

Runcul, aproape de apa Bistriței.

Trupul mortului nu arăta nici o rană și nici un semn de violență; zăcea cu fața în sus, cu amândouă mâinile pe piept, cu capul gol și acoperit cu sumanul său, ca și când, după moartea sa, ar fi fost grijit de cineva și așezat astfel cum se așează toți morții la popor.

Această poziție a mortului și grija cu care a fost așezat a trebuit să deștepte presupusul că moartea nu i-a fost firească, cu toate că trupul nu arăta nici o rană.

Comisia judecătorească din Dorna, pășind la obducțiunea corpului, a aflat că craniul era crăpat de la o tâmplă până la alta și că, prin urmare, Gherasim Rusu a murit omorât de o mână criminală. Sunt bănuți ca făptuitori frații săi, cu care trăia în ceartă pentru cliromonie (moștenire). Justiția urmărește cu mare interes acest caz de omor». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.21, martie 1887).

Ucis la Sadova și aruncat într-o fântână din Pojorîta. «În fântâna sateanului din Pojorîta Longhin Mândrilă s-a găsit cadavrul bereznicului Ioniță Hreniuc din Sadova. Judecătorul de instrucție a constatat că pe Ioniță Hreniuc l-a împușcat, pe când dormea, fiul său Petru. Pe acesta l-a pus la cale la acest pas grozav mama sa Varvara. Mama și fiul patricid, care sunt arestați, l-au adus pe omorât, într-un car, până la Pojorîta, unde l-au aruncat în fântână». (*Revista Politică*, Anul I, Nr.23, aprilie 1887).

Procesul celor doi are loc, la Tribunalul din Suceava, în luna mai a anului 1887. Varvara Hreniuc a mărturisit că și-a îndemnat feciorul de 19 ani la patricid datorită «maltratării grozave ce o sufereau din partea omorâtului» și că tocmai această nesfârșită maltratare «i-a silit să se mântuiască de dânsul și să-l omoare».

Pentru jurați, crima de la Sadova era de neiertat, așa că Tribunalul «a osândit pe Varvara Hreniuc la moarte, iar pe Petru Hreniuc, neavând încă 20 de ani și admitându-se împrejurări ușurătoare, l-a osândit la 12 ani criminal». (*Revista Politică*, Anul II, Nr.1, mai 1887).»

Români bucovineni care fac carieră. «Concepistul de poliție din Viena, Andrei Bocance, român din Bucovina, a fost numit comisar

de poliție în Viena, și dl. Georgi Botușan, adjunct la visteria c.r. din Cernăuți, a fost numit secretar al districtului Suceava». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.24, mai 1887).

Incendiu la Ițcani. «În noaptea din 12 Aprilie 1887, s-a iscat, prin nebăgare de seamă, foc într-o șură din Ițcanii Noi și, până în ziuă, două gospodării șvabești au fost victima elementului. Prin ajutorul pompierilor locali, precum și a celor din Suceava, focul s-a localizat. Paguba se urcă la 3000 florini. Dar și acestea au fost asigurate». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.24, mai 1887).

Devastator incendiu la Ilișești. «În 26 Aprilie 1887, au ars în comuna Ilișești 70 de gospodării, astfel că din cele mai multe n-a rămas absolut nemică, ci numai pământul gol. Dimpună cu gospodăriile acestea, dintre care numai foarte puține au fost asigurate, au ars și o mulțime de galițe, porci, vaci, precum și un bolnav de hidropică.

Focul s-a iscat din nebăgarea de seamă a unui rotar șvab, care a făcut foc din geluituri.

Paguba se urcă peste 500.000 florini. Cele mai multe dintre gospodăriile arse sunt șvabești, vreo șase - românești și vreo câteva dughene și crășme jidovești și armenești.

Excelența Sa dl. Pino, președintele țării, cum a auzit despre acest foc înspăimântător, a și plecat la starea locului, în 27 Aprilie, ca să se încredințeze în persoană despre daunele și nenorocirile cauzate și, la ocaziunea aceasta, a dăruit pentru cei nenorociți 400 florini.

Așijderea, și comitetul țării a trimis, prin Baron Musteață, carele încă a fost la Ilișești, 500 florini.

Maestatea Sa Împăratul a trimis 800 florini, iar consiliul comunal din Cernăuți a votat, în ședința din 28 Aprilie, pentru nenorociții din Ilișești, 200 florini.

Dintre persoanele din Suceava care au cercetat Ilișeștii, în timpul focului, notăm pre dl. Stroner, prefectul districtului, și Dr. Kluczenko, medicul districtului, care, după cum ni s-a spus, asemenea au dăruit bani pentru cei nenorociți, și anume dl. Stroner - 100 florini, iar Kluczenko - 50 florini.

Foarte mult au contribuit la potolirea și localizarea focului pompierii din Suceava, care au plecat la starea locului nemijlocit, după ce au primit înștiințarea». (**Revista Politică**, Anul I, Nr.24, mai 1887).

«Dauna Românilor incendiați din Ilișești, după cum ne scrie antistele comunal din loc, se urcă la suma de 54.650 florini. Cei mai mulți dintre dâșii au rămas lipiți pământului. E, deci, de datoria fiecărui Român de a întinde mână de ajutor acestor nenorociți». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.4, iulie 1887).

Luxul a ruinat boierimea noastră. «Noi, cei din inteligență, cu patimă ne-am lăsat subjugăți de lux și-l propagăm la poporul nostru, privind luxul drept mijloc spre a spori activitatea poporului...

Pe când baronesele și contesele altor națiuni mai culte și mai avute arată, în toaleta lor, cea mai mare simplitate, damele noastre cred că starea bărbaților lor o pot ele reprezenta numai cu aurării și mătasă...

Luxul a ruinat boierimea noastră, care, cu puține excepții, există numai cu numele; luxul ruinează starea amplexiților și începe a se vâri chiar și în sânul poporului. În loc de progres, am făcut grozav regres în privința economică, și nu din altă cauză, ci numai fiindcă am voit să arătăm lumii că suntem capabili pentru idei noi, fie acestea cât de absurde» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 24, 1 Mai 1887, pg. 4).

Cucerim Viena! «Concepistul de poliție din Viena Andrei Bocance, român din Bucovina, a fost numit comisar de poliție în Viena, și dl. Georgi Botușan, adjunct la visteria c.r. din Cernăuți, a fost numit secretar al districtului Suceava» (**Revista Politică**, Anul I, nr. 24, 1 Mai 1887, pg. 8).

Fapt divers bucovinean. «Dl. Theodor Cernăuțan fu numit sublocotenent la Regimentul de infanterie Nr. 41...

Doamna Clementina Catargi, mama comandantului de jandarmerie din Bucovina, a murit într-a 9 Mai» (**Revista Politică**, Anul II, nr. 1, 15 Mai 1887, pg. 1).

Grindină peste Șcheia și Suceava. «În 15 Mai 1887, pe la 4 ore după-amiază, a picat o grindină așa de mare asupra Sucevii, că toată

toloaca dinspre amiazăzi a orașului, numită «Tătărași», a fost acoperită cu gheață ca și când ar fi fost nins. Floarea și frunzele pomilor a nimicit-o mai de tot, așijderea și legumele de pe straturi. O mulțime de pivnițe, pline de buți cu vin, rachiu, unt și făină etc., au fost umplute până la gârlici cu apă și cu gheață, astfel că proprietarilor le-au trebuit mai multe zile până ce le-au curățat.

Grindina a venit dinspre satul Șcheia, unde, asemenea, a cauzat mare stricăciune semănăturilor și pomitelor. Nenorociri însă nu s-au întâmplat nici una». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.2, iunie 1887).

La Suceava, se deschide o modernă grădină de vară. «Duminică, în 5 Iunie 1887, se va deschide grădina de restaurațiune a Dnei Maria Volcinski din Suceava. Această grădină va fi unica în tot orașul, în care publicul, în zilele cele călduroase ale verii, își va putea afla adevărata distragere și recreare, căci, fiind ea spațioasă, umbrită de pomi înalți și rămușori, și având o popicărie, o localitate spațioasă care va servi nu numai spre petrecerea oaspeților întrînsa, ci și de salon de joc, apoi o pivniță și o bucătărie, toate acestea foarte bine și foarte frumos aranjate, fiecare oaspe putea avea dindămână, orișicând, toate cele trebuincioase.

Pe lângă acestea, și **vestitul nostru maestru Grigore (Vindereu)** încă nu va lipsi de-a contribui foarte mult la distragerea publicului prin banda sa muzicală». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.2, iunie 1887).

Procesul unei temute bande de tâlhari bucovineni. Unsprezece tâlhari bucovineni au terorizat, pe parcursul anului 1886, satele din ținut. Prima tâlhărie, au comis-o în luna februarie, când au călcat și prădat pe evreul Gottlieb din Stejăroaca. «Ungându-și fața cu cărbuni, au intrat noaptea în locuința lui Gottlieb, l-au bătut și l-au schingiuit pe dânsul și pe soția sa, cerând bani. N-au putut afla mai mult decât 3 florini și 40 creițari; au luat deci aceste parale, apoi colacii pregătiți pentru sâmbătă, rachiu, nuci și o pușcă și s-au depărtat...

În același an, în ziua de Ispas (când se pomenesc morții la Breaza), au purces la Breaza, pe muntele Benea, și, negrindu-și fețele cu cărbuni, au intrat la hușanul Ivan Droniuc, l-au torturat pe dânsul și soția sa, pân'ce

au arătat aceștia toți banii gata ce-i aveau, adică suma de 450 florini, pe care i-au luat hoții împreună cu alte obiecte din casă, cu care s-au împărțit, apoi, după săvârșirea prădăciunii. Scurt timp după aceasta, hușanul Ivan Droniuc a murit în urma torturilor primite e la hoții».

Ancheta a fost condusă de procurorul sucevean George Isăcescu, iar identificarea și prinderea tâlharilor s-a făcut cu mare dibăcie. mai întâi fiind aflată pușca furată de la evreul Gottlieb, la Simeon Big din Negrileasa. Apoi, cercetându-se megieșii de moșie ai lui Ivan Droniuc, s-a identificat printre ei și un proprietar din Berchișești, Ieremie a Antonesei, care, de asemeni, a fost arestat. Au fost audiați, între timp, și 105 martori, fiind identificați și ceilalți 9 tâlhari, toți 11 compărând în fața Curții Tribunalului din Suceava, Curte compusă din consilierul Hailig - ca președinte și din judecătorii Teodor V. Stefanelli și Atanasiu Pridie. Avocații acuzaților au fost nume sonore ale baroului sucevean, adică Dr. Samuil Isopescu (fost prieten al lui Eminescu, ca și T.V. Stefanelli), Dr. Finkler și Dr. Robinson.

Verdictul s-a dat vineri, 21 mai 1887, la ora 1 după miezul nopții, stabilindu-se următoarele condamnări:

Costan Flocea din Berchișești - 20 ani de închisoare;
Simeon Big din Negrileasa - 18 ani de închisoare;
Niță Big din Negrileasa - 18 ani de închisoare;
Grigori Coca din Berchișești - 7 ani de închisoare;
Georgi Țimpău din Berchișești - 8 ani de închisoare;
Ioniță Coca din Berchișești - 14 ani de închisoare;
Ieremie a Antonesei din Berchișești - 6 ani de închisoare;
Dumitru a Popi din Stulpicani - 6 ani de închisoare;
Vasile a Antonesei din Berchișești - 15 ani de închisoare;
Gavril Scheuleac din Negrileasa - achitat;
Simeon Scheuleac din Negrileasa - achitat.

Procesul «a fost o icoană vie a mizerabilei stări morale în care se află unele comune la noi... Cea mai mare parte dintre martorii citați era din Berchișești. Aceștia, fiind supuși jurământului prescris de lege, nici nu știau cum se face o cruce creștinească și nu știau câte degete se întrebuintează la făcutul crucei...

Publicul nedumerit, care asista la proces, se întreba cine-i preot în

sat și ce face acest preot». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.2, iunie 1887).

«Inspectorul de la perceptoria Rădăuți, dl. Al. cav de Onciul, este numit inspector superior la direcțiunea c.r. de perceptorie Cernăuți.

Dl. Emil Tomiuc este numit medic veterinar la stațiunea vamală din Sinăuți» (**Revista Politică**, Anul II, nr. 3, 15 Iunie 1887, pg. 9).

O datină urâtă. «Nu o dată ni s-a întâmplat să vedem pre unii bărbați, dar, mai ales, pre o samă de femei azvârlind cu paie și cu pietricele în urma preoților ce-i întâlnesc în cale, crezând că, dacă nu vor face astfel, le va merge rău unde s-au pornit. Această datină urâtă, uzitată la Evreii și la uniații veniți din Galiția și izvorâtă dintr-o superstiție ne bună, a început a prinde rădăcini și-n sânul poporului român. Nimic mai trist pentru poporul nostru decât părăsirea datinilor sale cele frumoase, moștenite dela strămoși, și adoptarea mai ales a unora de feliiul celor străine arătate aice, care nu numai că nu-i poate fi de nici un folos, ci-l face încă de răs înaintea lumii». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.3, iunie 1887).

Înșelăciune nemaipomenită cu antichități. «În Suceava și împrejurul Sucevii, precum la Cetate, apoi în Ițcani, Lisaura, Ipotești, Bosancea și Șcheia, află poporul mulțime de obiecte antice, de un preț însemnat arheologic și istoric. Mai cu samă, monete romane și moldovenești se află foarte multe.

Oamenii din popor, necunoscând valoarea lor, nu pun nici un preț pe ele. Dar s-a format o societate de gheșeftari, care îmblă din casă în casă, cumpără obiectele antice și monetele, sub pretext că n-au nici o valoare, la un preț de nimică, de cel mult 10 sau 20 creițari, și apoi le vând cunoscătorilor cu prețuri enorme, dela 100 până la 700 de franci, îmbogățindu-se, astfel, prin înșelăciunea nemaipomenită a poporului». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.3, iunie 1887).

Cariere și recunoștința publică. «Dl. Grigore Balan, intabulator la Judecătoria din Gura Humorului, este numit adjunct la tabula țării din Cernăuți...

Dl. Neculai Balmoș, prefectul districtului Storojineț, a serbat, Duminică, în 26 Iunie, jubileul de 25 de ani al serviciului său» (**Revista Politică**, Anul II, nr. 4, 1 Iulie 1887, pg. 9, 10).

Rădăuțenii domină topul consumatorilor de alcool și în anul 1887. În ultimii ani ai mileniului trecut, rădăuțenii se aflau pe locul doi în Europa în ceea ce privește consumul de alcool pe cap de locuitor. S-ar părea că performanța aceasta vine dintr-o tradiție remarcabilă, din moment ce, în 1887, la Rădăuți, «se vinde într-o vinere, care e ziua iarmarocului săptămânal, rachiul în preț de aproape 3.000 florini... Dacă se consideră că (în oraș) mai există încă și-o mulțime de crâșmuțe și prăvălii cu băuturi spirtoase, apoi oricine își poate închipui cam câți bani lasă poporul nostru, într-o vineri, în Rădăuți pe rachiul». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.4, iulie 1887).

Frauda casierului de la Gara Ițcani. «Herman Bradler, casierul de la Gara Ițcani, a defraudat 8.500 franci și 2.000 florini și, în 15 ale lunii iunie 1887, a apucat-o la sănătoasa, prin pădure, la România; dar n-a ajuns departe, căci, aflându-l, în 18 iunie, un sergent român în pădurea Ștefănești, unde avea de gând să spânzure, într-o stare cu totul dezolantă, hămesit și ferfenițit, nedeosebindu-se întru nemică de un hoț ordinar de pădure, îl prinse și îl duse la primăria din Burdujeni. Din Burdujeni, a fost apoi transportat, în 21 iunie, dimpreună cu un Evreu din Burdujeni, căruia-i dăduse Bradler o parte din banii defraudați spre păstrare, la Botoșani». (**Revista Politică**, Anul II, Nr.4, iulie 1887).

CUPRINS

Un tip ancestral de contemporaneitate	3
Alterarea tipului ancestral de contemporaneitate	7
Faptul divers sau detaliile contemporaneității	19
Contemporaneitatea carpatică, în pragul europeanizării	22
Câteva repere ale spiritualității satului românesc în Bucovina	35
Mulțumirea cu puțin și simplitatea	50
Epoca închinătorilor de moșii, sate și oameni	53
Acest Ștefan voievod al Moldovei era iscusit și norocos	70
Pe vremea când și iobagul era om	79
Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor	89
O rădăcină comună, la 1640, pentru Eminescu și poeții poloni Eminowicz?	97
Moldovenii nu simt deloc starea lor nenorocită	101
Mă tem că această țară va rămâne pustie	116
Chiriași în proprie țară	131
Și au rămas păgubași, la cari și-au cerșut dreptati la jaloba lor	145
Refugiați transilvăneni în Bucovina	157
În umbră, în părăsire, în ignoranță, poporul!	218
Moldovenii se împăcară îndată cu stăpânirea cea nouă	224
Cu vremi bune și de tică	263
Țăranului emancipat nu-i mai pasă de nevoile boierului	277
Epoca Porumbeștilor	291
Eminescu și Bucovina	319
Grija părintească a glorioșilor împărați austrieci	329
Dorm Români?	338
Sunt aceia români și au ei simțul național?	353
Nu suntem încă străbătuți de simțul național	375
Un rău care ne bântuie	390

Istoria reală a unui neam e o înșiruire de generații care își trăiesc în mod asemănător contemporaneitatea. Evenimentul nu înseamnă altceva decât o bruscare a generației antrenate, la un moment dat, în trăirea aceleiași contemporaneități, care și conturează ceea ce Coșbuc considera că reprezintă firea neamurilor. Adică identitatea reală, pe care n-o pot altera nici evenimentele, nici înstrăinările prin limbă, prin tradiții, prin un alt mod de a conviețui.

ISBN 973-8122-35-X

Mușatinii Bucovina
Grupul
editorial
ION
GRĂMADĂ
2003
Crai nou Viteaz